BUCUREȘTII VECHI

BULETINUL SOCIETĂȚII
ISTORICO-ARHEOLOGICE
„BUCUREȘTII-VECHI"

ANII I—V
1930—1934

PUBLICAT CU PRILEJUL „LUNII
BUCUREȘTILOR" ȘI CU CONCURSUL
PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI

1935

www.dacoromanica.ro

DIN PUBLICAŢIILE MEMBRILOR SOCIETĂŢII PRIVITOARE LA ISTORIA BUCUREŞTILOR

FLORESCU G. D. Alaiul de înmormântare a lui Alex. N. Sutzu voevod (1821). Extras din revista «Urbanismul» 1932.

— Veçhi proprietăţi în Bucureşti în veacurile XVII şi XVIII Extras din revista «Arhitectura» 1934.

— Din vechiul Bucureşti (biserici, curţi boereşti şi hanuri). Un volum în folio, 186 p. şi 4 planuri.

MOISIL CONST. Bucureştii-Vechi. schiţă istorică şi urbanistică. Extras din revista «Boabe de Grâu». Cu numeroase ilustraţii în text.

ROSETTI DINU V. Din preistoria Bucureştilor. Extras din «Cronica numismatică şi arheologică» 1929.

— Câteva aşezări şi locuinţe preistorice din preajma Bucureştilor. Extras din revista «Urbanismul» 1932.

— Descoperiri paleolitice în preajma Bucureştilor. Săpăturile dela Vidra. 1934.

— Siedlungen der Kaiserzeit u. der Völkerwanderungszeit bei Bucarest. Extras din revista «Germania» 1934.

STAHL HENRI, Bucureştii ce se duc. Ed. II. 1935.

www.dacoromanica.ro

BUCUREȘTII VECHI

BULETINUL SOCIETĂȚII ISTORICO-ARHEOLOGICE
„BUCUREȘTII-VECHI"

ANII I—V
1930—1934

PUBLICAT CU PRILEJUL „LUNII BUCUREȘTILOR"
ȘI CU CONCURSUL PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI

1935

www.dacoromanica.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

DE I. ANDRIEȘESCU

Societatea istorico-arheologică «Bucureștii Vechi», constituită în 1929 și ale cărei statute a fost votate în adunarea generală ținută în ziua de 16 Februarie 1930 la Arhivele Statului, și-a fixat încă dela început țeluri precise, în ale căror urmărire s'a depus străduință și muncă, cu rezultate cărora li se vor adăuga altele și nu vor putea să nu atragă încetul cu încetul atențiunea unor cercuri din ce în ce mai largi.

E vorba doar de istoria țării noastre însăși, strânsă și legată fapt cu fapt în centrele ei de viață, dintre care a trebuit să se ridice unul, *care să fie mândria tuturor, — și așa se cuvine să fie Bucureștii unirii celei dintâi și ai României de astăzi. Melancolia îndreptățită a unor visuri și speranțe nobile, cu neputință de realizat, într'o lume și în timpuri care reclamă cât mai multă unire și putere, își va găsi desigur alte îndepliniri, în vastul cuprins al sufletului românesc cel nou ce se așteaptă și care se va întări și afirma din ce în ce mai bine, cu atât mai mult, cu cât se va ridica peste mai multe suferințe și renunțări.*

Când, îndată după război, tineri iubitori de știință, sub sugestia învățăturilor primite, ca și a imboldurilor lor proprii, au început să cerceteze împrejurimile Bucureștilor, nu numai de dragul unor frumoase plimbări, cum se făcuse de atâtea ori și mai înainte, unele chiar și cu scopuri științifice, până în inima Bărăganului și a Câmpiei muntene cu toate râurile ce se varsă în larga albie a Dunării, acum însă, cu mult mai în strânsă legătură ,continuitate și mijloace științifice de încadrare în cel mai vechi trecut al țării întregi, — o faptă cu adevărat bună și de progres se săvârșea. E legătura dintre timpurile cele mai vechi ale regiunilor acestora cu ceace se cunoștea din timpuri de cu mult mai târziu, legătura dintre arheologie și istoria locurilor, dintre antichități și mărturiile scrise, în chip fatal mai noui; omul a început prin a trăi și apoi, mult mai târziu, a început și s'a ținut de scris.

www.dacoromanica.ro

«Când veţi eşi din această sală domnilor» — spunea Alexandru Odobescu, la Ateneu în 1872, — «aruncaţi-vă ochii la dreapta şi în întunericul noptii, veţi zări printre crăcile despuiate ale arborilor din Cişmegiu, turnul bisericei Sfântul Ilie. Temeliile acelui templu enorial al mahalalei Gorganul *se afundă în baerele unei movile, unui antic* gorgan, *care a dat numele său împrejurimei. Se vede că străvechii locuitori ai mocirlelor depe malul Dâmboviţei, sălbaticii cari rătăceau, acum câte-va mii de ani, printre stuful mlaştinei Cişmegiului, şi-au înălţat această necropolă, cu mângăetoarea speranţă că ea va şti să deştepte în noi o cuvioasă amintire»* [1]).

Intre ce ştia Alexandru Odobescu la 1872 şi mai mult întrevedea, desigur, cu un ascuţit spirit de intuiţie şi viziune ce se întâlnesc de atâtea ori în opera sa de arheolog, faţă de ce ştim noi astăzi, este o însemnată deosebire, care totuşi departe de a fi un merit, e aproape numai o datorie a acelora ce venind după marii lor înaintaşi, trebuie să păstreze şi să sporească cu cât de puţin ceeace au primit. Istoricii, din plin, cu un aport considerabil pentru luminarea întregului nostru trecut, cu precursori de demult şi strălucitii reprezentaţi ca ai oricărui alt neam; arheologii, abia la început, mult mai puţini, croindu-şi greu, cu lucrări rămase frânte, un drum extrem de anevoios pentru recunoaşterea adevăratei însemnătăţi a antichităţilor noastre naţionale şi care totuşi singure, legitimează vechimea şi întinderea naţiei noastre pe aceleaşi locuri ce le avem şi astăzi.

Iată împrejurările spirituale în care, un mănuchi de istorici şi arheologi, fără pedante deosebiri de specialitate şi fără pretenţii exagerate, au întemeiat Societatea «Bucureştii-Vechi», primită chiar dela început cu atenţie şi cu simpatie, de un adevărat cerc de cunoscători şi iubitori ai trecutului nostru întreg, ca şi al capitalei noastre de astăzi.

Articolele 2 — 4 ale statutelor societăţii, statute întocmite de d-l Constantin Moisil, rezumă clar scopul şi linia de activitate a societăţii, precum urmează:

Art. 2. — Scopul societăţii este

1. de a intreprinde şi încuraja cercetări şi săpături în aşezările preistorice, greco-romane, medievale şi moderne de pe teritoriul Bucureştilor şi al regiunei dimprejur, în cuprinsul judeţului Ilfov;

2. de a aduna şi studia monumentele şi documentele de orice natură, referitoare la istoria şi etnografia oraşului şi regiunii înconjurătoare;

3. de a colecţiona şi studia toate categoriile de reproduceri

---

1) Al. Odobescu, *Artele din România în periodul preistoric* în *Opere complecte*, Ed. Minerva. III. p. 189.

www.dacoromanica.ro

grafice (planuri, stampe, gravuri, tablouri, fotografii, etc.), privitoare la oraşul Bucureşti şi la viaţa lui din trecut;

4. de a cerceta, studia şi aduna publicaţiile de orice fel şi în orice limbă, care au apărut în acest oraş sau cuprind informaţii despre trecutul lui. De asemenea monetele, medaliile şi obiectele de artă şi de utilitate, cari interesează istoria Bucureştilor şi a regiunii dimprejur;

5. a studia viaţa şi activitatea personalităţilor marcante în toate domeniile activităţii omeneşti, care s'au născut în Bucureşti ori şi-au desvoltat activitatea aici, şi orice amintiri privitoare la ele;

6. a interveni pentru conservarea şi restaurarea vechilor monumente de artă din Bucureşti şi împrejurimi, cum şi pentru păstrarea numirilor istorice ale străzilor, cartierelor, monumentelor, etc. şi pentru conservarea ori căror amintiri ale trecutului acestui oraş;

7. a reînvia anumite datini, obiceiuri şi instituţii caracteristice vieţii bucureştene şi a organiza la intervale de timp expoziţii şi festivităţi în scop de a reconstitui vechea viaţă bucureşteană. De asemenea de a fixa plăci comemorative sau monumente amintitoare pe clădirile sau în punctele memorabile ale oraşului.

Art. 3. — Activitatea Societăţei va îmbrăţişa trecutul oraşului Bucureşti din cele mai vechi timpuri până la anul 1862, când a devenit capitala României. Dar ea se va putea extinde şi asupra epocii contemporane până la anul 1918, când Bucureştii au devenit capitala României întregite.

Art. 4. — Pentru asigurarea scopului său Societatea.

a) *va stărui să se înfiinţeze un muzeu municipal şi va conlucra la înfăptuirea şi conducerea lui;*

b) *va publica o revistă specială;*

c) *va publica sau încuraja publicarea de lucrări istorice, arheologice, etnografice, geografice, cartografice, etc. privitoare la trecutul oraşului şi împrejurimilor;*

d) *va îndeplini orice alte lucrări menite să scoată în evidenţă importanţa oraşului, ori să contribue la cunoaşterea şi popularizarea istoriei sale.*

Din cele de mai sus, dacă nu multe s'au putut înfăptui, în numai cinci ani dela întemeiere, se va recunoaşte totuşi că nu puţine s'au făcut sau au început să se facă. In timp ce precedenta autoritate municipală a înţeles să ajute exclusiv Muzeul Municipal şi săpăturile din împrejurimile Bucureştilor, dealtfel aparţinând aceluiaş cadru de care vorbeam mai sus, operă desigur de o remarcabilă utilitate şi ilustrare a preocu-

www.dacoromanica.ro

părilor nobile de care nu trebue să fie lipsită nici o gospodărie din cele ce constituesc viața unui stat în vremea noastră, actuala autoritate municipală și în special d-nii Alexandru Donescu și M. Berceanu au găsit de bine să se oprească și asupra Societății noastre, în mijlocul căreia, chiar înainte de a ei constituire legală, prin cei ce au ajuns să o alcătuiască, s'au născut, s'au desbătut și s'au desvoltat multe din ideile ce compun temeiul celor realizate apoi, pentru mai multa prețuire și iubire a Bucureștilor de altă dată: într'o oarecare măsură, până la însăși încercarea în orice caz foarte sugestivă și meritorie de a reînvia colțuri și aspecte din ceiace a fost odinioară capitala scumpei noastre țări.

In 1932 dl. Constantin Moisil a publicat în revista «Boabe de Grâu» — «Bucureștii Vechi» schiță istorică și urbanistică, *apărută apoi ca extras, cu completarea ultimului capitol, sub auspiciile Societății noastre.*

In același timp alți membri ai Societății au dat la iveală lucrări de valoare asupra trecutului capitalei:

Astfel d. G. D. Florescu a publicat în 1932: Alaiul de înmormântare a lui Alexandru N. Sutzu Voevod la 20 Ian. 1821 *(revista* «Urbanismul» *și extras); în 1934*: Vechi proprietăți în București în veacurile XVII și XVIII *(revista* «Arhitectura» *și extras); iar în 1935, voluminoasa lucrare* Din vechiul București.

Dl. Dinu V. Rosetti a publicat în 1929: Din preistoria Bucureștilor *(revista* «Cronica numismatică și arheologică» *și extras);* Câteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor *(1932);* Descoperiri paleolitice din preajma Bucureștilor *(1934); și* Siedlungen der Kaiserzeit u. der Völkerwanderungszeit bei Bucarest *(în* «Germania» *1934).*

In sfârșit d. Henri Stahl a reeditat interesanta și valoroasa sa lucrare Bucureștii ce se duc *(1935), adăugându-i numeroase schițe și informații noi.*

Studiile ce urmează acum în publicațiunea de față, privitoare exclusiv la trecutul Bucureștilor, sunt numai o parte din lucrările membrilor Societății din acești ani.

Sperăm și apelăm a fi înțeleși, pentru a putea face și mai mult.

«Luna Bucureștilor» 1935.

www.dacoromanica.ro

BUCUREȘTII ȘI ÎMPREJURIMILE
LA MIJLOCUL VEACULUI AL XVII-lea [1])

DE CONST. MOISIL

Veacul al XVII-lea are pentru istoria capitalei noastre o importanță cu totul deosebită. In acest timp Bucureștii ajung nu numai cel mai mare oraș din Țara Românească, dar și cel mai important centru politic creștin din sud-estul Europei.

Deși capitala oficială a țării era Târgoviștea, totuș Bucureștii deveniseră încă dela începutul veacului al XVI-lea «oraș de scaun», reședință domnească, unde se concentra tot mai mult activitatea politică internă și externă a Domnilor munteni.

De altă parte noile orientări ale comerțului răsăritean, provocate de cucerirea Peninsulei Balcanice și a Constantinopolului de către Turci, i-au favorizat într'o mare măsură desvoltarea economică, contribuind să devină un centru negustoresc important și orașul cel mai populat al țării.

In sfârșit politica externă favorabilă creștinătății, pe care au dus-o cei mai mulți dintre Domnii munteni din veacul al XVII-lea, a atras privirile tuturor popoarelor vecine asupra orașului în care se făuriau planurile de liberare de sub stăpânirea turcească și a făcut dintr'însul centrul acestei mișcări.

Deși noua directivă creștină în politica externă a Țării Românești fusese imprimată de Mihai Viteazul prin succesele sale răsunătoare contra Turcilor și aliaților lor, începuturile desvoltării Bucureștilor în sensul de oraș mare nu se pot fixa decât abia în domnia lui Matei Basarab (1633—1654). Este adevărat că acesta stătea mai mult la Târgoviște, spre a fi apărat de surprize din

---

1) Conferință ținută în ședința societății Bucureștii-Vechi dela 25 Mai 1930. Deoarece această conferință se publică abia acum, am crezut necesar să o punem în concordanță cu publicațiile ce au apărut în răstimp, în special: cu G. D. Florescu, *Alaiul de înmormântare a lui Alex. N. Sutzu voevod* (în «Urbanismul» 1932); *Vechi proprietăți în București* (în «Arhitectura» 1394); *Din vechiul București* 1935, și Const. Moisil, *Bucureștii Vechi* (în «Boabe de Grâu» 1932 și extras).

www.dacoromanica.ro

partea Turcilor sau a vecinului său Vasile Lupu, Domnul Moldovei, dar cu toate acestea prin calităţile sale gospodăreşti, pe cari le-a pus în practică într'o domnie lungă de 21 ani, a contribuit în mare parte la propăşirea urbanistică a Bucureştilor, iar prin impulsul ce l-a dat activităţii economice şi culturale a făcut din el primul oraş al ţării. Dacă de altă parte ţinem seamă că Matei Basarab a fost şi un neobosit pionier al politicii creştine, ne putem face o ideie de prestigiul pe care oraşul nostru l-a câştigat atunci în faţa popoarelor creştine supuse Turcilor şi de numărul mare de călători, negustori şi refugiaţi din toate clasele sociale, cari l-au vizitat ori s'au stabilit într'însul.

Spre a putea urmări mai de aproape desvoltarea pe care Bucureştii au luat-o în domnia lui Matei Basarab, vom încerca să arătăm cum se prezenta şi cum au propăşit în acest timp curtea domnească, oraşul propriu zis sau târgul, şi împrejurimile.

I. CURTEA DOMNEASCĂ

Documentele istorice din veacul al XIV-lea şi al XV-lea prezintă Bucureştii ca o cetate întărită *(arx, castrum)*. Pe la 1476, când Ştefan cel Mare, ajutat de trupe trimise de Matei Corvinul, asediase această cetate, era considerată ca cea mai puternică din toată ţara — *castrum fortissimum illius terrae* — mai tare de cât celelalte şi prin fortificaţii şi prin poziţia locului — *et arte et natura munitior* [1]).

Şi în primele decade ale veacului următor cetatea Bucureştilor se menţine ca un punct strategic puternic întărit, iar informaţiile din acest timp precizează că întăriturile lui erau de zid. Astfel scriitorul dalmatin Verancici menţionează la 1538 Bucureştii ca una dintre cele două cetăţi de zid — *arces lapideae* — pe care le mai poseda Ţara Românească [2]).

Se pare că această situaţie nu a mai durat multă vreme, căci în 1574 călătorul parizian Pierre Lescalopier trecând prin Bucureşti, nu mai găseşte întăriturile de zid, ci de lemn. «Întăriturile acestui oraş, spune el, sunt trunchiuri mari de copaci, înfipte în pământ unul lângă altul şi legate între ele prin grinzi transversale, prinse de acele trunchiuri prin cuie de lemn lungi şi mari» [3]).

Foarte probabil că această stare de inferioritate în care au ajuns fortificaţiile Bucureştilor se datoreşte situaţiei noi ce s'a creat Ţării Româneşti, ca şi Moldovei şi Ardealului, prin cucerirea Ungariei (1526) şi a centrului Basarabiei (1538) de către Turci. In urma acestor cuceriri Turcii, cari până acum stăpâniau numai graniţa

1) Cf. Gion, *Istoria Bucureştilor* p. 26—27.
2) *Tezaur de Monumente istorice* III p. 178.
3) *Voyages* în «Revue d'histoire diplomatique» XXXV p. 46; Iorga, *Istoria Românilor prin călători* ed. II vol. I p. 198.

www.dacoromanica.ro

Dunării, au ocupat și granița Tisei și a Nistrului și au încercuit astfel din toate părțile cele trei țări românești. Deci ei și-au putut permite să desființeze și obstacolele militare ce existau în interiorul acestor țări, impunând Domnilor noștri să lase în părăsire sau să dărâme cetățile.

Pentru București efectul s'a văzut în campania din 1595 a lui Mihai Viteazul contra Turcilor. După lupta dela Călugăreni (23 August stilul nou), Mihai fiind nevoit să se retragă la București, nu s'a putut apăra aici, căci cetatea nu mai exista, iar Turcii ocupând orașul au trebuit să-l întărească.

Cronicarul moldovean Nicolae Costin spune, că aceștia au încunjurat orașul cu «șanțuri și părcane» [1]), iar mănăstirile Radu-Vodă și Mihai Vodă fură întărite cu «șanțuri și cu băști» [2]). Despre șanțurile acestea ne informează un martor ocular, călugărul Nichifor, că erau late și adânci de câte 3 stânjeni, iar părcanele erau formate din câte 2 rânduri de trunchiuri de copaci înfipte în pământ și umplute între ele tot cu pământ. Băștile sau bastioanele erau formate de asemenea din trunchiuri de copaci și pământ și puteau cuprinde până la 15 tunuri fiecare [3]).

Nu e sigur dacă a fost ocupată și curtea domnească. Nichifor vorbește de un «castel» în care puteau intra 10.000 de oameni, dar nu dă relații mai precise asupra lui [4]). Foarte probabil că prin acest castel înțelege mănăstirea Radu Vodă, care a fost punctul cel mai bine întărit de Sinan Pașa. In orice caz curtea domnească pare a fi scăpat ne arsă cu acest prilej [5]).

Cu toate acestea când în Octomvrie marele vizir a fost silit să părăsească în grabă orașul, din cauza atacului năpraznic al lui Mihai, care primise ajutoare dela Sigismund Bathory al Transilvaniei, s'a hotărât în consiliul de război — după cum spune însuși Sinan[6]) — «să ardem numita cetate (dela mănăstirea Radu-Vodă) și să dăm foc și flacări la toate casele, bisericile, grădinile și curțile lor boierești». Hotărârea s'a executat măcar în parte. O scrisoare a scriitorului italian Pigafetta datată din Giurgiu la 14 Noemvrie 1595 spune, că Bucureștii «au fost de asemenea redus în cenușă și ars și prădat de Turci» [7]), iar în tradiția orașului a rămas multă vreme amintirea părcanei dela Radu Vodă și a exploziei prafului de pușcă care a produs încedierea mănăstirii [8]).

---

1) Ediția Kogălniceanu I p. 481.

2) *Ibidem* p. 484. Cf. și Veress, *Campania creștinilor contra lui Sinan Paşa*, în Analele Academiei Române 1925 p. 85 (21).

3) La Gion *o. c.* p. 565.

4) *Ibidem.*

5) Raportul lui Venier în Hurmuzaki *Docum. III* p. 487 la Gion *o. c.* p. 103, n. 1.

6) Scrisoarea către Nessangi Pașa în Hurmuzaki, *Docum. III* p. 493 la Sârbu, *Istoria lui Mihai Viteazu* I p. 343.

7) Veress *o. c.* p. 121 (57).

8) Condica mânăstirii Radu Vodă la Academia Română.

www.dacoromanica.ro

Astfel nu se mai poate vorbi de acum de o cetate a Bucureștilor, ci de orașul deschis, fără întărituri, cum îl arată și scriitorul italian de mai sus.

Nu ne putem da seama astăzi ce întindere ocupa odinioară cetatea Bucureștilor; de asemenea nu putem preciza dacă nu cumva ea s'a confundat dela un timp cu curtea domnească sau castelul cum o numesc călătorii străini cari au vizitat orașul în veacurile al XVI-lea și al XVII-lea.

In orice caz amintitul călător francez Lescalopier (1574) face deosebire între întăriturile orașului *(ville)* și ale castelului *(chasteau)*. Un an în urmă polonezul Martin Strykowski spune că a văzut capul lui Ioan Vodă cel Cumplit țintuit pe poarta Bucureștilor, fără să precizeze dacă era poarta cetății sau a castelului[1]). Iacob Bongars, care a vizitat orașul în 1585 nu vorbește însă de cetate, ci numai de castel, care era de zid [2]). Toți călătorii următori din veacul al XVI-lea și XVII-lea prezintă Bucureștii ca un oraș deschis și numai castelul domnesc îl arată înconjurat cu ziduri, mai mult sau mai puțin rezistente.

Cu privire la locul unde era situat acest castel sau curte domnească nu avem decât informații foarte târzii și foarte puțin precise. Cea mai veche pe care o cunoaștem este din primii ani de domnie a lui Matei Basarab și se datorește secretarului misiunii polone a lui G. Krasinski, care a trecut prin București în 1636. Acesta ne spune numai atâta: «Castelul în care locuește Domnul este într'o vale între râuri; pe dinafară nu e urât, dar n'are nimic deosebit» [3]).

Câțiva ani în urmă, la 1640, episcopul catolic Petru Baksici, vizitând curtea domnească din București, ne dă următoarea relație, ceva mai precisă: «Palatul principelui este așezat pe țărmul râului (Dâmbovița); chiar pe râu este o parte a numitului palat, și trebuie să treci prin palat când intri în grădină, care este de cealaltă parte a râului. Palatul nu e de loc frumos, ci aproape dărăpănat și unde înainte erau zidurile de jur împrejur, acum este închis cu lemne, și casele unde stă principele sunt în stare proastă. Deasupra porții din curte se află un turn și stau mereu soldați de gardă; închisoarea afară din curte e făcută de lemn» [4]).

In sfârșit după 16 ani avem o nouă relație asupra curții domnești datorită diaconului Paul din Alep, secretarul patriarhului Macarie al Antiohiei, care a vizitat Bucureștii în 1656, după moartea lui Matei Basarab. Acest diacon ne prezintă curtea domnească astfel: «o clădire mare înconjurată cu întărituri de lemn. Mai 'nainte era foarte învechită, dar ultimul Domn, Matei Vodă, a dărâmat-o și a rezidit-o cu totul din nou. Această clădire este uimitor de elegantă,

---

1) Hasdeu, *Arhiva istorică* II p. 9.
2) Hurmuzaki, *Docum.* XI p. 192.
3) Panaitescu P. P., *Călători poloni în țările române* p. 30.
4) *Monum. hist. Slav. merid. spect.* XVII p. 139 urm.

www.dacoromanica.ro

cu un aspect încântător şi mult mai frumoasă decât cea din Târgovişte [1]).

Din aceste relaţii succinte rezultă, că această curte domnească era aşezată pe ţărmul Dâmboviţei şi că a fost odinioară înconjurată cu ziduri, întărite cu turnuri. Dela un timp s'a dărăpănat, dar Matei Basarab a refăcut-o mult mai frumoasă ca înainte.

Nu se poate preciza dacă «întăriturile de lemn» de cari vorbeşte Paul din Alep, erau împrejmuirea curţii ori lucrările de consolidare a terenului în părţile mai joase supuse inundaţiei Dâmboviţei.

Informaţiile atât de incomplecte ale călătorilor străini despre curtea domnească din Bucureşti, nu pot fi întregite decât prea puţin cu ajutorul izvoarelor interne contimporane. In primul rând nici un cronicar de ai noştri nu descrie în chip amănunţit această curte, iar documentele interne cunoscute nu ne dau decât foarte rareori relaţii asupra ei şi numai din vremurile mai noi.

Astfel un document din 1765 ne descoperă că curtea avea trei porţi, una la mijloc şi două laterale, cari se chemau: poarta din mijloc, poarta de sus şi poarta de jos [2]).

In incintă se găsia biserica curţii, amintită încă din veacul al XVI-lea, iar turnul din faţa ei, cel dela poarta de sus, s'a numit mai târziu şi clopotniţa domnească. Aici era probabil intrarea principală, căci în această parte era construit şi un pod mai mare peste Dâmboviţa; la poarta de mijloc era un pod mai mic, numit: «podişor» sau «podişcă». De sigur că turnuri au fost şi la celelalte porţi; la începutul veacului al XVIII-lea este menţionat la poarta de jos un «puţ al turnului» [3]).

De asemenea mai ştim că în a doua jumătate a veacului al XVII-lea s'a mai ridicat o biserică în incintă şi s'au construit palate noi pentru Doamna şi pentru «coconii domneşti»; s'a înălţat mai mult turnul dela poarta de sus care fusese dărâmat de o explozie, s'au făcut chioşcuri şi o frumoasă grădină după sistemul italian. Peste gârlă era livada domnească, livada gospod. [4]).

După cum se poate constata cu uşurinţă, cunoştinţele ce le putem scoate din informaţiile de mai sus nu sunt suficiente spre a ne da o ideie lămurită despre situaţia şi aspectul curţii domneşti. De aceea suntem nevoiţi să apelăm la planurile vechi ale oraşului şi la stampele vechi ce ni s'au păstrat, deşi atât unele cât şi celelalte nu sunt anterioare veacului al XVIII-lea.

Primul plan al Bucureştilor cunoscut astăzi este cel aflător în cartea lui Sulzer, *Geschichte des Transalpinischen Daciens,* tipărită la Viena în 1781. Din acest plan putem constata numai atâta, că curtea domnească era situată pe ţărmul stâng al Dâmboviţii, pe

---

1) Cioranu, *Călătoriile patriarhului Macarie* p. 206.

2) Lapedatu Al. *O procesiune religioasă* în «Biserica Ortodoxă XXVIII. (1904) p. 57 urm.

3) Pentru toate aceste informaţii v. documentele din Gion *o. c.* p. 107 urm.

4) Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia* (Ed. Iorga) p. 25.

www.dacoromanica.ro

porţiunea din faţa dealului mitropoliei. Această curte purta pe vremea lui Sulzer numele de «curtea veche» (Alter Fürsten Pallast), deoarece fiind prea ruinată, Alexandru Ipsilanti a părăsit-o şi a construit la 1775 o nouă curte (la Sulzer: Neues Schloss) pe ţărmul drept al Dâmboviţii, unde se află actualmente arsenalul armatei. In planul lui Sulzer «curtea veche» are forma unui pentagon neregulat, cu o

Fig. 1. — Regiunea curţii domneşti după planul lui Ernst (1791).

aripă scurtă la sud, la Dâmboviţa, alta foarte lungă la vest, spre Şelari, o a treia scurtă la nord, spre Lipscani şi altele două laturi lungi şi curbate formând un unghiu ascuţit spre est. In incintă nu este indicată nici o clădire [1]).

După planul original a lui Sulzer a publicat în 1861 D. Berindei o copie cu legendă românească. Dar el nu s'a mulţumit numai cu atâta, ci a introdus în plan şi un număr de clădiri, cari

1) Publicat recent de G. D. Florescu, *Din vechiul Bucureşti* p. XI.

www.dacoromanica.ro

lipsesc la Sulzer. In incinta curții domnești a pus un palat și o biserică [1]).

Este foarte curios că în planul lui Sulzer râul Dâmbovița formează în fața curții domnești o insulă. El se desparte în fața mănăstirii Sf. Spiridon vechiu în două brațe, cari se reunesc apoi aproape de podul Șerban Vodă. Desigur că Sulzer a confundat gârla Dâmbovicioara, care curgea prin prundișul de pe țărmul drept până pe sub dealul mitropoliei și se vărsa în Dâmbovița, cu un braț al acesteia.

Un al doilea plan, ridicat câțiva ani mai târziu (1791), cu prilejul ocupării Bucureștilor de către trupele austriace ale prințului de Coburg, este datorit locotenenților cartografi Ferdinand Ernst și Franz baron Purcel [2]). In acest plan, care există în două planșe aproape identice, una cu legendă (Purcel) și alta fără legendă (Ernst), curtea veche ocupă un exagon neregulat, a cărui latură sudică o formează țărmul Dâmboviței, iar celelalte cinci laturi străzile încunjurătoare. In planul acesta străzile nu sunt numite, dar după indicațiile planurilor mai noi și ale cercetărilor la fața locului se poate stabili cu oarecare precizie, că latura vestică era formată de actuala stradă Șelari; cea nordică de actuala stradă Lipscani (Gabroveni?), prelungită cu strada Bărăției până la întretăierea ei cu Calea Moșilor; cea estică de Calea Moșilor prelungită în jos cu str. Bazaca și strada Halelor până în Dâmbovița. Această latură nu se poate fixa astăzi cu destulă precizie, căci liniile străzilor vechi sau modificat foarte mult, iar părăul Bucureștioara, care curgea de alungul ei, a fost secat și nu i-se mai cunoaște matca. In ce privește latura dinspre râu planurile indică la o distanță de câți-va metri de țărm o stradă, care merge paralel cu râul — actuala stradă Carol — și care despărția incinta curții de malul apei. (Fig. 1).

Natural că laturile indicate mai sus reprezintă numai linia zidului încunjurător, în incinta căruia se găsiau, la oare care distanță de ziduri, clădirile curții și bisericile. Locurile turnurilor nu se pot distinge în plan; cel mult putem considera ca atare micile figuri pătrate din colțul sud vestic și nord vestic al incintei.

Accesul la râu se făcea pe două poduri fixate unul pe laturea vestică în continuarea străzii Șelari cu actuala Calea Rahovei (Podul Calicilor), deci cam unde este podul actual; celălalt pe laturea estică, aproape de str. Bazaca, unde se vărsa Bucureștioara în Dâmbovița, deci unde este podul Bulevardului Maria de astăzi.

In interiorul curții planul de care vorbim indică următoarele construcții:

1) In direcția colțului sudvestic, un complex de clădiri de

---

1) Cf. «Revista Română» 1861.

2) Cf. Florescu (G. D.) *Planuri inedite ale Bucureștilor* în Revista Fundațiilor Regale din 1 Martie 1934 p. 572 urm. și *Din vechiul București* (1935), unde sunt reproduse și analizate. Deși conferința noastră a fost ținută în 1930, când planurile acestea nu erau cunoscute, am crezut util să intercalăm aceste pasagii privitoare la ele.

www.dacoromanica.ro

formă neregulată, cari reprezintă palatul domnesc (în plan Nr. 5). In dosul acestui complex, pe laturea vestică, se mai vede un corp de case, în formă de T. Probabil sunt clădirile mai noi.

2. Spre răsărit de palat, pe laturea sudică, sunt două mici clădiri la oare care distanţă una de alta, una oblongă (Nr. 44) şi alta patrată (fără număr). Prima reprezintă biserica Curtea Veche, a doua, probabil, casa ridicată de Brâncoveanu «despre biserica domnească» [1]).

3. Mai spre sud este o figură pătrată (Nr. 45) care reprezintă fosta biserică Sf. Anton, în colţul sud estic.

4. In mijlocul incintei se vede o mare clădire, lungă şi îngustă, care merge până aproape de latura nordică. După cum este aşezată pe plan, pare că reprezintă locuinţele slujitorilor, bucătăriile şi hambarele.

5. In dosul acestor apartamente planul arată o regiune cu vegetaţie bogată: de sigur grădina şi via domnească, amintite în documente în această parte a curţii domneşti [2]). La spatele viei şi grădinii mai multe clădiri de formă oblongă reprezintă, probabil, drajdurile domneşti [3]). In apropierea lor trecea până nu de mult gârla Bucureştioara, care se vărsa în Dâmboviţa aproape de Bazaca.

6. Planul mai indică şi alte clădiri mai mici pe ţărm, în faţa curţii, dar acestea par a fi resturi din zidul încunjurător sau întărituri contra inundaţiilor.

Ori cum ar fi, planul acesta de şi ne dă situaţia curţii domneşti aşa cum se prezenta la sfârşitul veacului al XVIII-lea, ne permite să înţelegem, în linii generale, şi situaţia ei anterioară.

Este adevărat că din plan nu putem să ghicim aspectul exterior al acestui castel, de oarece zidul înconjurător cu turnurile şi porţile, este indicat numai printr'o simplă linie şi numai pe porţiunea vestică unde mai exista la 1791, dar în orice caz cunoaştem întinderea lui şi principalele construcţii din interior, cum şi mijloacele de acces.

Trebuie să regretăm numai că din toate construcţiile cari constituiau complexul curţii domneşti, nu s'a păstrat până astăzi decât numai biserica domnească. Cu toate acestea studiind mai de aproape regiunea şi având în vedere transformările pe cari le-a suferit în cursul timpului prin rectificarea şi înălţarea ţărmului Dâmboviţii, prin secarea părâului Bucureştioara, prin nivelarea în parte a dealurilor dimprejur, ne putem da destul de bine seama despre aspectul ei la mijlocul veacului al XVII-lea.

Dâmboviţa forma la capul dealului unde începe astăzi Calea Victoriei un mare cot, (în plan clădirea Nr. 3 indică palatul lui Brâncoveanu aşezat chiar pe acest cap de deal) care înainta până aproape de biserica Antim, iar de aici se întorcea puţin şi mergea aproape în linie dreaptă până la podul din actualul Bulevard Maria,

---

1) Radu Greceanu, în *Magazin istoric* II p. 154. Cf. şi Gion *o. c.* p. 116.
2) Actul din 1632 la Gion, *o. c.* p. 107 n. 4.
3) Actul din Martie 1701 la Gion *o. c.* p. 116 n. 5.

www.dacoromanica.ro

unde forma un al doilea cot mare, ce ajungea până sub dealul mitropoliei. Pe linia dreaptă dintre cele două coturi se desfăşura faţada curţii domneşti, întărită cu zid şi având la mijloc o poartă,

Fig. 2. Biserica Curţii Domneşti (restaurală).
Clişeu Horia Teodoru.

poarta de mijloc. Zidul acesta se continua la vest dealungul străzii Şelari în sus până la intersecţia cu strada Lipscani (Gabroveni). In acest zid era o altă poartă, poarta de sus, cu un turn puternic deasupra. Se pare că aceasta era poarta principală, de oarece pe aici se făcea

www.dacoromanica.ro

comunicația cu orașul. Tot la acest turn păziau soldații de gardă, de aceea în veacul al XVI-lea i-se mai zicea «turnul la Nemți», căci soldații de gardă erau mercenari germani. In beciul lui era magazia de praf de pușcă; ea a explodat la începutul domniei lui Brâncoveanu (1691), dărâmând în parte turnul. Domnul l-a refăcut mai puternic și mai înalt de cum fusese și i-a pus și un ceas mare. De atunci i-s'a zis «clopotnița domnească» [1]).

Zidul curții se continua apoi spre est dealungul străzii Lipscani (Gabroveni?), până unde se întâlnia cu strada Bărăția, de aci cotea puțin în jos până la intersecția cu actuala calea Moșilor. Se pare că pe această latură a zidului nu era nici o poartă.

Intorcându-se de aci spre sud, zidul trecea de a lungul gârlei Bucureștioara pe lângă via domnească și se unea cu cel sudic jos pe malul Dâmboviții, cam acolo unde se întâlnește astăzi str. Halelor cu cheiul gârlei. In latura aceasta sud-estică zidul avea poarta de jos.

Poziția celor două porți laterale: de sus și de jos, nu o putem fixa astăzi decât aproximativ. Poarta de sus era la întretăierea vechii străzi Șelari cu actuala str. Carol, de aici str. Șelari se continua până în țărmul Dâmboviței, de unde peste un pod de lemn trecea pe malul drept și înainta pe actuala Cal. Rahovei (Podul Calicilor). Cât privește poarta de jos, pare să fi fost în punctul unde se întretaie actuala str. Halelor cu cheiul Dâmboviții. Un act din 1796 vorbește de un loc «la poarta de jos a curții domnești cei vechi, alături de apa Dâmboviții, lângă ulicioara ce trece peste Dombovița» și merge la casele păharnicului Ioniță (Crețulescu). Altul din 1805 fixează acest loc «la poarta de jos, pă podul lui Șerban Vodă» [2]). Ori se știe că podul, adică strada podită a lui Șerban Vodă, începea atunci de pe țărmul stâng al gârlei, unde este astăzi sfârșitul străzii Carol.

Foarte probabil că zidul încunjurător al curții domnești avea turnuri și la colțuri. In planul lui Ernst-Purcel se observă două clădiri mai mici la colțul nordvestic și sudestic al curții, cari par a indica rămășițele turnurilor din aceste colțuri. In orice caz în partea dinspre Bărăție documentele amintesc de «puțul turnului» [3]), dovadă că și în această parte au fost turnuri.

Dar curtea domnească nu era apărată numai de zidurile ce o încunjurau și de râul Dâmbovița care curgeau prin fața ei, ci și de dealurile înalte ce le avea în spate. Căci dacă bisericile și palatele erau așezate pe platforma joasă a țărmului, în partea de nord a acestei platforme se ridicau culmi înalte, cari înaintau până în actuala piață Sf. Gheorghe și spre apus și răsărit se ridicau de asemenea dealuri înalte, cari formau râpi abrupte atât dealungul cursului Bucureștioarei, cât și în depresiunea mai puțin adâncă, prin care trecea strada Șelari. In chipul acesta curtea domnească era în adevăr o

---

1) Cf. pentru toate acestea Gion *o. c.* după cronica lui Greceanu și documente.
2) Arhivele Statului, mânăstirea Mihai Vodă, pach. I, 3.
3) Act din 1701 la Gion *o. c.* p. 116 n. 4.

www.dacoromanica.ro

cetate foarte bine întărită *et arte et natura,* cum spune regele Matei Corvinul în scrisoarea din 1476 către papă, menţionată mai sus. Tot pentru acest motiv putem admite, că cetatea medievală a Bucureştilor era în realitate această curte domnească atât de bine fortificată.

Am spus mai sus că există şi câteva stampe tot din veacul al XVIII-lea, cari înfăţişează curtea domnească din Bucureşti. Dacă aceste stampe ar fi fost desenate la faţa locului, ar avea o valoare istorică excepţională, de oarece ar constitui izvoarele cele mai importante pentru cunoaşterea aspectului acestei curţi domneşti. Ele ar folosi şi pentru cunoaşterea ei în epoca de care ne ocupăm, căci situaţia ei generală nu s'a modificat prea mult dela Matei Basarab până în veacul al XVIII-lea.

Prima stampă, fără nume de autor, a fost publicată în anul 1717 pe coperta unei cărţi privitoare la războiul austro-turc dintre 1716–1718 [1]). Se ştie, că în cursul acestui război o parte din trupele austriace au ocupat Bucureştii şi au luat prizonier pe Domnul de atunci Nicolae Mavrocordat. Deci există toate probabilităţile, că desenatorul a vizitat oraşul nostru şi deci a putut executa desenul după natură sau din memorie.

Privind mai de aproape stampa şi comparând-o cu planurile descrise mai sus ne dăm uşor seama, că nu este o fantezie — cum au considerat-o unii — ci că măcar în linii generale concordă cu realitatea (Fig. 3).

Astfel se observă uşor că vederea a fost luată de pe un deal din dreapta Dâmboviţei, probabil de pe dealul mitropoliei sau de pe o ridicătură dela poalele acestui deal.

In primul plan se vede Dâmboviţa, care face la stânga cotul cel mare din faţa Căii Victoriei de azi, iar la dreapta platforma aproape dreaptă, pe care este aşezată curtea domnească. Imprejmuirea din faţă cu poarta din mijloc, are patru turnuri de zid, între cari sunt înfipte trunchiuri de copaci. Pe laturea de est împrejmuirea se ridică la deal dealungul unei ape (Bucureştioara), care se varsă în Dâmboviţa, iar pe laturea de nord trece pe culmile dealurilor. Laturea vestică — dinspre oraş, — a împrejmuirii nu se vede din cauza clădirilor, dar un turn înalt se ridică în această parte (turnul dela poarta de sus) şi o stradă largă se coboară în vale (Str. Şelari). In incintă se văd în colţul sudvestic clădirile palatului domnesc; din dosul lor apare biserica curţii cu o mare turlă centrală. In partea de est pare a fi o biserică mai mică (Sf. Anton) şi un alt palat. Spre fundul curţii descoperim clădirea lungă şi îngustă pe care am identificat-o în plan cu dependinţele (slujitori, bucătării, hambare). Adevărat că grădina şi via nu sunt indicate, dar dealurile din fund par cu mult mai înalte de cum trebuie să fi fost în realitate.

Podurile peste Dâmboviţa sunt şi ele relativ bine aşezate. Unul este în faţa porţii din mijloc şi trece drept peste gârlă,

---

1) *Erster Auftritt des Hungarisch-Venezianischen Kriegstheater*„ Leipzig 1717. Stampa este reprodusă de Gion, *o. c.* p. 77.

www.dacoromanica.ro

de unde drumul merge şerpuind prin prundiş spre mitropolie. Al doilea, care urma să fie în legătură cu poarta de sus, este fixat în dreptul străzii Şelari şi deci corespunde şi el realităţii. Platforma din faţa curţii este însă greşit indicată, căci n'are nici o legătură cu oraşul.

De sigur că aceste deviaţii dela realitate se datoresc şi faptului că desenatorul n'a urmărit să reproducă înfăţişarea exactă a curţii domneşti, care să servească ca document istoric, ci mai mult să prezinte această curte şi oraşul, ocupate momentan de armatele austriace, ca ceva exotic, deosebit de oraşele apusene şi cu o înfăţişare cu totul particulară. De aceea clădirile au forme arhitectonice curioase, bisericile au în vârfurile turlelor uneori semilune, iar pe ţărmul drept al Dâmboviţii este desenat un palmier între sălcii şi scăeţi.

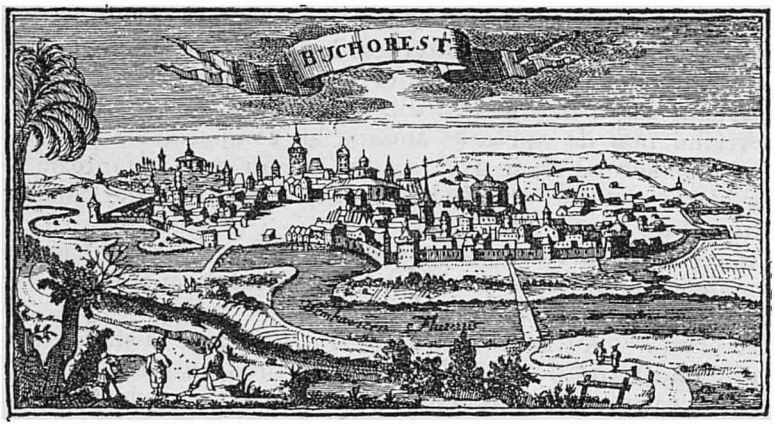

Fig. 3. Vederea Curţii Domneşti şi a Bucureştilor (1717).
(Academia Română)

Cu toate acestea ţinând seamă de faptul, că în reprezentarea curţii domneşti găsim toate elementele principale pe cari ni-le dau planurile şi documentele, suntem în drept să considerăm această stampă ca apropiată de realitate, măcar în părţile ei esenţiale şi să credem, că în linii generale şi neţinând seamă de formele şi de perspectiva clădirilor, cam astfel se prezenta curtea domnească din Bucureşti la începutul veacului al XVIII-lea.

O altă stampă care înfăţişează această curte domnească datează din timpul războiului ruso-austro-turc dintre anii 1789—1791, când Bucureştii au fost ocupaţi de trupele prinţului de Coburg. Ea reprezintă primirea acestuia de către clerul şi colonia catolică de aici, în momentul când cobora de pe drumul mitropoliei spre curtea domnească (fig. 4).

Deşi ca vedere generală această stampă nu se deosebeşte de precedenta, totuş în amănunte pare a reprezenta cu mai multă

www.dacoromanica.ro

fidelitate curtea, care în acest timp se numia «curtea veche», de oarece se construise cea nouă de lângă mânăstirea Mihai Vodă. Aşezarea curţii este la fel ca în stampa de mai sus, — se pare că desenatorul a cunoscut-o — dar împrejmuirea pare a fi de zid, ceeace nu corespunde realităţii. In interior se deosibesc destul de clar cele două biserici şi turnul foarte înalt dela poarta de sus, care însă este situat prea spre nord. Complexul de clădiri cari reprezintă palatul Domnului şi cel dinspre biserica Curtea Veche sunt redate mai puţin clar, iar clădirea care cuprindea apartamentele Doamnei nu se distinge bine. In schimb stampa arată intrarea trupelor austriace în curtea domnească, unde se ştie că au fost încuartiruite. Trupele nu trec pe podul ce duce la poarta de mijloc, deşi era mai deadreptul, ci pe podul dela capul străzii Şelari, ce ducea la poarta de sus. O nouă dovadă că pe aici era intrarea principală. Se pare însă că o parte din trupe înaintează şi spre poarta din mijloc.

Suntem deci obligaţi să admitem, că şi această stampă caută să reprezinte în linii generale realitatea în ce priveşte aspectul curţii vechi domneşti la sfârşitul veacului al XVIII-lea, natural, ca şi cea dintâi, cu multă fantezie şi cu inevitabile greşeli de perspectivă [1]).

In Cabinetul de stampe al Academiei Române mai sunt trei reprezentări a ocupării Bucureştilor de trupele austriace în 1789. Ele însă caută să scoată în relief scenele de închinare ale diferitelor categorii de cetăţeni şi nu înfăţişează decât foarte sumar curtea domnească şi oraşul.

De asemenea mai există câteva stampe mai vechi, cari reprezintă numai curtea şi oraşul. Dar acestea sunt în adevăr fantezii, cari au la bază stampa din 1717 descrisă mai sus [2]).

TÂRGUL

Ca cele mai multe oraşe medievale, Bucureştii s'a desvoltat în jurul castelului, sau curţii domneşti, care a constituit la început sâmburele viitorului oraş.

Feluritele trebuinţe ale familiei domneşti, ale curtenilor şi slujitorilor au avut de rezultat, ca încă de timpuriu să se stabilească în apropiere de curte meşteşugari şi negustori, al căror număr s'a mărit tot mai mult în cursul timpului.

După obiceiul medieval meşteşugarii şi negustorii s'au grupat în vecinătatea curţii după bresle, formând uliţe cari purtau numele acelor bresle şi din cari unele s'au menţinut până astăzi. Rând pe rând s'au format încă din veacul al XIV-lea şi al XV-lea uliţele Potcovarilor, Covacilor (fierarilor), Cavafilor (cismarilor), Lăcătuşilor,

---

1) Academia Română Cabinetul de stampe.
2) Cf. Academia Română Nr. A III 9; B IX 3; B IX 4 Cab. de stampe.

www.dacoromanica.ro

Abagiilor, Pânzarilor, Boiangiilor, Marchitanilor, Zlătarilor, Zarafilor, Lipscanilor, etc. Toate împreună constituiau târgul.

In acelaş timp s'au format uliţi şi drumuri cari legau curtea şi târgul cu satele şi oraşele învecinate sau mai îndepărtate: Uliţa Târgului din lăuntru, Uliţa Târgului de afară (Calea Moşilor), drumul Giurgiului, drumul Braşovului, drumul Târgovişteï, etc.

De sigur nu toate străzile oraşului aveau nume în veacul al XVII-lea când Bucureştii au luat înfăţişarea de oraş mare şi nici nu erau toate populate cu case. Singur cartierul central, negustoresc, avea case mai numeroase şi mai apropiate unele de altele; în restul

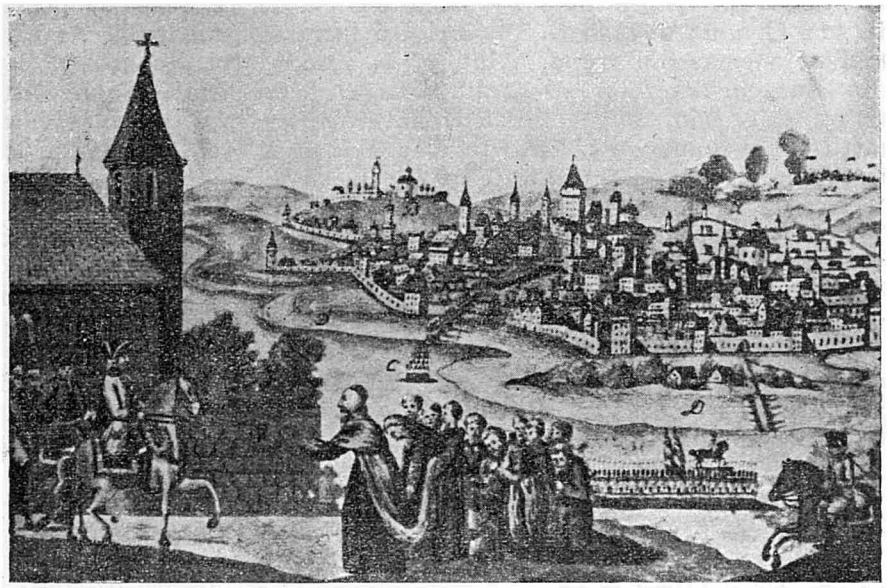

Fig. 4. — Vederea Curţii Domneşti şi a Bucureştilor (1789) (Academia Română).

oraşului casele erau rari şi încunjurate de curţi şi grădini întinse. In special locuinţele boiereşti erau răsfirate fără nici o regulă în diferitele cartiere ale oraşului şi încunjurate de terenuri imense.

Majoritatea străzilor erau strâmte, strâmbe şi nepavate, numai cele din centru erau pavate cu bârne de stejar, din care cauză se numiau poduri. Astfel de poduri sunt amintite încă în 1574 de călătorul francez Lescalopier, dar probabil existau mai de mult.

Din jurul curţii domneşti, oraşul s'a desvoltat în spre vest şi nord-nord est. Spre vest până la depresiunea pe care trece astăzi str. Ilfov, în dosul Casei de Depuneri spre Dâmboviţa, — regiune unde s'au ridicat mai ales biserici şi case boiereşti — în nord-est

www.dacoromanica.ro

spre Sf. Gheorghe vechiu, iar în nord spre Sf. Gheorghe nou şi Lipscani regiune în care s'a desvoltat cartierul negustoresc.

In direcţiile acestea oraşul era pe la mijlocul veacului al XVII-lea puţin întins. Lacul Cişmegiului — numit pe vremuri lacul lui Dura negustorul — era afară din oraş; Matei Basarab a clădit pe marginea lui mânăstirea Sărindar (unde este actualul Cerc Militar).

Mânăstirea Sf. Sava, în faţa localului universităţii, era şi ea la marginea oraşului.

Tot ca afară din oraş se considerau mănăstirile şi puţinele case de pe ţărmul drept al Dâmboviţei. In această parte însă Matei Basarab a ridicat mănăstirea Sf. Apostoli în apropiere de casele postelnicului Constantin Cantacuzino (Cilibiul). Mai spre răsărit pe actualul deal al mitropoliei, Constantin Şerban a înălţat o altă mănăstire: Sf. Constantin şi Elena (1656), care mai târziu a devenit mitropolia ţării. La poalele estice ale acestui deal s'a ridicat tot în acest timp biserica Slobozia. In jurul acestor locaşuri s'au format «mahalale» şi astfel a început să se populeze tot mai mult şi această regiune. Cu toate acestea Paul din Alep consideră mitropolia ca fiind «la marginea oraşului», iar 40 de ani mai târziu Brâncoveanu, arată astfel situaţia mănăstirii Mihai Vodă: «*lângă* oraşul Domniei mele Bucureşti *den sus*» [1]).

Infăţişarea oraşului ne o descriu călătorii din acest timp în culori favorabile, insistând cu toţii asupra întinderii lui.

Suedezul Paul Strasburgh (1630) îl arată ca «un oraş întins şi foarte mare, cu străzi şi pieţe bogate... Toate străzile şi pieţele oraşului erau pline de mărfuri scumpe, pe care negustorii italieni, greci, armeni şi turci le expuseră spre vânzare.» [2]). Cum este uşor de înţeles, Strasburgh vorbeşte de oraşul propriu zis, din vecinătatea curţii domneşti, iar nu şi de cartierele mărginaşe.

Secretarul solului polon Krasinski (1636) spune: «Aşezarea oraşului este foarte frumoasă şi veselă. Oraşul e mai frumos clădit decât Iaşii, deşi este mai mic. Aproape toate casele au acoperişul de şindrilă. Intărituri nu sunt de loc, afară de mănăstirile întărite, anume Sf. Mihai şi Radu Vodă. Oraşul e împodobit şi cu frumoase biserici de zid. Cea mai frumoasă şi cea mai de frunte însă este mănăstirea unde e aşezat solul (Radu Vodă). Se află pe o insulă înaltă într'un loc frumos, încunjurat de apele râului Dâmboviţa, care străbate oraşul. Biserica din această mănăstire este foarte frumoasă ca arhitectură şi zugrăveală şi alta mai frumoasă sau măcar asemănătoare n'am văzut» [3]).

Episcopul Baksici (1636) ne dă informaţii mai complecte şi mai interesante. «Fără ziduri — zice el — aşezat într'o câmpie foarte bogată în grâne şi plină de vite de tot soiul, de vii şi de fructe în mare cantitate; abundă în peşte, fiind Dunărea aproape de vre-o

1) Cronica Brâncovenească (Arhiva») p. 78.
2) *Relatio* în Arhivul lui Cipariu I p. 11.
3) Panaitescu *l. c.*

www.dacoromanica.ro

30 de mile şi unele lacuri şi mai aproape. Oraşul are pe toate pieţile şi străzile poduri de lemn, deoarece fiind în câmpie, pe vremea de ploaie se face mult noroiu, şi caii, căruţele şi oamenii umblă pe străzi şi pieţe pe poduri... Se spune că sunt 12.000 de case de schismatici (ortodoxi), ceeace face mai mult de 100.000 de suflete; au 100 de biserici şi multe mănăstiri» [1]).

In sfârşit Paul din Alep (1656) îl descrie astfel: «Acest oraş Bucureşti e foarte mare; se zice că acum câţiva ani cuprindea la 6000 de case. Are 40 de biserici şi mănăstiri şi faimosul râu Dâmboviţa curge prin mijlocul său» [2]).

Din descrierile de mai sus rezultă că ceeace a impresionat în primul rând pe aceşti vizitatori străini a fost întinderea oraşului şi bogăţia lui. Prima caracteristică se datora desigur faptului, că numai în cartierul central casele erau mai dese, în restul oraşului ele erau foarte rari. Dar belşugul — a doua caracteristică — se întâlnea peste tot locul. Regiunea încunjurătoare, foarte bogată, trimitea ca şi astăzi, tot felul de alimente şi fructe, cari se desfăceau în pieţele oraşului şi obiceiul de a se etala toate acestea în faţa publicului se vede că exista încă de pe vremea aceea. Tot astfel ştofele de culori aprinse, mătăsurile orientale, obiectele de podoabă de fabricaţiune ardeleană sau ţarigrădeană, expuse toate în faţa prăvăliilor sau bărăcilor, loau ochii trecătorilor şi dădeau târgului bucureştean acel colorit amestecat apusean şi oriental, care a constituit şi în vremurile mai noi farmecul specific al oraşului.

O altă notă caracteristică înregistrată de căltorii citaţi mai sus, este marele număr de biserici şi mănăstiri. Deşi construite toate în acelaş stil bizantino-muntean. — Bărăţia catolică singură era în stil roman; biserica luterană era de lemn — totuşi variau foarte mult şi cum erau aşezate pe dealuri de diferite înălţimi şi încunjurate de o vegetaţie foarte bogată, formau un peisaj din cele mai frumoase. In special turnurile lor mai mari şi mai mici, cu acoperişuri rotunde sau ţuguiate, din vârfurile cărora sclipeau crucile aurite, produceau un efect de pitoresc indescriptibil pe fondul de verdeaţă de toate nuanţele ce-l constituiau pădurile, viile, livezile şi grădinile şi sub cerul de un albastru cu totul specific al Bucureştilor.

De sigur că înfăţişarea oraşului în stampele citate mai sus este cu totul fantezistă; ea însă cuprinde această notă caracteristică a bisericilor numeroase, deşi adeseori în vârfurile turnurilor este pusă semiluna în loc de cruce.

INPREJURIMILE

Odată cu dezvoltarea Bucureştilor ca oraş mare avem oare cari informaţii şi despre localităţile mai interesante din jurul lui. Nu ne vom ocupa de data aceasta despre mânăstirile, destul de

1) *L. c.* Cf. pentru toate acestea şi Moisil, *Bucureştii Vechi, passim.*
2) Cioranu, *l. c.*

www.dacoromanica.ro

numeroase din preajma capitalei, ci numai de câteva conace domneşti sau boiereşti din vecinătatea ei.

Imprejurimile Bucureştilor au câştigat o importanţă mai mare după ce a devenit oraş de reşedinţă şi deci tot mai mulţi boieri au primit sau au cumpărat moşii în apropierea lui. Pe aceste moşii s'au ridicat case boiereşti, dintre care unele erau adevărate castele, unde proprietarii lor stăteau în permanenţă, ori se retrăgeau în anumite epoce ale anului spre a se odihni sau recreia. Natural că ele serveau atunci, ca şi mai târziu, ca locuri de petrecere la sărbătorile mari sau în cursul verii, când «musafiri» de neam bun veniau din capitală sau dela moşiile vecine.

Doarece casele boiereşti dela ţară puteau fi expuse la prădăciuni sau atacuri din partea făcătorilor de rele sau chiar a banditilor de pe malul drept al Dunării, se construiau ca şi castelele din apusul Europei, pe ridicături şi erau încunjurate cu ziduri şi cu şanţuri de cetate. De asemenea în interior aveau camere de siguranţă şi uneori galerii subt pământene, unde în caz de pericol se refugiau locatarii.

Regiunea din jurul Bucureştilor era pe vremea aceea acoperită în mare parte de lacuri destul de întinse, cari constituiau şi ele o apărare naturală.

Cele mai multe curţi boiereşti s'au ridicat pe promontoriile dealurilor ce înaintau din diferite direcţii în mijlocul acestor lacuri şi adeseori erau legate de uscat numai printr'o limbă îngustă de pământ. Astfel regiunea din vecinătatea oraşului prezenta nu numai terenuri foarte potrivite pentru agricultură, curţi, grădinării, livezi, vii şi lacuri bogate în peşte, dar şi păduri întinse şi numeroase locuri sigure în caz de pericol. De aceea şi conacele sau castelele marilor proprietari erau numeroase.

Izvoarele istorice din veacul al XVII lea nu vorbesc despre curţile boiereşti din înprejurimile Bucureştilor. Singur diaconul Paul din Alep aminteşte de câteva pe care le-a vizitat împreună cu patriahul Macarie.

De altă parte puţine dintre aceste case s'au păstrat până în zilele noastre, de aceeia cu greu ne putem face o ideie exactă despre aspectul lor vechiu şi despre modul cum ereau întocmite.

In ori ce caz Paul din Alep a rămas în general foarte plăcut impresionat de «vilele» boierilor munteni şi descrie câteva din ele cu multă admiraţie.

«Toţi aristocraţii munteni — spune el — posedă vile admirabile din punct de vedere al arhitecturii. Fiecare din ei mai are câte o mănăstire a sa bine îngrijită. Toţi rivalizează întrecând-se prin frumuseţea zidirilor şi stabilimentelor. Aci se încheie toată ambiţia şi mândria lor. Când se întâmplă ca vreunul din ei să fie mazilit, se retrage la vilă petrecând restul vieţii în clădirile de acolo şi în vecinătatea mănăstirii sale.» [1])

---

1) Cioranu. *Călătoriile patriahului Macarie* p. 128

www.dacoromanica.ro

Ca exemple de astfel de «vile» ne descrie curtea boierească dela Poiana lângă Strehaia (jud. Mehedinţi), care spune că era «un castel măreţ şi de o frumuseţe surprinzătoare.» [1]) Apoi «palatul» marelui vornic Preda Brâncoveanu dela moşia sa Bârncoveni (jud. Romanaţi); «castelul» zidit de Matei Basarab în Caracal şi care era «încunjurat cu împrejmuire de lemn, cuprinzând o vie întinsă şi o biserică de peatră»; curtea din Hotărani (jud. Romanaţi) a marelui Stolnic Fărcaş, «în care el are un palat frumos» [2]).

Dar mai mult l-a impresionat curtea boierească a postelnicului Constantin Cantacuzino dela Filipeşti (jud. Prahova). Pe aceasta o descrie ca o «zidire princiară, care te uimeşte, mai frumoasă decât cele din capitală. Are o delicioasă bae caldă de marmoră frumoasă, la care apa se aduce pe roate din râul ce serveşte prin nenumărate canaluri la irigaţia livezilor şi grădinilor. Camerile sunt după modelul celor din Constantinopol.» [3]).

In jurul Bucureştilor Paul din Alep a avut prilejul să viziteze trei curţi boiereşti: dela Dobreni, Comana şi Văcăreşti, pe care le descrie astfel:

La Dobreni moşia lui Constantin Şerban «curtea sau palatul e mare şi încunjurată cu împrejmuire de lemn, în lăuntrul căreia sunt clădiri mari şi spaţioase, cu turnuri zugrăvite cu icoane de ale sfinţilor şi cu scene de lupte. Locuinţele dau spre o grădină mare, împărţită în straturi şi şgheaburi de olane. In afară e un lac cu un pod deasupra. In mijloc un pavilion frumos, iar lângă el o biserică mare de peatră» [4]).

Despre Comana spune următoarele: «Am ajuns noaptea la un sat ce aparţine marelui postelnic Constantin (Cantacuzino), numit Comana, situat pe un loc ridicat, cu privirea asupra râului Argeş. In el se afla un mare palat, după modelul palatelor din Constantinopol. Aici este ceva particular de admirat în stucatura celor două corpuri principale şi opuse unul altuia. Ca formă nu diferă, au turnuri şi sunt zugrăvite cu linii curbe imitând marmora colorată. In vârful fiecărui turn e un cerc, întocmai ca o bucată din cel mai tare porfir, iar restul cu culori variate ca cele ale marmorei colorate. Lemnăria e de o frumuseţă rară, sculpturile şi ferestrele încântătoare. In incintă este o biserică mare» [5]).

In sfârşit la Văcăreşti «se află un palat fără egal în lume, afară numai în ţara Francilor. Sora Doamnei lui Matei Voevod l-a zidit, aducând meşteri din Ungaria şi peatră din Turcia şi începu zidirea pe dinlăuntru şi pe dinafară cu piatră lustruită. Chiar bolţile şi pardoseala pivniţelor şi galeriile sunt lucrate migălos în peatră bună, încât provoacă admiraţia privitorilor. Clădirea are trei caturi şi e

---

1) Cioranu *o. c.* p. 189
2) *Ibidem* p. 197 şi 200.
3) *Ibidem* p; 127
4) *Ibidem* p. 209.
5) *Ibidem* p. 210.

www.dacoromanica.ro

atât de frumoasă, că împrăștie toate grijile sufletului întristat. Ar fi zadarnic să încerc o descriere a interiorului admirabil aranjat al apartamentelor. In mijlocul curții, între clădiri, sunt magaziile secrete, bine alcătuite pentru provizii, ale căror uși sunt așezate pe acoperișuri, care toate sunt de olane» [1]).

Prea puține din aceste curți boierești s'au mai păstrat până astăzi, căci au fost distruse parte de intervenții dușmane, parte de neglijența proprietarilor care le-au stăpânit în cursul timpului.

De aceia vom descrie numai două, cari sunt mai apropiate de epoca de care ne ocupăm și cari s'au păstrat în condiții mai bune până astăzi.

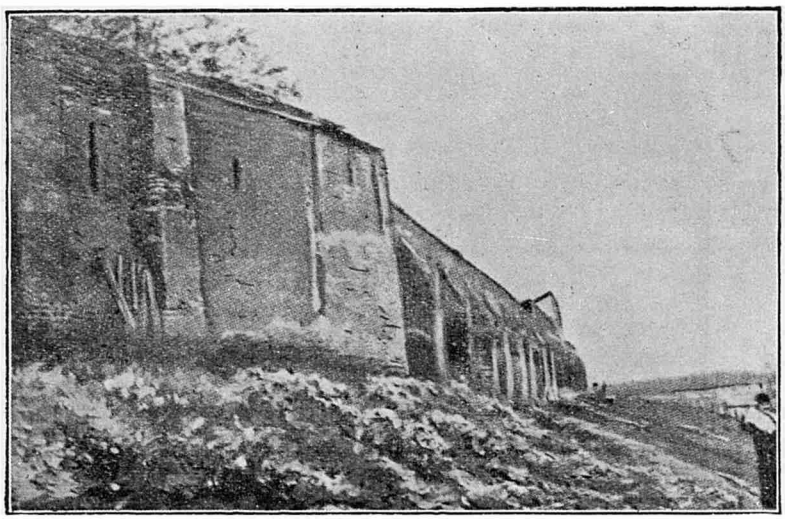

Fig. 5. Leordeni (Ilfov). Porțiune din zidul încunjurător.
Clișeu Hagi Moscu.

Prima ca vechime este curtea boierească dela Leordeni, la 14 Km. spre sud est de București și ținând de comuna suburbană Dudești.

Așezată pe un promontoriu înalt ce se ridică în întinsa depresiune prin care curge Dâmbovița înainte de a se unì cu Colentina, această curte boierească își păstrează încă în mare parte aspectul ei din trecut.

Ocupând întreg platoul de asupra promontoriului, ea este înconjurată cu ziduri de cetate, înalte și groase, susținute de contraforți puternici și având la intrare o poartă monumentală (Fig. 5—6).

---

1) Cioranu, *ibidem* p. 211.

www.dacoromanica.ro

Dela temeliile zidului încunjurător la vale coastele dealului sunt acoperite de vii, livezi, grădini de zarzavat şi o mică dumbravă. In incinta zidurilor se înalţă casa, ale cărei pivniţe sunt din prima jumătate a veacului al XVII-lea, cu dependinţele situate pe latura sudică a zidului încunjurător, iar la apus, despărţită printr'un zid, biserica.

Dintr'un act dela 17 Aprilie 1618 se constată, că cu câţiva ani mai 'nainte a construit aici o casă boierească spătarul Leca Rudeanu. Moşia Leordeni — numită şi Furdueşti — era în cea mai mare parte proprietatea soţiei spătarului, Grăjdana Băleanu, care o moştenise dela fratele său banul Udrea Băleanu, dar şi spătarul Leca avea o parte din această moşie. Banul Udrea Băleanu fusese ucis de

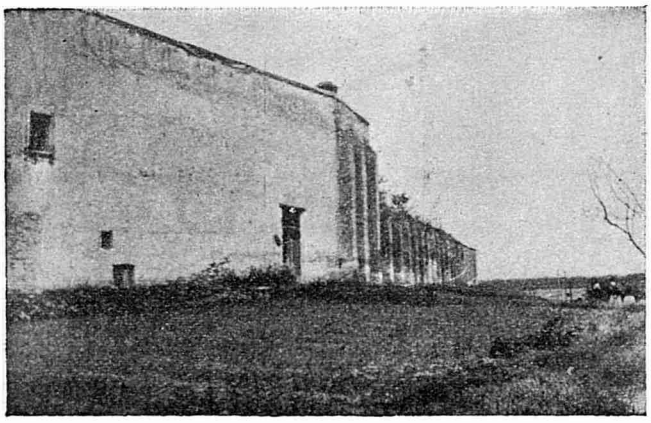

Fig. 6. — Leordeni (Ilfov). Parte din zidul încunjurător. Clişeu Hagi Moscu.

Simeon Movilă, Domnul Ţării Româneşti, la 1601, iar spătarul Leca Rudeanu a fost şi el tăiat înainte de anul 1615, din porunca lui Radu Mihnea. Astfel casa şi moşia au rămas văduvei sale, dela care în cursul timpului au trecut la diverşi proprietari, până când pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea au intrat în stăpânirea vornicului Mihai Manu [1]).

Cum am spus mai sus, pivniţile casei sunt cele vechi din veacul al XVII-lea. Ele sunt de zid şi au bolţile caracteristice acestui veac: arcuri pline ce se unesc în calote de forma emisferică. In schimb parterul şi etajul au fost refăcute în cursul timpului, dar cu toate acesteaa şi-au păstrat în mare parte, ca aspect şi

1) Deţinem toate aceste informaţii dela d. Em. Hagi Moscu, care a văzut actele de proprietate ale moşiei.

www.dacoromanica.ro

distribuţie interioară, vechile forme. (Fig. 7) Etajul actual pare a fi fost ridicat la începutul veacului al XIX-lea, când s'a facut o restaurare generală şi s'a înălţat şi biserica-paraclis, desigur pe temeliile alteia mai vechi.

Proprietara actuală, d-na Nadejda Gr. Romalo, care este o cunoscătoare desavârşită a trecutului şi are un adevărat cult pentru monumentele istorice, a luat toate măsurile ca acest locaş istoric să-şi păstreze şi mai departe înfăţişarea lui arhaică şi să rămână încă pentru multă vreme una dintre mărturiile cele mai rari şi mai preţioase ale trecutului nostru.

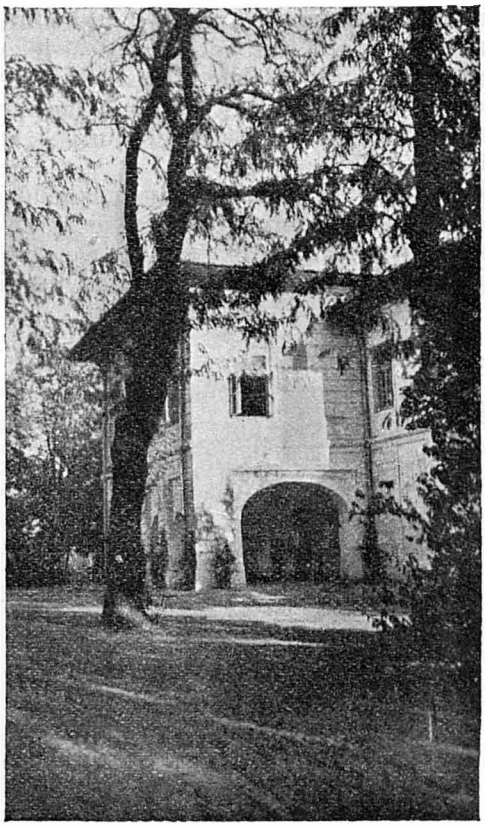

Fig 7. Leordeni (Ilfov). Vederea casei boereşti refăcute, Clişeu De Vaux

In partea nord-vestică a Bucureştilor, pe malul lacului Mogoşoaia, se ridică o altă curte, aceasta domnească: palatul lui Brâncoveanu dela Mogoşoaia. Şi el este construit deasupra unor pivniţi de pe la mijlocul veacului al XVII-lea, cari trădează acelaş mod de construcţie ca şi cele dela Leordeni. Zidurile parterului şi etajului datează însă abia dela 1700, când Brâncoveanu, dărămând vechea casă, le-a construit din nou.

Ca şi alte curţi domneşti şi boiereşti, aceasta dela Mogoşoaia era şi ea încunjurată cu ziduri înalte, iar intrarea se făcea pe sub o poartă boltită. De asemenea se afla şi aici o biserică-paraclis, dar aşezată în afara zidurilor.

Bogăţia şi gustul artistic al lui Brâncoveanu au contribuit ca acest palat să exceleze atât ca arhitectură, cât şi ca ornamentică.

In special se remarcă în interior bolţile înalte cu arcurile sprijinite pe console de piatră, bogate ornamentaţii ale pereţilor în stucatură şi panouri pictate; iar în afară minunata *loggia* din spre lac şi drăgălaşul foişor dinspre curte, cu arcade treflate rezemate pe coloane drepte sau învârtite şi cu soclul de piatră ajurată reprezentând flori stilizate, separate unele de altele prin rozete mari săpate în relief.

www.dacoromanica.ro

Meritul de a fi restaurat acest strălucit palat, care căzuse în ruină, revine în întregime principesei Marta Bibescu, dotată nu numai cu un talent literar deosebit, dar şi cu uu puternic sentiment de admiraţie şi de iubire faţă de rămăşiţile culturale ale strămoşilor.

Spre a ne da seamă de frumuseţea acestui palat transcriem impresia ce a făcut-o asupra arheologului francez La Motraye, care l-a vizitat în 1714, după moartea lui Brâncoveanu, când urmaşul acestuia Ştefan Cantacuzino îl transformase în han pentru drumeţi. Palatul îi apare călătorului francez ca o clădire „foarte simetrică şi clădită europeneşte, decorată în interior cu plafoane bogate şi picturi bune, dar mobilele le luaseră Turcii în timpul mazilirii nenorocitului stăpân." In afara palatului era „un eleşteu, aşezat între o frumoasă grădină şi un părâu ce curge pe lângă zidurile lui" [1].

Din toate cele de mai sus rezultă, că pe la mijlocul veacului al XVII-lea Bucureştii începuse a lua din toate punctele de vedere desvoltarea unui oraş mare şi că atât târgul cât şi împrejurimile oferiau perspectivele cele mai favorabile în acest scop.

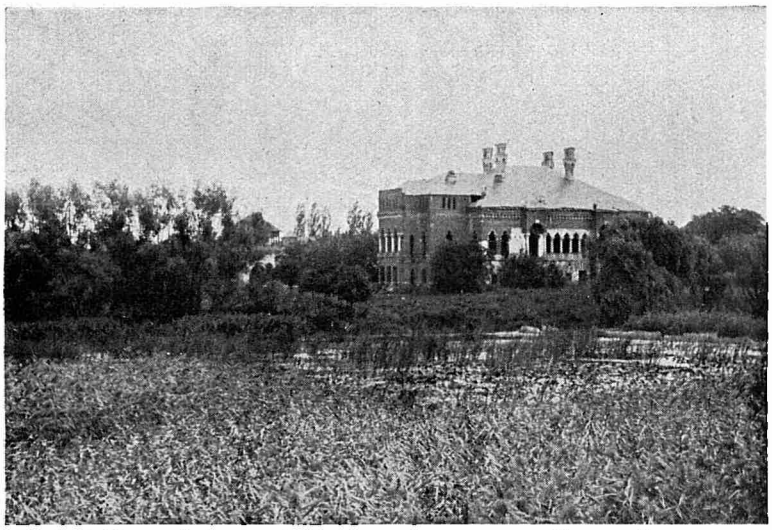

Palatul Mogoşoaia (restaurat) Clişeu Stelian Petrescu

1) La Motraye. *Voyages... en Europe, Asie et Afrique* (La Haye 1717) II p. 218.

www.dacoromanica.ro

DÂMBOVIȚA

DE H. STAHL

«*Dâmboviță apă dulce*
Cin'te bea nu se mai duce»

a zis poetul Henric Winterhalder, părintele stenografiei la Români, prietenul lui C. A. Rosetti.

Cred că astăzi nimeni n'ar mai îndrăzni să guste dacă e dulce apa Dâmboviței, căci... s'ar duce.

Dâmbovița nu mai seduce nici măcar pe poeți, de când primarul Dobrescu a descoperit Znagovul și constatăm că, încetul cu încetul, Dâmbovița se duce. S'a dus porțiunea din fața ruinei viitorului palat al Senatului și e pe cale să se ducă pe toată porțiunea dintre Palatul de Justiție și Halele Centrale.

Halele sînt și ele pe ducă: se mută. Se mută de necaz că n'o să mai poată infecta apa Dâmboviții, formând insule de stârvuri și zarzavat putrezit, în fața Spitalului Brâncovenesc, sub podul ce duce spre piața, unde odinioară era parcul și palatul Brâncoveanului și unde astăzi se vinde en gros spanacul, la poalele Adunării Deputaților.

Loc de bulevard este din belșug în acest București cu rază mult prea mare, cât a Parisului, și de aceea nu văd nevoia de a acoperi Dâmbovița pentru a face un bulevard sub care să curgă, anonimă și neagră, Dâmbovița dulce. Un oraș fără curs de apă întristează. De aceea aș fi văzut mai de grabă nu înfundarea Dâmboviței, ci ridicarea nivelului apei prin aducerea unui afluent vioiu în matca bătrână a Dâmboviții canalizată, o apă vie, repede, care să spele toate scursorile de păcură cu care se mânjește astăzi apa în așa hal, încât nici bivolii nu s'ar mai scălda în ea, ci doar, de Bobotează, cei ce scot crucea din apa sfințită. Aș vedea Bucureștii port, legat prin Argeș cu Dunărea, înlesnind aprovizionarea ieftină a Capitalei; aș vedea malurile Dâmboviții acoperite cu flori, cheiurile umbrite pe toată lungimea lor cu tei și salcâmi, pentru uzul amorezaților sau celor ce nu pot merge la Znagov și Comana.

E și o nepioasă ingratitudine să îngropi de vie Dâmbovița pentru că a îmbătrânit, pentru că nu mai ai nevoie de dânsa. Azi,

www.dacoromanica.ro

când în fiecare casă e destul să deschidem un robinet pentru ca să avem apă proaspătă câtă vrem, am uitat că atâtea veacuri în şir numai apa Dâmboviţii o beam; azi când avem «strandul» unde, în tricouri quasi-nudiste, mai mult se dansează tangouri decât se face baie, am uitat că generaţii după generaţii de Bucureşteni făceau baie de familie, fără jaz şi chiar fără izmene, în Dâmboviţă, noaptea, pe lună şi chiar ziua în amează mare. Ascundem Dâmboviţa aşa cum parvenitul îşi ascunde părinţii pentru că poartă straie ţărăneşti.

Nu trebuie să uităm că Bucureştii sunt o creaţie a Dâmboviţei. Datorită faptului că apa a săpat în decurs de mii de ani, la această întretăiere de drumuri dintre Dunăre şi Carpaţi, o largă vale cu o dublă salbă de lacuri, vale dominată de dealuri foarte înnalte pe vremuri, acoperite cu păduri milenare, formând loc bun de apărare pentru armate, pentru carele de negoţ, «Cetatea Dâmboviţei», de care pomenesc documentele încă din veacul al XIV-a (1369), a putut deveni «Bucureştii» de mai târziu şi de astăzi.

O întretăiere de drumuri de negoţ, o apă, dealuri asigurând o poziţie strategică sunt cauzele creării unui viitor oraş.

Nunumai Cetatea Eternă şi Parisul sunt aşezate pe şapte coline, dar şi Bucureştii, cetatea Dâmboviţei, se sprijină pe 7 dealuri:

E Dealul Mihai Vodă, pe care astăzi până şi astmaticii îl urcă fără multă greutate, dar pe care îmi aduc aminte că, fiind copil, îl urcam de a buşelea pe un mic drum îngust dominând o băltoacă, drum ce se strecura de a lungul zidurilor exterioare ale mânăstirii lui Mihai Vodă Viteazul, în chiliile căreia se păstrează astăzi Arhivele Statului.

Avem apoi Dealul Mitropoliei, înnălţată la rangul de patriarhie, şi care adăposteşte, în vechile chilii din jurul bisericii lui Constantin Vodă Şerban, gălăgioasa noastră fabrică de legi.

De aci mai putem încă, pentru puţină vreme, avea o minunată privelişte peste grădina de zarzavat ce înconjură Parlamentul, până departe, peste grădinile de vară (Luzana, Parisiana, Leul şi Cârnatul), peste Uzina de gaz, Expoziţie, Crematoriu, Cimitire, Inchisoarea Văcăreşti şi Azilul de nebuni; vederea, de cealaltă parte este astupată azi de blockhousuri în mijlocul cărora se afundă umilite, strivite, bisericile.

Dealul Radu Vodă, pe coasta căruia mai stă în echilibru biserieuţa din 1743, atribuită ciobănaşului Bucur, este aproape total retezat şi orice perspectivă este astupată de un seminar în stil de cazarmă şi de clădiri banale ce înneacă istorica biserică a lui Radu Vodă.

Pe lângă aceste trei dealuri, formate de capricioasele schimbări ale cursului Dâmboviţei, şi rămase ca nişte insule de verdeaţă ieşind din mlaştinele de altă dată, avem, tot pe dreapta apei, mărginindu-i valea spre apus, Dealul Cotrocenilor, acoperit azi de cazărmile din spatele mănăstirii lui Şerban Vodă şi a Palatului Regal, iar altă dată umbrit de o imensă pădure (Pădurea Vlăsiei), la liziera căreia Tudor Vladimirescu îşi cantonase pandurii.

www.dacoromanica.ro

Ca un contrafort, porneşte din apa Dîmboviţei, Dealul Spirei, care răsună de dimineaţa pînă seara de goarnele soldaţilor şi de sirenele Arsenalului, zidit pe locul vechiului palat domnesc ridicat de Alexandru Ipsilante (1775), nimicit de un incendiu, la 21 Dec. 1812 şi denumit de atunci «Curtea Arsă»; palatul domnesc mutându-se la mănăstirea Cotroceni.

Avem apoi Dealul Filaret, pe care-l urcă morţii în ultima călătorie, înnainte de a coborî în groapa veşniciei. Dealul se prelungeşte, dincolo de Biserica Cuţitu de Argint, — cea refăcută la 1906 în stil moldovenesc din epoca lui Ştefan cel Mare, — coteşte dincolo de cimitire, conturând din depărtare Dâmboviţa, până dincolo de minunata mănăstire a lui Nicolae Mavrocordat, Văcăreştii, azi închisoare, şi până în spre cimitirul «La Trei Coceni».

De aci avem cea mai minunată vedere asupra Capitalei, pentrucă în largul şes din vale sunt numai grădini şi case joase de oameni necăjiţi. Şi e păcat să constaţi, că tocmai cea mai pitorească parte a oraşului e cea mai despreţuită, infectată de abator, tăbăcării, uzina de gaz, depozitele tutulor gunoaielor capitalei deşertate în Valea Plângerii, de emanaţiunile cimitirelor şi de mirosul de carne friptă a Crematorului şi mititeilor grădinelor de vară.

In sfîrşit mai este un al şaptelea deal, care astăzi n'are nume precis, dar care era cel mai înnalt, înainte de a fi fost teşit şi nivelat pentru nevoile circulaţiei. Este dealul în vârful căruia să află biserica Sf. Gheorghe Nou, punctul cel mai înnalt al Capitalei. E dealul care formează tot malul stîng al Dâmboviţei, până la Vitan, Abea dacă-ţi mai dai seamă că e totuş deal, când urci străzile Şelari, Smârdan, Bulevardul Elisabeta.

Toate dealurile bucureştene ne par azi pitice, cînd le urcăm cu maşina sau tramvaiul electric. Ca să ne dăm seama că totuş sunt înnalte, ar trebui să urcăm, iarna pe viscol, Bulevardul Schitu Măgureanu, de a lungul grilajului ce mărgineşte Cismegiul; sau vara pe arşiţă, să ocolim fosta închisoare militară din faţa Arsenalului, să o luăm pe Str. Puţu cu apă rece, până la Scăricica, să urcăm acea pitorească stradă formată din trepte bolovănoase până la O. N. E. F. şi apoi, traversând Str. Uranus, să coborâm pe cealaltă parte a povârnişului Dealului Spirei, prin Str. Militari, până jos în Str. Cazărmei, la Schitul Maicilor.

Singurii care'şi dau încă deplin seama de înnălţimea dealurilor bucureştene. sunt caii, ultimii cai rahitici bucureşteni, pentru că, urcând povara carelor, nemilos supraîncărcate, fiecare metru altitudine este însemnat cu lovituri de bici pe răbojul pielei lor înroşite. Deci între aceste dealuri curge Dâmboviţa.

Pe câmpia largă dela poalele Cotrocenilor, rămasă până astăzi un imens măidan (între Facultatea de Medicină şi Malmezon), Dâmboviţa îşi îngăduia pe vremuri cele mai năbădăioase ocoluri, cele mai neaşteptate serpentine; prindea din fugă câte un petec de pământ pietros şi'l închidea, insulă, în albia ei; se apropia de viile de pe Dealul Cotrocenilor şi brusc le întorcea spatele ca să o ia în spre

www.dacoromanica.ro

Podul de pământ (Calea Plevnei), apoi iar se întorcea spre viile din Dealul Spirei, curgea o bucată de vreme paralel cu Uliţa Izvorului şi din nou o lua razna spre nord, apoi se plimba spre Grădina cu Cai (Str. Pompiliu Eliad-Bulevardul Elisabeta). Pe la Mihai Vodă însă, Dâmboviţa îşi găsia stăpânul în morarii ce-i puneau stăvilar în cale, o aduceau cu de-asila la moară şi o puneau să muncească la învârtitul pietrelor. După ce scăpa, făcând spume de mânie, Dâmboviţa, intrând în oraşul propriu zis, îşi lua o atitudine demnă şi-şi îngăduia doar câteva femeeşti ondulări cochete prin oraş. După ce trecea cuminte prin faţa Agiei, trăgea o raită până în spre frumoasa grădină din spre spatelè consulatului rusesc, îi întorcea spatele cochet, o lua puţin pe măidanul Duca, până în vale de Biserica Sf. Ion (Casa de Depuneri) şi apoi, luând-o drept spre meazăzi, trecea sfioasă între bisericile Sf. Apostoli şi Sf. Spiridon Vechiu, trecea mândră la spatele Palatului Brâncovenesc (ruina viitorului Senat), se codea o clipă pe unde s'o mai apuce şi, gospodină, o lua, trecând prin faţa Curţei Judecătoreşti (Palatul Justiţiei) spre Hale, curgând între Piaţă şi Hanul lui Manuc (Sala Dacia). După un lung ocol, ajungea la poalele dealului Radu-Vodă, unde uda florile mormintelor din jurul bisericei Bucur.

Abia ieşită din oraş, Dâmboviţa era terfelită de nişte mitocani de tăbăcari. Scăpând, alerga iute să se spele în «Heleşteul lui Tircă», apoi, veselă, liberă, reîncepea cele mai năbădăioase şerpuiri prin grădinile cu duzi, grădinile de zarzavat; se ferea să se apropie prea mult de nesfârşitele vii de pe dealurile unde sunt astăzi numai cimitire, mai dădea o mână de ajutor morilor dela Vitan, şi o pornea hai hui spre Argeş [1]).

Dâmboviţa veche şi-a schimbat de mai multe ori cursul şi umflându-se de ploi, lăţindu-se pe tot malul drept, a umplut depresiunile de teren, formând o salbă de lacuri. Unul, rămas pînă astăzi, este cel din Grădina Botanică; alt lac era în jurul bisericei Sf. Elefterie, ce sta singuratecă într'un ostrov mult îndrăgit de Doamna lui Alexandru Ipsilante.

Mai jos era Lacul lui Dura Neguţătorul (Cismegiul de azi), lac alimentat de numeroase izvoare, legat printr'un canal cu Dâmboviţa pe la 1852, şi în care, pe vremea lui Matei Basarab, pescuiau călugării din mânăstirea Sărindar (Cercul Militar) şi cei din Schitu Măgureanu. Un alt lac era la Ţigănia Mitropoliei (pe unde e biserica Sf. Niculae din Prund, cartierul Gramont).

Altul era între Biserica Antim şi Schitul Maicilor; mai departe era Heleşteul lui Şerban Vodă (Filaret, Parcul Carol) şi în sfârşit era lacul din Valea Plângerei, ce se seacă astăzi cu toate gunoaiele metropolei.

Când venea apa mare — şi aceasta se întâmpla mai în fiece

---

1) Acestea pe la 1852. Vezi «Planul Bucureştiului, ridikat, tras, chi publikat din porunka prea înaltzatului Domn stăpînitor Barbu Dimitrie Stirbeiu-V. V. de Maior Baron Rudolf Arthur Borroczin».

www.dacoromanica.ro

primăvară și toamnă — tot malul drept era înnecat și prin cartierele Gorgani, (unde e biserica Sf. Ilie, pe moviliţa strivită azi de Ministerul de Justiţie și de case de raport), Mihai Vodă, Izvor, zile în șir umblai cu bărcile sau te adăpostiai pe acoperișul caselor. Apa se întindea până unde e azi Stadionul, Școala Veterinară, Grădina Tirului (Schiesstadt) și făcea una cu lacul de la Sf. Elefterie.

Din aceste lacuri se scurgea o gârliță: *Dâmbovicioara*, ce-și făcea loc prin actuala Str. Colonel Poenaru Bordea (fostă Artei, lângă Palatul de Justiţie) și se vărsa în Dâmboviţa la capătul Podului Turnului din Curtea Veche.

Și pe malul stâng era un afluent al Dâmboviţei, vestita pe vremuri *Bucureștioara*. Ieșia din *Balta Icoanei* (azi grădină publică frumoasă, dar pustie), șerpuia prin Uliţa Săpunarilor, a Scaunelor (scaunelor de macelari răsbotezată greșit N. Filipescu), Pescăria Veche, tăia Podul Târgului d'Afară (Calea Moșilor), șerpuia pe unde e azi Str. Calomfirescu, cotea cam în dreptul Bisericei Olteni, o lua prin actuala Str. Epureanu (fostă Cortului) și, ocolind viile domnești, se vărsa în Dîmboviţa mai sus de Jigniţa Domnească (Aprovizionarea).

Bucureștioara, cam în spatele actualului Spital Colţea, după ce forma *Lacul Suţului*, sau *Balta dela Carvasara* (vama), se bifurca și un braţ se strecura prin Tîrgul Cucului (pe la Sft. Gheorghe) prin Str. Boiangiilor, prin actuala Str. Decebal, unde era o moară, lângă Bărăţie, și se vărsa în Dâmboviţa prin Str. Bazaca.

Dâmboviţa, care atât de des ieșia din matcă, rupea podeţe și poduri, lua morile, inundând cartiere întregi, alte ori, vara, seca într'atât, încât nici măcar o baie de picioare nu mai puteai face în apa ei.

Dâmboviţa a fost cuminţită la 1882. Prin rectificarea cursului ei și canalizarea, a fost silită să-și vadă de drum fără abateri posibile, păzită de înnalte maluri, severe ca o guvernantă englezoaică.

A mai încercat ea, în vre-o două rânduri, în ultimul pătrar de veac, să'și facă de cap, umflându-se într'un acces de revoltă, încălecând furioasă malurile până la înălţimea podurilor, speriind de moarte armate de guzgani; dar n'a putut să depășească malul și a trebuit să se retragă resemnată, în groapa ei. Curge astăzi tristă și cuminte, mereu mai murdară, mai pângărită de imundele scursori ale canalelor bucureștene.

Și pentru că e murdară, din vina noastră; pentru că e neagră și tristă; pentru că apa ei, or cât ar mai fi limpezită cu piatră acră ca pe vremuri, când era adusă de sacagii în casele oamenilor, nu mai are căutare, edilii o îngroapă de vie, pe biata bătrână.

Săraca Dâmboviţă!

---

www.dacoromanica.ro

BUCUREȘTII DESCRIȘI DE SULZER
LA SFÂRȘITUL VEACULUI AL XVIII-LEA

DE MIH. POPESCU

Dintre scriitorii streini, ce au trecut sau au stat în București și cari cu această ocaziune și-au scris impresiile lor, face parte și Franz Ioseph Sulzer. Acesta era de fel din Elveția germană, a intrat în armata austriacă și prin meritele sale a ajuns până la gradul de căpitan.

După anul 1776, Sulzer, a fost chemat în țara noastră de către Alexandru Ipsilanti, cu care ocaziune el a studiat oamenii și împrejurările politice din acele vremuri. Dealtfel el a stat multă vreme în țara noastră unde a și murit în 1791 la Pitești. Lui Sulzer i-a plăcut mult țara, l'a interesat trecutul nostru, despre care, cum singur spune, se știa, pe atunci, prea puțin în apus, și de aceia a găsit de cuviință să scrie «*Geschichte des transalpinischen Daciens*», care cuprindea istoria Munteniei, Moldovei și a Basarabiei, în 3 volume, ce s'a publicat în 1781 la Viena.

Această lucrare, cu toate că are unele părți în care se observă părtinire, este foarte importantă și a fost mare pagubă că nu s'a tradus pe vremuri și în limba românească.

Din această operă extragem datele și descrierea referitoare la orașul București, atât în calitate de capitală a țării, cât și a județului Ilfov.

Un studiu asupra importantei opere a lui Sulzer nu intră în cadrul preocupărilor societății «Bucureștii vechi» și deci ne mărginim numai să relatăm cele ce spune despre București, menționând că le-a însoțit și de un plan al orașului, cel mai vechiu, cunoscut până în ziua de astăzi.

* * *

Bucureștii, spune Sulzer, nu Bucorești sau Bucaresti (căci vine de la Bucuria, bucuros, a bucură, deci București înseamnă ca în grecește χαράπολις sau tot așa în l. germană Freudenstadt) este capitala districtului Ilfov și a Țării Românești. Aici din timpul lui

www.dacoromanica.ro

Constantin Brâncoveanu [1]) este scaunul obicinuit al Domnitorului şi tot aici locuesc toţi boerii mari ai ţării, cu slujbe sau în căutare de slujbe. Mai mult, tot aici locueşte şi ispravnicul judeţului, care conform obiceiurilor ţării ar trebui să locuiască la Gherghiţa, peste apa Ialomiţei. Bucureştii este aşezat la 44 gr. 26 minute 45 sec. latitudine nordică şi 43° 48 mi. longitudine estică. Este situat la distanţă de 8 ore depărtare de Dunăre, pe malul nordic al Dâmboviţii aproape sau nu departe de vechia localitate romană *Pinum*.

Străzile în loc să fie pavate cu piatră, sunt podite cu lemn şi casele boereşti deşi sunt din cărămidă, sunt simple şi foarte prost

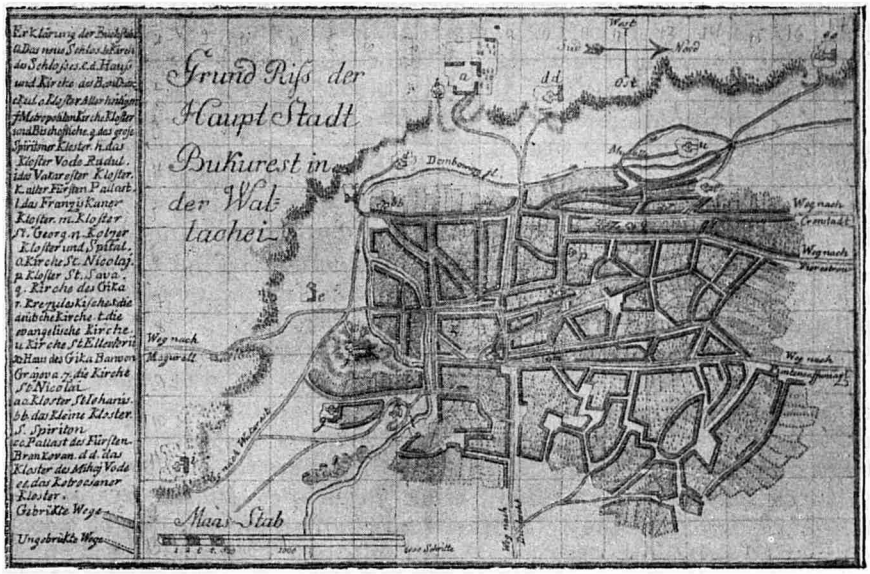

Fig. 8.

păstrate. Casele în loc să fie aliniate, sunt împrăştiate, având fiecare câte o grădină, precum şi o curte în faţă, prin care se face legătura cu strada.

Ca să mergi dintr'o parte în alta, în lungul oraşului, îţi trebue cam o oră şi jumătate, ca să-l străbaţi în lat, numai 3 sferturi de oră.

Mulţimea bisericilor şi a capelelor, cam 60 la număr, clădite, parte din lemn parte din piatră sau chiar cărămidă, având mai fiecare 3, 5 până la 9 turnuleţe, dau oraşului văzut din depărtare o priveliştе grandioasă, pe care însă o pierzi îndată ce ajungi la

1) Capitala la Bucureşti a fost stabilită definitiv de Mircea Ciobanul.

www.dacoromanica.ro

bariera oraşului, unde întâlneşti case sărăcăcioase, aşezate pe două rânduri dealungul străzilor, case ce servesc negustorilor şi cârciumarilor ca localuri de speculă chiar pe strada principală.

Printre clădirile mari cu vază socotesc aşa numitele hanuri şi biserici, ridicate de diferiţi Domnitori, cari pentru a le apăra, mai mult spre paguba lor, le-au înconjurat cu ziduri înalte. Tot atât de însemnate mai sunt şi numeroasele mânăstiri, înconjurate deasemenea cu ziduri. In ceia ce priveşte arhitectura, casele, ca şi bisericile, n'au o înfăţişare mai aleasă căci sunt cu un singur etaj, iar camerile de locuit sunt aşezate în dosul unui culoir boltit susţinut de coloane.

Cele mai de seamă din punct de vedere al bogăţiei ca şi al arhitecturii sunt, de partea aceasta a Dâmboviţii bisericele Sf. Ion (22) Sf. Gheorghe (12) Sărindarul, însemnat şi prin o icoană făcătoare de minuni; iar de partea cealaltă a Dâmboviţii M-tirea Văcăreşti (9), Radu-Vodă (8) şi Cotroceni (25), apoi Mitropolia, locuinţa metropolitană şi biserica (6) aşezate pe un deal după care se poate vedea întreg oraşul.

Pe un asemenea deal [1]) aşezat în partea sudică a Dâmboviţii, printre grădini cu vii şi pomi roditori, nu departe de mânăstirea Mihai Vodă (24) actualul domn (Alex. Ipsilanti) a pus să i se clădească locuinţa domnească, căci cea veche aşezată pe partea cealaltă a Dâmboviţei, [2]) chiar în mijlocul oraşului, nu mai poate fi locuită, parte din pricina vechimei, parte din pricina stricăciunelor suferite în răsboiul precedent ruso-turc (1768—1774).

Actualul domn la reîntoarcerea în ţară în 1774, a locuit într'o casă brâncovenească, şi apoi a ales locul arătat mai sus ca să-şi clădească pe el un palat domnesc, ce va avea o priveliştе încântătoare; păcat numai că două aripi i-au fost lucrate de meşteri bulgari şi turci, într'un stil neplăcut. Bine înţeles că lucrul a fost făcut fără bani, de oarece meşterii braşoveni chemaţi special pentru aceasta, s'au reîntors ştiind, că aici este obiceiul să li se plătească, cum se spune «la calendele greceşti» adică niciodată, sau uneori chiar cu închisoare şi lovituri la falangă, după cum mulţi din ei au văzut şi chiar au suferit.

Preoţii franciscani îşi au şi ei aici o biserică sărăcăcioasă (18) precum şi comunitatea evanghelică (19) compusă din streini veniţi din Transilvania ca: ciasornicari, argintari, spiţeri, etc. Aceasta din urmă este pusă sub ocrotirea legaţiunei suedeze din Constantinopol şi biserica ei are turn cu ceas şi clopot. Deasemenea şi Evreii îşi au sinagoga lor.

Numai Turcii nu au moschee şi cine poate să-şi închipue aceasta fără să nu se minuneze de toleranţa şi îngăduinţa lor; Turcii, Turcii barbarii de temut, şi stăpânii acestor ţări, ţin aşa de mult la cuvântul dat în privinţa libertăţilor religioase, încât preferă să nu se închine Dumnezeului lor în moschee, decât să-şi calce cuvântul.

---

1) Dealul pe care este azi arsenalul.
2) Curtea veche, azi Piaţa de flori.

www.dacoromanica.ro

O considerațiune, saŭ mai degrabă o abnegațiune demnă nu numai de Turci, ci și de creștini, dacă ne gândim cât de mult poate să înferbânte sufletul zelul religios, mai cu seamă că aici se întâlnesc mai pretutindenea, Turci, parte ocupându-se cu comerțul, parte administrându-și averele, iar alți veniți sub diferite motive spre a supraveghea mișcările Domnului.

Aș mai dori să vorbesc apoi despre o altă clădire ridicată de Mihai Cantacuzino, unchiul fostului Domn Ștefan strangulat de Turci. Această clădire destinată să servească de școală și de spital este făcută în felul unui han sau mânăstire și se numește Colțea (13) în l. germană Ecke sau Winkel. Asupra acesteia am de observat ceva special și anume, este unica clădire din Țara Românească, care deasupra zidului înconjurător are un turn [1]) în patru colțuri zidit după felul de construcție german. In primul etaj al acestui turn, chiar deasupra porței de intrare, se află pictați doi soldați în uniformă germană, așa cum au fost soldații germani echipați în ultimile războaie cu Turci, având arma pe umăr, ca și cum ar fi de sentinelă.

Toată osteneala ce am pus-o să aflu motivul acestei picturi, precum și motivul clădirii deosebite a acestui turn, a fost zadarnică. N'am putut afla nimic mai mult, decât ceiace se spune în deobște că ar fi clădit de Suedezi.

Dacă n'ar fi fost mort Mih. Cantacuzino, clăditorul acestui lăcaș în timpul când Austriacii au cucerit Valahia mică și au luat prins pe Nic. Mavrocordat în București, mi-aș putea închipui că acest turn, sau cel puțin soldații din interior, sunt o amintire al acestui strălucit fapt de arme.

Din cele expuse mai sus acest motiv neputând fi invocat, mai cu seamă că Mavrocordat era un dușman neîmpăcat al Germanilor, n'ar fi putut permite să se facă o pictură ce i-ar fi amintit lucruri triste pentru el din timpul stăpânirii sale. De altfel zidirea turnului căzând în timpul, când Carol al XII se reîntorcea în patrie din Turcia, trecând prin Țara românească nu-i exclus ca el în amintirea lui Brâncoveanu, vărul și prietenul lui Mih. Cantacuzino, să fi pus să se zidească turnul, iar înăuntru să fi pictat doi soldați, poate chiar din armata lui. Se mai poate apoi ca turnul să fie ridicat de soldați suedezi, ce au cutreerat Moldova și Muntenia, în timpul când Carol al XII-lea se afla la Bender.

Vine la rând apoi hanul Șerban Vodă, clădit de domnitorul Șerban Cantacuzino, unul dintre hanurile cele mai însemnate, căci se afla aci 7 hanuri. In acest han a simulat fuga domnitorului Ghica când în timpul ultimului război ruso-turc București a fost ocupat de Ruși, mai mult cu voia și știința lui.

Mânăstirea Văcărești (9) zidită de Nic. Mavocordat a devenit și mai însemnată prin lupta ce s'a dat aci între Ruși și Turci în ultimul războiu, de cât prin poziția sa măreață și frumusețea clădirii.

---

1) Turnul Colții.

www.dacoromanica.ro

Această mănăstire ca şi Cotroceni (25), ctitorie Cantacuzinească, este aşezată în afară de oraş şi anume, una în partea de răsărit, alta în partea de apus. Ambele au aşezări foarte frumoase fiind înconjurate de grădini cu vii şi pomi roditori.

Mănăstirea Mihai Vodă (24), care poartă numele ctitorului ei este aceia unde Domnitorul anterior (Alexandru Gr. Ghica) şi-a ales reşedinţa de vară; are o poziţie minunată, dar este întro stare deplorabilă. Tot aşa este şi mănăstirea Radu Vodă, care de asemenea poartă numele ctitorului şi e aşezată pe o înălţime cu o privelişte frumoasă.

Drept cel mai frumos loc în apropierea Bucureştilor trebuie să numesc insula Sf. Elefterie (20) Chiar dacă n'aş descrie această aşezare fermecătoare la poalele grădinilor cu vii şi pomi roditori, ce se prelungesc până la marginea Dâmboviţei, imaginaţia ori cui ar putea să-şi reprezinte splendoarea acestui loc numai privind planul alăturat.

Un loc incomparabil pentru oraşul unde domneşte luxul şi şi plăcerea; aci nu poate fi un loc trist nici chiar pentru cineva căruia nu-i place singurătate. Nici un restaurant, nici o sală de petrecere, doar lângă biserică casa unui popă sărac, care se ocupă cu creşterea albinelor. Asta-i tot ce poţi găsi în această insulă, Români nici nu onorează măcar odată pe an cu vizita, exceptând pe actuala Doamnă, care nu află altă plăcere decât în acest loc, pe care-l vizitează uneori în serile cu lună,, rămânând acolo până la miezul nopţi.

Se întâmplă uneori ca un boier de primul rang să ofere Domnitorului o petrecere la conacul moşiei, conace destul de numeroase în jurul oraşului Bucureşti.

Eu însumi am luat parte la o petrecere dată Domnitorului de marile vornic Filipescu, ce se afla în faţa insulei Sf. Elefterie, pe unul din braţele Dâmboviţei. Petrecerea a constat în masa dela prânz, bal şi jocuri de artificii.

www.dacoromanica.ro

BUCUREȘTII ROMANTICI

(IMPRESIILE UNUI TÂNĂR ARDELEAN SOSIT ÎN BUCUREȘTI PENTRU ÎNTĂIAȘI DATĂ ACUM O JUMĂTATE DE VEAC)

DE IULIU MOISIL

Luat de vârtejul amintirilor de acuma o jumătate de veac, vreau să povestesc despre primele impresii, când, în toamna anului 1886, am descălicat pentru prima oară în Capitala țării visărilor și dorințelor noastre, în mult doritul București.

Ce putea să impresioneze pe un tânăr ardelean de atunci, crescut într'un mediu așa de românesc, cum era străvechiul Ținut al Năsăudului, unde părinții și strămoșii noștrii, în dragostea lor fără seamăn pentru neamul nostru, întemeiară un puternic centru de cultură românească, cu școale escelente, cu un district autonom românesc, în care totul se petrecea într'o viață curat românească...

Plecând din Năsăudul Ardealului de Nordest am luat «delejanțul» dela Bistrița, am trecut minunații munți Carpați, prin splendida trecătoare a Bârgăului și am cutrierat vesela grădină a Bucovinei până la Suceava.

Am vizitat orașul trist, murdar, plin de jidovime, orașul mort care a fost vechia și falnica odinioară capitală a Moldovei lui Ștefan cel Mare, unde călătorii, — rătăcind prin ruinele unui măreț trecut, locuri pline de amintiri și tradiții istorice și de viziunea eroilor — se intristează mai mult, și regretă, că nu se dă respectul cuvenit foastei capitale a Marelui Voevod.

Am trecut apoi mai departe în noua capitală a Moldovei, la Iași, întemeeată de Ion Vodă cel Cumplit, la 1572, oraș într'o minunată poziție, în care am petrecut vr'o cinci zile. Am vizitat școlile și bisericile, mai ales minunata operă artistică, care este *Biserica Trei Ierarhi,* ridicată de Vasile Lupu, învelită pe deantregul, dela temelie până la vârful turnului în piatră sculptată, cu nenumărate ornamentații, nici una semănând cu alta — parc'ar fi un covor feeric. Intr'un sicriu mare de aur și argint se păstrează moaștele Sf-tei Paraschiva. Am vizitat, firește, și marea catedrală

www.dacoromanica.ro

mitropolitană, a cărei restauraţie tocmai atuncia se termina. Am zărit trecând pe o stradă pe marele nostru poet Eminescu, mergând cu privirea spre pământ, fluturându-i pletele negre şi mari şi clătinându-se în un fel de ritm, pe largii săi umeri. In iarna aceluiaş an, fatala lui boală începuse a se manifesta cu o putere mai mare. Am vizitat pe profesorii Ştefan Emilian şi pe distinsul chimist Petre Poni, — acel «învăţat clasic, calm, tăcut şi gânditor» — cum foarte bine l-a caracterizat excelentul profesor George Longinescu. Poni ne-a primit în vechiul laborator universitar, ne-a întreţinut despre lucrările lui, tocmai atunci ocupându-se cu analiza mai multor vinuri din Moldova şi Muntenia. Primirea ce ne-a făcut învăţatul profesor întrecu toate aşteptările noastre. Ne-a cerut informaţiuni despre împrejurările noastre din Ardeal, ne-a povestit la rândul său multe lucruri interesante şi ne-a arătat lucrările sale. Foarte mare adevăr a spus profesorul I. Simionescu, în cartea sa: «Oameni aleşi», despre Poni zicând: «Avea încredere nestrămutată în energia neamului său. Ii tremura bărbia şi-i lăcrămau ochii, singurele semne mai manifeste de exteriorizare a sentimentelor lui adânci, când venia vorba de soarta ţării şi neamului şi mai ales când se pomenea de sătenii răbdători şi muncitori». Amabilitatea lui Poni şi-a ajuns culmea când, la plecarea noastră dela laborator, ne-a poftit la masă pentru a doua zi seara. Prezentându-ne la domiciliul profesorului, am fost întâmpinaţi de profesor şi de fermecătoarea sa soţie, Matilda Poni, îmbrăcată în costum naţional, pentru prima dată văzând o doamnă din înalta societate românească în costum naţional. Noi cunoşteam pe poetă din duioasele sale poezii, pe cari le citisem şi recitasem şi pe unele le aveam copiate în cărticica mea de poezii frumoase. Neuitată ne-a rămas până astăzi primirea frumoasă ce ni s'a făcut nouă, doi tineri ardeleni, de această distinsă familie, în care ştiinţa se imbina aşa de armonios cu poezia.

Dorinţa noastră de a cunoaşte Iaşii se reducea şi la influenţa ce «Convorbirile literare» — organul mişcării junimiste — avu prin anii 1870—1890 asupra profesorilor şi elevilor dela liceul românesc grăniţeresc din Năsăud. «Convorbirile» au contribuit în mare măsură la cultivarea limbii, la purificarea, la îmfrumuseţarea şi la inobilarea ei, pe aceea vreme, la fii muntenilor someşeni năsăudeni. Am vizitat şi partea cea mai frumoasă a Iaşilor, Copoul. Numai pecinginea ovreiască ce hâzeşte şi a doua capitală a ţării, ne-a amărât sufletul ca şi la Suceava.

* * *

Dela Iaşi ne-am dus la Bârlad, unde se ţinea în toamna aceea Congresul studenţilor universitari. In acest formidabil sat, — această impresiune ne făcu Bârladul — am petrecut trei zile, la şedinţele congresului, care au avut loc în «Grădina publică». Am vizitat şcoalele şi un minunat spital, am petrecut cu prieteni vechi, stabiliţi aici, am beut pentru întâiaşi dată vestitul vin negru de «Dealu

www.dacoromanica.ro

mare». Intre studenţii cari veniseră dela Bucureşti, era şi unul de-ai noştrii, dela Năsăud, îngiobenat, spilcuit, înmânuşat, cu trandafir galben la butonieră şi cu un elegant baston, călca de sus, transfigurat de bucurie — transformat complect, — deşi numai de vr'o patru săptămâni venit la Bucureşti îşi uitase graiul de pe Valea Someşului şi vorbia acuma la perfecţie jargonul bucureştian, cu vorbele sale specifice, pe cari noi, novicii, firește, încă nu le cunoşteam, multe nu le auzisem şi nici nu le înţelegeam.

Numai noaptea nu ne puteam odihni bine la Bărlad, din cauza urletelor şi lătrăturilor miilor de câini, ce hălăduiau atunci în capitala foastei «Republici a Bărladului», lucru ce nu mi-se întâmplase încă nicăiri în aşa măsură.

* * *

Totuşi am părăsit cu regret Bârladul, unde am petrecut minunat, cu vechii prieteni şi cu noile cunoştinţe, luând acuma drumul spre Bucureşti, parcurgând ţara dealungul colinelor moldoveneşti, cari «îşi profilau contururile în lungi ondulări aurite», într'o splendidă zi de toamnă, iar în dimineaţa următoare am descălecat în capitala, aşa de mult dorită, a României libere.

Din trenul ce se apropia cu repeziciune de Bucureşti zăriam schinteind acoperişurile metalice ale bisericelor şi caselor în razele soarelui de dimineaţă. Inimele ne băteau mai repede, curiositatea ne ţinea într'o necontenită agitaţie. Un cer perfect senin, de un azur clar, o lumină de aur umplea întreaga atmosferă. Apropriindu-ne din ce în ce mai mult de întinsa Capitală, cu cupolele şi clopotniţele ce apăreau acuma mai mari, mai lămurite, mi se înfăţişa înaintea ochilor noştrii, ca un oraş feeric.

Scoborând în gara de nord, în curând am eşit în piaţa gării, unde zeci de birje curate, înşirate în ordine perfectă, cu cai de rasă, aşteptau sosirea noilor musterii. Birjarii eleganţi, îmbrăcaţi în haine lungi de catifea, încinşi cu brîie curate, de diferite colori, mânuind excelent de bine splendizii armăsari, cu frumoase bice, — ne-au făcut o impresie deosebită — cum făcea de alfel asupra oricărui străin. Birjele frumoase trase de cai năzdrăvani, cu coamele fluturând, cu cozi lungi şi par'că aruncând foc din nări, erau conduse cu perfectă abilitate de acei birjari ciudaţi ruşi, secta lipoveni, cari se duceau ca vântul pe asfaltul poleit al oraşului. Şi cu toată încurcătura circulaţiei nu loviau niciodată trăsurile şi nu menţineau mai niciodată mersul cailor. Era într'adevăr o plăcere să fii condus de ei. Toate acestea astăzi au dispărut, luându-le loc banalele autouri, taxicouri şi alte feluri de vehicule moderne.

In Bucureşti am petrecut timp de o lună şi mai bine, întâlnind mulţi prieteni şi făcând noue cunoştinţe.

Am vizitat bisericile cele mai vestite puţinele institute ştiinţifice şi toate mahalalele şi oborul, ca să cunoaştem viaţa Bucureşteană în intimitatea ei.

www.dacoromanica.ro

Ne-a impresionat Teatrul Național, unde jucaseră Millo, Pascali și alți artiști de seamă români, cari fuseseră și prin Ardeal și pe unii îi văzusem și auzisem chiar în Năsăudul nostru prin anii 1870—80. Apoi Palatul Regal, unde trăia marele Rege Carol I, un idol al nostru, al Ardelenilor, al căror portret se găsia în casele tuturor intelectualilor din Ardeal, dinpreună cu al Reginei Elisabeta, poeta regină, mama răniților. Palatul Regal se ridica falnic printre căsuțele ce pe atunci urâțiau «Piața Regele Carol I» de astăzi și mai ales cele din fața lui, cari erau adevărate cocioabe, azi înlocuite cu măreața Fundație Uuniversitară Carol I și alte adevărate palate. Numai Hotelul Imperial, cu cafeneaua de atunci, era nou, iar mai încolo era, spre isprăvite, somptuosul palat al «Ateneului Român», pentru care mai aduna încă bani, cu bilete ce se vindeau pe străzi, strigându-se: «Dați un leu, pentru Ateneu» și la a cărui ridicare am contribuit și eu cu câteva cărămizi.

Bulevarul Carol, Elisabeta, Pake... erau deschise de curând, aproape goale, dar prevestiau frumoasele bulevarde de astăzi.

Am vizitat Palatul Universității, în care se aflau atunci pe lângă sălile necesare facultăților și rectoratului: Senatul corpurilor legiuitoare și Muzeul de antichități, care conținea o mare bogăție de obiecte antice, resultate din deosebite desgropări făcute în țară, mai ales în Dobrogea, apoi obiecte bisericești din sec. XV-lea până azi și altele. Dar cea mai scumpă comoară era «Tezaurul dela Pietroasa» numită și «Cloșca cu puii de aur», compusă din 12 obiecte de aur împodobite cu pietre nestimate, toate în greutate de aproape 19 kgr. aur (găsite în 1837 la Istrița).

Tot în Palatul Universității mai erau și următoarele instituțiuni culturale: Academia Română, Biblioteca Statului, Muzeul de istorie naturală, Școala de bele arte, Pinacoteca (Galeria de tablouri), Institutul botanic ș. a.

Va se zică aproape toate instituțiile culturale înainte cu o jumătate de secol erau într'un singur local... și astăzi toate își au palatele lor somptuoase, vaste și bogate.., dovadă de enormul progres ce neamul românesc și cultura lui l-a făcut în acest răstimp, prin priceperea și hărnicia lui.

In fața Universități erau, ca și astăzi, statuia în bronz a lui Mihai Viteazul, primul unificator național al Românilor, apoi statuiele marelui dascăl George Lazăr, deșteptătorul la viața românească și fondatorul școalelor superioare românești și a lui Ion Eliade Rădulescu elevul și continuatorul școalei lui Lazăr.

Spitalul Colții era cel vechiu cu «Turnul Colții», ridicat de Regele Carol XII al Suediei. Aici vizitând pe Doctorul Const. Istrati, profesor de chimie, îl găsii lucrând într'un mic și simplu laborator. Făcând cunoștință cu dânsul am stat apoi în legături foarte prietenești și ne-a fost de mare ajutor mai târziu în mișcările culturale și economice ce am desvoltat în județul Gorj și mai ales la intensificarea băncilor populare din vechiul regat. «Doctorul Istrati a fost un

www.dacoromanica.ro

învățat romantic, cald, aprins și visător» cum îl caracterizează exact d. George Longinescu.

El a fost cel care a dat idea și a înfăptuit minunata «Expoziție generală română» din anul 1906 si a dat ființă «Parcului Regele Carol I», unul din cele mai frumoase din țară...

Cafeaua o luam la «Bulevard», nou construit, sau la «Union» sau la cafeneaua «Fialkowski» din Piața Teatrului, locul unde se întâlniau mai ales politicianii din opoziție.

Berea o luam la «Carul cu Bere» cel vechiu, pe locul unde astăzi este drogueria Ciuceanu-Roman. Uneori luam masa la «Iordache», din strada Covaci, într'o sală luminoasă și plăcută, unde am făcut cunoștință cu mai mulți profesori. Ne-a impus aici excelenta bucătărie românească. Ceace ne-a izbit foarte mult, dar și plăcut, erau numirile ce le aveau mâncările și băuturile, precum și serviciul excelent. Băeții cari serviau erau îmbrăcați în haine albe, curate, cuviincioși și sprinteni și îi auziai strigând la bucătărie: «*Să vie*, d. e. mititeii»

Serviau repede și când aduceau o mâncare, țuică sau vin notau numai decât pe o hârtie-notă, ca să nu se încurce lucrurile la plată.

Lista mâncărilor în restaurantele din București cuprindea numiri aproape necunoscute nouă, și erau de o bogație și varietate de care nu ne puteam da seamă atunci.

La țuică îi se zicea «o idee», «două idei,» după numărul ciocanelor (sticluțelor) în care se servia. Dar se mai zicea și «pricini» și «gâlceavă», căci mai multe idei de aceste sau și de vin puteau produce uneori și pricini sau gâlcevi. Apa se numia o «naturală» (un pahar de apă). Un pahar de vin cu apă minerală se numea «miș-maș»; cu apă gazoasă (sodă), «șpriț». O oca de vin și una de borviz la ghiață se numia o «baterie». O scobitoare, o «baionetă». Când voiai să plătești, cereai «protocolul». La cafea neagră i se zicea și «taifas». Apoi mai era un «șfarț», o «turcească», bine fiartă, gingirlie, cu caimac sau o turcească potrivită; dulce, cu caimac; dulce ori mai amară, după gust. In fine un «marghiloman», un «mazagran» erau cafele cu rom, cognac... Un prânz bun costa la Iordache, sau la alte restaurante mai bune, 3 sau 4 Lei.

Serile le petreceam prin grădinile unor restaurante populare, unde viața era foarte veselă și patriarhală, precum erau la «Stravri», «Rașca» sau «Grădina cu cai». La «Zdrafcu» vestit pentru fleici mari și gustoase, la «Leul și Cârnatul», din Strada 11 Iunie, vestit pentru renumiții mititei și patricienii, «burtoși», fleicile, vrăbioarele, frigăruii, mușchiuleții, bobocii de rață, fuduliile de berbec, ciulamale și tuzlamale și cu nelipsitele mișmașuri, sprițuri, bateriile de vinuri bune și ieftine; iar dacă vreai să faci pe boerul comandai câte o sticlă de «vin d'alui Brătianu, lei doi kilogramu».

Admiram aici lăutarii, cari ne amintiau pe Barbu Lăutarul, ne desfătam la cupletele cântăreților, acompaniate de taraba lăutarilor, cu ghitare, cobze și cu străvechiul naiu numit și «muscal», care la Romani se numia fistulă sau siringă. Multe din cântece le cunoșteam

www.dacoromanica.ro

le cântam şi noi, învăţându-le dela lăutarii din Bistriţa Ardealului, cari la rândul lor le învăţau şi ei din Moldova, unde mergeau din când în când — prin Piatra-Neamţ, Iaşi ş.a.m.d. şi astfel le raspândeau prin Ardeal, aceşti lăutari bistriţeni fiind propagandiştii cântecilor şi ai muzicei noastre naţionale.

* * *

In colindările noastre prin oraş am dat de halele şi pieţele pline de fructe indigene şi orientale, bogăţii, şi varietăţi cum rar se găsesc chiar în marile capitale ale Occidentului. Dar ceace ne atrăgea mai ales erau strugurii cei frumoşi cu nenumăratele lor varietăţi. Ici «braghina roşiatică», cu delicata-i brumă argintie; colo «gorganul» viguros, cu boabele mari şi rari, poleite ca chihlimbarul; dincolo «berbecelul» mic şi strâns la bob; «răzăchia» trufaşe, dar searbădă la gust, sau «corniţa» ciudată şi plăcută la vedere, cu boabele ei ascuţite, lunguеţe, — apoi «tămâiosul», mai puţin bătăios la ochi, dar cu gustul lui deosebit, de-ţi lăsa gura apă,... care de care mai ispititori. Apoi «băşicata», «băbeasca» şi alte bunătăţi, cu peliţa subţire şi transparenţă sau mai groasă şi cari aproape toate produceau vinuri excelente.

* * *

O impresiune deosebită ne-au făcut străzile Bucureştilor de atunci, cu case mici, simple, multe în stil oriental, cu olane, dar mai ales ne-au izbit fantasticele şi poeticele numiri ale străzilor, — numiri cari le-am supus apoi unui studiu mai amănunţit şi am găsit — spre surpriza noastră — reprezentată o întreagă enciclopedie cuprinzând numiri: biblice, din astronomie, mitologie, meteorologie, istorie, Domni, poeţi, patrioţi, naţiuni, armată, zoologie, botanică, geometrie, diverse profesiuni, calităţi, virtuţi, culori, etc., etc.

Iată câteva numiri interesante de străzi:

Biblice: Str. Sfinţilor, Salvatorului, Maica Domnului, Apostol, Martirilor, Trinităţii, Icoanei, Credinţei, Arhanghel, Crucea de piatră....

Astronomice: Str. Astronomului, Soarelui, Lunei, Semilunei, Echinoxului, Mercur, Luceafăr, Ceres, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun, Cometa, Constelaţiei....

Meteorologice: Str. Timpului, Crepusculuі, Zorilor, Aurora, Luminei, Umbrei, Occidentului, Orientului, Nordului, Dimineţii, Serii, Primăverii, Verii, Toamnei, Iernii, Zefirului, Vântului, Freamătului, Austrului, Crivăţului, Ecoului, Norilor, Fulgerului, Meteori.

Mitologice: Str. Venerei, Vestei, Palas, Osiris, Sirenelor, Sulfidelor, Minervei; Minotarului, Morfeu, Orfeu, Ciclopi, Exculap, Olimpului, Făt Frumos....

Istorice; Boerebista, Decebal, Rhea Silvia. Romulus, Remus, Numa Pompilius, Sabinelor, Scevola, Oraţii, Curiaţii, Nerva Traian, Solon, Lycurg, Regulus, Apollodor, Saul, Aenea, Termopile, Nerone....

www.dacoromanica.ro

Dragoș Vodă, Ștefan cel Mare, Mihai Vodă, Mihai Bravu, Buzești Vasile Lupu, Matei Basarab, Țepeș Vodă, Tudor Vladimirescu, Bonaparte, Regele Carol I, Regina Elisabeta....

Poeți și Patrioți: Enăchiță Văcărescu, Vasile Cârlove, Vasile Alecsandri; Carmen Sylva, Grig. Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Ion C. Brătianu, Lascăr Catargiu, S. Bărnuț, Dr. Rațiu, Eminescu, Coșbuc, Delavrancea....

Națiuni: Str. Romană, Italiană, Spaniolă, Polonă, Sârbească, Sârbilor, Turcului, Armenească, Mozaică, Țiganilor, Eschimoșilor....

Armata: Militarilor, Cazărmii, Pretorierilor, Călărașilor, Călăreților, Pandurilor, Dorobanților, Vânătorilor, Tunarilor, Tunului, Campoducelui, Locotenentului....

Geometrie: Str. Scurtă, Inclinată, Traversă, Incurcată, Labirint, Rondă, Cercului, Semicercului, Arcului, Segmentului, Raionului....

Mahalale-Culori: Albă, Albișoară, Verde, Galben, Albastru, Negru, Roșu....

Zoologie: Str. Cățelului, Lupea, Lupească, Gura Lupului, Leul, Leopardul, Tigrul, Ursul, Cerbului, Căprioarei Vițelului, Oițelor, Mieilor, Miorița, Zebrului, Mistrețului, Rinocerului, Epurilor, Foca, Cocoșului, Găinei, Puiului, Puișorului, Fenix, Curcanilor, Păunilor, Lebedei, Berzei, Columbelor, Turturelelor, Corbului, Coțofenii, Graurului, Filomela, Șoimului, Acvila, Vulturului, Amfibiilor, Broscăriei, Gândacilor Albinelor, Fluturilor....

Botanică: Negreșit că nu putea să lipsească mai ales florile și plantele din dicționarul Bucureștilor: Str. Plantelor, Frunzei, Florilor, Mugur Mugurel, Pomul Verde, Părului, Cireșului, Vișinilor, Gutâiului, Nucului, Bradului, Codrilor, Teilor. Stejarului, Salcâmului, Sălciilor, Sălcuța, Viței, Viilor, Viișoarei, Duzilor, Ilamei, Rozelor, Viorelelor, Viorica, Ghiocei, Brândușilor, Micșunelelor, Mărgăritarilor, Crinului, Murelor, Cameliei, Siminoc, Trifoi, Stufului....

Profesiuni: Agricultori, Arhitecților, Inginerilor, Bardului, Poetului, Chimistului, Profesorilor, Legislatorului, Spițerului, Plugarilor, Negustorilor, Țăranilor, Păstorului, Lăutarilor, Lipscani, Blănari, Șepcari, Mătăsari, Pielari, Pânzari, Fierari, Făurari, Ferentari, Spoitori, Căldărari, Clopotari, Turnătorilor, Dogari, Dulgheri, Rotari, Potcovari, Pieptănari, Tăbăcari, Sticlari, Zidari, Cărămidari, Nisipari, Birjari, Căruțași, Chiristigii, Cavafi, Brutari, Precupeților, Olteni, Măcelari, Făinarilor, Franzelari, Morilor, Pescării, Lăptari, Grădinari, Olari, Măturătorilor, Cerșetorilor....

Calități, Virtuți: Str. Armoniei, Belvedere, Clemenței, Concordiei, Dreptății, Egalității, Filantropiei, Grațioasă, Gloriei, Gentilă, Impăcării, Indepedenței, Justiției, Libertății, Liniștei, Memoriei, Lustrului, Modestiei, Neatârnării, Păcii, Pietății, Plăcerilor, Prezentului, Prudenței, Speranței, Suvenir, Unirii, Veseliei, Viitorului, Triumfului, Dorului....

Alte străzi ca nume *ciudate, comice,* chiar, *fără sens* — dovedind totuși oare care poezie și fantezie a celuia ce le-a botezat: Artei

www.dacoromanica.ro

Barbă roşie, Chimerei, Chibritului, Emancipată, Emigrantului, Eremitului, Eroului, Fulgului, Francmazonă, Gândului, Gemeni, Horei, Laptelui, Lanţului, Lirei, Maşinei. Modei, Melodiei, Miracolelor, Muzei, Odvari, Pipăilă, Parfumulni, Pasului, Simbol, Stindard, Săgetătorul, Sirenelor, Sborului, Scaune, Turcului, Vaselor, Zece Mese, Trofeelor, Vergină.

* * *

Infăţişarea Capitalei acum 50 de ani era mai naţională, mai patriarhală şi toată lumea se cunoştea. Deşi de atunci s'a prefăcut mult şi tinde spre internaţionalism, spre cosmopolitism, totuş şi azi se păstrează mult din farmecul de odinioară. Bucureştii se mai pot socoti un adevărat reprezentant a multor obiceiuri străvechi, cari se păstrează la ţară, în satele noastre, dar din care unele se mai păstrează întocmai şi în Capitala României Mari. Prin obiceiurile, datinele poporului dela ţară păstrate aci, Bucureştii sunt oglinda satelor, a poporului românesc.

Astfel sunt: colindătorii cu steaua şi ajunul Crăciunului; cu pluguşorul şi cu sorcova la anul nou; cântărirea şi punerea de crengi verzi la case în ziua de Sf. Gheorghe; Căluşeii la Rusalii, înmormântarea copiilor şi tinerilor neînsuraţi sau fetelor nemăritate înconjurând sicriul depe camion cu o adevărată grădină de pomişori şi flori, dovada dragostei fără seamăn ce părinţii manifestă pentru copii lor.

Toate acestea ne-au transportat pe noi, noii veniţi într'o altă lume, deosebită de cea a Ardealului sau ale altor ţări occidentale... într'o lume feerică. Toate aceste obiceiuri frumoase, credinţa şi tradiţia străveche fac din Bucureşti un oraş plăcut, atrăgător, fermecător, un oraş ca din bazme, un adevarat oraş romantic.

www.dacoromanica.ro

PLANUL BĂLȚII CIȘMEGIULUI

DE IOAN C. BĂCILĂ

Printre lucrările edilitare făcute în București la anul 1844 a fost și amenajarea lacului Cișmegiu. Atunci el nu avea forma pe care o are astăzi ci era o adevărată baltă. Dacă privim un plan al orașului București — cel mai bun este din 1852 — se vede că râul Dâmbovița își desfăcea o ramură din ulița Podului de pământ (azi Calea Plevnei), traversa alte «uliți»; dădea în Cișmegiu și de acolo tăind Bulevardul Elisabeta de astăzi se vărsa iar în Dâmbovița [1]).

Dar cum acest lac prezenta multe neajunsuri s'a simțit nevoia de a fi amenajat. Pe lângă el se găseau mulți proprietari ale căror grădini de pomi și vii înaintau până în marginea lacului și au trebuit să fie expropiați. Acești proprietari ocoleau Cișmegiul: spre Schitu Măgureanu, Strada Știrbei Vodă, Strada Brezoianu, cheiul gârlii dincoace de biserica sfântul Ilie Gorgani (unde este astăzi Bulevardul Elisabeta).

Pentru amenajarea lacului a trebuit să se facă un plan și o condică de toți proprietarii vecini cu lacul, lucrul ce s'a executat în anul 1844. Acest plan colorat (80×60 cm.) se găsește astăzi în colecția de hărți ale Academiei Române. El a fost aprobat și a devenit oficial, fiind semnat, sus la stânga de *Barbu Stirbei;* jos la dreapta:

Prezidentul Sfatului *Consantin Belu.*

Șef Inginer al Statului *Oloraşianu.*

Protomedic *S. Gusti.*

Titlul este: *Planul Bălții Cişmigiului ridicat la 1844 Maiu. Scara 120 stinjini de K. N. Râmniceanu, inginer triangulator din Colegiul Național.*

Dedesuptul planului se dă «Numirea proprietarilor din prejurul

---

1) Planul din 1852 este: «Planul Bukurestului, ridikat, tras chi publikat din porunka prea înăltzatului Domn stăpânitor Barbu Dimitrie Stirbeiu V. V. de Maior Baron Rudolf Arthur Boroczyn. 1852. Scara de 1: 10.000 sau 100 stânjini.

www.dacoromanica.ro

bălţii, cercetaţi de comisia orânduită şi trecuţi în condică», cu «numărul pe plan şi condică» [1].

Proprietarii sunt următorii:

Spre *strada Schitu Măgureanu* [2]; 1. Hagienuş (are vie). 2. Eclesiarhul Gavriil Snagoveanu (vie şi pomi). 3. Grigore sin George (pomi). 4. Anica Văcăreasca (vie şi pomi).

Spre strada Ştirbei Vodă: 5. Atanasia Ianuli (pomi). 6. Kosma Jupaniotul (Cosma sin Niculcea) 7. Havra Ovreiască (locul ovreilor) 8. Ianake Caribolu (vie şi pomi). 9. Costache Alecsandri.

Spre *strada Brezoianu cu aleele: Carmen Sylva, Valter Mărăcineanu, Marcovici şi intrarea Brezoianu.* 10. Sărdăreasa Ghica (Ghica la Săldăresei) 11. Clucerul Simion Marcovici. 12. Paharnicul M. Pencovici. 13. Zamfiriţa Miginoaica. 14. Mindiligoaia. 15. Velcea Cojocaru. 16. Pitarul Nicolaidi. 17. Medelnicerul Dimancea.

Spre *cheiul gârlii, dincoace de biserica Sfântul Ilie (Bulevardul Elisabeta începând din str. Brezoianu.)* 18. Sărdăreasa Elenca Mituleasca. 19. Marghioala Drugăneasca (Dimitrie Aspre). 20. Lucsandra Nicolau (Lucsandra Vighineasca). 21. Lucsiţa Mavrocordat. 22. Alexandru Manu (Mândica Manu). 23. Serdarul Ghiţă Rafael. 24. Serdarul Ioniţă Dâmboviceanu (Alecu Isvoranu). 25. Polcovnicul Ioan Voinescu. 26. Serdaru Sihleanu. 27. Sterie Argintarul (Sidi Argintaru) 28. Costache Gulianu. 29. Ghiţă Carabela. 30. Uţă Zănoaica. 31. Clucereasa Mariuţa. 32. Fotache Manolescu. 33. Fotinia Văduva (Radu Cojocaru). 34. Casa răposatului paharnic Amira (Fii paharnicului Amira.) 35. Paharnicul Iordache Zocima. 36. Vasile Zamfirescu. 37. Florea Drojdieru (Florea Povarnagiu) 38. Marghioala Cărpeneşeanca. 39. Gavrilă Săpunaru. 40. Pitarul Enache Kiriacescu. 41. Nicula Iabraşu. 42. Dincă Precupeţu. 43. Safta Văduva. 44. Gheorghe Vătăşelu. 45. Căpitan Gheorghe Cârciumaru. 46. Dragomira Văduva. 47. Maria Văduva. 48. Constantin Tutungiu. 49. Ioniţă Săpunaru. 50. Iancu Ion Croitoru. 51. Dobriţă Căldărarul Văduva. 52. Ioniţă Dulgheru. 53. Floarea groasa bazmangioaica. 54. Niţă Dulgheru. 55. Stanciu Covaciu. 56. Catrina Văduva. 57. Dina Văduva. 58. Ioniţă sin Vlad Gostul Vătăşelu. 59. Mariuţa. 60. Zmăranda preoteasa. 61.... nu s'a arătat proprietaru şi nici nu este cunoscut de nimeni. 62. Pitaru Iorgu Giurescu.

---

1) Pe plan locurile proprietarilor au numere şi numerele date mai sus sunt cele depe plan.

2) Numirile străzilor sunt cele de astăzi.

www.dacoromanica.ro

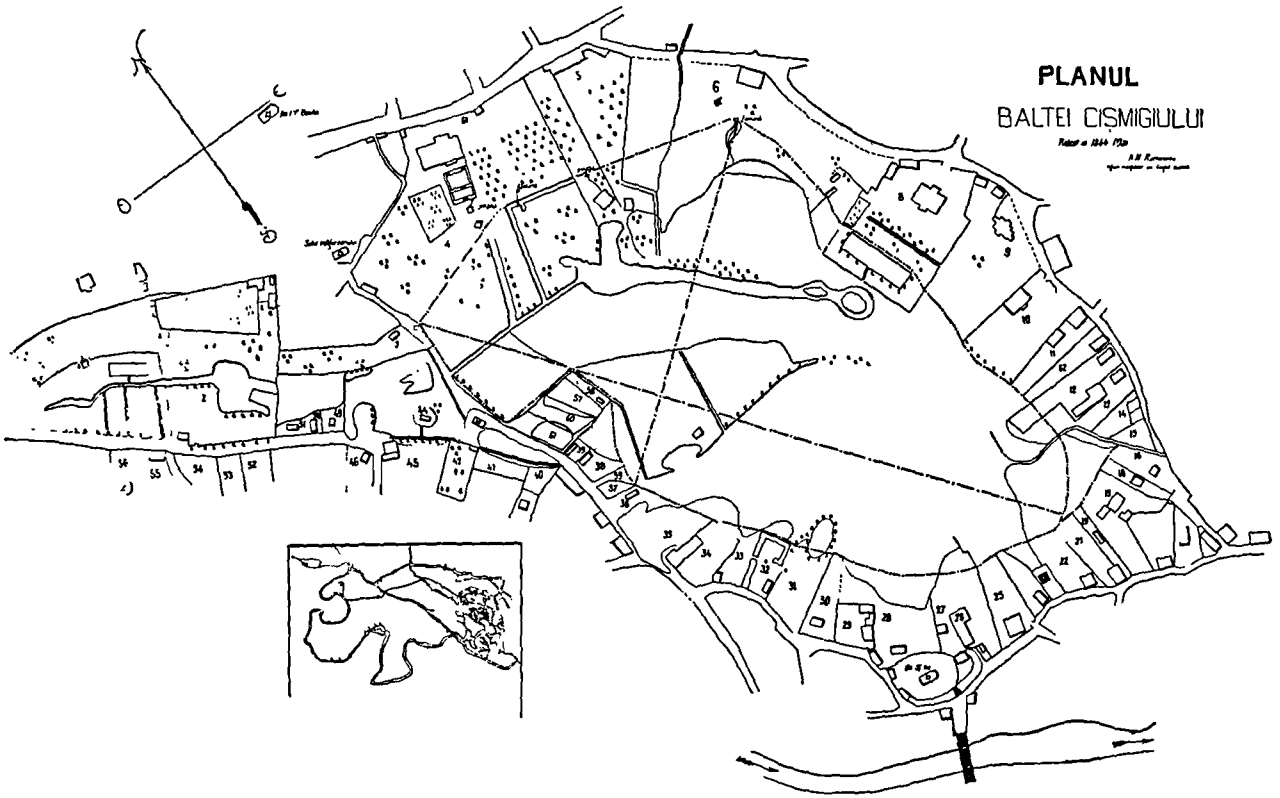

Planul bălții Cișmegiului cu proprietățile învecinate. 1842.

www.dacoromanica.ro

BOTEZAREA ŞI RĂSBOTEZAREA STRĂZILOR CAPITALEI

DE H. STAHL

Dacă o familie are un singur copil, nimic mai uşor decât să găseşti un naş cum se cade şi un nume creştinesc acceptabil, afară de cazul când naşul e profesor de istorie pentru ce atunci, nenorocitul — vorbesc de prunc iar nu de profesor — se pomeneşte botezat «Napoleon Popescu», «Anibal Ionescu» dacă nu chiar «Petrescu Comnen» sau «Teodorescu Nabucudunusur». Dacă se întâmplă ca naşul să fie persoană romanţioasă, atunci copilul se pomeneşte botezat «Armand». Sub influienţa cinematografului, picii mai sunt botezaţi, în loc de «Armand»: «Miky».

Dacă o familie e blagoslovită, pe acest timp de criză, cu o foarte numeroasă progenitură, atunci botezarea moştenitorilor mizeriei generale devine o problemă tot atât de grea, ca şi echilibrarea bugetului şi se întâmplă ca bietul prunc să capete un nume idiot pe care, fără voie, e condamnat să-l poarte nu numai toată viaţa, dar şi pe crucea mormântului.

Cam aşa s'a întâmplat cu copii Bucureştilor, care sunt străzile. Primele odrasle, adică primele străzi, fiindcă erau puţine, au primit nume acceptabile; dar când s'au înmulţit, a fost o adevărată nenorocire, mai ales când s'a întâmplat ca naşii să fi fost politicieni doritori de decoraţii străine: numele străzilor s'au răsbotezat şi unele au primit nume străine atât de grele de pronunţat, încât, spre a fi vardist sau birjar şi să pronunţi exact: Strada Jules Mikelet, Elagard Cuinet, Gheorghe Clemenceanu, Franclin Boulion, Pilsduţki, Măzărică, Rai-imnnd Po-incareu, Luiger, Burtăloi, Paste-ur etc. trebuie să ai cel puţin licenţa în litere.

Dc când s'au pus lanţuri pe marginea trotoarelor pe Calea Victoriei şi s'a întrodus «sensul unic», schimbarea numelui străzilor este o adevărată pacoste pe capul locuitorilor şi punga contribuabililor! De pildă, dacă iei un taxi pe Bulevardul Elisabeta, ca să ajungi la timp la o premieră la Teatrul Naţional, la doi paşi, şoferul e silit să o ia drept înainte, un kilometru, pe fostul Bulevard al

www.dacoromanica.ro

Academiei, devenit Bulevardul Carol, să «stop»-ească un sfert de ceas în Str. Academiei, devenită Str. Raoul Poincaré, să ocolească statuia lui Brătianu, să cârmească prin faţa maidanului unde era Primăria, să o ia pe fosta Str. Colţei, devenită Bulevardul I. C. Brătianu, să treacă prin Str. Louis Barthou, fostă Str. Bisericei Enei, să intre în Str. Aristide Briand, fostă Str. Regală, şi să ajungă, după o serie de opriri la toate «stop-urile» şi după un ocol costisitor de mai mulţi kilometri, în Piaţa Unirei, fostă Piaţa Teatrului. Ajungi astfel cu siguranţă la teatru după ridicarea cortinei şi eşti silit să aştepţi, în smoc, pe culuare, actul următor!

Capitala României Mari a avut norocul unui naş cum se cade: «Bucureştii» sună, răsună! Numele evocă pe ciobănaşul Bucur, oiţe, mieluşiei, şi mieluşele, bisericuţa cu turla ca o ciupercă, evocă noţiunea de bucurie — şi mai multă bucurie decât astăzi, nu cred să fie nici în Berlinul lui Hitler.

Un francez mucalit afirma că «BUCAREST» vine de la «*Boue qui reste*» (noroiu care rămâne), dar aceasta este evident o calomnie: Bucureştii a fost şi este cel mai curat oraş din lume! Ori cum ar fi, Bucureştii cu «boue qui reste» sau fără, ne este drag pentru cât a pătimit, pentru câte amintiri trezeşte, pentru câtă muncă inteligentă şi avânturi generoase au pornit de aci.

Cum s'o fi numit străzile actualei Capitale pe la anul 1600 în. d. Cr., pe vremea când erea o simplă aşezare preistorică, cu «strand» pe lacul Fundeni, nu putem şti; şi nici cum erau botezate străzile «Cetăţei Dâmboviţei» pe vremea când, la 1473 şi a doua oară la 1476 Stefan cel Mare o asedia şi răpea pe Doamna şi pe frumoasa fată a lui Radu cel Frumos, unind prin căsătorie dinastia Muşatinilor cu a Basarabilor, fapt de cea mai mare importanţă istorică, pentru că de atunci înainte un Domn al Moldovei, având şi sânge muntean, putea domni atât în Moldova cât şi în Muntenia şi deci Ştefan cel Mare a făcut cel mai hotărâtor act în vederea viitoarei uniri a Principatelor româneşti. Ştim însă că, pe vremea când, sub Mircea Ciobanul, (1545) Bucureştii devenise capitala statornică a Principatului muntean, numirea uliţelor se făcea, în mod firesc, după biserici, după porţile de intrare în cetate: «Poarta de Jos» (unde începe azi Calea Şerban Vodă, «Poarta de Sus» a cetăţei (unde se întretaie Str. Carol cu Str. Smârdan); se făcea după podurile de pe Dâmboviţa, după principalele stabilimente ale timpului: «Jigniţa Domnească», «Uliţa Puşcăriei», etc., după locurile unde se ţineau târgurile: «Uliţa Târgului din Năuntru», «Târgului de Sus», legate prin Uliţa Mare (azi Str. Lipscani), apoi după numirile breslaşilor strânşi în jurul palatului domnesc şi bisericilor «Curtea Veche» şi «Sf. Anton» (actuala Piaţă de Flori). Au rămas astfel până mai deunăzi vechile numiri: «Uliţa Blănarilor, Şelarilor, Cavafilor (cismari), Covaci (fierarilor), Pânzarilor, Găitănarilor, Işlicarilor (azi Str. Carol, fostă Str. Franceză), etc. Străzile se mai numeau după ţinta principalelor ar-

www.dacoromanica.ro

tere de comunicaţie: «Podul Braşovului» [1]) (fostă Podul Mogoşoaiei devenită la 1877 Calea Victoriei), Podul Târgovişteі (azi Calea Griviţei), Podul Beilicului, pe unde venea alaiul domnesc dela Constantinopole (Calea Şerban Vodă), Podul Târgului de Afară (Calea Moşilor), etc.

Când Bucureştii a devenit capitala Munteniei, detronând Târgovişteа, oraşul, prin afluxul de boieri, slujbaşi, negustori, meseriaşi, călugări, preoţi, provinciali, balcanici, străini de toate neamurile creştini şi necreştini, a luat o neaşteptată desvoltare. Cu toate pacostele aduse de războaie, năvăliri, ocupaţii străine, prădăciuni, incendii, cutremure, foamete, ciumă, propăşirea oraşului n'a încetat până la Cuza Vodă, când, la 1861, Bucureştii devine Capitala Principatelor Unite, şi până astăzi când asistăm la cea mai miraculoasă prefacere totală a străvechiului oraş.

Bucureştii, ghemuit altădată pe malul stâng al Dâmboviţei, în jurul palatului domnesc, a radiat întâi pe toate căile de penetraţiune, înghiţând pe rând satele şi pădurile dimprejur; a trecut apoi pe malul drept al apei, înglobând cartierele formate în jurul mănăstirilor Radu Vodă, Mitropolie şi Mihai Vodă, ori cartierul săracilor, al Calicilor (Calea Rahovei de azi); imensele proprietăţi domneşti şi boiereşti s'au tot parcelat, nesfârşite maidane au fost întretăiate de străzi şi ulicioare întortochiate, şi toată această puzderie de străzi trebuiau botezate.

Dacă înainte vreme toate aceste uliţe mărunte n'aveau nume şi te orientai după numele mahalalei, după biserica mahalalei, după casele boereşti şi mai ales după cârciumele cartierului, când prin afluxul populaţiei casele s'au înmulţit, au început să-şi simtă cotul, să se alinieze, atunci sutele de străzi şi ulicioarę fără nume au trebuit botezate la iuţeală.

Pentru că pe vremea aceia oamenii iluştri erau mai puţini numeroşi ca în epoca votului universal şi a Micei Inţelegeri, naşii oraşului, uluiţi de numărul nesfârşit al finilor, au recurs la un mijloc eroic pentru a alege câte un nume: după ce au epuizat lista Voivozilor şi oamenilor iluştri, au făcut apel la toate reminiscenţele lor de mitologie, istorie, astronomie, botanică, etc. şi aşa am ajuns să avem străzi botezate: 1) *După zei şi dumnezei:* Apolon, Ceres, Diana, Jupiter, Lucifer, Mercur, Minerva, Neptun, Uranus, Vulcan, Venera, Labirit, Minotaur, Sirene, Silfide, etc. etc.

2. *După plante şi animale:* Bradului, Cedrilor, Duzilor, Gutuilor, Teilor, Sălcilor, etc. Crinului, Rozelor, Viorelelor, etc.; Căprioarei, Cerbului, Epurilor, Leopardului, Lupului, Mistreţului, Rinocerului, Taurului, Tigrului, etc. Aquila, Cocoş, Columbele, Corbului, Filomelei, Lebădei, Mierliţei, Păunilor, Şoimului, Turturelelor, Vultur, etc. Albine, Fluturi, Gândaci, Viespar, Viespe, etc.

3. *După noţiuni astronomice şi geografice:* Nordului, Occiden-

---

1) Li se zicea «poduri» pentru că erau acoperite, peste şanţul de scurgere al apelor, cu bârne de stejar aşternute unele lângă altele, formând «pod».

www.dacoromanica.ro

tului, Orientului, (Sudul lipseşte, regretabilă lacună!) Primăvara, Vara, Toamna (Iarna nu s'a pripăşit prin Bucureşti) Soarelui, Lunei, Semi-lunie, Stelei, Crepusculuí, Zorilor, Echinox, Dimineaţa, Seara, etc., etc.

4. *După date istorice:* Str. 10 Mai, 11 Februarie, 11 Iunie, 13 Septembrie, Smârdan (fostă Str. Germană), Rahovei, Griviţei, Calea Victoriei, etc.

5. *După nume de oameni şi mai ales de cucoane:* Angela, Aurelia, Eliza, Valeria, Carolina, Julietta. Edilii au avut o predilecţie pentru numele de «Elena» căci sunt 13 străzi «Elena» în Bucureşti.

6. Pentru ca să nu fie gelozie între breslaşi, pe lângă vechile numiri de bresle pomenite, fiecare breaslă a căpătat câte o stradă. de pildă: «Str. Bragagiului» (azi «Str. General G. Constandinidi»), Cerşetorilor (azi Dimitri Fotino), Zidari (azi «Str. Preot Bidoianu Chiriac»). Sunt chiar bresle favorizate, aşa de pildă sunt în Bucureşti 4 Str. Birjari. Până şi «Căruţaşii» au strada lor. In schimb «Şoferii» nu-şi au stradă şi n'avem nici «Str. Dactilografelor», ceeace e o nepoliteţă antifeministă.

Altă nedreptate: în cartierul Sf. Elefterie, sunt 51 străzi cu nume de doctori, dar nici un nume de farmacist, moaşă sau dricar! Sunt apoi 48 străzi cu nume de «generali», dar nici o stradă cu nume de magistraţi. Sunt apoi 13 străzi «Dumitrescu». De ce numai «Dumitreşti» şi de ce nu şi «Popeşti» şi «Ioneşti»?

Mareşalul Averescu are în Bucureşti 4 străzi ce-i poartă numele: una din ele măcar, o piaţă rotundă, ar putea primi numele d-lui Trancu-Iaşi. Tot asemenea «Badea Cârţan» îşi are strada, Doamna Smara nu!

Deşi s'au făcut la străzi cu nemiluita prin sistemul parcelărilor la infinit al tuturor locurilor virane şi prin înglobarea suburbanelor, în loc de a se mărgini raza oraşului, edilii, în loc să boteze toate aceste străzi noi cu nume de oameni politici sau eroi de războiu, au ţinut să dea lecţii de patriotism esclusiv centrului Capitalei. De oarece însă toate străzile centrului erau de mult botezate, edilii le-au răsbotezat: De pildă: «Matache Măcelaru», «Manea Brutaru», sunau mitocănos, s'au răsbotezat:« Dr. Botescu»; Str. «General Budişteanu»; «Str. Doamnei», neştiindu-se de către părinţii oraşului că nu e vorba de o «cucoană» oarecare, ci de «Doamna lui Şerban Vodă Cantacuzino», cel care ne-a dat Biblia dela 1688, cea dela care ne-a rămas frumoasa biserică a «Doamnei» sugrumată azi între clădiri atât de înnalte, încât nici o rază de soare nu mai poate pătrunde spre aurul icoanelor bisericei, «Strada Doamnei» a fost botezată «Str. Marmorosch Blanck»!

«Str. Sărindar», unde era frumoasa biserică a lui Matei Basarab, dărâmată cu impietate, a fost răsbotezată «Constantin Mille». Fostul director al «Adevărului» era neîndoios un gazetar de merit, dar pe Str. Sărindari sunt vre-o 6 gazete. Atunci, ca să nu fie cu pricina şi să ne punem bine cu presa, propun: trotuarul stâng, să rămâie «Constantin Mille», dar trotuarul drept să fie botezat, pe

www.dacoromanica.ro

fragmente: «Pamfil Şeicaru», «Ioan Vinea», «Albert Honigmann» după numele directorilor ziarelor Curentul, Facla şi Lupta.

Să-ţi aduci aminte de cei ce te au ajutat, este evident frumos; se cade să avem tot recunoştinţa pentru Carol Lueger, Franklin Bouillon, Mareşalul Badoglio, Colonelul Orero, Benito Mussolini etc., dar nu e bine să răsbotezăm cu numele lor străzi al căror nume aveau un întreg trecut. Nu trebuia prin urmare ca Str. Gabroveni, unde se adunau negustorii cu mărfuri din Gabrovo, să devină Franklin Bouillon; nici Str. Fântânei, unde era Fântâna Roşie şi primul teatru bucureştean al Domniţei Ralu, nu trebuia să devină Carol Lueger, cum nici Calea Dudeşti să devină Colonel Orero, etc., etc.

E foarte frumos să cinsteşti numele eroilor marelui răsboiu, dar şi aci e o nuanţă: eroi n'au fost numai cei 48 generali cari au câte o stradă cu numele lor în Bucureşti, eroi au fost şi printre cei 800.000 simpli soldaţi căzuţi în marele răsboiu! Şi mai e o nuanţă: dacă ai avut ghinionul să mori în răsboiu, să n'ai nevoie de pensie, atunci eşti un erou complect şi ai dreptul să ai în Bucureşti o stradă care să'ţi poarte numele; dacă ai scăpat numai cu picioarele amputate, eşti evident numai jumătate erou, cu foarte amputată pensie; dar dacă, deşi te ai purtat vitejeşte, ai avut totuş norocul să scapi cu viaţa, atunci nu mai eşti erou de loc şi n'ai măcar dreptul la 50% reducere pe calea ferată. Cred că nu loteria morţii, ci actele de excepţional curaj ar trebui să hotărască!

Când mania de a tot răsboteza străzile s'a unit cu modernizarea târnăcopică a Capitalei, s'a ajuns la cele mai neaşteptate consecinţe. De pildă: acum un an locuiam în Str. Carol Davila No. 6. Când m'am întors din concediu, am găsit: casa gazdei mele dărâmată, Str. Carol Davila devenise Str. Mihail Kogălniceanu, No. 6 devenise No. 69.

De la o vreme, pentru a evita confuziile, edilii au luat inteligenta hotărâre ca pe tăbliţa indicatoare a străzii, să indice şi vechea numire. De pildă: «Alexandru Odobescu, fost Rinocer», «Lord Thomson, fost Cometă», «Str. Murelor fost Duzilor», «Str. Agata Bârsescu fost Aristide Demetriad», «Str. Profesor Dr. Stanislas Cihoski, fost Crăciun», «Str. Dr. Iulius Barasch, fost Biserica Udricăni», «Str. Anghel Ghiţă fost Carabulea», etc., etc.

Harababura e generală, nu mai eşti sigur nici de strada pe care stai, nici de numărul casei tale, iar dacă e să lipseşti o lună din Bucureşti, ţi-e frică să nu'ţi mai găseşti nici casa şi să te pomeneşti cu un blockhouse în locul modestei tale căsuţe în stil românesc!

Aşa fiind, având în vedere pe de o parte faptul constatat că tăbliţile botezătoare ale străzilor nu servesc pentru orientarea cetăţenilor şi luând în consideraţie pe de altă parte, inocenta manie a edililor bucureşteni de a tot schimba, după fiecare premenire de guvern, străvechele nume de străzi cu nume mai moderne de iluştri bărbaţi politici, cred că s'ar putea profita de aceste ciudăţenii spre răspândirea instrucţiei în masele populare, pe cale intuitivă,

www.dacoromanica.ro

In consecinţă propun:

1. Să se scoată toate tăbliţele indicând numele străzilor bucureştene şi să se adune la Primărie. O comisiune ad-hoc să primească însărcinarea, răsplătită cu diurnă, bine înţeles, de a clasa pe categorii toate firmele adunate, de ex. Istoria Romanilor, Istoria Grecilor, Istoria Naţională, Oameni iluştri, Mitologie, Astronomie, Istoria naturală, etc.

2. Toate tăbliţele de una şi aceeaş categorie să se aşeze pe zidurile străzilor din una şi aceeaşi mahala. De ex. în Popa Nan: mitologia; la Obor: erbivorele, în Dudeşti: insectele, etc.

3. Să se decreteze ca de două ori pe an, la Sft. Dumitru şi Sft. Gheorghe, toate tăbliţele de o categorie să fie mutate tocmai în mahalaua opusă, de ex.: firmele din Dealul Spirei să se mute în Popa Nan, cele din Tirchileşti la Grozăveşti, etc. şi viceversa.

4. Pentru străini şi cei din provincie — dar numai pentru aceştia — spre o mai uşoară orientare, s'ar putea numi câteva străzi după gări, monumente publice, grădini, biserici vechi, puncte cardinale etc. şi aceasta odată pentru totdeauna.

5. Pentru cei veniţi cu afaceri în Capitală, s'ar putea indica prin afişe mari, luminoase, locuinţele miniştrilor, subsecretarilor de stat şi persoanelor influente. Evident că la căderea guvernului, s'ar face schimbările ce s'ar impune în interesul obştesc.

Cu privire la răsbotezarea străzilor Capitalei, aş sugera următoarele:

1. In comisia de naşi să fie numiţi pe lângă aleşii votului universal şi câţiva cunoscători ai trecutului Capitalei.

2. Să se revină cât mai de grabă la vechile numiri evocatoare ale unui trecut ce ar trebui să ne fie drag.

3. Să nu se boteze nici o stradă după numele unui politician, ori de ce neam ar fi, decât 30 de ani după ce a răposat.

4. După cum, în caz de divorţ, femeea poate să-şi reia numele ei de fată, tot aşa o stradă răsbotezată să-şi poată relua strămoşeasca denumire. De pildă, Str. Doamnei, devenită întâi Str. Paris şi apoi Str. M. Blanck, să-şi recapete vechiul frumos nume evocator de «Strada Doamnei».

www.dacoromanica.ro

ISTORICUL UNEI VECHI CASE BUCUREŞTENE

CASA FLOREŞTILOR DIN MAHALAUA SCORŢARULUI

DE GEORGE D. FLORESCU

Sunt puţini dintre noi — şi aceştia azi îmbătrâniţi de vremi — ce-şi vor putea încă aduce aminte de înfăţişarea mahalalelor din vecinătatea Dâmboviţii bucureştene înainte ca apele ei să fi fost încătuşate între cele două cheiuri ce-i însoţesc liniştitul curs de azi dela Ciurel până la Văcăreşti.

Planurile vechi ale oraşului nostru [1]) până şi cel al lui Dimitrie Pappasoglu din 1875 ne înfăţişează vechiul curs al gârlei în plin centru actual al Bucureştilor, urmând cam următoarele străzi din zilele noastre:

Venind dinspre podul dela Mihai Vodă de pe locul casei anticarilor din spatele fostului hotel «de France», trecând prin strada Ilfov în spatele Casei de depuneri, tăiând actuala albie a Dâmboviţei, vechiul curs al gârlei urma prin strada Azilul de noapte până la strada Apolodor, continuând prin strada Bibescu-Vodă până peste strada Gh. Danielopol. De aci cotea spre nord şi trecând peste aripa de vest a palatului de justiţie se îndrepta până peste actuala albie a gârlei, iar din acest loc mergea aproape în linie dreaptă puţin mai spre nord de podul Justiţiei de azi, spre sudul fostei Curţi vechi.

Am indentificat într'o lucrare recentă [2]) pe toţi proprietarii ce se aflau la sfârşitul veacului al XVIII-lea pe marginea stângă a fostei albii a Dâmboviţii între m-rea Sf. Ioan cel mare de pe locul actualei Case de depuneri şi micuţa biserică a sfântului Spiridon-vechi — mănăstire cu han în vechime — fostă şi ea până la 1879 de partea stângă a acelei albii iar, cu ocazia canalizării gârlei, trecută de partea cealaltă, precum o mai aflăm încă şi azi.

---

1) v. planurile: *Sulzer* din 1781; *Ernst* şi *Purcel* din 1790—1; *Borroczyn* din 1852.

2) v. *Din vechiul Bucureşti: Biserici, curţi boereşti şi hanuri între anii 1790—1791 după două planuri inedite*, ed. Stroilă, 1935.

www.dacoromanica.ro

Printre aceste proprietăţi se afla şi casa boerilor Floreşti, chiar în marginea nordică a hanului m-rei Sf. Spiridon-vechi, peste drum de cealaltă fostă mănăstire, numită în vechime a Târnovului, apoi a Arhimandritului iar azi biserica Sfinţii Apostoli.

Privitor la casa Floreştilor îmi este cunoscut un act dela începutul veacului trecut care ne lămureşte cum acest patrimoniu familial — vechi de mai bine de un veac în posesia Floreştilor — a trecut prin vindere — de sigur cu drept de protimisis de rudenie — din ramura cea mai tânără a familiei în stăpânirea celei mai mari.

Actul poartă data de 27 Martie 1826.

Iată-i şi conţinutul:

«Adecă eu cel mai jos iscălit încredinţez cu acest zapis «al mieu la mâna dumneaei cumnati-mi Anichii [3]), precum «să se ştie că de bunăvoia mea şi nesilit de nimeni i-am «vândut casele mele de aicea din Bucureşti ot mahalaoa «Scorţarului [4]) ce mi-au fost rămas clinoromie în parte-mi «de la părinţii miei [5]), după coprinderea foilor de împăr- «ţeală ce ne este dată la mâna fieşcăruia, întărită şi «de prea dorita maica noastră [6]) şi mărturisită cu iscălituri «vrednice de credinţă, precum şi de chiar fraţii miei [7]); «*în lung despre soare-răsare din uliţa podului* [8]) *şi până «în Dâmboviţa precum şi din Dâmboviţă dă să'ntinde iaraşi*

---

3) Anica, soţia lui Iordache Florescu, născută Suţu fiica lui Grigore beizadea şi a Saftei Nicolae Dudescu.

4) Nu am putut afla în mod documentar raţiunea acestei numiri a mahalalei încă dinainte de sfârşitul veacului al XVII-lea. Ionnescu-Gion în monumentala sa istorie a Bucureştilor (ed. 1899, p. 335) emite părerea că îşi va fi ţinând numele dela vre-un ţesător de scoarţe binecunoscut acelor vremi. Mahalaua a mai fost cunoscută ulterior şi sub numele, fie de: «a lui Şerban Vodă», după ce Şerban Cantacuzino îşi ridicase mica bisericuţă de lemn în această mahala. (v. pt. această biserică lucrarea mea recentă amintită la nota 2 de mai sus), fie «a sfântului Spiridon-vechi», după alt lăcaş bisericesc din această mahala, biserică al cărei han era în hotar spre sud cu proprietaţile boerilor Floreşti. Despre istoricul acestei vechi mahalale bucureştene — azi în plin centru al oraşului — mă voi ocupa într'un studiu special.

5) Părintele semnatarului zapisului acesta este *Ioniţa Florescu*, născut pe la 1740—2 din prima căsătorie a parintelui său *Costache Florescu*; a fost vtori logofăt 1772, treti vistier 1777, vel stolnic 1778 82, ispravnic de Dâmboviţa şi de Ilfov 1782—3, biv vel stolnic 1785, vel paharnic 1785—7, biv vel paharnic 1787—90, vel clucer 1791—4, vel vornic al politiei 1795—6, epitrop al m rei Pantelimon 1796, vel vornic 1797—9, biv vel vornic 1800, stingându se din viaţă la 1801.

6) *Anica Florescu* fiica marelui ban Dumitrache Ghica şi al Mariei Vacarescu, născută la 1757, căsătorită cu Ioniţă Florescu la 1780, şi stinsă din viaţa la adânci bătrâneţi la 1848.

7) Din cei 9 copiii ai vornicului Ioniţă Florescu nu mai trăiau la data zapisului de mai sus decât *Dumitrache*, născut la 13 Decembre 1782; *Iordache*, născut la 9 Mai 1789; *Manolache*, născut la 15 Decembre 1791 şi *Alecu* poreclit şi «Avidică», născut la 1793, semnatarul actului de vânzare al casei stramoşeşti.

8) O uliţă ce se scurgea în lungul actualei străzi a Poliţiei.

www.dacoromanica.ro

«*până în uliţa din dos* [9]), *iar în lat merge din zidul metohului*
«*mitropoliei* [10]) *ce au fost şcoală* [11]) *până în bărbieria ce*
«*este lipită cu hanul sfântului Spiridon vechi, merge pe*
«*amăndoao părţile precum arată şi zidul cel făcut de părinţii*
«*noştri. Şi se învecineaşte pă de o parte cu metohul mitro-*
«*poliei şi pe de altă parte cu hanul sfântului Spiridon*
«*vechiu iar locul dă peste Dâmboviţă* [12]) *se învecineaşte cu*
«*casele medelnicerului Andrei Nenciulescul* [13]) *şi până*
«*în grădina metohului* [14]). Cu un cuvânt să stăpânească

---

9) Prelungirea Podului Mogoşoaei — fosta uliţă a Măgureanului — ce se întindea între strada Carol I şi podul de peste Dâmboviţa înainte de canalizarea ei.

10) In studiul meu amintit mai sus la nota 4 voi face pe bază de documente, istoricul acestei proprietăţi, fostă şi ea în stăpânirea Cantacuzinilor veacul al XVII-lea (v. p. acest teren, lucrarea mea citată la nota 2 de mai sus).

11) După cutremurul din 1802, localul în care se afla şcoala Sf. Sava, la biserica Doamnei Bălaşa încă din 1791, fu mutată de către mitropolitul Dosithei Filiti în «mitocul» de lângă biserica Măgureanului. Şcoala rămăsese aci până în Martie 1821, când încetă să mai funcţioneze (v. pt. istoricul şcoalei Sf. Sava: ŞTEFAN POP, *Colegiul Naţional Sf. Sava*, în revista «*Boabe de grâu*», No. 7 Iulie 1933, anul IV, pp. 390—2).

12) Prin urmare la data zapisului de vânzare al lui Alecu Florescu, proprietăţile acestea se întindeau şi peste Dâmboviţa puţin spre nord de altarul bisericii sfinţilor Apostoli, precum le aflăm încă la 1816 (v. nota 14 de mai jos).

13) Era fiul lui Constantin, fost om de casă al Văcăreştilor, ctitor al bisericei din Văcăreştii de Răstoacă 1784; acesta a fost treti logofăt 1763, vel vistier 1773, pitar 1780 şi stolnic 1782 murind la 1799. El cumpărase Nenciuleşti (Ulmi) din Ialomiţa la 1765. Andrei îşi făcuse studiile la Viena, şi-l aflăm medelnicer încă din 1803, stingându-se din viaţă la 1833 El era frate cu Alexandru Nenciulescu n. 1769 † 1843.

14) Şi terenul învecinat proprietăţilor boerilor Floreşti se întindea de partea cealaltă a gârlei. Mitropolia bucureşteană îl făcuse însă schimb la 1816 pentru 50 de stânjeni din moşia Bârzeşti daţi de Kiriac paharnic. Actul acesta poartă data de 1 August şi se afla la *Arhivele Statului*, *Mitropolia*, pach. 93, doc. 62; în regest, în fişele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel, comunicate mie prin bună voinţa d-lui Nicolae A. Boicescu).

Il reproduc în tocmai pentru că într'acest zapis se vorbeşte şi de stăpânirile de care ne ocupăm aci:

«Eu cel mai jos iscălit dau zapis P. S. S. păr. kir Nectarie mitro-
«politul că având eu casă în mahalaua Arhimandritului adică a sfin-
«ţilor Apostoli în potriva unui loc sterp al sfintei mitropolii ce să nu-
«meşte grădina Măgureanului pe lângă malul Dâmboviţei care să veci-
«neaşte despre soare-răsare cu apa Dâmboviţii, dăspre apus cu uliţa,
«dăspre miază-noapte cu grădina vornicului Teodorache Văcărescul şi
«*dăspre miază-zi cu grădina dumneai Vornicesei Anicăi Florească*, şi fiindu-ne
«trebuincios numai pentru odihna casii m'am învoit cu P. S. S. de
«am făcut schimb dând eu sfintei Mitropolii 50 de stj. de moşie din
«hotarul Bărzeşti din sud Muşcel aproape de moşia Bătieşti a sfintei
«mitropolii, etc. etc.

Kiriac pah. adeverez.

Semnatarul actului este Kiriac Hristopol fratele lui Athanasie Hristopol, amândoi feciorii lui Ion din Castoria devenit popă. Kiriac, paharnic încă dela 1815 căminar la 1818 şi clucer la 1820 era părintele lui Hristodul Hristopolu vtor spătar la 1826. Avea proprietăţi dincolo de Dâmboviţa unde mai aflăm la 1852 (v. planul lui Borroczyn) proprietăţi întinse ale lui Athanasie Hristopolu, chiar peste drum de proprietăţile lui Furtună Văcărescu (Pt. istoricul

www.dacoromanica.ro

«în bună pace, atât dumneaei cât şi copii dumneaei şi «tot neamul dumneaei, precum au fost stăpânit şi de «părinţii şi moşii noştri, cum şi de noi. Le-am vândut «dumneaei cumnati-mi Anichii în drept taleri 25000: pă «care bani i-am primit dăplin în mâna mea, şi dumneaei «ca o bună stăpână dă astăzi înnainte să stăpânească «după cum mai sus să numeşte, în bună pace, atât de «mine cât şi dă tot neamul mieu. Şi pentru mai bună «credinţă m'am iscălit, adeverindu-l şi cu iscălituri ale «altor obraze, pentru ca să aibă această vânzare şi zapis «întărirea cea nestrămutată».

(ss) **Alecu Florescu** [15]) (ss) **Anica Floreasca** [16])

(ss) **Manolache Florescu** [17]) adeverez.

Urmează întărirea logofeţiei mari a ţărei de sus, semnată de către Alexandru Filipescu vel logofăt.

In actul acesta nu aflăm decât informaţii foarte succinte privitoare la istoricul casei şi anume că aparţinuse părinţilor vânzătorului dela 1826; se specifică totuşi că a fost stăpânită şi de către moşii lui.

Casa era însă şi mai veche în neamul boerilor Floreşti, căci cobora în familia acestora din marea moştenire cantacuzinească, fiind fostă zestrală a Ancuţii Cantacuzino [18]), fiica cea mai în vârstă [19]) a marelui postelnic Constantin şi al soţiei acestuia Ilinca fiica lui Radu Şerban Vodă.

La stingerea din viaţă a Ancuţei — şi aceasta la sfârşitul veacului al XVII-lea — stăpân peste aceste case rămăsese fiul ei

---

tuturor vecinătăţilor amintite în actul de mai sus a se vedea studiul în prepararea asupra mahalalei Scorţarului amintit mai sus la nota 4).

15) Era precum am amintit mai sus (v. nota 7) ultimul fecior al lui Ioniţă vornicul şi după obiceiul ţărei, rămăsese stăpân asupra casei strămoşeşti. A fost comis 1820, maior 1831, colonel 1836, vel postelnic 1837, membru al curţii apelative 1839, vel logofăt al credinţei 1841 stingându-se din viaţă la 1853.

16) Este evident vorbă de muma lui Alecu Florescu, vorniceasa Anica de care am vorbit mai sus la nota 6.

17) Pentru data naşterei sale v. mai sus la nota 7. Fusese vătaf za divan 1811. Deputat 1831—5, logofăt al credinţei 1839, candidat la tronul ţărei la 1842, ministru al cultelor 1844, logofăt al dreptăţii 1846, deputat 1847—8, vel vornic 1853, stins din viaţă la 1856 şi îngropat alături de fratele său Alecu şi de părintele său în biserica m-rei Sf. Ion cel mare unde se aflau îngropaţi deja trei generaţii înaintemergătoare ale sale.

18) Era născută pe la 1633—4 şi fusese căsătorită pentru scurtă vreme cu Ianache postelnicul Catargi, fiul lui Apostol. După moartea lui Ianache postelnicul, cu puţin înainte de 1653, Ancuţa se recăsători cu Stoian vtori vistier 1660 şi vel comis 1671—4, având doi copii: Marica Radu Leurdeanu-Golescu şi Istratie Florescul.

19) Intr'un studiu privitor la identificarea tuturor ctitorilor zugrăviţi în biseica din Filipeştii-de-pădure (Prahova) voi înfăţişa chipul în care au urmat feciorrii şi fiicele marelui postelnic Constantin Cantacuzino.

www.dacoromanica.ro

Istratie Florescul [20]), iar la moartea acestuia în 1708, văduva lui Voichiţa [21]) a trăit alături de singurii ei doi copii rămaşi în viaţă. stingându-se şi ea la o vârstă nu prea înaintată puţin după 1716 [22]), Eustratie, ultimul fecior al lui Istratie Florescul, pristăvindu-se în fragеda copilărie, casele părinteşti rămaseră ultimului copil Ancuţa Florescu [23]). Aceasta aduse ca zestre la căsătoria ei în 1717 cu Antonache Kalliarhi [24]) şi casele părinteşti care de la ei au rămas neclintite la scoborâtori până la dărâmarea lor.

---

20) Il întâlnim ca postelnic — evident ca rang de boierie şi nu ca dregătorie — la 1684, şi incidental numit şi Istratie Ztatovici la 1686. Era născut pe la 1658—60 şi se căsătorise la 25 Ianuarie 1696 (v. IORGA, *Studii şi documente privitoare la istoria românilor, vol. V*, ed. 1903, p. 369) cu Voichiţa Poenaru, cu care avut mai mulţi copii, dintre cari nu cunoaştem decât numele a doi din ei: Ancuţa şi Eustratie.

In vechea biserică din satul Floreşti (Ilfov) — azi complectamente restaurată încă din 1918 de către oamenii din sat -- se aflau la stânga, pe zidul de apus chipurile lui Istratie Florescu cu soţia lui şi cu cinci copii, dintre cari nu se putea distinge decât numele celor doi amintiţi mai sus, zugrăviţi de alt-fel încă şi azi alături de părinţii lor. Vechiul edificiu, înainte de restaurare fusese vizitat printre anii 1906—8 de către Ionnescu-Gion. Din informaţii orale dela acest scrupulos cercetător al trecutului familiilor boereşti ale Ţării româneşti, ştiu că deasupra uşei de intrare în biserică, în pronaos, se afla un pomelnic în care erau trecute cele cinci nume ale copiilor lui Istratie Florescu. Din nefericire, însă, în manuscrisele răposatului Ionnescu-Gion, nu s'au mai putut afla notele pe care acest cunoscut istoriograf al oraşului nostru şi înt'acelaş timp prim genealogist al neamurilor boereşti române, le va fi avut asupra vechiului lăcaş bisericesc din satul Floreşti (Ilfov), căci ştim că în bibliografia operilor lui se aflau însemnate studii genealogice care nu au văzut nici-odată lumina zilei iar materialul strâns cu pietate de către el este azi pierdut pe vecie (v. operile anunţate ca fiind în preparare la 1503, pe coperta lucrărei sale *Sima stolniceasa Buzeşca*, ed. Socec, 60 de păgini, şi *Din istoria românilor: Studie şi recensiune: Genealogia Cantacuzinilor — Societatea istorică — Braşovul d-lui Ion Bogdan*, ed. Dor P. Cucu, 1903, 43 păgini. Toate acele studii genealogice trebuiau să facă parte dintr'un mănunchiu de cercetări intitulate: *Din Istoria Bassarabilor*, şi erau în număr de 13).

21) Fiica lui Dumitraşco Poenarul, căpitan 1648, clucer 1671, vel pitar 1688, stins din viaţă între 1699—1705, şi al Cârstinei Bengescu din ramura dela Belcin, călugăriţă sub numele de Calinichia monahia.

22) Voichiţa Florеasca mai trăia la acest an, căci în 1716 pune de zugrăveşte de iznoavă cealaltă ctitorie a familiei soţului ei, biserica satului Florеasca-Colentina din marginea nordică a Bucureştilor. Această biserică, ruinată în cursul veacului trecut a fost renovată din temelii între anii 1924—5. Încă cu câţiva ani înainte de această ultimă restaurare nu se mai puteau distinge chipurile ctitorilor şi numele lor din pronaos, chipurile acestora fiind aproape complectamente alterate de apa ploilor şi a zăpezii ce se prelingea pe zidurile goale, învelişul bisericii fiind de mult distrus. Pisania acestui lăcaş bisericesc — pe semne zugrăvită cu ocazia reparaţiilor făcute de către Voichiţa la 1716 — era şi ea distrusă pe deaîntregul, poate chiar năruită la pământ, căci într'o vizită făcută bisericii în cursul anului 1924, am aflat-o în stare de complectă ruină. Din informaţii de familie s'ar părea că în pronaos ar fi fost chipurile lui Antonache, al Ancuţei soţia sa, cu scoborâtorii lor, şi pe semne şi ale lui Istratie şi al Voichiţii.

23) Era născută la 1697 stingându-se din viaţă după 1750, fiind căsătorită cu Antonache Kalliarhi, zis Florescul. încă din 1717.

24) Scoborâtor dintr'un vechi neam din insula Hios (v. IORGA, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. 1902) ce a îmbrăcat adesea prin veacuri haina sacerdo-

www.dacoromanica.ro

Aşi crede că vechile stăpâniri ale neamului Floreştilor din clironomia cantacuzinească se întindeau şi peste mica bisericuţă în

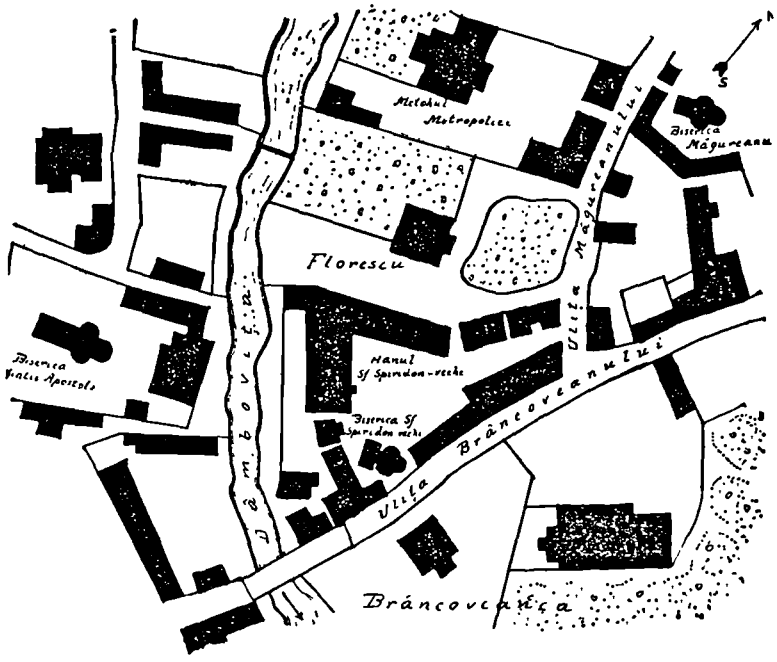

Planul de situaţie a casei Floreştilor

fiinţă încă şi azi a sfântului Spiridon-vechi, ctitorie poate dintr'un început de lemn al neamului acestuia, dacă într'adevăr «sfânta şi arhiereasca mănăstire, numită a celui între sfinţi părintelui nostru

---

tală, având reprezentanţi pe lângă patriarhia din Constantinopole (v. I. C. FILITTI, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, ed. 1919, Excurs. v. şi P. KONTOGIANNI, Διονυσιος Καλλιάρχης în ΑΘΗΝΑ, 1906 pp. 145—196. Antonache fiul lui Pantaleone Kalliarhis medicul lui Constantin Vodă Brâncoveanu, şi-a făcut studiile la Sibiu (v. C. GIURESCU, *Material pentru istoria Olteniei supt austriaci, vol. I (1716—25)*, ed. 1913, pp. 163—4, No. 134). Căsătorit pe la 1717, el a împrumutat dela soţia sa Ancuţa numele acesteia de familie, chiar din anul căsătoriei (v. HURMUZAKI, *Documente privitoare la istoria românilor, vol. VI*, pp. 188—9) căci la această dată el semnează în caractere româneşti cu numele de «Antonache Florescul». Odată cu suirea în scaunul ţărei a lui Nicolae Mavrocordat, nu-l mai întâlnim decât semnând cu numele de familie al părintelui său, fiind totuşi numit în acte sub numele pe care-l purtase îndată după căsătorie. Antonache a purtat următoarele dregătorii: vel clucer za arie 1730; vel vistier 1732; biv vel vistier 1733—4; vel clucer 1736—40; vel ban de Craiova 1742—4; vel vistier 1745—8; vel logofăt 1748. Se stinge din viaţă la 13 Mai 1748 (v. mai departe la nota 27) fiind îngropat în biserica m-rei Sf. Ioan cel mare, înainte ca biserica sfântului Spiridon-vechi să fi fost târnosită pe semne.

www.dacoromanica.ro

Spiridon, din cetatea de aici a Bucureştilor» [25] — cum spune Şerban Cantacuzino la 9 Martie 1680, — se referă la micul lăcaş bisericesc renovat — «în piatră» cum se spunea în vechime — de către Constantin Mavrocordat Voevod la 1747 [26]. Antonache banul, boer marcant al lui Constantin Mavrocordat, va fi fost mânat de către Domn de a da o parte din proprietăţile sale din marginea stângă a gârlei pentru ridicarea micei biserici de care am vorbit mai sus a sfântului Spiridon cel vechi, începută pe semne pe locul alteia mai vechi fosta ctitorie a neamului nevestei sale. Această biserică nu va fi fost încheiată încă la 1748 când Antonache Florescu îşi dete obştescul sfârşit, căci oasele lui fură astrucate în măreaţa biserică învecinată reclădită de domneasca rudă a Floreştilor, m-rea Sfântului Ioan cel mare [27].

Unicul fiu al lui Antonache banul, anume Costache Florescu [28] rămase la moartea părintelui său, stăpân pe locurile acestea [29], iar

---

25) v. HURMUZAKI-IORGA, *vol. XIV, part. I, doc. DCCXXV*, p. 741; v. GEORGE D. FLORESCU, *Din vechiul Bucureşti*, *o. c.*, p. 33, No. 21 şi tot acolo nota 132.

26) v. G. D. FLORESCU, *o. c.*, pp. 33—4, şi tot acolo bibliografia referitoare la această biserică la nota 133.

27) Un document inedit comunicat tot de către d. N. A. Boicescu din amintitele fişe, document ce se afla la Arhivele Statului printre actele m-rei Sf. Ioan (cel mare) din Bucureşti, pach. 18, doc. 25 purtând data de 1 Mai 1749 ne spune următoarele:

«Dat-am zapisul nostru la sf. mănăstire Sft. Ioan de aici den «Bucureşti, şi lui kir Daniil egumenul, că am cugetat de am închinat «şi am dat danie sfintei mănăstiri nişte ţigani, etc., pe care i-am cum- «părat şi noi dela jupăneasa Maria Foteasca, etc. Pentru că *fiind şi noi «ctitori, şi îngropându-ne la sfânta mănăstire* când au fost acum la leat 7256 «(= 1748) Mai 13 şi-au făcut vecinica datorie răpos. dumnealui iubitul «meu soţ Antonache biv vel logofăt şi s'au îngropat în sf-ta mănăstire «şi ne-având alt ce-va ca să dăm am dat pă acest ţigan cu ţiganca lui.

(L. S.) (ss) **Ancuţa Floreasca** (ss) **Constandin Florescu** biv vel comis

28) Născut la 1718 în domnia lui Ioan Mavrocordat îl aflăm ca treti postelnic la 1739, vtori spătar 1740, biv vtori spătar 1749, vel şi biv vel comis 1749, consilier al vistieriei 1750, vel comis 1750, biv vel comis 1750—2, vel paharnic 1753, biv vel paharnic 1753—6, vel clucer 1763. El se stinge din viaţă pe la 1765.

29) Acest boer era stăpân pe aceste terenuri de moştenire de a părintele său. Imi este cunoscut un act de hotănicie a stăpânirilor mănăstirei Arhimandritului — sfinţii Apostoli de azi — din mahalaoa Şerban-Vodă, adică din a Scorţarului. Documentul poartă data de 25 Martie 1781 (v. actul în regest în fişele răposatului general P. V. Năsturel, care indică următoarea sursă; *Arh. St. M-rea Sf. Apostoli*, pach. 10, doc. 12, otig. rom.).

Reproduc din acest act pe care îl voi analiza cu deamănăntul într'alt studiu, doar porţiunea ce ne interesează cu privire la terenurile boerilor Floreşti:

«8 ½ stănjeni, palme l. Iarăşi din dreptul porţii dumnealui vistie- «rului (este vorbă de poarta curţei vistierului Manolache Brâncoveanu) «şi apucă pe lângă pod, cum merge podul spre biserica Măgureanului «(aceasta este azi dărămată, podul era continuarea căei Victoriei — podul «Mogoşoaei de pe acele vremuri — spre biserica Sf. Spiridon) *până în «potriva unui semn ce este în zidul curţii Florescului*, care semn se dovedi din

www.dacoromanica.ro

la stingerea sa din viaţă, puţin după 1765, soţia sa a doua [30] Despa [31] va stăpâni proprietăţile până la moartea ei în 1785.

Feciorii lui Costache Florescu: Ioniţă şi Manolache — amintiţi

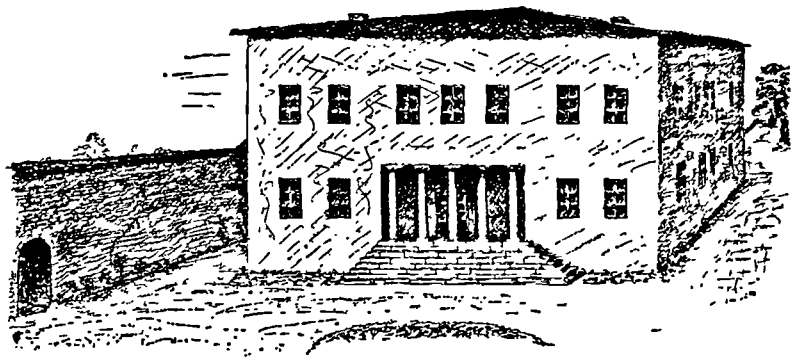

Vedere a casei Floreştilor din mahalaua Scorţarului

ca ctitori ai lăcaşului bisericesc învecinat al sfântului Spiridon cel vechi la 1787 [32] — îşi vor împărţi clironomia părintească; Ioniţă rămânând stăpân în Bucureşti pe aceste terenuri ce se întindeau

---

«mărturisania lui Atanasie vtori vornicul *că este făcut acest semn dă răposat. Antonache Florescul tatăl dumnealui răpos. paharnic Costandin Florescul. Şi când au făcut acest semn l'au lăsat semn locului ce au dumnealor boierii Floreşti pă lângă locul sfintei mănăstiri Arhimandritului* (acest loc era pe «stânga uliţii Măgureanului coborând dinspre calea Victoriei spre Dâmboviţa, la colţ cu cealaltă uliţă ce cobora dinspre strada Carol I, spre «gârlă, actuala stradă Brâncoveanu) . . . . . ».

30) Prima soţie a lui Costache Florescu, cu care se însoţise la 1739 a fost *Arghira Merişanu*, fiica lui Barbu Merişanul (fost paharnic 1704, vel sluger 1714, vel pitar 1717, vel clucer 1726 şi vel vornic 1732; † 1733) şi al Bălaşii din Cislău. Arghira se stinsese din viaţă încă din 1749.

31) Nu am putut afla încă din ce neam va fi fost această a doua soţie a lui Costache Florescu, cu care se însurase după 1750. Ea a fost proprietară în satul Bolintin, dăruind chiar părţi în această moşie, ctitoriei neamului soţului ei. Se stinge şi ea din viaţă la 1785.

32) Actul poartă data de 26 Septembre şi a fost reprodus în fototipie în prima ediţie a lucrării lui THEODORE BLANCARD, *Les Mavroyeny* (ed. Paris, Flammarion, 1 volum, p. 161) iar traducerea în limba franceză se află la paginile 163—4.

Il reproduc aci în tocmai:

«Milostieiu Bojieiu Ioo Nicolae Mavrogheni Vvd; Gospdară Zemli «Vlahiscoe (= Cu mila lui Dumnezeu Io Nicolae Mavrogheni Voevod, «Domn a toată Ţara românească) / fiind-că egumenul de la m rea sfântului «Spiridon Vechi de aici den oraşu Domnii mele / Bucureşti ş'au dat «obştească datorie; şi fiincă până a se orândui / alt igumen de preaosfin-«ţitul patriarh al Antiohii unde iaste numita m-re / închinată, face tre-«buinţă negreşit a să orândui un Epitrop ca să / facă zapt ale mănăstirii «să nu să răsipească, şi să caute de trebile ce / sânt Atăt înnăuntru «m-rii căt şi Afară, mai vărtos de viia ce are / numita m-re că au venit

www.dacoromanica.ro

de amândouă malurile gârlei, iar Manolache cu moşia de baştină a neamului: Floreştii din Ilfov, ca frate mai mic [33]).

De la 1801 Anica vorniceasca, văduva lui Ioniţă, epitropisi averea nevrâstnicilor ei feciori [34]) iar cu ocazia înmânărei foilor de împărţeală a averei părinteşti, terenul cu casa de baştină al neamului a cărui îngrădire fusese făcută de către soţul ei, rămaseră clironomie celui mai mic din feciori, lui Alecu [35]).

Am înfăţişat mai sus actul prin care acesta la 27 Martie 1826 vinde cumnatei sale Anica, soţia fratelui mai în vârstă Iordache [36]) întreaga clironomie părintească, cu consimţământul septuagenarei sale mume, întoarsă de curând dela Braşov după patru ani de pribegie [37]).

«vremea culesului, am dat Domniia mea / Aceasta domneasca noastră «carte cuviosului arhimandrit chir Nicodim / ce s'au aflat şi mai denainte «în numita m-re; pe carele cu jalbă / către Domniia mea *ni l'au cerut «dumnealui biv vel Pah; Ioan; şi cu fratele / dumnealui biv 3 post; Manolache «Floreştii, ca ctitori* spre a-l orândui / purtător de grijă să nu să răsipească «cele ce sânt; Ca să aibă dar / volnicie a epitropi şi a cLivernisi numita «M-re şi toate / ale ei până să va orândui desăvârşit igumen i tolico «pisah g(ospo)d(s)v(o)mi (= şi aceasta am scris Domnia mea), 1787 Sep- «tembre) 26».

33) Ramura lui s'a stins în linie directă spre mijlocul veacului trecut, iar moşia Floreştii din Ilfov a fost înstrăinată.

34) Din căsătoria ei Anica vorniceasca avusese următorii copii: Dumitrache (v. mai sus nota 7) † 1827; Constantin, n. 19 Mai 1784 — † tânăr; Elena, n. 16 August 1785, † 3 Mai 1787; Ecaterina, n. 9 Decembre 1786, † 7 Octombre 1788; Nicolae, n. 24 Martie 1788, † 5 August 1790; *Iordache* (v. mai sus nota 7) † 1848; Ion. n. 28 Februarie 1790 † 29 Februarie 1790; *Manolache*, (v. mai sus nota 7), † 1856; şt Alecu (v. notele 7 şi 15 de mai sus).

Am subliniat pe acei din copii vornicesei Anicăi cari au avut scoborâtori.

(v. Psalmii lui David, cărticică de rugăciuni. Text copiat în limba greacă de către Ioniţă Florescu, ce se afla în posesia familiei mele. La sfârşitul pinaxului Ioniţă vornicul îşi înscrise pe toţi copii, însemnând şi numele naşilor şi naşelor copilor săi. Acest document a rămas moştenire fiului său Manolache dela care a trecut la fiul acestuia răposatul general Ion Emanoil Florescu (n. 1819, † 1893) şi dela aceste la fiicele sale.

35) v. mai sus textul actului de vânzare al casei Floreştilor, din 27 Martie 1826.

36) Născut precum am amintit mai sus (v. nota 7) la 9 Mai 1789, el a fost: epistat al căminăriei 1812; vel clucer 1812—18; biv vel clucer 1819; vel aga 1820; vornic de ţara de jos 1820; logofăt 1821; biv vel aga 1822; vornic al 4-lea 1829; ca biv vel aga membru în divanul judecătoresc 1832—36; membru la curtea apelativă 1836; supleant la înalta curte de justiţie 1838; vel logofăt al credinţei 1839; vel logofăt 1840—8, membru la naltul divan şi candidat la domnie la 1842, ctitor încă din 1812 al m-rei Ţigăneşti din Ilfov, se stinge din viaţă la 1848 Martie în 5.

37) Anica vorniceasa era dusă la Braşov încă din timpul revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, înpreună cu fii ei; Iordache fiind chiar şeful grupului de emigraţi. La 27 Decembre 1825 mai era acolo, căci la data aceia fiul ei cel mic Alecu scria prin Domnie stărostiei de negustori ca să se vândă casa sa pentru a veni în ajutor maicii sale (act în posesia familiei mele).

De asemenea Anica Florească, nora ei, soţia lui Iordache, căutase a vinde, tot pentru a veni în ajutorul bătrânei vornicese, casele ei primite dela fratele ei Nicolae Suţu biv vel spătar, pe care acesta din urmă le avusese

www.dacoromanica.ro

In vastele încăperi ale acestei case cu pivniţi vechi de mai bine de un veac — după tradiţia familiei, încă din vremea lui Antonache banul — au fost primele întruniri ale acelora cari aŭ fost promotorii curentului de regenerare a ţărilor române, sub conducerea lui Nicolae Bălcescu, a lui Ion Heliade Rădulescu şi a fraţilor Goleşti, aceştia din urmă rude apropiate a Floreştilor [38]).

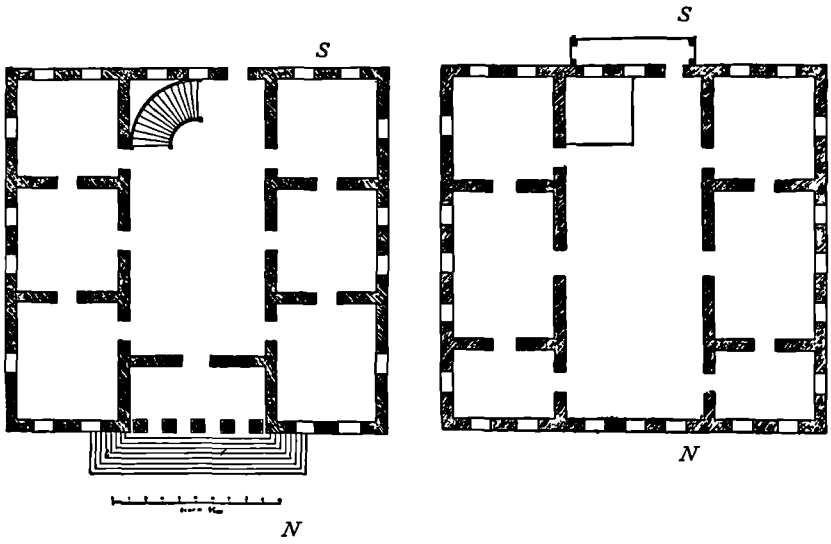

Planul casei Floreştilor

Pleiada acestor mari patrioţi, la care sub îndemnul «cocoanei Luxiţa» [39]), fiica lui Iordache Florescu, se alipiseră şi fraţii ei:

---

prin cumpărare dela copii răposatului Manolache Lahovari. Aceste case se aflau în mahalaoa zisă grădina domnească. Actul purta data de 19 Martie 1826 (act în posesia familiei mele).

38) Zoiţa, sora lui Ioniţă Florescu, născută pe la 1746—7, fusese soţia lui Radu Golescu, (fiul lui Nicolae Ştirbei şi al Aniţei Radu Leurdeanu-Golescu), născut şi el la 1746, stins din viaţă la 1818 în Octombre, Radul Golescul, fost spătar 1784, vel vornic 1795, şi vel ban dupa 1807, luase în căsatorie pe Zoiţa Costache Florescu în 1771. Ea se stinse din viaţă la Balceşti, peste Olt (Gorj) lângă Gilort la 22 Iulie 1804, fiind îngropată în biserica satului Goleşti la 27 al aceleaşi luni (v. inscripţia pietrei sale tombale în biserica Goleştilor; v. şi «*Biserici cu averi proprii*», *seria III-a*, ed. Socec, 1916 a Administraţiei casei bisericii p. 212). Prin urmare fraţii Goleşti; Ştefan, Nicolae, Radu şi Alexandru fii lui Dinicu Golescu, erau veri al doilea cu feciorii lui Iordache Florescu.

39) Alexandra Florescu, născută la 1816, căsătorită la 1832 cu Filip Krijinocwschi fost căpitan rus; divorţată la 1833. Ea a fost timp de mai bine de 20 ani superioara surorilor de caritate stingându-se din viaţă la 3 Octombrie 1899, fiind îngropată la m-rea Ţigăneşti (Ilfov), necropola familiei lui Iordache Florescu.

www.dacoromanica.ro

Grigore [40]), Iancu [41]), Costache [42]) şi Dumitrache [43]), şi-au avut tainicile lor întruniri în această casă ocrotitoare.

Erau încă vii, până mai eri, în amintirea celor cari au trăit în casa aceasta — azi toţi plecaţi de pe această lume — clipele de îngrijorare, când la bătăile în poartă a agenţilor stăpânirii muscăleşti încunoştiinţaţi că «la Florească» — era vorbă de Anica văduva lui Ioniţă vornicul — se întruneau «propagandiştii» şi «răzvrătitorii», blânda «cocoană Luxiţa», ca una ce le cunoştea mânia, căci doar avusese ca soţ pe un căpitan rus — cu riscul vieţei ei, parlamenta în faţa porţii cu aceşti mosafiri nepoftiţi şi nedoriţi, dând ast-fel timpul trebuincios celor întruniţi la sfat să coboare fie în ascunzişul pivniţelor, a căror taină era păstrată cu sfinţenie de ai casii, fie să se furişeze în linişte în întunerecul nopţii prin frunzişul şi livedea de piersici de Constantinopole, din spatele casei spre Dâmboviţă, de unde puteau să se risipească în tihnă nebănuiţi de nimeni.

Necazurile şi nenorocirile nu întârziară să se abată asupra căminului Floreştilor.

---

40) Născut la 1813, intrat în magistratură la 1838, substitut la curtea de apel 1840, pitar 1840, substitut de procuror la secţia criminalicească 1841, serdar 1852, preşedinte al tribunalului Dâmboviţa 1858, membru la curtea de apel dela Focşani 1866 şi în urmă membru al curţii de apel dela Iaşi. A fost căsătorit cu Zinca Asan-Micşuneşti (fiica lui Pârvu, serdar 1832, paharnic 1842 † 1847 şi al Elencăi Tufeanca) la 1842. Grigore Florescu s'a stins din viaţă la 9 Iunie 1890 fiind şi el îngropat tot la m-rea Ţigăneşti unde erau îngropaţi încă puţin înainte: soţia sa şi nevârstnicul său fiu Mihail.

41) Născut la 1818. A fost pitar 1840, serdar 1854, paharnic 1851, clucer 1854, consilier la înalta curte de casaţie 1864, şi vice-preşedinte al consiliului de stat 1865—6. S'a căsătorit la 27 Mai 1854 cu Frosa Filiti, văduva lui Ioan Vrana, fiica doctorului Constantin Filiti, născută la 1830 şi stinsă din viaţă la 1916. Iancu Florescu moare subit la Ploeşti la 9 Aprilie 1869.

42) Născut la 1826, a fost revoluţionar la 1848 şi cunoscut ca publicist. S'a stins din viaţă la 1875 în primăvară.

43) Născut la 15 Octombre 1827. Şi-a făcut studiile la şcoala dela Sf. Sava. Exilat la Brussa după revoluţia din 1848 şi-a urmat studiile de drept şi de litere la facultatea de drept din Paris, fiind acolo secretarul societăţei tinerilor români îndepărtaţi de ţară, numită «Dreptate-Frăţie» între anii 1849—51, şi tot-odată şi secretar al foaei «Junimea română», 1851—3. A urmat în capitala Franţei cursurile conservatorului de muzică şi pe acelea ale şcoalei de muzică Galin-Chevé-Paris până la 1857. In aceşti ani compuse melodia «Steluţa» pe cuvintele «Dedicaţiei» lui Alecsandri, «Te iubesc» după vorbele lui Gr. Alexandrescu «Gondola» după G. Creţianu, şi altele. Reîntors în ţară după ce ocupase funcţia de cinovnic la administraţia transporturilor 1855, supleant la tribunalul comercial 1858 şi la tribunalul corecţional de Ilfov 1859—60, demisionând din magistratură s'a ocupat în special cu propăşirea muzicei în ţară, fiind membru marcant al comitetului pentru examinarea tinerilor destinaţi a merge în străinătate spre a se perfecţiona. Intre timp alcătuise şi o metodă scolastică de muzică şi un proect de organizare al conservatorului de muzică şi artă dramatică, în colaborare cu Louis Wiest încă dela 1852. Membru al comitetului teatral 1860, şi al eforiei orfanilor 1868, a fost şi pentru puţină vreme membru în comisia documentală 1861, şi inspector al Arhivelor 1862; Prefect de Dâmboviţa între 1865—7 a fost senator dela 1879 înainte şi chiar secretarul senatului la moarte în 1875 în ziua de 8 Septembre, fiind îngropat în cimitirul Şerban-Vodă. Se căsătorise la 21 Iunie 1850 cu Alexandrina Mihălescu, fiicaa a treia a marelui Clucer Ion Scarlat Mihă-

www.dacoromanica.ro

In primăvara lui 48 se stinge din viaţă după lungi suferinţe, cel mai în vârstă din copii vornicesei: Iordache, fostul mare logofăt, iar în vară închidea ochii pe vecie însăşi nonagenara boeroaică, stâlpul familiei. Odată cu arestarea capilor mişcărei patriotice, luară drumul bejeniei şi feciorii mai tineri: Costache şi Dumitrache, exilaţi din ţară ca «propagandişti» şi «zurbagii». Însăşi «cocoana Luxiţa» plecase prin ţări străine pentru a oblădui cu cuvântul pe aceşti năpăstuiţi ai soartei.

Dintre toţi copii, nu rămaseră în casă alături de îndurerata văduvă a lui Iordache decât «cocoana Frosa», cealaltă fiică [44]) mai mică, Iancu, slujbaş pe acele vremuri şi Iorgu, cel mai tânăr dintre scoborâtori [45]) cari avură grijă şi de maica lor, şi de casă, şi de amintirea şi ajutorarea cu scrisul a celor plecaţi; căci Elisa, fiica cea mai mare, măritată încă cu opt ani înainte [46]) şi Grigore, feciorul cel mai în vârstă, căsătorit şi el, erau pe la căminurile lor.

Singuratecă şi îngândurată a trăit văduva lui Iordache ani dearândul aşteptând cu resemnare vremuri mai bune, îmbărbătând cu vorba şi cu scrisul pe cei departe de sprijinul părintesc, dornică de a-şi revedea pe cei plecaţi fără voia lor. Costache şi Dumitrache se reîntoarseră abia în 1855, cel de al doilea însă pentru scurtă vreme, căci dornic a-şi urma studiile începute, se reîntoarse pe malurile Senei, unde-şi petrecuseră amândoi exilul.

Cu trecerea anilor se strânseră din nou în jurul stăpânei căminului Floreştilor — îmbătrânită şi ea mult înainte de vreme — toţi membrii familiei, căsătoriţi şi ei: Iancu încă din 1853, Dumitrache la 1859, doar Costache şi Iorgu rămaşi holtei.

Sărbătorile de Paşti întruneau în casa bătrânei logofetese Anica pe toţi scoborâtorii ei: copii şi nepoţi. Este viu încă în amintirea unora dintre aceştia din urmă — supravieţuitori şi ei al unor timpuri patriarhale — un fapt mai deosebit ca în noaptea Vinerei mari, înconjurul bisericii învecinate a sfântului Spiridon-vechi — ctitoria neamului — să se facă prin curtea casei Floreştilor. Preotul în odăjdii cu sfântul epitaf purtat de membrii familiei, eşind din biserică, intra prin mica portiţă a zidului învechit ce despărţia curtea hanului de aceia a casei boereşti, se îndrepta spre uşa de intrare a acesteia din urmă, unde într'un jilţ în faţa treptelor monumentale, susţinută de fii şi nepoţi bătrâna logofetească era trecută sub Domnul nostru Iisus Christos. Cortegiul credincioşilor mahalalei, îşi urma drumul prin curtea Floreştilor eşind în uliţa Măgureanului prin poarta din dreapta casei, a căror uşi aveau frumoase chenare sculptate de

---

lescu (n. 1801 † 1867) şi al Mariţei Iordache Deşliu (n. 1812 † 1890) născută la 1837 şi decedată la 6 Novembre 1909.

44) Era născută la 1820 şi s'a stins din viaţă la 1905.

45) Născut la 1831, pitar 1856, a fost magistrat stingându-se din viaţă la 1893.

46) Născută la 1815 se căsătorise la 1841 cu Ghiţă Cantacuzino din ramura scoborâtoare a lui Şerban Vodă († 1890) şi s'a stins din viaţă la 26 Noembre 1894.

www.dacoromanica.ro

însăşi mâna lui Iordache Florescu, iar de aci cârmind la stânga urma în uliţa ce scobora din faţa bisericii sfântului Dumitru intrând din non în biserică printre micile case date cu embatic din apropierea podului de peste gârlă.

In această casă centenară s'a stins din viaţă şi ea la adânci bătrâneţi, venerată şi respectată de toţi ai neamului, bătrâna nonagenara logofetească Anica Florească în Noembre 1877 [47]).

Puţin după încetarea din viaţă a bătrânei boeroaice, o porţiune de teren şi anume cea de dincolo de vechia albie a Dâmboviţei a fost vândută lui Ioan Mitraszewski [48]), iar la anul 1879 cu ocazia lucrărilor de canalizare, de nivelare şi de schimbare a cursului râului, restul proprietăţilor Floreştilor a fost expropriat în întregime.

Din amintirile celor cari au prins încă şi casa şi pe ultimii stăpâni — amintiri din copilărie, mai neperitoare decât ori-care altele — am putut reface şi înfăţişarea exterioară a casei precum şi planul ei.

Ea era orientată cu intrarea spre nord.

De o înfăţişare rigidă, fără ornamente, cu ferestre mici şi cu acoperiş foarte scund, casa se distingea printr'o scară monumentală care dădea pe un peristil împodobit în spre faţadă cu cinci coloane rotunde de zidărie înalte de vre-o patru metri, cu capitele purtând motive florale.

Interiorul era vast: la catul de jos distribuţia încăperilor era la fel la dreapta ca şi la stânga. In partea dinspre apus erau, cu puţin înainte de dărâmarea casei, încăperile în care a locuit Iorgu, feciorul cel mai tânăr al logofetesei Anica, iar la catul întâi deasupra era iatacul «nenecăi» cum era numită de către nepoţi bătrâna boeroaică. De partea dreaptă la catul întâi erau încăperile în care a locuit până la părăsirea casei «ţaţa Frosa» fiica rămasă nemăritată. Restul odăilor erau cele în care au locuit ceilalţi copii pe vremea când nu erau încă însuraţi.

Azi din întinderea acestor stăpâniri, foste mai bine de un veac din tată în fiu, în mâinile aceluiaşi neam, nu mai avem decât localul băilor Mitraszewski ce poartă doar numele fostului lui proprietar dela 1879 încoace, de oare-ce şi acest teren a trecut în decursul ultimilor decenii în mâini străine. Pe restul terenului

---

47) Lăcaşul de odihnă pe veci şi-l are bătrâna boeroaică în ctitoria soţului ei dela m-rea Ţigăneşti alături de el şi de cea mai mare parte din copii ei, căci din cei zece, pe care Dumnezeu îi i-a dăruit, îşi află acolo vecinica odihnă: copilele moarte în floarea vârstei: *Sevastiţa* (n. 1832 † 1846) şi *Marghioliţa* (n. 1835—1842), apoi *Iancu*, mort la 1869; *Costache* în Martie 1875, *Zoiţa* soţia lui Grigore cu fiul ei nevârstnicul *Mihalache* la 1887 cărora le-a urmat în groapă chiar *Grigore*; *Iorgu* stins din viaţă la 1893; *Luxiţa* cu fiul ei *Bonifaciu* morţi: ea la 3 Octombre 1899: el la 18 Decembre: în fine şi ultima supravieţuitoare dintre copii lui Iordache: *Frosa* moartă la 1905.

48) Pe actul de vânzăre al Casei Floreştilor de către Alecu cumnatei sale Anica, este menţiunea următoare:

Grefa tribunalului Ilfov, secţia III.

«Locul de peste Dâmboviţa coprins în acest act a trecut în proprie-«tatea lui Ion Mitraszewski prin actul legalizat la No. 179/77».

www.dacoromanica.ro

rămas de partea vestică a fostei vechi albii, azi pe malul drept al Dâmboviţii canalizate, după terminarea acestor lucrări, s'a ridicat sala de gimnastică şi de tir, ce-şi avea una din faţade pe cheiul gârlei şi cealaltă pe strada Azilului de noapte. Iar azi şi această clădire a făcut loc pe parte din construcţia ei modernizată localului teatrului Regina Maria.

In zilele noastre — după mai bine de cinci-zeci de ani dela aceste lucrări edilitare — întreaga această mahala a luat o înfăţişare nouă. S'au dus atât casa Floreştilor, cât şi cele învecinate.... s'a dus hanul micei bisericuţe, sărăcită şi ea prin lipsa unor venituri cu care se susţinea.... s'au dus toate pentru a nu se mai vedea. Rămâne doar mica ctitorie boerească, martoră a atâtor sbuciumări şterse pe vecie, iar pentru noi amintirea vieţei patriarhale trecute din care am căutat pe cât ne-a stat în putinţă a evoca crâmpee răzleţe din ce a fost, din ce numai este.... din ce nu va mai fi.

Bucureşti, 4 Mai 1935.

www.dacoromanica.ro

BUCUREŞTII
IN TIMPUL LUI NICULAE MAVROGHENI
1786—1790

DE IOAN C. BĂCILĂ

După mazilirea lui Mihail Constantin Şuţu, Poarta numeşte pe tronul Munteniei pe Niculae Mavrogheni, care domneşte dela 1786 până la 1790.

La 2 Martie 1786 Domnul merge la Constantinopol să primească învestitura dela Sultan şi la 17 Mai intră în Bucureşti cu mare pompă după ce cu o zi înainte a intrat Doamna. La 15 Mai el dă un ordin către Vătaful de Aprozi că« Duminică la 10 ceasuri ale nopţii cu ajutorul lui Dumnezeu iaste să fie intrarea Domniei noastre înăuntrul Bucureştilor la Domnescul Scaun şi să fie toţi strânşi mai dinainte la Văcăresci şi puşi la rânduială, ca la ridicarea noastră să se afle toţi gata la picior spre a se porni; însă să căutaţi spre a nu se face vre un cusur sau vre-o atacsie la pornire, că veţi fi în vină. Aşisderea să aveţi a arăta fiecărei breaslă, la mergere să n'aibă a striga şi a face sgomote şi amestecătură, ce fie care cu tăcere să urmeze mişcarea alaiului; iar un alai-ceauş să aibă a umbla călare cu necontenit înainte, îndreptând şi întocmind mişcarea alaiului la mergere, ca să curgă cu rânduială bună» [1].

Fig. 1. — N. Mavrogheni, Caricatură. (Acad. Rom.)

Alaiul s'a făcut cu multă pompă «după obiceiul ţării la intrarea în Bucureşti». Orânduiala era următoarea [2]: Inainte mergea steagul catanelor de ţară cu căpitanul şi catanelè, toţi călări şi înarmaţi.

---

1) Citatul este luat din *V. A. Urechiă*, Istoria Românilor. Seria 1786—1800. Tomul III. pag. 22 nota.

2) Descrierea alaiului după V. A. Urechiă. *o. c.* pag. 19—22.

www.dacoromanica.ro

După ei venea *Bresla agiească.*

Călăreţii polcovniceşti toţi călări şi înarmaţi. Vel căpitanul de cazaci cu steagul i sarmaciul şi tobaşul său. Talpaşii dorobănţeşti pedeştri cu chivere, cu tobe şi cu cimpoile lor.

Vel Căpitanu cu Dorobanţi cu Zapcii săi înainte, cu câţi-va din breasla armenească, cu tacâm curat împrejur şi steagul său cu toată podoaba după dânsul.

Podarii, toţi pedestrii câte doi.

Cazacii agieşti, asemenea pedeştri cu cimpoi şi tobele lor.

Vânători asemene.

Căpitanii agieşti înarmaţi cu tacâm curat, pedeştrii.

Ceaşul agiesc cu polcovnicu de ciocli.

Polcovnicul de Vânători cu polcovnicu de pod.

Polcovnicu de Târgovişte cu logofătul agiesc.

Vel-aga cu podoabă după obiceiu.

Steagul cu stegarul agiesc şi călăreţi cu praporile şi trâmbiţele cu toba şi sarmâciul d-lui.

Neferii toţi înarmaţi călări cu baiaracul lor, câte doi.

Beşleaga, cu tacâm curat.

Bresla spătărească

Lefegii cu steagurile, călări.

Vel Căpitanul de lefegii cu zapcii săi şi buciumul, toboşul, sermaciul după dânsul.

Scutelnicii spătăreşti înarmaţi.

Poteraşii toţi înarmaţi, călări, cu haine fistichii şi albastre şi cu moţuri şi cu musicanţii lor.

Delii călări, toţi înarmaţi cu suliţe în mâni, cu odobaşu lor.

Seimeni bulucbaşesti înarmaţi toţi, cu haine roşii şi cu moţuri galbene.

Căpitani spătăreşti înarmaţi cu tacâm curat.

Ceaşul spătăresc cu Polcovnicul de Vânători.

Polcovnicul de poteră cu Vătafu spătăresc.

Polcovnicul de seimeni cu Başbuluc Başa.

Logofătul spătăresc cu căpitanul de menziluri.

Vel spătaru cu podoabă după obiceiu

Steagul cu stegarul şi buciumul şi lefegii cu prapore şi trâmbiţe, tobă şi sirmaciu după d-lui.

Păhărnicei cu copii din casă.

Vătafu de păhărnicie cu Vătafu de Visterie.

Aprozii ceaşeşti cu aprozii Vătăşeşti.

Ceaşul de aprozi cu Vătaful de aprozi.

Bresla Portărească

Portăreii rând, pe jos cu semnile în mâini.

Al 2 Portar cu al 3 Portar.

Vel Portar.

D-lor boieri veliţi şi al doilea, cum se arată în osebita foaie şi înaintea d-lor: starostea cu neguţitorii pământeni şi cu neguţitorii de cumpanie.

www.dacoromanica.ro

Bresla armăşească

Armăşeii şi puşcaşii.

Al treile armaş cu al doile armaş.

Vel armaş cu podoabă după obiceiu, având pre toţi lăutarii Domneşti.

Steagurile ţărei şi trâmbiţaşii domneşti cu musicanţi nemţi.

Tuiurile.

Juruk Bairak

Sacagii, după orânduială cu sacale.

Salahorii călări cu beţile în mână.

Cai domneşti împodobiţi trăgându-i comişei câte unul.

Al doile comis cu Rahtivan.

Al 2-lea postelnic cu capoturi cu 6 postelnicei cai şi tacâm curat, asemenea.

Treti postelnic cu treti vistiernic.

Treti logofăt cu treti logofăt.

Vtori logofăt cu vtori logofăt.

Vtori postelnic cu vel pitar.

Vtori comis cu vel paharnic.

Pe dreapta sunt toţi călăraşii cu vătaful lor.

Un ceauşu împărătesc cu alt ceauş împărătesc.

Un capegiu împărătesc cu alt capegiu împărătesc.

Pe stânga sunt 5 căpitani agieşti cu saki cu caplanpoşuri.

Pe dreapta sunt 6 fustaşi cu darde.

Iuzbaşa

Beizadea cu Ciohodari şi cu d-l Memni.

Un saraciu cu Agasi cu Ciohodari dumisale.

Pe stânga sunt 6 fustaşi cu darde.

Pe dreapta sunt 5 căpitani stegăreşti orta cu sakicu cu planpoşuri.

Tacâmul Galiongiilor, rânduri, câte patru cu căpitanul lor

Un satâr, alt satâr

Mataratia. Alaiu Ceauş Mataragi baş.

Saraci Iamac. Icioglan ceauş. Saracci Baş.

Pe stânga sunt toţi lipcanii cu odobaşii lor.

Un găvaz. Un marzdaclău. alt găvaz.

Un peicu împărătesc. alt peicu împărătesc.

Un hanaharlău. alte hanaharlău.

Deli Başa cu chehaia cu toţi ciohodarii şi tufeccii cu puşti.

Baş ciohadaru tufecci baş cu toţi ciohodari.

Vătafu de divan cu saidacuri. Vtori spătar cu sabia şi topuzul.

Semnul Domniei, Sangiacul

Toţi copii din casă purtând praporele lângă semn.

D-lui Postelnic Gherake
» Căminarŭ Manolake
» Comis Romano
» Cămăraş Gherake
» Armaşu Caragea

D-lui Clucer Iancu
» Comis Nicolake
» Paharnicul Condili
» Vel Grămătic
» Vel Cupar

www.dacoromanica.ro

D-lui Armașu Manu	D-lui Armașu Iatros
Vel Vist. Romano	Ispravnic de curte
Ici ciohodaru	Spatar Stavarake
Vtori Cămăraș	Vtori Grămătic
Muhurdar	Divictar

D-lui Vel Cămăraș cu toți edeclii după d-lui și mehter Basa cu toată taifaoa lui, cântând.

* * *

După ce Domnul a intrat în București, a venit cu tot alaiul la biserica domnească unde s'a citit molitva de mitropolit pentru

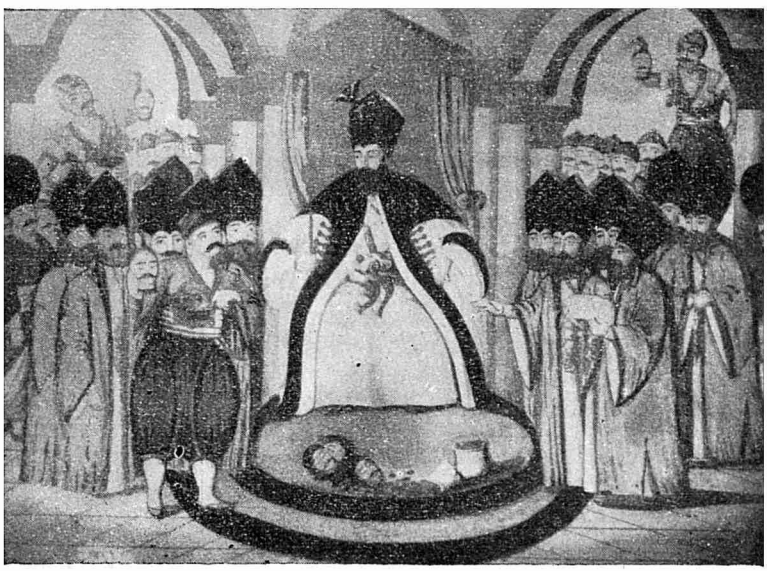

Fig. 2. — N. Mavrogheni plătește pentru capetele de soldați austriaci uciși. (Acad. Rom.)

ridicarea la domnie. Dela mitropolie se întoarse la curtea domnească, având după el o gardă proprie de *doi gelați* îmbrăcați în cămăși de zale.

Pitarul Hristache [1]) ne spune că dela mitropolie până la curtea

1) Pitarul Hristache *Istoria faptelor Mavrogheneşti şi a razmeriţei din timpul lui pela* 1790. O cronică în versuri scrsă la 1817.

www.dacoromanica.ro

domnească Niculae Mavrogheni arunca mereu bani:

Şi cu o galantomie
Plină de elevterie,
In toate părţile dând
Bacşişuri şi aruncând:
Lei, essindari mari şi groşi,
Iar dacă sosi la curte
Să mai vezi bacşişuri multe!
Sta revărsaţi prin tipsii
Tot stamboli şi funduclii,
Şi care boer mergea
Mâna de îi săruta
Vedeai cum îi atârnă
Cu pumnu galbeni prin mână.
Ne miram toţi: ce să fie
Această galantomie?
Şi toţi mulţumiam zicând
Că am dobândit Domn blând.

La câteva zile după ce se stabili în domnie (21 Mai 1786) Nicolae Mavrogheni adresă ţării un manifest-program în care spunea că va păzi dreptatea supuşilor săi.

Pe lângă măsurile administrative şi judiciare el scrie mitropolitului la 6 Iunie 1786 să dea poruncă «preoţilor dela bisericele mahalalelor din tot oraşul Bucureşti, ca fiecare biserică să stea toată ziua deschisă de dimineaţa până seara la un ceas din noapte, ca să găsească creştinii vreme ori când pot merge să-şi facă rugăciunile în biserică» [1]).

Pitarul Hristache spune şi el:

Dete straşnică poruncă
De puse pe popi la muncă,
Ca, câte biserici sunt
Şi câte s'or fi aflând
Să stea pururea deschise
Şi cu lumânări aprinse
Şi popa să nu lipsească
De lângă ea, s'o păzească,
Pentru vreo întâmplare
Ori de moarte sau de boală
Ca, când îl va căuta
Să-l poată curând afla.

Şi pentru executarea poruncii lui el făcea vizite dese ca să vadă dacă s'a îndeplinit întocmai.

In anul 1787 Februarie 27 Niculae Mavrogheni orândueşte să

1) V. A. Urechiă. *op. c.* pag. 45 nota 3.

www.dacoromanica.ro

se facă sobe în 16 biserici din Bucureşti, ca boerimea să nu zică că este prea frig în biserică şi să se îmbolnăvească.

Aceste biserici sunt: Biserica Curţii domneşti, veche, Biserica Doamnei Bălaşa, Biserica Sfinţilor Apostoli, Sfântul Ion, Sărindaru, Sfântul Sava, Zlătarii, Biserica Doamnii, Patru zeci de mucenici, Sfântul Dimitrie, Sfântul Niculae din Şelari, Biserica Dintr'o zi, Schitul Maicelor, Sfântul Niculae din Prund, Sfântul Ion al Domnului Vornic Pârşcovean, Biserica Albă a sfântului Nicolae din Postăvari [1]).

In legătură cu vieaţa bucureşteană, de oarece i se părea că orăşenii cheltuesc prea mult, el spune într'un pitac către Vel Aga din 14 Iulie 1787 că orăşenii «îşi risipesc agonisita lor la lucruri zădarnice, mai bine să cumpere cele trebuincioase ale caselor lor, precum lemnele de foc, zahareaua mâncării şi să se desobişnuiască a risipi cheltuiala lor în zadar».

Acest lucru îl povesteşte şi Pitarul Hristache, dar într'o formă glumeaţă:

Mai avea obişnuită
Un tun seara nelipsit,
La un ceas îl slobozea
Când străjile se pornea
Ca să fie semn de streajă
Mic şi mare s'aibă pază,
Dela un ceas să nu umble
Nimeni nici să se mai plimbe,
Nici călare, nici cu butca,
Că ştreangul îi va fi munca.
Deci, noi ne mai speriarăm,
De plimbat ne mai lăsarăm
Şi cum auzeam dând tunul
Numai toţi p'acasă drumul!
Şi nimeni nu îndrăsnea
Să stea la musaverea [2]).

Deasemenea la bariere s'au pus streji şi garduri pentru o mai bună pază [3]).

O întâmplare neprevăzută a făcut pe Domn să dea o straşnică poruncă către Logofătul spătăriei şi către Ceauş, în ziua de 4 Februarie 1787.

«Poruncim Domnia mea către Logofătul al spătăriei şi d-tale Ciauşu spătăresc, fiind-că am luat Domnia mea înştiinţare cum că astă-noapte au fugit o muiere din Bucureşti de care foarte ne-am

1) V. A. Urechiă, *op. c.* pag. 48.
2) *Ibidem* pag. 66—67.
3) Prin bariere trebue să înţelegem sfârşitul unei străzi care dă afară din oraş, că prin curţile, grădinile şi peste gardurile oamenilor nimeni nu se încumeta să treacă afară din oraş.

www.dacoromanica.ro

tulburat Domnia mea asupra-vă: De ce să nu fie strejile cu paza cea cuviincioasă? Şi ce fel de streajă păzesc când pot şi muerile a eşi din Bucureşti noaptea fără de nici o oprire? Cu adevărat vrednici sunteţi de pedeapsa cea mai grea. Ci dar deschideţi-vă ochii şi întăriţi strejile bine pe toată marginea Bucureştilor de jur împrejur, ca să nu se mai întâmple altă dată a putea dosi om sau muiere din Bucureşti şi a nu-l prinde strejarii, că în credinţa lui Dumnezeu vă spânzur încălţaţi-îmbrăcaţi» [1]).

Pe lângă acest fel de îndreptare spre bine a orăşenilor, el s'a îngrijit şi de lucrări edilitare: a dat ordin să se facă poduri peste Dâmboviţa, a adus apă pe conducte, care se distribuia la casa principală de ape, lângă biserica lui, unde construi un chioşc frumos [2]).

Fig. 3.—N. Mavrogheni în uniformă. (Acad. Rom.)

Dar dacă în primii ani dela venirea sa în domnie din (1786—1788), oraşul Bucureşti a văzut unele reforme, din anul 1788 şi cei următori apar nori negri asupra Munteniei şi asupra oraşului Bucureşti: războiul între Turci, Ruşi şi Austriaci.

La 13 August 1787 isbucneşte răsboiul între Turci şi Ruşi şi la 5 Septembrie 1787 Niculae Mavrogheni dă o proclamaţie către ţară şi îndeamnă pe ţărani să facă semănături [3]). Tot odată el se ocupă cu reorganizarea oştirii ca să o ridice la 20.000 de oameni. In Ianuarie 1788 Austria declară şi ea răsboiu Turciei şi atunci Mavrogheni se ocupă mai serios de strângerea şi organizarea oştirii. Luptele încep din nordul Moldovei şi Basarabiei (Rohatin, Hotin, Botoşani) apoi la Iaşi unde Domnitorul Alexandru Ipsilanti este luat prizonier de Austriaci.

Turcii fiind urmăriţi sunt siliţi să dea luptele dela Valea Seacă, Faraoani, Adjud, Trotuş, Focşani, Râmnic şi Brăila unde sunt bătuţi şi siliţi în cele din urmă să se retragă în Dobrogea. In unele din aceste lupte armata munteană dă ajutor Turcilor şi Niculae Mavrogheni lasă în Bucureşti căimăcămia în frunte cu Turnavitu, iar el

1) V. A. Urechiă, *op. c.* pag. 70.
2) *Ibidem* pag. 71.
3) *Ibidem* pag. 103.

www.dacoromanica.ro

pleacă cu oastea de apără pasurile munţilor, la Jiu, Predeal, trecătoarea Buzăului. In urma luptei dela Focşani Austriacii înaintează spre Buzău şi de aici pe drumul Sloboziei la Bucureşti unde să şi răspândeşte vestea că oastea nemţească va intra în oraş [1]).

Comandantul Turcilor se retrage la mânăstirea Văcăreşti, dar văzând că Austriacii nu au intrat încă, se gândeşte ca să prade oraşul.

Să povesteşte că salvarea oraşului a venit dela *dascălul Florea* şi *învăţăceii* săi dela şcoala română-slavonă dela biserica Sfântul Gheorghe.

El a pus pe şcolari să sune clopotele mânăstirilor din Bucureşti

Fig. 4. — Intrarea armatelor austriace în Bucureşti, 10 Nov. 1789. (Acad. Rom.)

şi dascălul Florea s'a dus călare la Văcăreşti şi a spus Turcilor să fugă că au venit Nemţii şi boerii cu mitropolitul în frunte îi primesc cu cinste mare şi de aceia se trag clopotele. Auzind asta, Turcii se retrag repede spre Giurgiu [2]).

De fapt trupele austriace au intrat în oraş în seara de 28 Octomvrie 1789 stil vechiu sau 10 Noemvrie stil nou.

Clerul şi boerimea ies înaintea Prinţului de Saxa Coburg la marginea oraşului la o biserică (poate Plumbuita) prezentându-i după tradiţie cheile oraşului.

---

1) Niculae Mavrogheni a fost omorât de Turci în Bulgaria la Biela în ziua de 11 Februarie 1790.

2) Povestirea în V. A. Urechiă *op. c.* pag. 281—283.

www.dacoromanica.ro

Prințul era însoțit de feldmareșal leutenant Baron von Lövenehr, general maior Schmerzing, general maior Aufsess, colonel von Fischer, colonel Baron von Kienmaier, maior Hartmüler, inginer Froon, locotenent Feskij și sublocotenent Tsainady [1]).

In București contiuuă însă Divanul din boeri ai țării. La sfârșitul anului 1789 și în anul 1790 în divan sunt: Dumitru Ghica Ban, Radu Slătineanu Vornic, Drăghiceanu, Greceanu Vistier, Manolache Grădișteanu biv vel Vistier, Episcopul Filaret Râmniceanu, Ioan Damaris, Matei Fălcoianu, Constantin Știrbei. Alături de boeri semnează oficialul austriac Marchelius și general feldmareșal leitenant Baron von Entiberg.

«In decursul iernei 1789—90 Bucureștii răsunară de petreceri organisate de Austriaci.

«Baluri, ospețe neîntrerupte. Nemții după ce s'au așezat în București și în Craiova s'au apucat de muzici și de baluri după obiceiul lor și nu prea grijia de răsboiu și iubea și boerii, mai vârtos muierile, muzicile și balurile nemțești, că se aduna cu ei la acele veselitoare.

«Se mărgini Coburg a pune străji pe marginea Dunării la toate schelele, ceva oștire regulată și mai ales volintiri români, sârbi, arnăuți» [2]).

In primăvara anului 1790 generalul rus Suvarov vine cu oaste rusească în București și întâmpinându-l boerii cei mari și Archiereii cu mare cinste, făcându-i ovații pentru vitejie și biruințe și petrecând Muscalii ca o lună de zile în București se veseleau și cântau și beau și împreunându-se soldații Muscali cu Nemți pe la cârciume, după ce se îmbătau și unii și alții, se băteau pe poduri și Muscalii răsbea pe Nemți că-i bătea la fălci cu pumnii și-i da jos» [3]).

La 5 August 1791 se semnează pacea dela Sistov între Turci și Austriaci, printre altele se prevedea și evacuarea Munteniei în timp de 30 de zile dela ratificarea păcii.

In ziua de 9 Septemvrie 1791 ora 9 dimineața se predă cu acte în regulă definitiv țara, de căpeteniile oștirii austriace comitele Mitrovski — Prințul de Coburg plecase — prin reprezentanții ei Comitele Strasoldo locotenent colonel și cavalerul de Caballini Ehrenberg în primirea reprezentanților noului Domnitor Șuțu, Serdarul Demetrachi și logofătul Domnitorului Panaitake Codrică [4]).

Dela Austriaci, în urma ocupațiunii ne-au rămas 3 hărți foarte bine executate: una a *Munteniei:* Militairische Carte der Kleinen oder osterreichischen und grossen Walachei, welche beide Zusammen aus 394 Sectionen bestehet, und wehrend dum Waffenstillstand zwischen der K. K. und der türkischen Armee vom Monat September

---

1) Numele persoanelor sunt luate după o stampă din colecția Academici Române.

2) V. A. Urechiă *op. c.* pag. 292.

3) *Ibidem* pag. 298.

4) Actul în V. A. Urechiă *op. c.* pag. 435—436.

www.dacoromanica.ro

1790 bis ende May 1791 durch den Generalquartier-meisterstaab unter der Direction des obristen Specht geometrisch auffgenommen, und in das reine ausgezeichnet worden.

Diese Carte ist in den halben Massstab der Wiener Zoll zu 2000 Schritt in 108 Blaettern zusammengesetzet.

A doua hartă este a Moldovei: Brouilon oder Original aufnahme der fünf Moldauischen Districten nemlich des Sutshawaer, Roman, Niamtz, Bakeu und Putnaer Bezirkes, welche in Iahr 1788 von der Kayserlich Königlichen Armee occupirt und in Iahr 1790 unter der Direction des Teutsch Banatischer Grentz Regimenter Hauptmans *Hora von Otzellowitz* durch Civil Ingienieurs aufgenomen werden — Harta este compusă din 108 foi de diferite mărimi.

A treia hartă este a *raielei Hotinului:* Militaerischer Aufnahms Brouillon von der Chotiner Raja, bestehend in 29 Sectionen aufge-

Fig. 5. — N. Mavrogheni plimbându-se într'o butcă trasă de doi cerbi. (Acad. Rom.)

nomen während des Kriegs mit der Pforte 1788 durch Hauptman *Hora von Otzellowitz.*

Pe lângă aceste hărți Austriacii au făcut și două planuri ale orașului București. 1. Plan der Wallachische Haupt u. Residenz-Stadt Bukurest. Aufgenomen und gezeichnet von Lieut. *Ernst* im Regiment Orosz 1791. Scara este la 6000 Klafteri sau 1500 pași [1])

2) Plan von der Haupt und Rezidenz-Stadt Bucurescht, in der grossen Wallachey Welche den 9-ten November 1789, von denen Kayserlichen Königlichen Oesterreichischen Truppen uuter Comando seiner Durchlaucht des Feldmarschals Prinzen von Saxen Coburg in Besitz genohmen Werden.

După retragerea trupelor austriace viața bucureșteană și-a reluat cursul normal sub influența tot mai pronunțată a regimului fanariot.

---

1) Aceste 3 hărți și planul orașului București se găsesc în colecția Academiei Române.

www.dacoromanica.ro

O CASĂ VECHE BOEREASCĂ ÎN MAHALAUA COLȚEI

FOSTA PRIMĂRIE

DE EMANOIL HAGI MOSCO

Bucureștii pe zi ce merge se prefac. Străzi largi și drepte înlocuiesc întortochiatele uliță de pe vremuri. Această primenire însă, dacă încântă ochiul dând orașului o înfățișare occidentală și mulțumește cerințele sănătății obștești, în schimb, pe alt tărâm, face victime. Clădirile din trecut se duc, una câte una, doborâte de târnăcopul neștiutor, luând cu ele tainele vremii din trecut. «Vechiul oraș a dispărut aproape cu totul, lăsând cercetătorilor pasionați sarcina de a-l reînvia, pe cât va fi posibil, din amintirile puține ce s'au mai păstrat», zice — cu drept cuvânt — d. C. Moisil, sfârșindu-și studiul său asupra Bucureștilor Vechi. [1])

Cât privește așezarea clădirilor mai vechi, azi pierite, este greu de a o găsi din lipsa de știri cartografice. Până mai ieri, singurul plan amănunțit al orașului era acel scos de maiorul baron Borroczyn în 1852, deci oareșicum proaspăt. Căpitanul austriac Franz Sulzer tipărise în 1781, ca anexă la istoria ce a scris'o asupra principatelor române, un alt plan care este cel mai vechi document cunoscut al așezării capitalei, dar are multe lipsuri astfel că, în afară de aflarea câtorva clădiri oficiale și biserici, nu poate fi de mare folos.

Cumpărarea, acum câțiva ani, de către Muzeul Municipal a două planuri deosebit de interesante ale Bucureștilor, făcute în timpul ocupației austriace de la 1789—1791, îngăduie o mai bună cercetare a așezării clădirilor. Unul este datorit locotenentului Ferdinand Ernst, iar celalt locotenentului baron Franz Purcel, amândoi ofițeri austriaci în armata de ocupație. Cu ajutorul acestor prețioase lucrări se pot identifica cu mai multă ușurință numeroase clădiri, astăzi șterse pentru vecie, de pe pământul Bucureștilor. [2])

---

1) «Bucureștii Vechi» în «Boabe de Grâu» No. 9 din 1932 (și extras).

2) Cf. lucrarea de curând ieșită de sub tipar a d-lui G. D. Florescu: «Din Vechiul București în care, priceputul și neobositul secretar al Muzeului Municipal, comentează în chip științific descrierile până acum inedite ale autorilor cartografi.

www.dacoromanica.ro

Una dintre acele mari clădiri ale oraşului, veche de peste o sută de ani, a fost casa din uliţa Colţei No. 40, în care, timp de trei decenii s'au adăpostit serviciile primăriei oraşului. Pe locul în suprafaţa de câteva hectare, astăzi micşorat, din piaţa Brătianu, pe care se ridica măreaţa şi încăpătoare clădire zidită la începutul veacului trecut de vistierul Ion Hagi Mosco, se ţin de mai multe ori pe an sgomotoasele bâlciuri, nu totdeauna nemerite, cari redau Bucureştilor vechiul caracter oriental. Pe acel loc urmează să se ridice cândva noul palat al municipiului. Cu o grabă nesocotită, în 1912, fără a avea banii necesari pentru o nouă clădire şi nici un plan hotărât de lucru, primarul Dobrescu [1]) a pus să se dărâme vechea şi trainica clădire, împovărând comuna cu sarcina chiriei unui alt adăpost. Din amănuntele ce cunosc voi încerca să arăt trecutul acelui loc şi al caselor de pe el.

Acest loc s'ar părea să fi fost la obârşie al monăstirei Colţei, aşa reeşind din cetirea unei anaforale din 1810 Decembrie 2. [2]) Intr'adevăr, în acea anafora a veliţilor boieri către Domn, se arată că acel loc cu casă era, la 1766, în stăpânirea lui Hristea Mihail din Braşov [3]).

La 1 Decemvrie al aceluiaş an casele sunt cumpărate de la acesta, de către medelnicerul Mihalache Ştefănescu, care era socrul lui Ion Hagi Mosco, soţul fiicei sale Elena. La măritişul ei din 12 Septemvrie 1779 primeşte în zestre pe lângă altele şi o casă în Bucureşti. Nu pot defini însă care casă. Pe planurile Ernst şi Purcel [4]) locul unde mai târziu Hagi Mosco ridică clădirea cea mare, rămasă neatinsă până în ziua dărâmării, figurează ca un loc foarte întins nesădit, înconjurat cu zid şi având pe el două clădiri aşezate la capetele locului, faţă în faţă. Că acest loc este cel din anafora, nu poate fi pus la îndoială prin faptul că în acel act se vorbeşte de «pricina caselor din mahalaua Colţei, pe locul monăstirii Colţei, cumpărate acum (1810) de vistierul Ion Mosco cu 25.650 taleri», şi

---

1) Nu trebuie asemuit cu omonimul său d. Dobrescu primarul general din guvernarea trecută. Cu acest prilej mi-amintesc cuvintele Regelui Carol I spuse mie la Sinaia privitor la dărâmare: *Et dire que cet imbécile de Dobrescu a fait démolir votre maison !*

2) Arh. Stat. cond. domnească 67 fila 336. Din nenorocire, n'am decât un scurt rezumat al acelui act. Controlul nu se mai poate face, condicele domneşti făcând parte din tezaurul trimis la Moscova în 1917. După reluarea legăturilor dintre noi şi U. R. S. S. deşi Sovietele ne-au făgăduit înapoierea actelor, ele sunt încă la Kremlin!

3) Privitor la aceasta, datoresc bunevoinţe cunoscutului cercetător al trecutului Braşovului d-l Aurel A. Mureşianu, următoarele lămuriri: Hristea Mihail este unul dintre cei şase ctitori principali ai bisericii cu hramul Sf. Treime din Braşov — Cetate, zidită la 1786 de neguţători români şi greci (mai cu seamă cuţovlachi). Acest neguţător bogat apare într'un act din 1762 ca ţinând locul «notareşului» Companiei comerciale a «Grecilor» din Braşov. In protocolul Maghistratului Braşovului din 3 Iunie 1786, este trecut cu numele de Christoph Michael, ca om avut şi necăsătorit. Născut, pare-se, în Macedonia, trăia încă la 1790.

4) Cf. G. D. Florescu op. cit. anexe.

www.dacoromanica.ro

se mai adaugă, că aceste case sunt cele cumpărate în 1766 Dec. 1 de Mihalache medelnicerul, socrul lui Mosco, dela Hristea Mihail.

Pe de altă parte, Ion Mosco proprietar zestral acolo din 1779, îşi adânceşte proprietatea cumpărând la 1785 Aprilie 1 [1]) de la Petre Gheorghiu un loc (nu se pomeneşte de casă) în mahalaua Colţei, care nu poate fi aşezat decât în spatele grădinii deoarece vecinătăţile din laturile perpendiculare uliţei sunt cunoscute. [2]) Ce va fi fost pe acel teren mare, la vremea când îl stăpânea Hristea Mihail, nu pot şti. D-l G. D. Florescu îşi pune aceiaşi întrebare fără a găsi răspuns. Carvasara oficială nu putea fi, cea dela Sf. Gheorghe-Nou

fiind la câteva sute metri depărtare de acest loc. Hristea Mihail este bogat neguţător braşovean, s'ar putea deci, ca acea curte întinsă să fi slujit de deshămătoare chervanelor cu mărfuri sosite de

---

1) Fişă din carnetele inedite (cel cu No. XIX ale lui Ştefan D. Greceanu). In zapisul de cumpărătoare figurează ca martor Şerban Grecianu.

2) La apus colţ cu Batişte, erau locurile Bărcăneştilor. La 1755 Fevr. 1 postelnicul Const. Bărcănescu vinde în mahalaua Enii, acel loc şetrarului Dumitrache Râfoveanu. La 1777 Ghenar 23, acesta îl vinde şatrarului Tudorache Colceag. La 1810 Iulie 4, vistierul Ion Hagi Mosco cumpără la mezat locul şi casele de pe el cu lei 29 200 pe seama serdarului Scarlat Cerkez. La 1843 Ghenar 26, maiorul Costache şi căpitanul Pandele Cerkez fii lui Scarlat, le vând logofetesei Marghioala Mosco (fiica vistierului şi fostă soţie a vel-logofătului Petre Ritoridi şi a vel vornecului Dumitru Rallet) pe sumă de 28.000 galbeni olandezi (actele sunt la mine). La răsărit se mărginea cu proprietatea lui Costache Colceag şi a soţiei sale Câmpineanu de la cari trece zestre fiicei lor Sultana soţia lui Marsil, cunoscuta filantropă, care cu prilejul împroprietăririi din 1864 a renunţat în favoarea sătenilor la despăgubirile ce i se cuveneau pentru doua moşii. Acum 30 de ani amândouă casele erau în fiinţă.

www.dacoromanica.ro

peste munţi, mai cu seamă că era aşezată pe o uliţă importantă, paralelă cu podul Mogoşoaei şi de scurgere comercială spre apus. Pe de altă parte Mihalache Ştefănescu care la rându-i, avea legături comerciale cu Viena şi Braşovul, cunoscând de bună seamă dincolo, pe Hristea Mihail, om bogat la 1762, i-a cumpărat la 1766 acel loc din Bucureşti. Ştefănescu era dintre aceia care sub pretextul de a face negoţ treceau în Transilvania pentru a spiona.[1])

Acest trafic comercialo politic îi era uşurat prin faptul că Pantazi Hagi Mosco, supus austriac, fratele ginerelui său, avea casă de bancă la Viena şi era acolo agent şi corespondent oficial al lui Niculae Vodă Mavrogheni şi al lui Alexandru Vodă Moruzi.[2])

Cât priveşte clădirea cea mare zidită de Ion Hagi Mosco, este neîndoios că îndată după 1810, ea era aşa cum am cunoscut-o eu şi cum se vede din fotografia reprodusă în acest studiu. Chiar de atunci o înzestrase cu mobilier Biedermayer adus din Viena sau Beciu, — cum i se mai zicea, — împărţit la vânzarea casei între scoborâtori, având şi eu, astăzi multe bucăţi din acel mobilier. Foarte avut[3]) îşi plătise chiar luxul unei cişmele particulare în curte. La 1786 Sept. 4 i se dă «o măsură din apele ce s'au adus în Bucureşti pentru ajutoarele cu care s'a arătat la cheltuiala aducerii apelor».[4]) La 4 Oct. 1795 paharnicul Hagi Mosco avea două cişmele în curte.[5]) Când la 1828 moare bătrânul vistier în vârstă de peste 80 de ani şi se îngroapă lângă biserica lui Colţea unde şi astăzi se vede frumoasa piatră de pe mormânt, lasă fiului său, bunicul meu, o imensă avere şi una din cele mai frumoase case din Bucureşti, în care au locuit neîntrerupt patru generaţii în şir.

Clădirea era un dreptunghiu regulat cu laturile dinspre uliţă şi grădină mai lungi. Intrarea se făcea pe o prispă la înălţimea solului. In sala de jos, în mijloc, o scară, care la jumătatea ei se desfăcea în două părţi, ducea la catul de sus. Patru încăperi mari la drum. Paralel cu ele către miază-noapte, spre grădină, alte cinci odăi dintre cari cea din mijloc mai încăpătoare având ieşire pe o terasă. De aci se intra în grădină, unde era un mare bazin şi o vie. La răsărit, între cele două odăi dela colţurile casei, un foarte mare

1) Cf. raportul lui Raicewich către principele de Kaunitz din 11 Oct. 1782 (Hurmuzaki Doc. XIX pag. 56).

2) Cf. scrisoarea principelui de Kaunitz către Vodă Mavrogheni din 19 Iunie 1786 şi raportul baronului Herbert Rathkeal către Kaunitz din Buiuc-Dere din 20 August 1786, în: Th. Blancard «Les Mavroyeni». 136 şi 768 nota şi Hurmuzaki Doc. XIX 776.

3) Cf. un raport interesant al agentului Kreuchely către von Miltitz. din 1822 Aprilie 13, asupra caracterului unor boieri, în care arată că banul Brancoveanu şi vistierul Hadgi-Mosko, sunt cei mai bogaţi boieri ai ţării. Hurmuzaki Doc. X p. 144.

4) Arh. Stat. Cond. Dom. 17 fila 79 verso.

5) Ureche Ist. Rom. V p. 398 sq. Mai inainte, sub Vodă Alex. Ypsilanti, erau două cişmele publice, una în lăuntru târgului de boiangii. iar cealaltă în mahalaua Sărindarului, cu apă de la Giuleşti. Mai târziu, sub Mavrogheni şi Alex. Moruzzi, erau în Bucureşti, 42 măsuri de apă adusă de la Creţuleşti. Ce departe suntem de debitul cu înaltă presiune de astăzi!

www.dacoromanica.ro

salon în care, pe vreme rea, un mic căluţ înhămat la o trăsurică târa după el pe copiii răsfăţaţi. Către apus, alte două odăi cuprinse între cele de la colţurile casei şi intrarea de serviciu cu altă scară ducând sus. La catul de sus, aceeaşi împărţire cu adăogirea unei odăi spre uliţă deasupra intrării, cu balcon şi patru coloane ale căror capiteluri susţineau câte un fronton. Salonul cel mare către răsărit era sala de recepţie a primăriei.

Stucaturi simple deasupra chenarelor cari îmbrăcau ferestrele şi un brâu foarte gros şi triplu înconjurând clădirea, între cele două caturi ale ei, o împodobeau cu gust. Peste tot 25 încăperi, numai de stăpân. In curte de jur împrejur, zidiri pentru robi şi mai în urmă slugi. La răsărit, după cum se poate vedea şi din planul Borroczyn, un corp de clădiri mai lung decât chiar casa principală adăpostind numeroasele slugi ale celor trei generaţii, cari trăiau în casă. La colţ grajduri. Dealungul uliţei un zid înalt, având la mijloc o poartă mare acoperită de un fronton de zid. Din colţul celalt, către apus, dealungul proprietăţii logofetesii Mosco, bucătării, o casă în care locuia în urmă un frate al tatălui meu, un pavilion cu geamlâc, porumbăria, apoi alt corp de clădire pentru slugi şi încă o bucătărie. Mai departe, un alt grajd cu o curte deosebită. In mijlocul curţii un singur copac mare. Grădina se întindea până în strada Scaune, astăzi Niculae Filipescu.

Pentru a da o idee de suprafaţa curţii mă refer la cele povestite de colonelul Lăcusteanu [1]) când spune că, la sfârşitul lui 1848, însărcinat de generalul Refeld, comandantul rus al trupelor de ocupaţie, să aresteze mai multe persoane neplăcute Ruşilor, intrând în curtea lui Hagi Mosco, unde locuia acel comandant, găseşte înşirate în curte: «pe dreapta, 3 coloane de infanterie; pe stânga, 2 coloane de cazaci; în faţa porţii un escadron de jandarmi». In mijlocul curţii, sub copacul cel mare şedeau o mulţime de generali cu ştaburile lor. Adaug, că odată cu aşezarea liniei de tramvai cu cai de pe uliţa Colţei, s'a dărâmat zidul înconjurător al curţii. Tot aci, în vremea războiului din 1877, era ştabul Crucii roşii, tatăl meu, ultimul proprietar al casei, fiind secretar-cassier al acelei instituţii. Toate trăsurile de ambulanţă erau revăzute aci sub ochii Reginei Elisabeta şi porneau din acea curte peste Dunăre.

Câţiva ani mai târziu, vremuri vitregi scoţând-o din stăpânirea neamului, au adus aci «cârmuirea Bucureştilor». Datorit arătatei lipse de ştiri şi felului de cârmuire comunală a oraşelor româneşti, este foarte greu de a urmări în scurgerea anilor strămutarea administraţiei comunale. «La noi, unde n'a existat feodalitate, nici nu s'a desvoltat comuna în sensul medieval occidental, nici nu s'a înfiripat o burghezime» [2]).

---

1) *Amintirile colonelului Lăcusteanu* publicate de Radu Crutzescu în editura Fundaţiilor Regale, 1935 pag. 196.

2) I. C. Filitti *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române.* Extras din «Revista de Drept Public» anul IV No. 1929 p. 16.

www.dacoromanica.ro

Bucureştii oraş domnesc, cât priveşte cârmuirea obştească n'a avut niciodată ceva asemănător cu oraşele din occident cu viaţă proprie orăşenească. Aşa denumitele Rathaus, sau Hotel de ville, n'au existat niciodată. Cârmuirea mai veche a oraşului era încredinţată la noi «judeţului» şi celor «12 pârgari», ca să-i numim aşa, consilierii comunali de astăzi. Judecata «judeţului» se petrecea, cum zice aşa frumos «Uricarul»: «la gazda dumisale». [1])

Nu încape nicio îndoială, că în astfel de stare ţinerea de arhive era ceva iluzoriu iar schimbarea «judeţului» atrăgea după sine şi pierderea arhivei. Totuşi se cunosc unele hotărâri ale acestora din secolul XVI, chemate «cărţi ale oraşului» redactate cu mult bun simţ şi judecată sănătoasă, ei singuri având dreptul să pună în josul semnăturilor pecetea oraşului. Peste aceştia era «Ispravnicul oraşului Bucureştiului», care iarăşi nu se ştie unde judeca. In principiu totul depindea de bunăvoinţa Domnului, Divanul fiind locul unde toate treburile îşi găseau sfârşitul. Iată de ce viaţa de oraş, «burg», n'a existat la noi şi ca atare nici loc anume pentru judecarea pricinilor cu caracter curat orăşenesc.

Din vechile planuri, numai în acel din 1842 al lui Blaremberg [2]) se poate vedea unde era statornicit la acel an Sfatul orăşenesc, sau Municipalitatea. Clădirea în care erau adăpostiţi edilii de acum un veac, era aşezată la întretăierea uliţei Pantelimon (astăzi calea Călăraşilor) cu uliţa Dobroteasa (astăzi Calea Văcăreştilor) cu faţa către Dobroteasa. Socotesc această aşezare drept o greşeală a cartografului căci în acel loc, făcând colţul, se află biserica Sf. Vineri sau a lui Aga Niţă. Afară de cazul când actuala Cale Văcăreşti să-şi fi schimbat situaţia, ceeace nu cred să fi fost. Totuşi, la 1852, după planul lui Borroczyn, Sfatul orăşenesc îşi schimbă locuinţa mutându-se lângă piaţa lui Alexandru Vodă (Hala Ghica de astăzi, la data aceea pe cheiul drept al Dâmboviţei, când râul nu era canalizat). La 1856, pe planul Yung, care este o repetire a acelui din 1852, Sfatul se arată ca fiind aşezat tot pe lângă zisa piaţă a lui Alexandru Vodă spre sud-est, având faţada pe uliţa Maghistratului (veche denumire a Municipiului sub Regulamentul organic) ce lungea grădina palatului Brancovenesc de la poalele Mitropoliei şi se scurgea spre podul de peste Dâmboviţa. Astăzi totul s'a şters de pe acele locuri odată cu regularea cursului Dâmboviţii. Ar fi cam pe locul unde se află piaţa de zarzavat Bibescu Vodă.

Nu ştiu cât a stat acolo Sfatul orăşenesc. Sub Cuza Vodă administraţia oraşului s'a schimbat odată cu nouile legiuiri. Municipalităţii i s'a zis primărie, iar Sfatul orăşenesc s'a chemat Consiliul comunal. Probabil că la 1882 când s'a canalizat Dâmboviţa, noul ei curs cerând dărâmarea a multor clădiri, printre care şi aceea a primăriei oraşului, s'a căutat un alt adăpost. Atunci sub primariatul

---

1) La Ionescu-Gion, în Istoria Bucureştilor pag. 735.
2) *Annuaire de la Principauté de Valachie* Boukarest, 1842, p. 61.

www.dacoromanica.ro

lui Cariagdi, s'a ajuns la cumpărarea casei vistierului Hagi Mosco care la 1813, sub Vodă Caragea, fusese «nazir» al casei podurilor şi foarte probabil îşi semna hârtiile cu caracter edilitar în vreuna din odăile de jos unde-şi avea şi birourile de afaceri. Am corespondenţa urmată cu prilejul vânzării acelei case părinteşti în 1882. De atunci până în 1912, primăria oraşului a fiinţat în acea casă, aşezată în mijlocul oraşului în «Văpseaua de roşu» astăzi ştearsă şi ea din împărţirea administrativă a Bucureştilor.

Nu încape nicio îndoială că primenirea oraşului a întârziat prea mult şi că un plan de sistematică orânduire a vechilor străzi şi a tăierii celor noui este de neapărată nevoie, dar nu este mai puţin adevărat că ori ce atingere a trecutului Bucureştilor împinge gândul la căutarea atâtor fapte, trăite între vechile ziduri şi intrate în negura uitării odată cu năruirea zidurilor lor.

Scriind despre vechea primărie mi-amintesc de prostească şi fără de rost dărâmare a ei. «Luna Bucureştilor» este o dovadă că se încearcă împrospătarea ideiei că acest biet oraş, trecut de nesfârşite ori prin foc şi sabie, îşi are şi el istoria lui care este demnă de a fi ştiută. Este de dorit ca şi nouile clădiri să adăpostească, între zidurile lor, aceleaşi suflete din trecut. Un gând duios Bucureştilor care se duc.

www.dacoromanica.ro

DESCRIEREA ORAȘULUI BUCUREȘTI
FĂCUTĂ DE CĂPITANUL AUSTRIAC ȘTEFAN DIETRICH ÎN ANUL 1855

DE MIH. POPESCU

Răsboiul ruso-turc din 1853 — transformat prin participarea Franței și a Angliei și în urmă și a Sardiniei în conflict european, cunoscut sub denumirea «Rasboiul Crimeii — dete prilej Austriei să se amestece și ea în acest conflict.[1])

De aceea după ce Rușii trebuiră să schimbe teatrul operațiilor de răsboi în Crimeia, unde debarcasera Turcii, Francezii și Englezii, Austriecii cerură învoirea mai întâiu a Turcilor și apoi a Francezilor și Englezilor ca să ocupe Principatele române, sub pretextul de a scuti pe locuitori de neplacerile rasboiului și a-i ține în strictă neutralitate.

Trupele austriace au trecut Carpații catre sfârșitul lunei August 1854, iar ocuparea Bucureștilor s'a facut în ziua de 6 Septembrie 1854, trupele fiind puse sub comanda contelui Coronini și și-au făcut intrarea în București prin barierile Podul de pământ și Târgoviște. Intâmpinarea trupelor s'a facut de către Mitropolitul țarii, înconjurat de clerul înalt, de marele vornic Constantin Cantacuzino, președintele Consiliului administrativ, de toți boerii mari ai țarii, de populația orașului precum și de generalisimul armatei turcești și Derviș Pașa, ofițer de legătură pe lângă Inaltul Comandament al trupelor austriece.

Așa că de la începutul toamnei a anului 1854 Țara românească *trecu sub ocupația* armatelor austriece, evacuata de trupele rusești «din motive strategice» cum spunea raspunsul cancelarului rusesc către trupele rusești ce se îndreptase spre noul teatru de lupte. Austriecii odata stabiliți în Principate au început să lucreze după porunca primita dela Viena. Atențiunea

www.dacoromanica.ro

funcţionarilor precum şi a trupelor împărăteşti, în timpul ocupaţiunii, trebuia chiar de la început astfel îndreptată încât interesele naţional-economice ale Austriei să se unifice cu cele ale Principatelor.

Ca urmare a acestei porunci Comandamentul trupelor de ocupaţie a început să lucreze în această direcţiune. A stabilit mai întâiu o legătură telegrafică între cele două capitale, Iaşi şi Bucureşti, s'a îngrijit de buna stare a căilor de comunicaţie atât pe apă cât şi pe uscat, şi a încheiat tratate comerciale şi a înfiinţat agenţii comerciale în oraşele principale ale Principatelor.

A mai căutat apoi să formeze un partid filo-austriac, după cum avea Rusia, Turcia şi Franţa. De aceea nu s'a dat înlături de la nici o jertfă bănească, întreţinând în Principate, pe lângă armata de ocupaţiune, o alta de spioni, cu care împănase toate localurile publice, în special cafenelele, unde ca şi azi, se puneau la cale fel de fel de combinaţii meschine.

Spionii recrutaţi din toate clasele sociale şi chiar dintre ofiţeri trebuiau să trimită rapoarte lunare despre orice mişcare ar fi simţit-o că se poate întâmpla în Principate. Rapoartele erau trimise la Viena unde se înfiinţase după 1848 aşa numitul «Polizei-Ministerium» din arhiva căruia face parte şi documentul ce se va publica mai jos.

Acest document este un raport al căpitanului Ştefan Ditrich, comandantul spitalului No. 2 de campanie, şi în el găsim o descriere fidelă atât a situaţiunii politice şi sociale din Bucureşti, cât şi o descriere admirabilă a înfăţişării acestui oraş.

Greu de găsit asupra capitalei noastre o caracterizare pe cât de reuşită din punct de vedere literar, pe atât de reală.

Publicăm în traducere acest interesant raport pentru toţi cei ce se interesează de trecutul capitalei noastre.

RAPORTUL CĂPITANULUI ŞTEFAN DIETRICH

Excelenţă,

Scrisoarea Excelenţei Voastre dela 10 Octombrie a. c. m'a încurajat şi mi-a mărit zelul, pentru deslegarea unei probleme care aici prezintă greutăţi mai mari ca în altă parte.

Bunăvoinţa Excelenţei voastre mă îmbărbătează. Cea mai

www.dacoromanica.ro

puternică impulsiune este datoria şi onoarea tuturor speranţelor mele, spre care se îndreaptă sufletul meu, cu toate ca acum, la începutul iernei vieţii mele, nu pot să înflorească pentru mine decât flori de ghiaţa, cari se topesc sub ultima suflare caldă.

Prea stimatei dorinţi a Excelenţei Voastre cu plecăciune mă grăbesc să fac cunoscut o schiţă a Bucureştiului, asupra căruia deşi, numai după o scurtă şedere aici, pot totuşi să dau la lumină câteva adevăruri.

Ingrămădirea de clădiri din centru, periferiile neîngrijite, grădini necultivate şi curţile murdare, fac ca oraşul Bucureşti care-i destul de întins, să nu fie de loc frumos. Mulţimea bisericilor, mânăstirilor, palatelor şi a caselor nu folosesc la nimic, căci ordinea lipseşte complet şi bunul cu răul se amestecă în cel mai deplin contrast.

Din cauza unui foc întâmplat cu câţiva ani mai înainte [1]), o parte din oraş zace încă în ruine, cu pivniţe ce se deschid ca adevărate prăpăstii în cele mai frecuentate străzi!

Un râu întortochiat şi destul de mare îşi rostogoleşte valurile turburi prin oraş şi apa lui serveşte ca articol de vânzare, la băut şi gătit, cu toate că în el se scurg şi canalele. Malurile lui desgustătoare sunt legate prin podeţe sărăcăcioase de lemn.

Oraşul constă dintr'un adevărat labirint de străzi strâmbe, strâmte, foarte murdare şi adesea kilometrice. In cea mai elegantă parte a oraşului străzile sunt foarte rău pavate, cât privesc cele dela periferie nici vorbă de asemenea minuni.

In aceste străzi mişună neîncetat şi fără nici o regulă nenumărate căruţe, care se ciocnesc una de alta, închid circulaţia, ameninţând la fiecare pas pe trecători cu călcarea sau strivirea.

Ici şi colo doar, pentru apărarea pietonilor se află trotuare pavate cu pietre necioplite, care din pricina acoperişurilor fără streşeni zac în apa ce se scurge, făcându-le nepractice.

Mulţimea turnurilor strălucitoare ale bisericilor văzute din depărtare fac să te aştepţi la ceva poetic, cu atât mai mult cu cât Valahul numeşte cu mândrie Bucureştiul lui «*Klein Paris* .

Slabă sentinţă după dezamăgirea unei mai de aproape pri-

---

1) Focul din 1847.

www.dacoromanica.ro

viri. Străinul dintr'o țară civilizată preferă sătișorul modest, din ordonata lui patrie, orașului cu bogății îngrămădite fără rost.

Intr'adevăr sunt foarte multe palate de ale boerilor mari, încărcate de strălucire orientale și eleganță occidentală; scările chiar și hall-urile sunt tapetate cu covoare dintre cele mai scumpe, împodobite cu oglinzi aurite, cu statui de bronz și chiar cu tablouri rare.

In clinchete de zurgălăi trec neîntrerupt la plimbare cele mai scumpe echipagii și calești tapetate cu catifea roșie, purtând lumea elegantă, îmbrăcată după ultima modă pariziană.

La baluri, doamnele strălucesc îmbrăcate în catifele și mătăsuri și împodobite cu diamante; totuși această eleganță și strălucire nu poate ascunde fizionomia orașului București «stark zigeunerartig» de oarece palatul cu coliba stau alături.

Vara căldura este aproape de nesuportat, până la 42^0 în cameră ziua, 25^0 noaptea, încât nu poți dormi. Pe străzi praful trece de glesnă și vârtejurile stânite de turme și cai face aerul sufocant. Aceasta și deasa schimbare de temperatură fac să se iveaască cele mai rele boli, mai ales tifosul și frigurile, la care contribue și apa rea de băut și necurățenia orașului.

Primăvară aici nu există, căci caldura vine repede; în schimb ca despagubire toamna neobicinuit de lungă este anotimpul cel mai frumos, căci nici chiar Italia nu poate procura zile mai curate și mai dulci, nopți mai luminoase și mai plăcute ca aici, în acest anotimp.

In genere, țara, limba, caracterul și statura Valachilor au foarte mare asemănare cu Italia și locuitorii săi.

Iarna, când de obiceiu plouă cu lunile, străzile se transformă în râuri smârcoase cari la marginile orașului formează mlaștini atât de periculoase și adânci încât se pot chiar îneca oameni și cai.

Anul acesta din fericire a cazut foarte multă zăpadă, lucru mai plăcut pietonilor, dându-le ocazia patinajului.

In timpul nopții orașul este mizerabil luminat, în schimb e bine păzit. El e asigurat cu numeroși gardiști cari sunt pe toate străzile și la toate încrucișările lor, cercetând pe toți trecătorii fără deosebire.

Spargeri și hoții ca și scandaluri mari sunt foarte rare; caracterul poporului este liniștit, modest și binevoitor, cu toate că Valahul în genere nu are simpatie pentru Neamț.

www.dacoromanica.ro

Valahul este foarte abil şi avid de cultură, sunt aici chiar ţigani cari vorbesc cu usurinţa limbei materne între 4 — 6 limbi străine.

Au rămas împregnate în toţi urmele legiunilor romane.

Cu toate că incendiile aici sunt foarte dese, totuşi repede sunt stinse, de oarece corpul pompierilor este foarte bine organizat, fiecare pompier îndeplinindu-şi cu conştiinciozitate datoria.

Un aspect interesant dă negoţul care se află în mâna aproape a tuturor naţiunilor.

Un lux neobicinuit şi pofta de cumpărare ce se observă la toate clasele sociale, măresc impulsul acestuia, mai ales iarna când se strâng aici din toate colţurile ţărei boerii.

Aproape fiecare stradă e un şir imens de tot felul de prăvălii cu enorme magazine de mărfuri.

Bijuterii, ceasuri, mătăsuri, sunt foarte des căutate. Tot astfel se văd la fiecare pas cofetării şi magazine cu delicatesse unde sunt minunat aşezat tot felul de lucruri fine.

In vecinătatea acestora se găsesc numeroase cârciumi murdare unde soldaţii îşi potolesc setea şi fumează.

Aur şi argint în monetele tuturor ţărilor se găsesc din abundenţă, căci oraşul este bogat prin averile colosale ale boerilor, ale preoţilor greci, precum şi prin comerţul foarte întins.

Evreii sunt ca pretutindeni şi aici stăpânii schimbului. Un gulden de argint valorează 67 1/2 crăiţari. O bancnotă gulden numai 60 crăiţari, în monetă de aramă austriaca.

Deşi monete de aur şi argint sunt multe în comerţ, totuşi bancnotele de hârtie austriace sunt foarte căutate, din cauza negoţului cu Austria.

Cât de bogat e oraşul se poate vedea din aceea că, deşi se găsesc şi săraci, ca pretutindeni, rar te izbeşti de cerşători, din contră foarte des de ţigănci cu picioarele goale, la gâtul cărora strălucesc ducaţi sau taleri; aceleaşi feluri de podoabe se găseşte şi la fetele din popor.

In Bucureşti negoţul este liber, fiecare poate după plăcere să exercite unul sau mai multe negoţuri şi din cauza aceasta articolele se vând foarte scump, mai ales cele de lux.

Un comitet sub preşidenţia prinţului Ghica, care vorbeşte foarte bine nemţeşte, şi care-mi este personal cunoscut, conduce afacerile comunei, cu toată bunăvoinţa ce-o depun nu se observa nici o schimbare în bine.

www.dacoromanica.ro

Boerul scutit de orice dare e obicinuit să se gândească şi să se'ngrijească numai de el, pe câtă vreme ceilalţi trebue să suporte toate greutăţile. Nici o ofrandă de bună voe pentru binele oraşului, de aceea acest oraş mare şi bogat, a rămas în urmă din multe puncte de vedere; în cât poate fi comparat cu un diamant de foarte mare preţ în montura cea mai rudimentară, si aşa va rămâne dacă nu va interveni sceptrul austriac, ca o baghetă magică, care prin proverbiala-i energie s'aducă ordinea salvatoare.

Dintre toţi partizanii cari pescuesc bucuros în apă turbure, aceia sunt ridicaţi în slavă, după urma cărora se poate avea un câştig.

Hangii şi Evreii sunt adoratorii preţuiţi, cei din urmă se îmbogăţesc ca liferanţi şi mijlocitori în toate afacerile mari; păcat că întotdeauna însă câştigul lor e în paguba ţărei.

Bucureştii au o mulţime de pieţe mari în care se ţin târgurile zilnice, aceste mişună de cumpărătorii şi vânzătorii produselor ţării. Cai şi tot felul de vite de tăere. Movile de cereale, pae pentru împletit, nemăsurate cantităţi de cele mai frumoase şi mai bune fructe, tot felul de legume şi toate speciile de peşti, sunt oferite în cantităţi mari.

Cu câţiva ani înainte viaţa era foarte eftină, acum s'a ridicat de 8—10 ori mai mult şi cu tendinţa de scumpire, din cauza cumpărăturilor făcute de aliaţi. Ofiţerul cu masa o duce cam greu căci un abonament pentru 4 mâncări la prânz costă de obicei pe lună 2 ducaţi.

Halele de peşte şi carne sunt locuri desgustător de murdare; prin prima străinul poate doar cu foarte mare precauţie să treacă prin ea, cea de a doua e înţesată de şoareci care 'n nopţile cu lună, se plimbă în cete spăimântătoare.

Cea mai frumoasă şi veselă stradă din Bucureşti este Lipscaniul, unde sunt cele mai bogate şi luxoase magazine, care prin mărimea şi strălucirea lor se pot măsura cu magazinele Vieneze.

Sunt aici case de comerţ care au excedente anuale de peste 1/2 milion de franci.

Bucureştiul ca şi Valachia întreagă nu au nici o fabrică sau manufactură, care să lucreze produsele brute ale ţărei, doar o singură fabrică de lumânări.

Din pricina aceasta sunt aproape toate importate şi vândute

www.dacoromanica.ro

cu un câştig destul de mare, care îmbogăţeşte repede pe vânzători, mai ales când sunt ridicaţi dintre arnăuţi.

Jocul de cărţi este foarte răspândit în toate clasele sociale, pontându-se pe sume enorme, din care cauză multe familii de boeri s'au ruinat.

In palatele şi casele marilor şi micilor boeri, domneşte un lux extraordinar în expunerea de aur, argint, oglinzi, tapete, covoare, cu o artă de împodobire orientală, totuşi după gustul cel mai modern franţuzesc. Numai ceea ce vine din Franţa şi'n special dela Paris e admirat şi zeificat.

Entuziasmul pentru tot ceea ce e franţuzesc, e aşa de mare, încât orice-ar veni din altă ţară, chiar de e bun şi frumos, nu-i luat în seamă, căutând să înăbuşe şi entuziasmul celor cu înclinare spre bine şi frumos.

O încarteruire franţuzească ar fi avut mult mai mare preferinţă aici şi Francezilor li s'ar fi dat mai multă atenţie decât trupelor austriece, care impresionează mai mult prin ţinuta lor.

In societate se vorbeşte de obicei românește, totuşi în unele cercuri se vorbeşte franţuzeşte şi nemţeşte.

Felul de-a te primi, în puţinele case în care am fost, este foarte binevoitor şi politicos; cred că acest lucru se datorează faptului că eu cunosc limba franceză.

«Soirelele» sunt societăţi de fumat în care fiecare membru e preocupat ca să scoată nori de fum din ciubuce enorm de lungi; pe divane primitoare, doamnele se'ntrec în a fuma.

Pentru răcoreală se dă dulceaţă cu apă şi ceva mai târziu o cafea turcească.

Cei ce nu vor să vorbească sau nu ştiu să spună nimic se joacă continu cu mătănii de chihlibar.

Dacă societatea se dispune şi tinerii au poftă de joc, se şi face rost repede de un taraf de trei ţigani, meşteri în ale muzicei, unul cu violina, altul cn naiul şi al 3-lea cu cobza şi'n salonul mare şi luxos se'ncinge dansul spre bucuria bătrânilor care-i privesc; mai întâi un cadril şi după aceea dansurile naţionale.

In interiorul casei, mărginit la persoana sa, boerul trăeşte de obicei prost; în ceea ce priveşte curăţenia de asemenea nu-i prea pretenţios.

Majoritatea servitorilor o formează ţiganii, care prin felul lor de-a fi nu-s tocmai mostre de curăţenie.

www.dacoromanica.ro

Cu o îndemănare uimitoare ei pot fi: feciorî, vizitii, bucătari şi grăjdari; acasă umblă mai mult în zdrenţe; la paradă dimpotrivă sunt îmbrăcaţi în livrele bogate stau ţanţoşi pe capra trăsurii.

Tot pe aceştia nu arareori îi vezi în curţile boereşti cum spoesc cu picioarele vasele de bucătărie.

Ţiganii sunt un izvor de bogăţie pentru boeri, şi cu toate că nu-s priviţi ca sclavi şi nu pot fi vânduţi, totuşi pot între rude să-i schimbe şi chiar să-i vândă.

Locuitorii după moşiile boereşti sunt obligaţi la anumite zile de muncă pentru boer, cine vrea să fie scăpat de aceasta, ca şi cei ce doresc să se mute pe altă moşie, trebue să plătească o dare anuală.

Această dare aduce boerilor un venit anual ce se ridică uneori la câteva mii de ducaţi; lucrul acesta este de altfel şi o cauză pentru care boerii se tem de stâpânirea austriacă, căci ştiu că atunci acest prilegiu va fi desfiinţat; de altfel din această cauză aproape jumătate din ţară este pustie şi zace în barbarie.

Moldova şi Valachia sunt bucăţi de paradis pentru o mână harnică şi o cultură înţeleaptă.

Amândouă ţările dacă ar fi unite ar deveni unul dintre cele mai frumoase şi mai strălucite regate ale lumii şi pentru podoaba monarhiei austriece, s'ar potrivi de minune.

Pământul aici este peste măsură de productiv. Humusul e mai gros de un picior şi aşa de fertil încât sămânţa aruncată rodeşte însutit. Celor harnici le rodeşte de 2 ori pe an.

Ulei, cereale, miere şi toate fructele italieneşti se găsesc tot aşa de multe pe cât de gustoase; încât ar deveni grânarul Austriei.

Populaţia sub o înţeleaptă şi blândă guvernare, s'ar dubla repede şi bogăţia nemăsurată care zace nedescoperită încă în sânul pământului, ar fi în faţa lumii întregi ca un record al industriei austriace.

Râurile şi pârâurile cuprind în mălul lor metale preţioase, izvoare de cuarţ şi izvoare de sare, care ar putea aduce comerţului un venit pe atât de însemnat, pe cât de nesecabil.

Zăcăminte de chihlimbar aşteaptă numai exploatare spre a fi transformate în obiecte de artă pe cât de frumoase, pe atât de folositoare pentru averea statului.

www.dacoromanica.ro

Asemenea unui om care nu-şi cunoaşte darurile cu care-i înzestrat, sau asemeni unei vieţi sortită la bine, însă rău înţeleasă, tot astfel ţara sortită a fi un paradis vegetează sub blestemul şi întunericul barbariei.

Din pricina prea marei lipse a braţelor de lucru orice om în stare de-a munci, găseşte câştig în Bucureşti.

Cel din urmă servitor primeşte pe lângă întreţinerea completă şi un salar lunar de 3 ducaţi, care se ridică uneori la 6 ducaţi.

Toţi meseriaşii sunt de obiceiu străini şi sunt plătiţi foarte bine. Câştigul lor este foarte mare şi pot agonisi sume frumuşele, dacă sunt înţelepţi.

Bucureştiul este «eine Gefährliche Klippe» unde sirenele stau la pândă şi neprecauţii barcagii îşi pierd capul; totuşi răul nu-i mai mare ca 'n altă parte, dar prea feluritele atracţii fac pericolul mai mare.

In spitalele militare avem vre o sută de soldaţi, care îşi expiază păcatele.

Precauţia şi cultura ofiţerilor austriaci contrastează puternic cu risipa la petreceri a ofiţerilor ruşi, cari o duc din chef în chef, aruncând din plin banii pe fereastră şi supără pe negustorii şi oamenii de afaceri, care când e vorba să-i compare cu Ruşii, natural că-i detestă; totuşi prin dărnicia soldaţilor austrieci, în comparaţie cu sărăcia aproape de cerşetorie a soldaţilor ruşi, se compensează venitul negustorilor.

Onoarea ofiţerilor austriaci a fost mărită şi prin faptul că furnizorul care era însărcinat cu spălatul rufelor, a preferat să dea faliment decât să continue, căci după mărturisirea-i proprie, a licitat încredinţat că are să furnizeze ca şi la Ruşi.

Din această cauză ofiţerul austriac este numai temut, dar nu iubit, când localnicii se vor întări în credinţa unei durabile stăpâniri, atunci sigur că are să vină şi iubirea.

Oraşul posedă un teatru mare, teatrul naţional, şi altul mai mic, teatrul francez; în primul se cântă opere italieneşti cu distribuţii destul de bune. Pe lângă acestea se mai joacă şi vodeviluri în limba românească, la care lumea merge cu gramada, căci Românul e iubitor de muzică.

Clădirea teatrului naţional trebue să fi costat ca la 80.000 ducaţi, căci este foarte frumoasă şi poate sta alături de cel mai frumos teatru din Viena.

www.dacoromanica.ro

Ofiţerii plătesc la teatru jumătate din preţul obicinuit, adică cu 30 crăiţari se obţine un loc numerotat la parter.

In teatrul franţuzesc, care reprezintă mai mult un salon mare, se joacă piese mici în limba franceză.

Prinţul domnitor a pus la dispoziţia ofiţerilor austriaci un palat foarte frumos pentru cazino.

Acesta a fost de curând deschis în prezenţa Statului Major şi a celorlalţi ofiţeri. Cazino-ul este des frecuentat şi ofiţerii şi funcţionarii militari îşi petrec frumos orele libere de seară.

Generalul plăteşte lunar 6 florini, ofiţerii de Stat Major 1,20 fl., căpitanii 40 creiţari şi ofiţerii inferiori 20 creiţari. De două ori pe săptămână cântă muzica la cazino.

Trupele din oraş care sunt formate din trei naţiuni: turceşti, româneşti şi austriace nu vin în contact şi chiar când se 'ntâlnesc se privesc rece.

Ţinuta trupei austriece este ţanţoşă, imposantă şi plină de strălucire.

Miliţia românească este îmbrăcată după moda rusească şi se aseamănă cu jandarmeria austriacă.

Îi lipseşte însă ajustarea, curăţenia şi renumele, căci pe stradă adesea vezi baionete şi suliţi ruginite.

Cavaleria are cai proşti, totuşi aceşti cai mărunţi şi murdari sunt foarte buni pentru serviciu.

Ofiţerii când se 'ntâlnesc cu cei austriaci nu se salută, din care pricină ţinuta şi a unora şi a celorlalţi este glacială.

Soldaţii din miliţia valahă însă salută şi dau onoarea cuvenită ofiţerilor austriaci, atât în timpul serviciului cât şi în afară de el; mai multă indiferenţă se observă între trupele austriace şi turceşti.

Trupele turceşti sunt foarte prost şi murdar îmbrăcate, se vede că nu-s prea strâns ţinuţi; arată însă a fi bine hrăniţi.

Când întâlnesc pe ofiţerii austriaci îi privesc îndrăsneţ fără să-i salute, şi numai în ultimul timp sentinelele au luat bunul obicei de-a prezenta arma la trecerea ofiţerilor austriaci.

Ofiţerii turci sunt foarte simpli şi inculţi şi adesea rău îmbrăcaţi; în privire însă, ca şi soldaţii, au strălucirea curajului militar şi o hotărîre care-i fac buni soldaţi.

Turcii fac aici pe stăpânii casei şi posedă cele mai frumoase localuri, în care-şi au odăi tapetate cu covoarele cele

www.dacoromanica.ro

mai scumpe şi unde stând pe divanuri şi înconjuraţi de ceilalţi ofiţeri, fumează ciubuce.

Excelenţa Voastră, are descrierea Bucureştilor aşa cum îmi apare mie, şi o rog să-mi ierte atât prea multele detali, expuse pe alocurea, cât şi nepoliteţa.

De altfel înţelepciunea Excelenţei Voastre va alege din aceasta ceea ce-i trebueşte, iar restul îl va lăsa; vroiam ca prin atâtea lămuriri să scot la iveală trăsăturile mai caracteristice.

Asupra felului cum îmi trec eu vremea, prea supus aduc la cunoştinţă Excelenţei Voastre, că sunt peste măsură de ocupat, că lupt mereu cu nenumărate neînţelegeri şi că puterile din ce în ce îmi scad; sunt răsplătit însă din belşug cu încrederea şi cinstea cu care Excelenţa Voastră mă încarcă.

Prea supus rog pe Excelenţa Voastră să aibă aceiaş încredere în bunavoinţa şi stăruinţa mea, considerându-mă cel mai supus servitor al său.

(ss) ŞTEFAN DIETRICH

Căpitan

Comandantul spitalului de campanie No. 2
din Bucureşti

Bucureşti 12 Decembrie 1855

www.dacoromanica.ro

«CĂRȚI ORĂȘĂNEȘTI» INEDITE DELA JUDEȚII ȘI PÂRGARII BUCUREȘTILOR

DE DAMIAN P. BOGDAN

Dăm mai jos textul slav și traducerea românească — menționând și alte documente similare — a două cărți provenind dela județii și pârgarii orașului București.

Prima carte este din 1563 Mai 13, provine dela Județul Necula al lui Bobană și cuprinde confirmarea cumpărării unei prăvălii ce se afla lângă biserica Domnească din târg.

Al doilea document poartă data: 15 Februarie 1590, provine dela județul Vâlcan și cuprinde confirmarea cumpărării unei prăvălii, care desigur că se afla tot în București.

Limba documentelor în chestiune este limba slavă a cărților domnești contimporane, la fel plină de forme gramaticale greșite și împregnată cu multe elemente ale limbii vorbite de cei cari redactau, scriau sau solicitau documentul.

Din punctul de vedere al caracterului formulelor diplomatice constatăm o puternică influență — naturală de altfel — a formularului cărților domnești: aceiaș cruce — *invocatio symbolica* — cu care încep cărțile domnești, aceleași referințe cu privire la stăpânirea proprietății de către fii destinatarului — и съ нихъ синовн влнцѣ мѫ Богъ прибѣтнт — și fraza exact în aceiaș alcătuire de cuvinte — vânzarea se face cu știrea tuturor negustorilor sau a megiașilor — ca în cărțile domnești și tot ca în cărțile domnești martorii, formula mențiunei scriitorului actului și cea a datării.

I.

† Въ имѧ wтца и сина и сѫтого доуха аминъ. Пишѣт Никѳла Бобанѣ и-кі-тѣмн пръгари и къси добри и стари людіе wт варош Бѫкѫрещи сїи нашѫ книгѫ шкомѫ кѫпцѫ имѣнем Гергоман грькъ и съ нихъ синовн влнцѣ мѫ Богъ прибѣтнт, якожѣ да мѫ ѣст една правалїе что ѣст код цръква господска от пазар, понеже ѣст покѫпил Гергоман грькъ от Пана сынъ Станчюлшка анепаїю Кифшка от Тръ[го]вищѣ за гдф аспри готовн без алдамашн. И продал

www.dacoromanica.ro

ѡт Пана тлѣ правѣли ѡт своимѡ доброволю и съ ѳзнаніѣ късѣм кѳпцим. Сего радї да ѥст Гергоманшкѡ киш҃е ре҃чена правѣлїѣ къ шчинѡ и къ шхаѣѡ и дрѳг человѣкъ митѣхѡ да не имат нихто.

Сѣже свидителїѣ постаклѣем ѡт карош имене: Грозѣк и Фара и Марин и Бадюл и Нѣнчюл сини Бачѣк и Франго и поп Братѡл и поп Марко и дїакон Алексѣ и Шѣрбан кронтор и кѳпци ѡт пазар имене: Франца и Ангѣл и Гергѣ Симѣк и Бога и Илїѣ Калабетѣк и Матрака и Крыстѣ синъ Паракотѣк и Рѳста и Сина Ликѣк и Исаръ Пинаютѣ и Гине брат Гергѣк и Костандин и Сокотѣ Паскалис и Сима Гергѣк. И аз писах Єѵθимие граматик къ мѣсеца маи г҃і дьни къ лѣто ҂ѕоа.

Въ дьни Іѡ Петрѡ воєводе.

Original. Hârtie 2 foi. Pecete de ceară roşie, ruptă.
După Ioan Bogdan, *Acad. Rom.*, ms. rom. 5236, fila 243.

Traducere. † In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului Duh amin. Scrie Necula al lui Bobană, judeţ şi cei 12 pârgari şi toţi oamenii buni şi bătrâni din oraşul Bucureşti această a noastră carte acestui negustor cu numele Ghergoman grecul şi cu fii lui câţi Dumnezeu îi va slobozi, ca să-i fie o prăvălie ce este lângă biserica domnească din târg, pentru-că a cumpărat-o Ghergoman grecul dela Pana fiul Stanciului, nepot al lui Chefa din Târgovişte, pentru 4500 aspri gata fără adălmăşari. Şi a vândut Pana acea prăvălie de a lui bună voe şi cu ştirea tuturor negustorilor.

Pentru această să-i fie lui Ghergoman mai sus zisa prăvălie de ocină şi de ohabă şi alt om amestec să nu aibă nimeni.

Iată şi martori punem, din oraş anume: Groza şi Fera şi Marin şi Badiul şi Neanciul fii lui Bacea şi Frango şi popa Bratul şi popa Marco şi diacon Alexe şi Şerban croitor şi negustorii din târg anume: Franţa şi Anghel şi Gherghe al lui Sima şi Boga şi Ilie al lui Calabet şi Matraca şi Crâstea fiul lui Paracsotă şi Rusta şi Sima al Licăi şi Isar Panaiute şi Ghine fratele lui Gherghe şi Costandin şi Socsote Pascalis şi Sima al lui Gherghe. Şi eu Eftimie gramatic am scris în luna Mai 13 zile în anul 7071.

In zilele lui Io Petru voevod.

---

1. сина | с҃и, свят҃го | с҃того, доухѧ | ѧх҃а. 3. синови | сн҃ови, богъ | б҃гъ. 9. человѣкъ | чл҃вкъ. 11. и поп Марко | de două ori. 15. Паскалис — nesigur | în citirea textului dat de Bogdan, граматик | грам, мѣсеца | м҃ца. 16. дьни. | дни. 17. дъни | дн.

Am transcris textul dat de Bogdan punând: punctuaţie modernă, litere majuscule la începutul propoziţiilor şi numele proprii. Prescurtările le-am desfăcut complectându-le, iar literile scrise deasupra rândului le-am coborât în rând, cf. pentru această transcriere modernă şi P. P. Panaitescu, *Hrisovul lui Alexandru cel Bun pentru Episcopia armeană din Suceava (30 Iulie 1401)* în *Revista Istorică Română*, 1934 (IV) p. 45 şi nota de sub text.

www.dacoromanica.ro

II.

† Въ имѧ отца и сина и ѕ҃атого доуха и ѕ҃ата троица нераздѣлима аминъ. Акѡ да ѥ знаѥт писа аз ѳко Влъкан ѳдцѡ и к҃і-тн пѡргарѡм от карш от Бѡкѡрещї їю нашемѡ книгѡ ѳ жѡпана Гѣрге Ламина ѩкоже да ѥ знаѥт пошеже ѡн покѡпише ѥдна правалїе съ двора и съ граж и съ вїракница на двора да ѡлизше съ кола имат врата от къ ѡлицѡ съ дрѡга правалїе и ѥт между Манолѣ кожокар и междѡ Стати Саро от над Гашпар Маца за ҃зїф аспри готоки, и келтоканїе ѥт келтокал аспри ҃а. И продаваше того продатєл иже ѥт вншеписан по име Гашпар Маца та имѡ правалїе иже ѥт вше рѣха съ къса имѣтїю и съ врата на двора и съ врата на правалїе от къ ѡлицѡ съ дрѡга правалїе от негова доброволю и съ ѡзнанїю късѣм мигїшов от гор и от дол и от прѣд ѕ҃ѣщинци и ѿ прѣд добри людїе и стари и младї карашани и от прѣд добри кѡпци ѩкожѥ да бѡдѥт тан правалїе иже ѥт вше писа ѳ жѡпана Гѣрге Ламина шчно къ ѡхабѡ, а от породїна его кари брат, кари сестра, кари братачедїе митѣх да не имат и работѡ иже никожѥ, а нѡ да ѥт жѡпанѡ Гѣрге Ламина колн, тѣри даваше и дароваше на кого ю ѥт колю.

И ѕ҃ведитєлїе поставлѣим по име: поп Братѡлѡ и поп Янанїе и Манѣ Бътог и Їкан Дарчюлов и Дима Милѡна и Карагюз и Кратор и Воико Тѣрзи и Дѡмитрѡ хаци и Станчюл сам и Нѣнчюл и Кира и Їѡню Барєъ-Латъ и Дима. И заклинанїю поставлѣм: кари кон человѣкъ хокнт непитовашеѥ раздрати їю нашемѡ тъкмижїю и їю нашѡ книгѡ, а тога человѣкъ да ѥт трѣклт и афѡри[ѕа]н и да имѣт ѡчистїю съ Їюда и съ Ариїм ѩздмина и да ѥт заклинан от ѳ҃їн ѕ҃ѣти отци иже въ Никн. Писа аз Дѡмитрѡ стар мѣница Фѣврѡар ї҃ дьни, от Адама лѣто ҃зѳ҃н.

Original. Pecete pierdută. Mai multe iscălituri greceşti.
După Ioan Bogdan, *Acad. Rom.* ms. rom. 5236, fila 245-246.

Traducere. † In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh şi sfânta Treime nedespărţită amin. Iată deci scriu eu Vâlcan judeţul şi cei 12 pârgari din oraş din Bucureşti această a noastră carte jupanului Gherghe Lamina ca să ştie pentru-că a cumpărat el o prăvălie cu curte şi cu grajd şi cu poartă la curte (ca) să intre cu carele, are porţi despre uliţă cu altă prăvălie şi este între Manole cojocar şi între Stati Saro dela Gaspar Maţă pentru 17500 aspri gata şi a făcut cheltuială[1]) aspri 1000. Şi a vândut acel vânzător carele este mai sus scris anume Gaspar Maţă acea a lui prăvălie

---

1. сина | сна,ѕ҃атого | ѕ҃тго, доуха | а҃ха, ѕ҃ата | ѕ҃та, 3. нашемѡ | нашѡ, Ламина | Ламина. 4. п.кѡпише | покодпш. 5. правалїе | правалїи, 9. кожокар | кож. Маца | Маца. 14. братачедїе | братчедїе. 15. колн | колни. 20. человѣкъ | чакъ. 20-21. раздрати | раздрал. 21. человѣкъ | чакъ. 23. заклинан | заклинал.

Note la traducere.

1. In text e: и келтоканїе ѥт келтокал a căror traducere ad litteram e: şi cheltuială am cheltuit.

www.dacoromanica.ro

care este mai sus zisă cu toată namestiia şi cu porţi la curte şi cu porţi la prăvălie despre uliţă cu altă prăvălie, de a lui bună voie [1]) şi cu ştirea tuturor megieşilor din sus şi din jos şi înaintea preoţilor şi înaintea oamenilor buni orăşeni şi bătrâni şi tineri şi înaintea negustorilor buni, ca să-i fie acea prăvălie care este mai sus scrisă jupanului Gherghe Lamina ocină de ohabă, iar dintre rudenia lui [2]) ori frate, ori soră, ori copii fratelui amestec şi treabă să nu aibă, nici nimenea, ci să fie jupan Gherghe Lamina slobod, căci a dat-o şi a dăruit-o cui i-a fost voia.

Şi martori punem anume: popa Bratul şi popa Ananie şi Manea Bătog şi Ivan al Darciului şi Dima Miluna şi Caraghiuz şi Crator şi Voicu Terzi şi Hagi Dumitru şi Stanciul singur şi Neanciul şi Chira şi Ianiu Barbă-Lată şi Dima. Şi blestem punem: oricare va îndrăzni să rupă această a noastră tocmeală şi această a noastră carte, iar acel om să fie de trei ori blestemat şi afurisit şi să aibă soartă cu Iuda şi cu nebunul Arie şi să fie blestemat de cei 318 sfinţi părinţi dela Niceia. Am scris eu Dumitru bătrânul în luna în luna lui Februarie 15 zile, dela Adam anul 7098.

Despre judeţul Vâlcan ne aminteşte şi cartea cu data 1592 (7100), Ianuarie 26 a lui Ştefan Voevod, fiul lui Ioan Voevod — prin care se confirmă jupaniţei Milina nişte prăvălii cari i-au fost date de mama ei pe care a îngrijit-o de boală 12 ani. Domnul pentru a face confirmarea solicitată consultă cartea judeţului Vâlcan şi a celor 12 pârgari din oraşul Bucureşti. Cf. I. Bogdan, *Acad. Rom.*, ms. 5236 fila 247 un rezumat scurt după originalul ce se afla înainte de războiu la *Arhivele Statului Bucureşti*, partida mănăstirei Radu Vodă, pachetul 34 doc. 2.

Tot aici menţionăm şi o carte a judeţului Dumitru [3]) care dimpreună cu cei 12 pârgari din oraşul Bucureşti [4]) confirmă stăpânirea locului a 7 şapte prăvălii cumpărate de Cneajna, mare vorniceasă, dela Antonie Şelar [5]). Cartea începe prin aceiaş formulă de invocare simbolică a divinităţii [6]), are martori, e scrisă de un scriitor Gheorghe [7]) şi prezintă interes prin faptul că e scrisă în Târgovişte [8]).

---

1. Adică a lui Gaşpar Maţa.
2. E vorba de Gaspar Maţa.
3) Cf. Ioan Bogdan, *Acad. Rom.*, ms. rom., 5236 fila 248.
4) Textul slav: Дъмитръ годъ и ѣ пръгари из варош Бъкърещи.
5) 2) In text: Антонїе шелар şi Кнѣжиал велика дворничага.
6) 3) Въ имѧ отца и сина и светаго доуха и свѣта троица нераздѣленна в вѣки амин.
7) In text: И писахом аз Герге въ сто̀л градоу глаголеми Тръговище мѣсеца юлїе $\overline{\theta}$ дъни въ лѣто $\overline{\text{ѕзїг}}$ = Şi am scris eu Gherghe în oraşul de scaun numit Târgovişte în luna Iulie 9 zile în anul 7113.
8) Cf. nota 7 de mai sus.

www.dacoromanica.ro

Despre cărți ale județului și pârgarilor orașului București mai pomenesc și următoarele două cărți domnești — și cari se referă și la proprietăți din București: 1) a lui Alexandru Iliaș din 1628 (7136) Martie 11, prin care se confirmă lui Mircea mare logofăt niște locuri de casă din București, cumpărate cu știrea «tuturor orășanilor, mahalagiilor și a județului cu pârgarii» [1]) și unde apar ca martori: «Ghite [2]) pârcălab și din Dobroești Dragul postelnic și Dan fost vătaf la Eremia logofăt și Togoe ceauș și Radul vătaf și bătrânul [3]) Gherghe și Radul negustor și Iane zugrav și Gherghe Cotrăceanul și Spiridon logofăt și Crâstea din Dobroței și popa Ioan din Târgoviște și Stanciul negustor și Mihalcea negustor și Mihalcu șelar și Ivan șelar și Mares [4]) croitor și alții [5]) și 2) a lui Matei Basarab din 1636 Mai 20 [6]) prin care dărueste mănăstirii Sfintei Treimi din București, loc de moară și să nu fie supărată mănăstirea nici de «vornicul din acest oraș București, nici de județul cu 12 pârgari, nici de orășani, nici de sluga domnească».

---

1) In text: вирошанї, мαχαλαγїѣ, гδацов съ пъргари.

2) Nu e sigură lectura în ms. Bogdan.

3) In text e стрѣц.

4) Bogdan nu e sigur asupra lecturii.

5) Cf. Ioan Bogdan, *Acad. Rom.* ms. rom. 5236 fila 250.

6) Cf. Ioan Bogdan, *Acad. Rom.* ms. rom. 5236 fila 251 după orig. slav ce se află la *Arhivele Statului, București*. Partida mănăstirea Radu-Vodă, pachetul 34 doc. 20.

7) In text e: вορник шт тѣм шт вирош Бокорѣщи, нижε гδацѣ съ ѣі пръгари нижε вирошан, нижε глδга господска.

www.dacoromanica.ro

TREI ACTE BUCUREȘTENE DIN VEACUL AL XVII-lea

DE G. NICOLAIASA

Dam mai jos cuprinsul a trei *cărți orășănești* emanate dela *județul orașului Bucureşti cu cei doisprezece pârgari,* în anii 1666, 1670 şi 1673.

Prima (în copie veche) şi ultima (în original) se află în Biblioteca Academiei Române, secția manuscriselor şi documentelor; iar a doua (tot originală) este în posesia d-lui George D. Florescu, care mi-a pus-o la dispoziție cu o rară amabililate.

Tustrele actele încep cu o formulă religioasă scrisă în limba slavonă, pe care nu o mai redăm la începutul fiecărui act aparte: Въ имѧ wтца и с[н]на и с[вѧ]т[а]го д[ѹ]ха троицѧ єдиносѹщна и нераздѣлнаѥ (In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, Treimea cea de o ființă şi nedespărțită). Ele sunt întărite cu semnături ale notabililor şi martorilor şi cu sigiliul în tuş al orașului Bucureşti, reprezentând Buna-Vestire.

*

Primul act este o delimitare a teritoriului mănăstirii Sf. Ioan din Bucureşti:

«Adecă eu Gherghina, județul den oraş den Bucureşti, cu 12 părgari şi cu preoți şi cu toți bătrânii orașului. Scriem şi mărturisim cu această carte a orașului, să fie de buna credința la sfânta mănăstire den Bucureşti, unde iaste hramul marelui prooroc şi înnainte alergătoriu Ioan, şi a parintelui egumenului Athanasie, şi a tot săborul sfintei mănăstiri. Pentru sa să ştie că au avut sfânta mănăstire neşte locuri aicea în Bucureşti, unde

www.dacoromanica.ro

sânt acum Tabacii. Deci părintele egumenul Athanasie vrând să-ş descopere aceste locuri, mers-au în Divan, înaintea Mării Sale Domnului nostru Io Radu Leon Vodă], de au spus Mării Sale. Iar Măria Sa, ca un Domn bun şi milostiv, socotit-a cu tot cinstit sfatul Mării Sale ca să să adevereaze aceaste locuri ale sfintei mănăstiri. Trimis-au Măria Sa den Divan pe Tanasie, vt[ori] portar, la noi şi la alţi orăşani, ca să descoperim aceste locuri ale sfintei mănăstiri, fiind şi înpresurate de multă vreme.

Intr'aceaia, strânsu-ne-am cu toţii, şi aşa am aflat cu sufletile noastre moşiia sfintei mănăstiri: Insă despre oraş din podul ce treace Dâmboviţa spre mănăstirea lui Mihai Vodă, din capul podului despre oraş, pre lângă gardul Panei comisul, pre vale în sus, pre lângă iar gardul lui Pană spătariul Filipescul. Şi mearge pen grădina lui Dumitraşco logofătul, până în gardul mănăstirii Sărindariului. Şi mearge pre din jos de Cruce, preste părău, până în Dâmboviţa, până în Vadul Cailor, până unde am pus şi seamne. Şi le-am împietrit peste tot, cum să să ştie moşiia sfintei mânăstiri al lui s[fe]ti Ioan.

Intr'aceaia făcut-am cartea oraşului denpreună cu toţii, să fie de moşie sfintei mânăstiri, precum au ţinut şi maidenainte dela ctitorii cei bătrâni. Şi mărturii au fostu preoţi i boiari mari şi mici, i oroşani, carii îşi va pune peceţile şi iscăliturile mai jos. Şi pentru credinţă pus-am şi pecetea oraşului, ca să să crează. Şi au scris Vlădilă grămătic ot gospodscoe ţrcve, cu învăţătura lor. Dechemvie 12, l[ea]t 7175 (=1666)».

(Pecetea oraşului).

(ss) Popa Barbul clisiiariul — Daniil ermonah — Dionisie ermonah — Eu Anton vătaf za şătrari — Eu Neagu cupeţul — Eu Bogdan şătrar ot Bucureşti — Eu Toma părgariul — Eu Badea părgariul — Eu Ghira diacon sin popa Boislav — Eu Stoian părgariul ot Sărbi — Eu Stan părgariu — Eu Dan părgariu — Eu Pitea părgariu.

(B. A. R., ms. 3526).

*

Prin al doilea act, se constată şi se întăreşte hotarul dintre două proprietăţi, prin mijlocul unei străzi:

«Az Dragot[ă], judeţul ot varoş Buc[u]reşti, cu 12 părgari, cu preoţi şi cu bătrânii oraşului. Scriemu şi mărturisim cu

www.dacoromanica.ro

această carte a oraşului, ca să fie de bună credinţă la mâna lui Ion păharnicul, ginerel[e] popei lui Gheorghie clisiariul, pentru să se ştie că au avut Ion păh[arnicul] glaciavă cu Spiridon văt[af] za Puşcărie, pentru podul uliţii; zicându Spiridon să dea podul spre locul lui Ion păh[ărnicul]. Iar Ion păh[arnicul] nesuferindu-se, mers-au la Divan, înaintea dumnealui Gheorghie vel dvornic. Dumnealui trimes-au pre Manea vt[ori] vornic la noi şi la alalţi bătrâni oroşani. Şi am căutat cu toţii denpreună şi am găsit hotarul, pusă piatră de alţi boiari mai denainte vreame, în mijlocul podului. Deci dupăce se-au găsit hotarul, aşa i-am judecat, să fie cum au şi fost: Să-ş fac[ă] Ion păh[arnicul] podul despre locul lui, până în piatra; şi Spiridon iar despre locul lui, pană iar în piatră. Şi piatra să fie la mijlocul uliţii, precum au fost pusă. Şi să aibă Ion Păh[arnicul a-ş[i] dereptà uliţa spre Stoian cluc[ea]riul, precum stă hotarul la mijloc. Intr'aceaia făcut-am cartea oraşului la mâna lui Ion păh[arnicul], să-ş îndereptează uliţa precum stă hotarul. Şi cându se-au facut această carte, fost-au şi mărturie preoţi şi oroşani, carii vor iscăli mai jos. Şi pentru credinţă pus-am şi peceatia oraşului. Pis[ah] Vlădil[ă] grama[tic], cu învăţătura lor. Iul[ie] 8 dni, v[ă]l[eat] 7178 (= 1670)».

(Sigiliul în tuş al oraşului.)

(ss.) Popa Barbul clisiiarh — Popa Şerban dela Biserica Doamnii — Manea vt[ori] vornic — Antonii v[a]t[af] za ş[ă]trari — Radul măcelariul — Gavril c[ă]p[i]t[an] — Glig[o]r[ie] biv ceauş.

(Colecţia G. D. Florescu).

*

Al treilea act este o confirmare a stăpânirii unui loc cumpărat în Bucureşti:

«Azъ оуьо Ianache judeţul ot varoş Bucureşte, nepotul lui Gherghe Negrul care au fost judeţ în Bucureşti, cu 12 pârgari, cu preoţi şi cu bătrânii oraşului. Scriem şi mărturisim cu această carte a oraşului, ca să fie de bună credinţă la mâna jupânului Manole zarahul şi a jupuneasii dumnealui anume Mariia şi a coconilor dumnealor câţi Dumnezeu i va darui. Pentru să se ştie că au cumpăratu nişte loc aicea în oraş, în Bucureşti, dela nepoţii Buzeascăi, cu zapis dela mâna lor. Şi

www.dacoromanica.ro

au fostu făcut jupunul (*sic*) Manole case şi hanuri pre acel loc, şi l-au ţinut cu bună pace, până în zilele lui Antonie Vodă. Iar când au fost în zilele lui Antonie Vodă, sculatu-s'au Ianache iuzbaşa Berelescul, ginerele lui Miroslav vistiiariul, cu nişte cărţi bătrâne, zicându cum că acel loc fost-au a lui Miroslav vistiiariul. Şi cu judecata luatu-l-au Ianache iuzbaşa. Iar cându au fost acum, în zilele Măriei Sale lui Domnu nostru Io Gligorie Ghica Voevod, sculatu-se-au Ianache iuzbaşa denpreună cu feciorii lui, anume Gavriil peh (=păharnicul) i Gheorghe, şi se-au tocmit de a lor bună voe de l-au vândutu jupunului Manole, iară cu ştirea vecinilor den sus şi den jos, derept bani gata talere 297. Care loc iaste pre lângă uliţa despre grădina lui S[fe]ti Gheorghie. Şi l-au vândut preste tot.

Intr'aceaia, chematu-ne-au şi pre noi, şi pre alţi bătrâni oraşani, de l-am funiit şi l-am stânjenit. Insă: pre lângă uliţă, den locul Predii slugeariul, până în locul Paraschivii log[ofeteasa] Bolişteanul, despre S[fe]ti Gheorghie, stânjăni 15 p[o]l. Şi despre uliţa care mearge pre lângă locul lui Păun neguţătoriul, stânjăni 10 p[o]l. Şi lungul stânjăni 20. Care loc fost-au şi lui Ianache dat de zeastre dela Ionaşco post[elnic], feciorul lui Miroslav vistiiariul.

Deci dupăce l-am ales şi l-am stânjănit preste tot, făcum *(sic)* şi cartea oraşului pre zapisul lui Ianache, ca să fie jupunului Manole şi jupânesii dumnealui şi coconilor lor, căţi Dumnezeu le va dărui, moşie stătătoare în veaci ohabnică, pentrucă au cumpărat cu bani gata. Şi la această carte a oraşului fost-au şi mărturii boiari i preoţi i neguţători i orăşani, carii [î]şi va pune peceţile şi iscăliturile mai jos.

Şi pentru credinţa, pus-am şi peceatea oraşului. Pis[ah] Vlădilă grama[tic] от господиков црквє, cu învăţătura lor. Mai 14, v[ă]l[eat] 7181. (=1673)».

(Sigiliul în tuş al oraşului).

(ss.) Ianache sud[eţ], гнъ Gherghe biv sud[eţ]. — Pop[a] Stoica clisiar[h] вндкъ pop[a] Stanciul стари — Eu Dragotă biv sud[eţ], (cu pecete) — Eu pop[a] Stoica от S[fe]ti Neculai — Tudorache văt[af] зл şălari — Filip văt[af] зл croitori. (Şi încă 2 semnături nedescifrate).

(B. A. R., doc. 75-CXCVIII).

---

www.dacoromanica.ro

CONTRIBUȚIUNI LA ISTORIA BRESLEI BOIANGIILOR DIN BUCUREȘTI

DE MIHAIL POPESCU

In vremurile vechi meseriașii orașelor din întreaga Europă erau constituiți în asociațiuni, cari la noi se numeau bresle. Breslele erau întocmite după norme bine stabilite ce erau respectate cu cea mai mare scrupulozitate. Pătrunderea meseriașilor în breasla respectivă se făcea cu mare greutate; ei trebuiau să se supună anumitor reguli. Așa mai întâiu un meseriaș trebuia să-și facă ucenicia, apoi, dacă era destoinic, ajungea calfă și în urmă, după ce dădea un examen și dovedea că are mijloacele necesare ca să-și țină prăvalie cu ucenici și calfe, devenia meșter și intra în breaslă.

Breasla avea un conducător ales de meșteri și acesta se numea mare staroste sau epitrop. El era ajutat, în raport cu numărul membrilor breaslei, de un anumit număr de consilieri. Breasla mai avea apoi un patron, un steag și dacă era bogată își clădea și o biserică proprie. Regulile după cari trebuiau să se conducă breslele erau întărite prin hrisov domnesc.

Pentru o mai complectă lămurire asupra modului cum erau alcătuite breslele, ce drepturi și ce datorii aveau breslașii din trecutul orașului București, publicăm mai jos un hrisov dat breslei boiangiilor din acest oraș de Grigore Dumitrie Ghica la 18 August 1824. Normele de conducere, precum și drepturile și datoriile celorlalte bresle, nu diferiau mult de cele cuprinse în acest hrisov domnesc.

* * *

Ion Grigorie Dimitrie Ghica V. V. i gospodar zemli Vlahiskoe. Intre alte rufeturi [1]) ale politii Bucureștilor s'au aflat și

1) rufet = breaslă sau corporație de meseriași.

www.dacoromanica.ro

breasla Boiangiilor, carii ca niște trebuincioși ce sânt obștii au avut și priveleghiuri domnești coprinzătoare de orânduiala și obiceiul acestui rufet, precum ne-am pliroforisit Domnica mea din condicile Divanului, că priu sineturi domnești au avut rânduială ca boiangii să fie rufet, cum sânt și alte rufeturi, și să aibă un proestos și epitropi dintre ei. Du[pă ca]re acele sineturi domnești au fost boiangii nesupărați, lucrându-și meștesugul lor, far dă a să amesteca alții. Și la pricina ce au avut boiangii cu fabrica nouă ce să deschisese de șaliuri i ghermesuturi [1]) pentru menghina [2]) ce era dată acei fabrici, fiind fost fabrica aceasta a sandalgilâcului [3]) cu menghina izvodită și adusă de noi într'această țară, precum prin hrisovul ce ni să dedese de la răposatul Domn Constandiu Vodă Ipsilant ot leat 1803 Ghenar 15, să arată pricina dându-să pă obrazul nostru fabrică i menghina cu priveleghiuri și cu osebite mili domnești, la care menghiuă umbla boiangii a să amesteca, și prin judecată s'au hotărît ca boiangii să nu fie slobozi a ținea menghină, ci după coprinderea hrisovului ce avea fabrica de sandalgilâc menghina și lucrul menghinii s'au fost dat a-l ținea numai fabrica aceasta, iar alt nimeni nu au fost slobod a avea menghina, ci câți vor voi să-și menghenească lucrurile lor vechi sau nouă, să meargă la fabrică. Au fost și legată fabrica cu menghina dintruntâiu a da la mânăstirea Mărcuții câte taleri 400 pe anu și fiindcă și fabrica de șaliuri i ghermesuturi din răzmiriță ot leat 1806 stricându-să, nu s'au mai pus în faptă, iar în urmă la leat 1816 prin hrisov domnesc ni să hărăzise menghina pă obrazul nostru și făr dă fabrică, cu îndatorire a da acei taleri 400 pe anu la cutia milostenii. Care acest privilegiu al menghinii după rugăciunea ce ne-a fost făcut Nicolae, logofăt al sfintei Mitropolii, o am fost lăsat a să folosi el cu dânsa și prin jalba ce au dat Domniei meale boiangii au arătat că sânt încărcați cu greutate la plata hainelor ce le dau la menghină, cu care sânt siliți și ei a cere prețuri mari la mușterii, cerând ca plata menghinii să o orânduim noi a-le fi cu ușurință la hainele ce vor duce boiangii a le da la menghină, căci mai înaiute plătea la o haină mare pentru menghină: 20 da parale, iar la haina mică, adică scurteică, 10 parale și

1) ghermesut = un fel de atlas cu ape, *moire*.
2) menghină = piuă.
3) sandalgilîc = ștofa de mătase.

www.dacoromanica.ro

cu încetul urcându-să au ajuns dă plătesc acum de haina mare un leu şi de haina mică pe jumătate, rugându-să a să lăsa pă preţul cel uşor că menghina n'are vre-o greotate dă cheltuială. Aşijderea au cerut să dăm hotărîrea noastră ca să nu fie slobod nimenea din isnaful [1]), lor să ceară menghina pă obrazul lor, nici să o ţie în arendă ca să face năpăstuire şi pagubă celor săraci, ci să fie totdeauna la mână de om streiu dă meştesugul lor, îndatorându-să a le păzi dreptatea, nici să le strice hainele sau să le arză. A cărora cerere chibzuindu-o Domuia-mea mai întâi am hotărît de am dat menghina sfintei bisearici Dintr'o zi [2]), ca din venitul ei să să ajute la trebuinţele ce are, unde am dat şi domnescul nostru hrisov coprinzător pe larg dà pricinile aceştii menghini. Şi după cererea boiangiilor am dat şi hotărîre ca nici odată să nu să dea nici în lucrare nici în arendă la vreunul din boiangii, ci la om adiafor [3]) dă boiangii precum şi la plată să nu să ia mai mult decât parale 20 la haina cea mare şi parale 10 la haina cea mică. Şi numai această sfântă bisearică sa aibă menghina şi lucrarea ei, iar altul să nu fie nimeni slobod nici a face menghină nici a lucra. Şi bisearica să o aşaze la un loc cuviincios unde le va veni şi boiangiilor cu înlesnire a merge să-şi dea lucrurile lor la menghină, dator fiind cel cu menghina a le păzi dreptatea, să nu prelungească, ci precum le vor duce aşa să le şi scoaţă din lucru, iar să nu scoaţă mai nainte haina celui ce au adus-o în urmă, nici să le strice sau să le arză hainele, că să vă îndatora a le plăti. Şi precum din partea noastra am primit cererile boiangiilor cu al lor folos văzut şi cunoscut scăzându-le plata pă jumătate, asemenea legăm şi pe boiangii să urmeze cu obştea adică să nu ceară preţuri mari la văpsit, ci să păzească şi ei rânduiala veche cu eftinătate, adăogând un puţin lucru pentru văpsele care să vor fi mai scumpit. Nici să facă lucru ce l-au tocmit a-l face cu boia bună, să-l facă cu boia proastă, nici să ceară preţ mare la boiaoa proastă ca la boiaoa bună. Adică cu nici un mijloc să nu facă înşălăciune norodului, ci să păzească cumpăna dreptăţii întru toate, ca să să cunoască de obşte în faptă eftinătate, căci în urmă găsimdu-să cu viclenii, vor fi osândiţi a-şi pierde privileghiul acesta. Deosebit să fie slobozi prostimea

1) isnaf = corporaţie cu staroste.
2) azi biserica albaneză.
3) adiafor = străin.

www.dacoromanica.ro

care îşi văpsesc lucrurile lor pă la casile lor cu ierburi şi cu altele precum au fost din vechime, dar să nu văpsească ale altora, iar pentru celelalte obiceiuri ale isnafului lor să să păzească rânduelile lor. Adică I-iu să aleagă rufetul pă unu dintre ei mai mare să le fie proestos, care prin ştirea dumnealui vel cămăraş [1]) să să orânduiască şi carele să ţie şi hrisov domnescu la a lui îngrijire, să ţie şi condică de toţi meşterii anume cum şi de călfi i ucenici spre a fi ştiuţi breslii totdeauna; să ţie proestosul [2]) şi un ceauş [3]) supt ascultarea sa pentru trebile rufetului, cum sânt şi la alte rufeturi şi dinpreună cu doi trei epitropi mai bătrâni ai rufetului să judece pricinile ce vor avea boiangiu, cu boiangiu, atât pentru ale meşteşugului lor, cât şi pentru ucenici şi calfi. După orânduiala rufetului lor să-i îndrepteze, iar care nu să vor odihni pă judecata lui, să-i judece dumnealui vel cămăraş, nefiind volnici pentru pricini de ale meştesugului lor a merge la alte judecătorii. Şi proestosul să fie scutit despre partea breslii de orice dare va fi pe breaslă. Al 2-lea. Să ţie cutie cum şi alte rufeturi, care cutie pecetluită de bătrânii breslii să să ţie de proestos şi din săptămână în săptămână să dea la cutie fieşcare câte parale [patru cum şi călfile când] vor fi destoinici a dăschide prăvălie cu ştirea rufetului să dea la cutie taleri 10. Asemenea şi călfile când să vor tocmi la meşteri să dea la cutie, însă calfa mare taleri cinci, calfa de mijloc taleri doi şi jumătate şi calfa mică parale cincizeci. Aşijderea şi ucenicul când să va tocmi la meşter să fie prin ştirea proestosului şi trecându-să zapisul la condica rufetului să dea stăpânul ucenicului taleri unul, cum şi când vreun meşter va face vre-o greşeală ori a strica lucrul cuivaş sau a face urmare înpotriva hrisovulu, ipă acela sâ-l judece proestosnl şi cu epitropii breslii şi să-i facă dojana cea cuviincioasă spre înfrănare şi după vină să puie şi cevaşi la cutie precum va găsi proestosu şi bătrânii breslii cu cale. Al 3-lea. La şase luni să să deschiză cutia faţă cu adunarea breslii, ca să vază ce s'au strânsu şi dintr'această cutie să să ajute cei scăpătaţi din breasla lor, care nu vor fi vrednici a să chivernisi sau va cădea la vre-o boală îndelungată, cum şi cei ce vor muri din breaslă şi va fi sărac să să îngroape cu cheltuială de la această cutie. Al 4-lea. Când

1) Cămăraş = păzitorul tezaurului Domnitorului.
2) Proestos = conducător.
3) Ciauş = curier sau ştafetă.

www.dacoromanica.ro

va merge ceaușul rufetului să cheme pă vreunul din rufet la proestos și la bătrâni ori pentru vre-o pricină de judecată sau pentru altă trebuință, să fie supus de a merge și să aibă ceaușu câte o para de prăvălie pă săptămână. Al 5-lea. Nici un boiangiu să nu fie volnic a deschide prăvălie făr de știrea isnafului, adică de va fi din cei ce au învățat meșteșug aici, când să va cunoaște dă vrednic și va pune la cutie ceia ce este orânduit, atunci să deschiză, iar de va fi strein cu știința meșteșugului deplin priimind a fi rufet și el pă lângă ceilalți și păzind orânduelile rufetului, dând și la cutie acei taleri 10, cum și ceale următoare pă săptămână va avea voe a deschide. Și prăvălia ce va vrea să deschiză calfa, să nu o deschiză lângă meșteru ce au lucrat, ci să fie mai departe măcar peste cinei șase prăvălii. Al 6-lea. Nici un meșter să nu fie volnic a tocmi calfă în prăvălia sa făr de știrea proestosului și a epitropului. Iar când să va bolnăvi ca să nu-i șază prăvălia închisă, să să ia o calfă dă la cel ce va avea mai multe și să să dea la cel bolnav. Al 7-lea. Nimeni din alte rufeturi să nu să amestece la meșteșugul lor, adică nici basmagii, nici tabacii, nici ceaprazarii, nici ibrișimgii, nici mătăsarii armeni, nici alt oricine ar fi, precum nici boiangii să nu să amestece în meșteșugul altora ca să să poată hrăni fiecare cu meșteșugul lor. Al 8-lea. Când va veni marfă de văpsele pentru meșteșugul lor să nu fie volnic nimeni din isnafu lor a merge singur să o cuprinză, ci cu toții dimpreună mergând, să ia fieștecare după puterea sa și să pue la cutie câte un bau și jumătate la ocaoa de boia. Al 9-lea. Când vreunul din boiangii va strica lucrul cuivaș sau va înșela pe cinevaș arătând stăpânul lucrului pă acel boiangiu la proestosul, dator să fie proestosul i cu cel mai întâi a aduce pă acel boiangiu și prin cercetare să facă negreșit îndăstulare dă plată acelui stăpânu, căci precum ale lor orâudueli și obiceiuri le-am întărit printr'acest hrisov, așa și a norodului celor ce au trebuință de văpsit voim și cerem Domnia mea să li să păzească dreptatea la plata prețului văpsitului și să-și aibă înlesnirea în trebuințele lor făr de a pătimi necazuri sau pagube.

Poruncim dar ca și isnaful acesta să pazească un drept și o cumpănită plată pentru văpsitul lucrurilor norodului, făra a cere preț de plată nesuferit, ca să nu pricinuiască necazuri că vor pierde privilegiul ce-l au. Și am adeverit hrisovul acesta eu însuși domneasca noastră iscălitură și pecete i cu credința prea

www.dacoromanica.ro

iubiţilor Domnii meale fii Constandin Voevod, Scarlat Voevod, Grigorie Voevod, Panaghiotache Voevod, Dimitrie Voevod, marturi fiind şi Dumnealor cinstiţii şi credincioşii boerii veliţi ai Divanului Domniei meale: Pan luminatul beizade Gheorghie Ghica epistatul postelnicii cei mari, Pan Costandin Creţulescu vel ban, Pan Barbul Văcărescul vel vistier. Pan Istrate Creţulescul vel dvornic de ţara dă sus. Pan Grigorie Filipescu vel spatar, Pan Costandin Filipescul vel dvornic dă ţara de jos, Pan Iordache Golescu vel dvornic al treilea. Pau Ioan Ştirbei vel dvornic al patrulea, Pan Fotache Ştirbei vel logofăt dă ţara de jos, Pan Mihalache Racoviţă vel logofăt dă ţara dă sus, Pan Nestor vel logofăt a streinilor pricini, pan Ioan Fălcoian vel logofăt dă obiceiuri, Pan Ştefan Bălăcean vel hatman, Pan Mihalache Grecean vel agă, Pan Mihăiţă Filipescu vel dvornic al politii, Pan Costache Zef vel comis şi ispravnic, Pan Mihalache Racoviţă vel logofăt dă ţara dă sus. Şi s'au scris hrisovul acesta în anul al treilea dintru întâia Domnii Meale aici în oraş Scaunului Domnii Meale Bucureştii la anii dă la naşterea Domnului Dumnezeu şi Mântuitorului Nostru Isus Hristos 1824 August 18, de Chiriţă logofătul dă la divan.

Io Grigorie Dimitrie Ghica Vv. bojiu milostiu gospodar zemli Vlahiskoe. (ss) Grigorie Ghica Vv.

Procit vel logof. L. P.

---

www.dacoromanica.ro

DRUMUL URMAT DE PROCESIUNEA RELIGIOASĂ A MOAȘTELOR SFÂNTULUI GRIGORE, ÎN BUCUREȘTI LA 1765

DE GEORGE D. FLORESCU

In revista »*Biserica ortodoxă română*» de acum 31 de ani [1]) aflăm un document foarte interesant pentru topografia oraşului nostru, document dela Ştefan Mihai Racoviţă Voevod, care descrie o procesiune religioasă cu moaştele sfântului Grigore Decapolitul pe uliţele cele mai însemnate ale Bucureştilor acelor vremuri, şi aceasta pentru a ridica rugi fierbinţi către A Tot Puternicul şi a stăvili molima de ciumă ce se abătuse asupra capitalei ţarii.

Moaştele aduse dela vechea ctitorie a boerilor Craioveşti [2]) dela mănăstirea Bistriţei din judeţul Vlaşca, fusesera depuse în biserica metropolitană, iar în ziua de Duminică 1 Mai, dupa rugăciunile facute de întreg clirosul mitropoliei, se forma o procesiune în frunte cu mitropolitul ţarii Grigore, însoţit de multe feţe bisericeşti române şi straine.

Documentul dela Ştefan Racoviţă care memorează această procesiune poartă data de 23 Mai 1765 şi este o întărire de diverse privilegii date mănăstirii păstratoare a sfintelor moaşte.

Din conţinutul actului ceiace interesează Bucureştii este drumul pe care l'a urmat aceasta procesiune [3]).

---

1) v. anul XXVIII, 1904, No. 1, pp. 57-65: articolul d-lui AL. LAPEDATU *O procesiune religioasă la 1765*.

2) Moaştele sfântului fuseseră aduse din Serbia de către marele ban Barbu Craiovescul cu vreo 250 de ani înainte (v. *Ibidem*, p. 58).

3) D. Lapedatu, în studiul acestui document, dupa ce dă lămuriri în notele ajutătoare (v. notele 1 şi 2 dela p. 59 privitoare la livedea domnească şi hotarele vechei curţi domneşti) ne spune referitor la identificarea uliţelor amintite în document că e greu a stabili corespondentele acestor uliţi dupa orânduiala actuală a Bucureştilor, adică cea dela 1904 care nu s'a prea schimbat până azi.

www.dacoromanica.ro

Iată textul din hrisov referitor la acel eveniment bucureştean:

«..... Deci când au fost duminică zi întâi de Mai «am plecat şi noi cu toată politia şi mulţimea noro- «dului de am mers în sfânta mitropolie, etc..... Şi «împreună cu sfinţia sa părintele mitropolit chir Gri- «gorie i (urmează numele celorlalţi prelaţi) am ridicat «moaştele sfântului, etc..... şi am pogorât în livade [4]) «de s'au făcut o sfeştanie spre sfinţirea norodului. «Iară după aceia, etc..... am rădicat sfintele moaşte «de am plecat *pe podişorul de peste Dâmboviţă, prin «poarta din mijloc a curţii domneşti şi am eşit pe poarta «din jos,* şi stropind uliţele şi norodul cu aghiazmă. «Şi aşa am mers cu sfintele moaşte *pre uliţa băr- «bierilor, pre uliţa cea mare a şălarilor, pre la hanul «lui Şărban Vod, pre la hanul Stravopoleos si am eşit «la uliţă la sf. Ioan: de acolea pe pod la vale am intrat «în curtea domnească pe poarta din sus şi apoi iarăşi «prin poarta din mijloc, prin livade, până iarăşi la «sfânta mitropolie.....»*

Pentru descrierea drumului urmat de acest cortegiu bisericesc, ne vin în ajutor lucrările topografice asupra oraşului nostru alcătuite cu circa 25 de ani mai târziu de către locotenenţii austriaci din armata de ocupaţie a ţărilor române de sub comanda principelui de Coburg [5]). De aceia am crezut necesar a reproduce aci parte din planurile acestor doi scrupuloşi ofiţeri pentru porţiunea din jurul fostei vechi curţi domneşti.

Prin urmare procesiunea cu moaştele sfântului Grigore Decapolitul scoborând din dealul mitropoliei, a trecut pe lângă proprietăţile boerilor Brâncoveni [6]) îndreptându-se prin livedea domnească, în stânga gârliţei ce curgea prin grădina acestor case, spre «podişca» de peste gârlă. Această «podişcă» — evident peste vechiul curs al Dâmboviţei [7]) — se afla cam în

4) Prin urmare procesiunea s'a coborât dela mitropolie spre curtea boerilor Brâncoveni, ce era la poalele dealului, pe terenurile livedei domneşti.

5) v. recenta mea lucrare: «*Din vechiul Bucureşti: biserici, curţi boereşti şi hanuri între anii 1790—1791 după două planuri inedite*», ed. N. Stroilă, 1935.

6) v. *ibidem*, pp. 110—111 No. 3 negru.

7) v. *ibidem*, planşa înfăţişând planul actual al centrului oraşului în comparaţie cu cel al Bucureştilor sfârşitului veacului al XVIII-lea.

www.dacoromanica.ro

dreptul micei străzi de azi dela Bazaca ce corespunde din strada Carol pe piaţa Sf. Anton spre hale, şi pe care încă spre începutul veacului trecut se afla «vadul sacagiilor». Alaiul cu sfintele moaşte în racla lor de argint făcută de către Bălaşa Doamna lui Constantin Şerban Voevod [8]) după intrarea în curtea veche prin «poarta din mijloc» [9]) cârmi la dreapta pe o uliţă în lungul

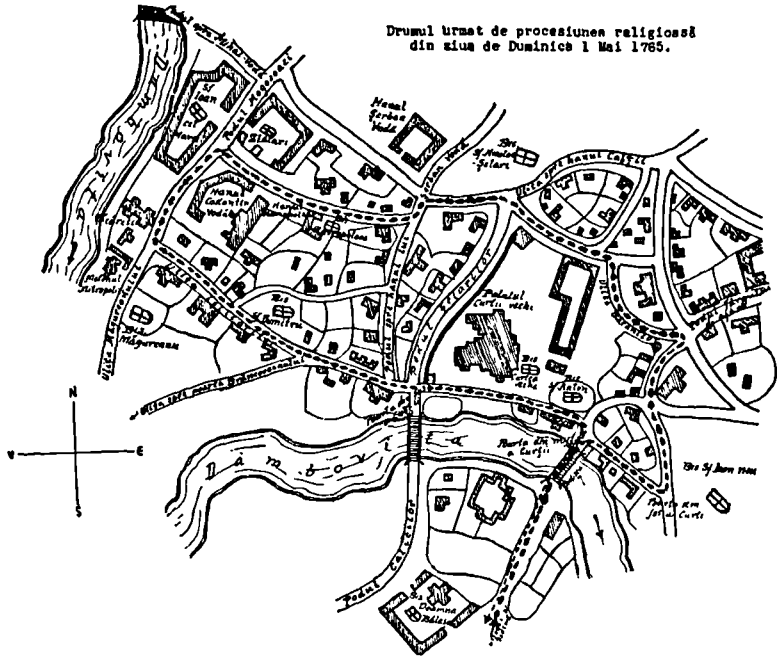

actualei străzi Carol I spre bulevardul Maria. Cârmind din nou la stânga într'o stradă care astăzi nu mai există [10]) şi care se lega cu fostul pod al târgului de afară (actuala cale a Moşilor) trecând nu departe de intrarea bisericii Sf. Ioan nou unde se

8) v. AL. LAPEDATU, *o.c.* din revista »*Biserica ortodoxă română*», p. 62, nota 3, unde se indică întreaga bibliografie privitoare la această ştire. Documentul lui Ştefan Racoviţă afirmă totuşi că racla fusese facută de către Constantin Cârnul la 1656 (v. *Ibidem*, p. 62).

9) Nu-mi sunt cunoscute multe documente în care această poartă să fie amintită, chiar în actele vremurilor. Ea se găsea în dreptul străditei de azi ocupate de mici negustori cu taraba la stradă, dela bazaca spre halele centrale.

10) Intregul acest cartier — care încă şi în prima jumătate a veacului trecut va fi fost acelaş — a fost complectamente transformat cu ocazia lucrarilor de refacere a mahalalei după groaznicul foc din 23 Martie 1847.

www.dacoromanica.ro

afla fosta poartă din jos a curţii, documentul memorează «uliţa bărbierilor›, care trebuia să fie în lungul viitoarei uliţi «a boiangiilor», actuala stradă a Bărăţiei.

Dar documentul precizează «*pre uliţa cea mare a şălarilor*›, şi ne este cunoscut că actuala stradă cu acelaş nume este între cheiul Dâmboviţii şi strada Lipscani. Nu pot crede că procesiunea, ecând prul «uliţa bărbierilor», intrând în uliţa ce se scugea, dealungul actualei străzi Oituz intrând în strada Şelarilor de azi să fi cârmit spre stânga la vale spre fosta poartă din sus a fostei curţi domneşti, pentru a se sui din nou pe strada Smârdan de azi — vechiul pod dela poarta din sus spre hanul lui Şerban Vodă — cunoscută bunicilor noştri sub numele de uliţa germană. Alaiul a trebuit să intre din str. Oituz — fostă Gabroveni — într'adevăr în podul Şelarilor iar pe aceasta spre deal într'o uliţă ce era dealungul actualei străzi Lipscani între această stradă a Şelarilor şi strada Smârdan, căci numai aşa se poate înţelege că procesiunea a fost pe la hanul lui Şerban Vodă, pe lângă care nu a putut decât trece în apropiere, căci documentul în continuare spune că alaiul a trecut pe la hanul Stavropoleos, care chiar dacă nu se află azi încă în fiinţă, însă ştim că era pe actuala stradă Stavropoleos şi înconjura bisericuţa cu acest nume. Pe această veche uliţă procesiunea s'a îndreptat către mănăstirea Sf. Ioan cel mare fostă pe locul actualului palat al Casei de depuneri şi consemnaţi, trecând pe lângă celelalte două hanuri bucureştene: Constantin Vodă la stânga şi Zlătarii pe dreapta.

Peste drum se afla vechea ctitorie a lui Andrei vistierul [11]) de pe la sfârşitul veacului al XVI-lea.

Actul lui Ştefan Racoviţă accentuează asupra faptului că procesiunea a urmat «*de acolo pe pod la vale* . Prin urmare cortegiul a cârmit din nou la stânga, şi ca mergea spre vale este foarte adevărat, căci calea Victoriei scoboară încă şi azi spre gârlă.

Specificarea că procesiunea a intrat prin poarta din sus în incinta curţii vechi, ne indică într'un mod precis ca moaştele sfântului au fost purtate prin str. Carol I, vechea uliţa a işlicarilor, iar în urmă «uliţa franţuzeasca». Poarta din sus se afla

---

11) v. studiul meu recent amintit mai sus: No. 18 roşu, p. 30.

www.dacoromanica.ro

la răscrucea acestei mult umblate artere bucureștene din zilele noastre cu strada Șelarilor.

De aci procesiunea reintra în incinta fostei curți domnești, trecând în fața ruinatului palat domnesc precum și în fața bisericii acesteia, până iar la poarta din mijloc. Trecând din nou podulețul de peste gârlă, moaștele sfântului Grigore fura readuse în biserica mitropolitană, fiind lasate spre păstrare cu toată cinstea cuvenită lor, și aceasta până la trimiterea lor vechei ctitorii de unde fuseseră aduse.

9 Mai 1935.

www.dacoromanica.ro

DIN ACTIVITATEA TIPOGRAFICĂ A BUCUREȘTILOR

(1678–1830)

DE DAN SIMONESCU

Nu avem încă un studiu asupra activității tipografice în România, luată ca element de cultură națională. Din acest punct de vedere, Bucureștii au avut un rol precumpănitor, fiind însăși Capitala Țării-Românești. Notița de o pagină a lui Gr. Crețu, *Tipografiile din București dela 1678—1860* (în *Revista pentru istorie, archeologie și filologie,* XI, (1910), p. 96), în care, până la 1830, numește 8 tipografii (el numără, greșit, 9) ale Bucureștilor, scrisă de altfel fără pretenții, este cu totul sumară, este un simplu tablou. *Spicuirile* lui George Ionescu, utilizată și de noi, cuprinde material interesant, dar rânduit fără metodă și cu greșeli, mai ales pentru cărțile tipărite în limba greacă. Un studiu complet asupra tipografiei Bucureștilor în epoca veche, nu se poate da până nu se termină tipărirea *Bibliografiei românești vechi* și pentru epoca 1818—1830. Deaceea în acest articol ocazional, pentru... *luna Bucureștilor,* dau câteva priviri generale, care pot fi amplificate și cu alte amănunte, dar numai într'o monografie specială.

Este lucru foarte bine cunoscut că activitatea literară și culturală românească, sub înfățișarea *cărții tipărite,* s'a mărginit multă vreme numai la *imprimarea cărților bisericești;* după cum, tot așa de bine se știe, că primul factor îndrumător spre o vieață culturală și literară a fost *clerul,* care activa în jurul mănăstirilor sau al bisericilor.

In luna Septemvrie a anului 1652 se isprăvea tipărirea ultimei cărți ce apărea la Târgoviște, ca reședință metropolitană a Țării-Românești, *în typográfia luminatului Domn Io Matheĭ Voevod Basarab* și anume *Târnosanie... pre limba proastă rumâ-*

www.dacoromanica.ro

neaşte, cu totu typicului şi învăţatura ei (caci rugaciunile erau în slavoneşte), *cu oserdia şi cheltuiala* [1]) Mitropolitului Ştefan, care a mai păstorit până la 25 Apr. 1668, data morţii lui.

Dar ‹ odată cu punerea lespezii de mormânt pe rămaşiţele sale îngropate în Mitropolia Târgovişteі, se mută şi Mitropolia la Bucureşti › [2]), unde Constantin Basarab, zis Cârnul (Aprilie 1654 — Martie 1658), zidise «o mănăstire mare care este în vîrfulu unei movile din Bucureşti unde este hramul svântului Costandinu Impăratulu şi muma lui Elena › [3]).

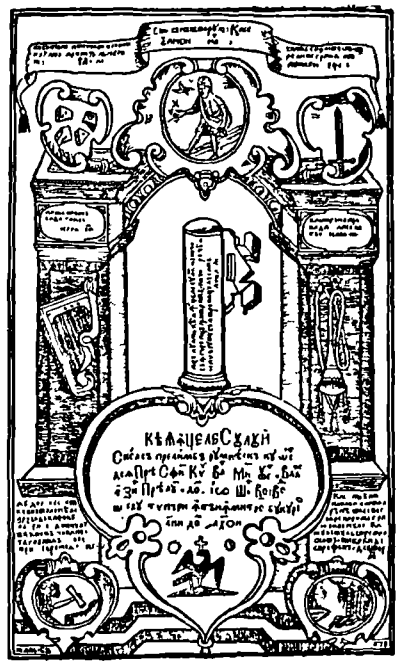

Fig. 1. Titlul românesc dela *Cheia înţelesului*, Bucureşti 1678.

După Constantin Cârnu, Bucureştii devin tot mai mult reşedinţa preferată a voevozilor şi astfel se îndeplineşte strămutarea capitalei Ţarii-Româneşti, dela Târgovişte la Bucureşti [4]). In aceste împrejurări reîncepe activitatea tipografică a Ţarii-Româneşti, după o întrerupere de 26 ani, strămutata, şi ea, pe lângă noua Mitropolie a Bucureştilor, în 1678. Domn, de curând suit pe tron, era Şerban Cantacuzino, iar Mitropolit Varlaam, care nu prea se avea bine cu Domnul, pentrucă acesta susţinea pe fostul Mitropolit Teodosie din Veştem [5]).

---

1) I. Bianu şi N. Hodoş, *Bibliografia românească ve he*, I, Buc. 1903, p. 204—206, nr. 62.

2) Virgiliu N. Drăghiceanu, *Mitropolia Târgovişteі*, Buc. 1933, p. 6.

3) *Istoria ţerei Româneşti de cându au d scălicatu R mâni*, atribuita lui Stoica Ludescu, în *Magazinu Istoricu pentru Dacia*, IV, Buc. 1847, p. 336.

4) Const. Moisil, *Bucureştii vechi, schiţă istorica şi urban st că*, Buc. 1932, p. 21. (extras din *Boabe de grâu*, Nr. 9 din 1932).

5) Aceasta se străvede chiar din *Cronica ţarii* atribuită lui Stoica Ludescu (v. *loc. cit.*, vol. V, p. 20). — *Sfânta Episcopie a Eparhiei Râmn cului N ul Severin*, Buc. 1906, p. 53—60. Dr. D. Stănescu, *Cultul Mai i D mnului la Rom ni*, Buc. (1925), p. 98—108.

www.dacoromanica.ro

Tipografia mitropoliei

Prima carte tipărită la Bucureşti este: *Cheia Inţelesuluĭ scoasă pre limbă rum⟨â⟩nească cu os⟨e⟩rdiia Prea Sf⟨i⟩n⟨ţitului⟩ kyr Var⟨laam⟩ Mit⟨ropolitul⟩ Ugr⟨o⟩-Vlah⟨iei⟩ în zil⟨ele⟩ Prea-lu-m⟨inatului⟩ Dom⟨n⟩ : Io Şer⟨ban⟩ Voevod. Şi s'au typărit întăĭ în Mitrop⟨olia⟩ Bucureşt⟨ilor⟩. Anii Dom⟨nului⟩ 1678* [1]) (v. facs. nr. 1). Poate chiar din cauza raporturilor cam aspre dintre Mitropolit şi Domn, numele acestuia nu apare sub nicio formă în prefaţa lui Varlaam, cum era obiceiul. Pe verso titlului nu mai apare, ca în majoritatea cărţilor bisericeşti, nici stema ţării cu obişnuitele stihuri închinate ei şi Domnului, ci din contră avem stema Mitropoliţilor Ungro-Vlahiei, reprezentând: «crucea, cârja, mitra şi capasulŭ [2]) mare» încadrate în ghirlande de flori pe care sunt scrise iniţialele cirilice: Ѯ. Б. Ѧ. М. З. Ѯ. Г. Б. К. Deasupra ghirlandei stă Isus Hristos, având la dreapta şi la stânga 2 îngeri. In câmpul interior al stemei, jos, o bisericuţă şi pământ. Titulatura lui Varlaam este de Mitropolit «alu Scaunuluĭ Bucureştilorŭ», dar şi «alu Tărgovişti». Foarte puţine date avem asupra împrejurărilor de tipărire, atâtea numai câte le-a expus Varlaam însuşi în prefaţă: «cu multă usrădie amŭ nevoitŭ şi dascali de typografie am adusŭ în sfânta şi de Dumnezeŭ păzita Mitropolie a Scaunului Bucureştiloru şi ĭ-amu aşezatu de iznoavă typografie, adecă typariu de tipăritul cărţiloru amŭ rădicatu, cu toate meşterşugurile câte au trebuit... şi s'au începutu a să typări cu toată nevoinţa, cu bună socotire» [3]). Ce provenienţă are cartea, ne spune tot el în aceiaşi prefaţă: «... cercetare am făcutu ce carte ar fi de-oca⟨m⟩dată maĭ de folosŭ întru néamulu nostru rumânescu a să tipări şi a să da Beséricii noastre cei pravoslavnici şi amŭ aflatu acĭastă carte ce să chiamă sloveneşte Ключъ Разумѣнiя, adecă ce să zice rumâneşte *Cheĭa Inţelesuluĭ*, făcută... pre limbă ruséscă de... Ioanikie Galetovski, arhimandritulu Cernigovuluĭ, caré fiindu tipărită întru vestita cetate a Livovului» [4]). Traducerea în rumâneşte, care l-a costat «multă

1) I. Bianu şi N. Hodoş, *op. cit.*, p. 217—222, nr. 68.
2) *ibidem*, 217: capas ⟨'η κάππα = mantie (arhierească).
3) *ibidem*, 220.
4) *ibidem*, 220. Cartea este un fel de cazanie, dar traducerea românească nu reproduce opera întreagă a lui Galiatovskij. O analiză comparativă, dar sumară, a lor v. Dr. D. Stănescu, *op. cit.*, p. 85—92. Dl. prof. Şt. Ciobanu dela

www.dacoromanica.ro

cheltuiala»; au facut-o, ne-o spune, «dascali învăţaţi . Cartea este, într'adevăr, nu numai o traducere a carţii lui Galiatovskij, dar chiar pagina de titlu (v. facs. nr. 1) este o reproducere fidelă a paginei cu titlul cărţii ruseşti, după cum uşor se poate convinge oricine, comparând titlurile atât ca ilustraţie, cât şi inscripţiile lor, româneşti [1]) şi slave, între ele. Academia Româna achiziţionând [2]), după imprimarea *Bibl. rom. vechi,* foaia de titlu al originalului (v. facs. nr. 2), astăzi putem preciza titlul operii: *Cheia Înţelepciunei a preoţilor, legiuitorilor şi a laicilor, cu îndreptare şi adaose de către nevrednicul ieromonah Ioanichie Galiatovskij, rector şi egumen al Fraţiei Kievului, anul 1665, în luna Septemvrie ziua 30. Dată la lumină în Lemberg (Lwów), în tipografia lui Mihail Sliuzka* [3]). Gravura executată în: *1664 în schitul Luca.* Gravurile exemplarului românesc sunt executate de Ioan Bacov, în 1678.

Fig. 2. Titlul slav dela *Cheia înţelepciunei*, Lwów 1665.

Cartea este însemnată pentru afirmarea raporturilor culturale româno-polone. In Polonia catolică, cât şi în Ucraina, existau *fraţii* ortodoxe de-ale Rutenilor, grupate în jurul bisericilor (de ex. frăţia şi biserica Adormirea Maicii Domnului), care uneori aveau şi tipografii înfiinţate şi înzestrate de domnii români,

---

Chişinău pregăteşte un studiu mai întins asupra lui Ioanikie Galiatovskij şi răsunetul operii lui în literatura românească. D-sa mi-a comunicat o bogata bibliografie rusească asupra *Cheii înţelesului*, dar ea va intra, negreşit, în studiul d-sale, pe care-l aşteptăm cu multă nerabdare.

1) Transcrierea în litere latine a multelor inscripţii cirilice din titlu, v. la I. Bianu şi N. Hodoş, *op. cit.*, 2:7: fiecare inscripţie, caşi în originalul slav, explică desenul respectiv din titlu.

2) *Biblioteca Academiei Române*, secţia carţi rom. vechi, mapa *Bibl. rom. veche*, addenda.

3) Traducere datorită amabilităţii d-lui Damian P. Bogdan.

www.dacoromanica.ro

cum de ex. a făcut Miron Barnowski la Lwòw (circa 1630), căruia i s'au şi dedicat primele cărţi tipărite acolo [1]).

Cartea lui Galiatovskij este produsul spiritual al unei asemenea frăţii şi-şi găseşte admiraţia din partea Mitropolitului Varlaam, la Bucureşti. Cartea însă n'a radiat raze calde, nu s'a prins de sufletele cititorilor, poate şi pentrucă omiletica tradusă, dar neadaptată la vieaţa locală, nu putea impresiona prea mult.

Când în 1680 apare a doua carte tipărită la Bucureşti, *Liturghia,* din îndemnul şi cu cheltuiala Mitropolitului Teodosie, reinstalat în scaun de Şerban Cantacuzino, simţim palpitând mai multă vieaţă decât în *Cheia Înţelesului,* iar interesul pentru promovarea limbii româneşti în luptă cu cea slavonească, întrebuinţată încă în biserici, este mai viu exprimat. Ideea unităţii neamului românesc este bine lămurită aici prin cuvintele Mitropolitului: ‹Intre Rumâni ce zicem, cuprindem şi pre Moldoveni, că tot dintr'o fântână cură» [2]); iar ieromonahii Mitropoliei, tipografii Inochentie şi Chiriac, se grăbesc să-l imite, zicând: «némulŭ nostru Rumânescu şi Moldovenescŭ» [3]). Tradiţia limbii slave pentru cărţile de ritual îl făcu totuşi să mărturisească: «Iară Lyturghiia *toată* a o prepune pre limba noastră şi a o muta, nice am vrutŭ nice am cutezat».

Un eveniment de seamă a fost apariţia primei *Evanghelii* [4]) în limba română, la 1682: prima îndreptată şi aşezată după «cea ellinéscă», cuprinzând evangheliile aşa cum se citesc în biserică, începând dela Duminica Invierii (Ev. dela Ioan) şi până la Duminica a 6-ea a postului mare, care e Duminica Floriilor (Ev. dela Marcu). Până atunci se obişnuiau *tetraevanghele* de tip slav, cu evangheliile în succesiunea Matei, Marcu, Luca şi Ioan şi cu indicaţii tipiconale între zaceale şi pericope, încât îi trebuia preotului timp şi răbdare să tot caute evanghelia rânduită cutărei Duminici sau cutărei sărbători [5]).

Cea mai de seamă operă literară şi tehnică-tipografică a Mitropoliei din Bucureşti este imprimarea *Bibliei,* la 1688. Carte de 946 pagine, format în folio mare, cu 2 coloane pe

---

1) P. P. Panaitescu, *Fundaţiuni religioase româneşti în Galiţia,* în *Buletinul Comisiunii Monum. Istorice,* XXII (1929), p. 1—19.

2) I. Bianu — N. Hodoş, *op. cit.,* p. 234.

3) *ibidem,* 234.

4) *ibidem,* p. 246—251, nr. 74.

5) † Tit Simedrea. *Tetraevanghelul vistiernicului Matiaş, manuscript din anul 1535,* Buc. 1934, p. 3—13 (extras din *Bis. Ort. Rom.,* LII (1934).

www.dacoromanica.ro

pagină, având caractere tipografice mici şi tipărita numai în 10 luni (Noemv. 1687 — Sept. 1688), aceasta înseamnă nu numai abilitate manuală din partea calugarilor tipografi (între ei şi Mitrofan, Episcop de Huşi), dar şi o înzestrare tehnica progresată [1]).

Urmează astfel tiparirea de cărţi exclusiv bisericeşti, pâna la 1860, cu o întrerupere dela 1836—Aug. 1851[2]). Intr'unele din ele tipografia nu mai poartă titulatura de *a sfintii Mitropolii*, ci de *Domnească*, sau în *Scaunulu Bucureştiloru*, sau numai *în Bucureşti*.

Citind prefeţele cărţilor noastre bisericeşti pâna la 1830, ai convingerea însa ca rămâi mereu, aproape, la acelaşi nivel de idei, la aceiaşi tradiţie religioasa, exprimată în aceleaşi fraze lungi, neordonate prin punctuaţie, pe care, tu cititor, trebue sa o fixezi pentru a da mai mult relief gândirilor exprimate. Macar pentru literatura bisericească, *bibliografia* cărţilor româneşti pâna la 1830 cu drept cuvânt s'a numit *veche*, ea înfaţişându-se ca o continuare identică aceleia din secolii 17 şi 18. Există totuşi o notă nouă în literatura religioasă a sec. 19-lea, anume tendinţa de a se îmbogăţi colecţia traducerilor din literatura patristică şi cărţile de educaţie religioasă (aşa numitele *cărţi folositoare de suflet*[3]). In această privinţa este rodnică activitatea Mitropolitului Grigorie Dascălul (1823—1834); din îndemnul şi prin munca personală a acestuia, apar în traduceri româneşti părţi din operele Sf. Atanasie, Ioan Damaschin, Sf. Augustiu, Grigore din Nazianţ (Buc. 1821), Sf. Casian (Buc. 1825), Sf. Vasile cel mare şi Sf. Grigore Bogoslovul (Buc. 1826), Sf. Ioan

---

1) V. şi Const. Solomon, *Biblia dela Bucureşti (1688). Contribuţiuni nouă istorico-literare*, Tecuciu 1932.

2) Nu dau o listă a tuturor cărţilor tipărite la Buc. până la 1830: aceasta uşor se poate reconstitui din *Bibliografia românească veche*. volumele tipărite până acum şi va eşi în curând de sub tipar tomul pentru anii 1817—1830. Pentru menţiunea tipografiilor din Bucureşti v. Gr. Creţu, *Tipografiile din Romania dela 1801 până astăzi*. (Extract, cu îndreptări şi adause, din Prefaţa ultimă (1909) a cărţii Tipografiile, Xilografiile, Librăriile şi Legătoriile din Bârlad de Antonovici şi Creţu). Ediţia a doua, din 1907, a Prefeţei citate se anexează la sfârşit. Buc. 1910, p. 6—15, 18 şi 29; în ambele prefeţe se dă, foarte bogată bibliografie a chestiunii; de aceea n'o repet aici.

3) Un studiu asupra acestor cărţi, nu numai cele tipărite la Bucureşti, a publicat P. S. S. Arhim. Scriban, *Literatura pioasa în limba românească*, în *Bis. Ort. Rom.*, 41 (1922—23) Apr. 1923, p. 497-505 (generalităţi) şi vol. 44 (1926) p. 524—529, 592—599, 697—702.

www.dacoromanica.ro

Hrisostom (Buc. 1827), etc. [1]) In această privinţă tipografia Mitropoliei din Bucureşti a jucat un rol precumpănitor.

Secţia grecească a tipografiei dela Mitropolie

Tipografia Mitropoliei Bucureşti avea, începând cu anul 1690, o secţie pentru imprimarea cărţilor în limba greacă. Un fapt curios se întâmplă în istoria tiparului pe vremea lui Brâncoveanu: tipografia, obişnuită să publice până acum numai cărţi bisericeşti, acordă, dela o vreme, o mai mare bunavoinţă şi cărţilor cu un conţinut profan (din care însă nu s'au tipărit la Bucureşti, ci la Snagov şi Târgovişte) şi celor de polemică cu bisericile apusene: catolica şi calvină. Prima carte grecească tipărită la Bucureşti, alcatuita de Maxim din Peloponez, discipolul Patriarhului Alexandriei, Meletie Piga, datează din anul 1690 şi este o carte de polemică; se numeşte *Manual în contra schismei Papistaşilor,* [2]) caruia, peste 9 ani, i se publică şi traducerea românească, [3]) pentru o mai largă cunoaştere. Smerenia şi răbdarea ortodoxă se revoltă contra catolicilor, cari ne batjocoresc, *asemănându-ne pre noi* (ortodocşii) *întocma cu păgânii şi cu jidovi;* ne *zicu povăţuitori întunerecului, balauri şi vasilischi.* La începutul secolului al XVIII-lea nu se mai găseau uşor exemplare din ediţia grecească a lui Maxim, cea tipărită la Buc. 1690, aşa de mult fusese căutată în Orientul întreg! Intr'adevăr Alexandru Helladius, un bun cunoscător al bisericii orientale, în 1714, ne spune într'o operă a lui: *aceasta carte este mai rară decât corbul cel alb* [4]). In acelaşi an, 1690 şi tot

---

1) Vezi lista completă a lor, cu reproducerea titlurilor şi analiza sumară a conţinutului în Const. N. Tomescu, *Mitropolitul Grigore IV al Ungrovlahiei*, Chişinău 1927, p. 97—154.

2) I. Bianu şi N. Hodoş, *op. cit.*, 297—298, nr. 89: Ἐγχειρίδιον κατά τοῦ σχισμάτος τῶν Παπιστῶν...

3) *ibidem*, p. 370—372, nr. 114: *Carte sau lumină cu drépte dovediri din dogmele Besericii Răsăritului-i asupra dejghinării Papistaşilor...*, Snagov 1699.

4) *Status praesens Ecclesiae graecae*, Impressus A. R. S. MDCCXIV p. 81: *...hic liber inter eruditos in Europa, albo corvo rarior est.* Iar Émile Legrand, *Bibl. hell. 17 siècle*, vol. 2, p. 475 adaogă: «On peut ajouter qu' il est devenu tout aussi rare aujourd'hui dans l'Orient hellénique». Helladius, *op. cit.*, 81, 84, etc. extrage din ea chiar câteva capitole, cum de ex.: περὶ τῶν ἀζύμων (p. 143 Maxim); Φαίνετε εἰς τήν εὐαγγελιστήν Ἰωάννην (p. 42 Maxim). La pag. 139 avem un Π iniţial ornamentat (un sfânt între cei 2 stâlpi ai literii), care este luat dintre literile româneşti cirilice, pentrucă îl găsim cu 2 ani mai înainte în Biblia 1688. Acest Π este facsimilat în op. cit. a lui Bianu şi Hodoş, la p. 285, reprodus şi aici, (facs nr. 3). Vezi şi Dan Simonescu. *Cu prilejul pomenirei culturale a lui Constantin Vodă Brâncoveanu (1688—1714)*, în *Revista Soc. Tinerimea Română*, 52 (1934), 172.

www.dacoromanica.ro

în greceşte, apare un volum care a ridicat mult prestigiul Mitropoliei *ilustrului oraş Bucureştii*, tot de polemica: *Intîmpinarea la principiile catolice şi la chestiunile lui Ciril Lucaris*, scrisa de Meletie Sirigul, la un loc cu *Manual în contra rataciriı calvine*,

Fig. 3. Fragment de pagină din *Biblia* dela Bucureşti, 1688.

scrisa de Dositheiu, Patriarhul Ierusalimului.[1]) Ingrijitorul secţiei tipografice greceşti din Mitropolia Bucureştilor a fost la început Mihail Macri din Ianina, care o conducea dupa în-

1) I. Bianu — N. Hodoş, *op. cit.*, 298 315, nr. 90. — v. şi Dumitru Staniloae, *Viaţa şi act vitatea patriarhului Dosoftenu al Ierusalimului şi legaturile lui cu Ţările Româneşti*, Cernăuţi 1929.

www.dacoromanica.ro

demnul lui Chrisant Notara,[1]) pe atunci Arhimandrit al Sfântului Mormânt. Dosithei însuşi aduce laude şi mulţumiri prea piosului nostru Domnitor, pentrucă poruncise *să se tipărească cartea cu spesele strălucirii sale şi să se împartă la ortodocşi gratis din partea Înălţimei sale.*[2]) Un colaborator al lui Chrisant Notara pentru conducerea tipografiei greceşti a Mitropoliei a fost şi Antim Ivireanul,[3]) din 1691. Chrisant numea Bucureştii, «renumitul oraş al Ungro-Vlahiei»[4]).

Ospitalitatea şi bogăţia lui Brâncoveanu, largul lui îndemn spre o activitate culturală cât mai bogată, atrăsese în jurul lui o pleiadă de învăţaţi, dascăli şi prelaţi greci, cari au dat o înflorire strălucitoare tipografiei greceşti din Bucureşti.[5]) Înşişi fiii Domnitorului tipăresc o serie de cărţi greceşti (predici şi encomii) în tipografia Mitropoliei Bucureştilor, dascălul lor de omiletică fiind Gheorghe Maiota, predicatorul Marei Biserici. Alţi corectori ai tipografiei greceşti din Bucureşti au fost Mitrofan Grigoras (1705),[6]) şi Dionisie Floru (1716).[6]) După epoca Brâncoveanului tipăriturile greceşti la Bucureşti — vreo 16 la număr — apar tot la intervale mai mari de timp, până se reorganizează noua tipografie grecească, după cum vom vedea.

Secţia arabă a tipografiei dela mitropolie

In 1702 apare *Ciaslovul* grecesc şi arăbesc, tipărit «în Bucureşti oraş în Ungrovlahia... de ieromonahul Antim, Georgian de neam».[7]) Negreşit, procurarea literelor arabe, intenţia Domnitorului de a tipări cărţi «de suflet folositoare la cetăţenii Antiochiei», atrag lauda binemeritată a lui Atanasie, fostul patriarh al Antiohiei, care cunoştea prea bine ‹ lipsa de cărţi bisericeşti a preoţilor de acolo, pentrucă sunt manuscripte şi pen-

1) I. Bianu şi N. Hodoş, *op. cit.*, 300.

2) *ibidem*, 310.

3) Despre Antim cu preocupări de tipograf, vezi material interesant publicat de C. Erbiceanu în *Bis. Ort. Rom.* XV (1891—1892) p. 389-395. Se vorbeşte despre un *elev, Mihail*, care, *pentru dorinţa de o mai mare învaţătură* în arta tipografică, s'a dus în Olanda (scrisoare grecească din 6 Aprilie 1713).

4) Bianu-Hodoş, *op. cit.*, 325: Ἐν τῇ περιφήμῳ πόλει Μπουκουρέστῃ τῆς Οὐγκροβλαχίας.

5) Date preţioase şi multe asupra infiltraţiei culturei greceşti în epoca Brâncoveanului a dat de curând d-l N. Iorga, *Byzance après Byzance*, Bucarest 1935, p. 184 — 200.

6) I. Bianu — N. Hodoş, v. indicele dela *op. cit.* — Asupra lui Mitrofan Grigoràs v. studiul recent al d-lui D. Russo, *Mitrofan Grigoràs, Cronica Ţării Româneşti (1714—1716)*, în *Revista Ist. Română*, IV (1934) p. 1—43.

7) I. Bianu — N. Hodoş, *op. cit.*, p. 442—447 şi 539—540, nr. 137.

www.dacoromanica.ro

tru aceia scumpe şi greu de dobândit din cauza sărăciei». Un început destul de frumos, aici în Bucureşti, pentru redeşteptarea Arabilor ortodocşi din Antiohia, care avea să se termine cu trimitirea unei întregi tipografii la Alep, în Siria şi alta la Tiflis, în Georgia, [1]) unde s'au tipărit cărţi cu stema domnească a Ţării-Româneşti [1]).

Tipografia dela M-rea Antim

Două cărţi, una grecească, alta românească, *Despre datorii* a lui N. Mavrocordat [2]) şi *Slujbele de obşte a tuturorŭ Sfinţiloru,* [3]) ne atrag atenţiunea prin litera lor mai fină, mai nouă, prin ornamentaţiile de compoziţie tipografică mai variate ca cele din tipografia Mitropoliei.

Ele sunt executate într'o nouă tipografie a Bucureştilor, grecească şi cirilică, instalată ‹în cinstita Mânăstire a tuturor sfinţilor», [4]) care nu este alta decât Biserica Antim de astăzi. Măcar că Mitropolitul îşi exprimase dorinţa în testamentul lui scris la 20 Iulie 1715, ca «să să ţie două tipografii, una grecească şi alta românească, pentru folosul obştei şi pentru agoniseala casei» [5]), totuşi nu găsim alte cărţi tipărite la Bis. Antim, decât acestea două, iar tipograful este cunoscutul preot Stoica Iacovici, cu îngrijirea şi îndreptarea lui Gheorghe din Trapezunt, profesor la şcoala domnească din Bucureşti, egumen fiind Sava ieromonah.

Tendinţe de reorganizare tipografică

Au rămas până în vremile noastre nişte notiţe de mare interes pentru evoluţia artei tipografice române şi anume: *Tocmeala tipografilor carii s'au aşezat să tipărească cărţi acum la luna Mart în 23 leat 7255 = 1747 sub Metropolitul Neofet I al Ungro-Vlahieĭ* [6]). Din aceste notiţe reiese însă că a mai existat

---

1) I. Bianu, *Din cărţile vechi*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, Buc. 1903, pag. 190 — 194.

2) I. Bianu-N. Hodoş, *op. cit.*, II, p. 1–2, nr. 178.

3) Netrecută în *Bibliografia rom. veche.* — Bibl. Acad. Rom. B. R. V. 1791.

4) 'Εν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν 'Αγίων Πάντων τῇ 'εν Βουκουρεστίῳ.

5) Antim Ivireanu, *Predici*, ed. P. V. Haneş, Buc. 1915. p. XVIII.

6) S'au publicat de C. Erbiceanu în *Biserica Ortodoxă Română*, XXIII (1899—1900), p. 126—138.

www.dacoromanica.ro

o tipografie la Colţea, numită «domnească». La 6 Oct. 1745, teascurile acestei tipografii, împreună cu 230 oca de slovă, o tigae de fier, 2 căldăruşe, o pereche pirostrii mici, 8 cărţi, au fost trecute la tipografia Mitropoliei, pentru refacerea ei. Tot de acolo aflăm că în ţară se turna slovă grecească şi românească.

De altfel, asemenea tendinţe de înoire a literelor, de reorganizare a tipografiei se mai semnalează din când în când. *Cazaniile* lui Ilie Miniat se traduc şi se tipăresc la Bucureşti la 1742 «*în typografiia cé noao a Mitropolii*» (I. Bianu-N. Hodoş, *loc. cit.*, II, 59), sub mitropolitul Neofit. Literele acestei cărţi sunt mai scurte şi mai groase decât ale cărţilor tipărite până acum.

Retribuţia tipografilor consta din bani, câte 2—3 taleri pe lună; li se acordau în schimb scutiri de dări [1]) şi li se plătea în natură prin alimente, băutură şi lemne. Tipografia din vremea lui Neofit (1738—1754) era, din punct de vedere tehnic, foarte bine înzestrată cu tot felul de instrumente necesare: fundamenturi, călcători, druguri mari de fier, şuruburi, tobe căptuşite pe muche cu fier, pietre de marmoră pentru pisat chinovarul, etc. [2])

Tipografia Şcolii Văcăreştilor

Intr'un grup de cărţi româneşti, cum de pildă *Invăţătură bisericească, Intrebări bogoslovești* şi *Liturghie* [3]), tipărite toate în 1741, ne surprinde titulatura unei alte tipografii bisericeşti, «tipografiia Şcoalii Văcăreştiloru», lucrator tipograf fiind acelaşi Stoica Iacovici. Tipografia era instalată la M-rea Sf. Sava, după cum se precizează în titlul altei *Liturghii* apărută în 1742 [4]), în aceiaşi tipografie. G. Ionescu ne spune că pela 1749 tipografia aceasta se gasea «închisă în chiliile mănăstirei Colţei, când Grigore Ghica Voevod, printr'un hrisov cu leatul 7257, hotărăşte ca să se contopească cu a Mitropoliei» [5]).

Este posibil ca tipografia Şcolii Văcăreştilor să fi stat în stare de nefuncţiune, chiar dela 1742 [6]), dar contopirea ei cu

---

1) *ibidem*, p. 134—135.
2) *ibidem*, p. 129 şi 134.
3) I. Bianu — N. Hodoş, *op. cit.*, II, p. 54—55, nr. 218, 219 şi 220.
4) *ibidem*, p. 61, nr. 226.
5) G. Ionescu, *Spicuiri din trecutul tipografiei*, Buc. 1907, 92—94.
6) Pentru motivul că dela această dată nu se mai tipăreşte nimic la Şcoala Văcăreştilor şi nici la M-rea Colţea. G. Ionescu consideră şi alte 2 cărţi *(Pravoslavnica mărturisire* şi *Psaltire)* din 1745, ca tipărite tot la Şcoala Vacareştilor. Această prelungire a activităţii tipografice la Şcoala Văcăreştilor

www.dacoromanica.ro

tipografia mitropoliei s'a făcut cu patru ani mai înainte, după cum bine arată notiţa lui Neofit, publicată de Erbiceanu şi comentată de noi mai sus. Ea era o instalaţie tipografica din cele mai bune şi mai înzestrate, având între altele şi pietrele de marmoră necesare pentru prepararea chinovarului, care slujea la imprimarea în culoare roşie a gravurilor a titlurilor şi iniţialelor.

NOUA TIPOGRAFIE GRECEASCĂ

Am cunoscut până acum 2 tipografii greceşti: una la Mitropolie, alta la M-rea Tuturor Sfinţilor (Bis. Antim), la 1690 şi 1716 ca date iniţiale. Dela 1767 ne întâmpină titulatura unei noi tipografii greceşti: Ἐν τῇ Νεοσυσταθείσῃ Τυπογραφίᾳ τοῦ Ὀρθοδόξου Γένους τῶν Ῥωμαίων, ἐν Βουκουρεστίῳ (In tipografia de curând înfiinţată a neamului Ortodox al Romeilor [1]). Date mai multe despre această tipografie aflăm dintr'o prefaţă [2]) a ieromonahului Partenie Metaxopulo, din Comunitatea marii mănăstiri împărăteşti, S-ta Maria Şumela. In această vreme Sfântul Mormânt întreprindea o acţiune de propagare a ideilor ortodoxe în estul Europei şi în orient, din îndemnul Patriarhului Efrem al Ierusalimului. Cartea se adresa mai ales creştinilor din partea asiatică, Anatolia, arătându-le în greceşte şi turceşte («deoarece am ştiut că voi nu înţelegeţi limba greacă, şi deci, nu cunoaşteţi tocmai bine scrierile trebuincioase ale religiei...», astfel se adresa Partenie) dogma creştină ortodoxa. Tipografia, întemeiata de Alexandru Scarlat Ghica, «a fost adusă, — după cum ne spune Partenie în citata prefaţă, — aici, din Francia de către învăţatul Ion Fali Gheorghe Constantin, cu multă muncă şi cu mari cheltueli, în dorul de a se tipări felurite carţi, pentru îndestularea ortodocşilor creştini».

---

mi se pare nejustificată, pentrucă indicarea editurei la aceste cărţi este «tipografia domnească , titulatură pe care o avea, după cum am văzut, tipografia Mitropoliei (cfr. şi Gr. Creţu, notiţa citată din *Rev. p. ist. arch. şi fil.*). De altfel textul *Psaltirei* e slav, ceeace mai de grabă se explică pentru o tipografie oficială, ca cea dela Mitropolie.

1) I. Bianu — N. Hodoş, *op. cit.*, II, p. 176, nr. 354: Ὀρθόδοξος ὁμολογία *(Mărturisirea ortodoxă)*.

2) *ibidem*, p. 184—188, nr. 360: Διδασκαλία χριστιανική τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως *(Invăţătură creştinească a credinţei noastre ortodoxe)*, tiparită la 1768. Vezi şi nr. 361 şi 362, alte două carţi greceşti.

www.dacoromanica.ro

Innoiri la tipografia grecească

La sfârşitul unui *Abecedar mare* (Μέγα Ἀλφαβητάριον) tipărit la 1783 se spune clar, în greceşte: «S'a înfiinţat această nouă tipografie a neamului pravoslavnic al Grecilor... ca să se tipărească slobod orice carte folositoare celor învăţaţi, şcoalelor şi bisericilor ortodoxe ale neamului nostru»[1]). Lucrarea tipografică o executase fraţii Nicolae şi Ioan Lazari, de fel din Ianina, cunoscuţi de altfel prin preocupările lor în legătură cu comerţul cărţii şi cel tipografic, încă din Aug. 1776, când obţin dela Alex. Ipsilante voia înfiinţării a două fabrici de hârtie *(harturghii)*, una pe apa Leuta (Jud. Prahova), alta pe apa Colentina (Jud. Ilfov[2]).

Numele acestora ca tipografi, se întâlneşte nu numai pe cărţi bisericeşti, dar şi pe o carte cu conţinut ştiinţific, alcătuită de Iosif Misiodax şi tipărită în 1784: *Insemnări fizice* (Σημειώσεις Φυσιολογικαὶ [3]).

Aduseseră aceşti doi meşteri tipografi literă grecească de toate mărimile, ornamentaţii tipografice multe şi variate, cifre arabe şi greceşti. Răsfoind prima lor carte, *Abecedarul* sus amintit, ai impresia că te găseşti în faţa unui *probar* tipografic, în care găseşti modelele tuturor literelor, semnelor de punctuaţie, într'un cuvânt ale întregului material tipografic disponibil, ilustrat într'un manual, nu mai puţin folositor şi din punct de vedere didactic. Această tipografie prezintă forma cea mai evoluată dintre tiparele greceşti în epoca veche a culturii româneşti.

Tipografia grecească dela Isvorul Tămăduirei

Se pare că tipografia fraţilor Lazari a fost cedată, după câţiva ani, altora, pentrucă pe ei îi găsim, la 1789, închinând Domnitorului Nicolae Mavrogheni cărţi tipărite într'o nouă tipografie grecească, instalată la Biserica lui Mavrogheni cu hramul Isvorului Tămăduirei (la Cişmea). Este vorba de traducerea grecească (după *Mémoires historiques et géographiques sur*

---

1) I. Bianu — N. Hodoş, *op. cit.*, II, p. 283.
2) G. Ionescu, *Spicuiri...*, 56—58.
3) I. Bianu — N. Hodoş, *op. cit.*, p. 300, nr. 482. Vezi, pentru aceiaşi tipografi şi indicele *Bibliografiei*, vol. II, a lui Bianu şi Hodoş.

www.dacoromanica.ro

RĂDUCANUL CLINCEANU, biv vel stolnic, mai târziu mare clucer. După o miniatură, proprietatea Doamnei Zoe N. Moscu, născută Dunka (nepoată).
Pe dosul portretului, în chirilică, de mână: *Marele Clucer Răducanul Clinceanu născut la 1770 Noemvrie 15, zugrăvit la 1838 Dechemvrie 15. Bucureşti.*

DUMITRACHE TOPLICEANU, biv bel sluger, mai târziu mare agă. După o pictură în ulei, proprietatea Doamnei Zoe N. Moscu, născută Dunka (nepoată). — Academia Română, secţia stampe, are copii fotografice după ambele portrete.

www.dacoromanica.ro

*la Valachie... par Monsieur B****, tipărită la Francfurt şi Leipzig, în 1778) a *Descrierii Valahiei* de generalul Bauer şi de *Faptele vitejeşti ale lui Mavrogheni* povestite de Căminarul Manolache Persiano[1]). Tipograf era un oarecare Dumitru, iar titulatura: «în tipografia înfiinţată de curând cu sprijin domnesc, dela Isvorul Tămăduirii dela Cişmea, în Bucureşti» [2]).

Tipografia nouă dela Cişmeaua lui Mavrogheni

Vadul tipografic se făcuse la Cişmea din sec. al XVIII-lea! In Aug.—Noemvrie 1817 se îndeplinesc, sub Ioan Ghe. Caragea, formalităţile pentru deschiderea unei tipografii noi, cu pretenţiuni mai mari, cu obligaţiuni mai grele din partea proprietarilor faţă de divan, în legătură cu luminarea obştei. Astfel, nu se acorda monopol tipografic numai acestei tipografii din Bucureşti, ci funcţiona şi a Mitropoliei [3]). Cărţile bisericeşti trebuiau censurate de Mitropolit. Gazete n'avea voe să tipărească, decât «cele ce privesc asupra iubirei de învăţături», iar nu şi altele, «precum cer întocmitorii acestei tipografii». Eforii tipografiei noi, Dr. Const. Caracaş, stolnicul Răducanul Clinceanu şi slugerul Dumitrache Topliceanu aveau obligaţia de a înzestra bine tipografia cu material şi grecesc şi românesc (cirilic), pentru ca autorii să nu mai fie nevoiţi să se adreseze pentru tipărire «la locuri depărtate» (făceau concurenţa tipografiile cirilice din Buda şi Viena). Trebuia să împarta gratuit «filazi şi alte mici cărţi celor săraci copii dela şcoală». Cinci la suta din câştig trebuiau vărsaţi «Spitalului Iubirei de oameni». In schimb, timp de 20 ani, în afară de tipografiile Mitropoliei şi de a Episcopiei Râmnicului, nu se mai putea deschide o alta tipografie în cuprinsul Ţării Româneşti. Tipografia se instală în casele celea Domneşti

---

1) *ibidem*, p. 332—334, nr. 531 şi 532: Περιγραφὴ τῆς Βαλαχίας şi Συνοπτικὴ περίληψις τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων τοῦ... Νικολάου Πέτρου Μαυρογένη.

2) ...'εν τῇ νεοσυσταθείσῃ Τυπογραφίᾳ δι' Αὐθεντικῆς ὑπερασπίσεως, κατὰ τὴν Ζωοδόχον πηγὴν τοῦ Τζεσμέ, τὴν 'εν Βουκουρεστίῳ (*ibidem*, 333).

3) Amintim câteva din tipăriturile Mitropoliei din această vreme: *Molitvenic bogat*, 1819; *Rugăciuni către Născatoarea de Dumnezeu*, 1819; *Apostol*, 1820; Ioan Hrisostom, *Cuvînt la taiarea capului Sf. Ioan*, 1820 şi ale aceluiaşi *Cuvinte şase pentru preoţie*, etc. (Cfr. I. Bianu şi Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, III, (1817—1830) sub tipar).

www.dacoromanica.ro

la Cişméoa răposatului Domn Mavrogheni» [1]), sau cum zice însăşi titulatura cărţilor tipărite: «în privileghiata typografie a Dumnealor ot Cişméoa răposatului întru fericire Domn Mavrogheni din Bucureşti», sau «în cea de nou făcută typografie a Dumnealor». In afară de *Legiuirea lui Caragea,* din 1818 [2]) (prima carte ieşită de sub teascurile ei), amintim, ca model de execuţie tipografică, *Psaltirea* din 1820, de format in folio, 5+172+2 foi, primele şi ultimele nenumerotate. Cartea are numeroase gravuri, xilografii executate de meşteri mai vechi dela Neamţ, cum de pildă Costantie, Ghervasie şi alţii [3]). De altfel, chiar eforii typografiei îşi dau seama de importanţa rolului lor, în prefaţa din care extragem rândurile de faţă:

...Dar fiind că céle bune, ca să nu să stingă de vréme, céïace pre toate le mistuïaşte, trebue adése orï a să înnoi; pentru ačasta şi noï am pus silinţă ca să se tipăréscă şi acum, însă dupre chipul carele să véde, cu slova adecă mare şi cu typărirea curată; privind întâï spre podoaba sf[i]ntelor Bisericï, la care socotim că sînt foarte potrivite; iară după acéïa şi spre uşurarea celor ce s-au însărcinat cu povara bătrâneţilor, a cărora vedérea, precum are trebuinţă de ajutorïul sticlelor, aşa şi de al slovelor. Pentru acéïa şi ne rugăm, ca primindu-o şi folosindu-se, să-ş(i) aducă aminte şi de noï întru cetire, precum şi noï de eï întru typărire.

Eforiï typografieï.
Costantin Caracaş, doftorul politieï.
Răducanul Clinčanul biv vel stolnic.
Dumitrache Topličanul biv vel sluger.

Secţia de cărţi greceşti

Noua tipografie nu-şi rezervă numai tipărirea de cărţi bisericeşti, ci, începând cu anul 1820, publică în greceşte, o *Culegere de diferite tragedii* de o importanţă foarte mare pentru istoria teatrului în România. Editorul lor, Hristofor Crateros, le dedică lui Gheorghe Leventi, interpretul consulului rusesc din Bucureşti, precedând *Culegerea* de o prefaţă în care arată că «teatrul grecesc întemeiat — într'un ceas bun — aci după atâtea veacuri, a stârnit emulaţie printre mulţi iubitori de neam, să traducă

1) Documente referitoare la tipografie s'au publicat de V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, X—A, p. 428—434; de G. Ionescu, *Spicuiri...*, p. 97—103 şi de Emil Virtosu, *I. Heliade-Rădulescu*, Buc. 1928, p. 8—15 (din publicaţiile Aşezământului Cultural Ion C. Brătianu).

2) I. Bianu şi Dan Simonescu, *op. cit.*, nr. 983.

3) *ibidem*, nr. 1083. Vezi şi nr. 1030 *(Apologhia*, 1819); 1050 *(Viïaţa Sf. Vasilie-cel-Mare*, 1819); 1078 (Paris Mumuleanu, *Rost de poezii*, 1820); 1079 *(Penticostar*, 1820), etc.

www.dacoromanica.ro

în versuri şi în proză diferite tragedii», la a căror tipărire «au contribuit, spune Crateros într'o notă, şi nobilii locuitori din Bucureşti cu obolul lor generos» [1]).

Iată titlurile şi traducerile lor în româneşte, aşa cum le-am înregistrat şi în *Bibliografia românească veche*, vol. III, (1817—1830), nr. 1087, lucrare ce va apăreà în curând printre publicaţiile Bibliotecii Academiei Române [2]).

Vol. I. Βροῦτος. Τραγῳδία παρὰ Βολταῖρου. Μεταφρασθεῖσα ἐλευθέρως διὰ στίχων Ἰαμβικῶν. Παραστάθη εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ θέατρον πρώτην φορὰν κατὰ τὴν 17 Μαρτίου τοῦ 1820 ἔτους. Ἐκ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ νεοσυστάτου Τυπογραφείου κατὰ τοὺς 1820. (Brutus, tragedie de Voltaire. Traducere liberă în versuri iambice. A fost reprezentată pentru prima dată pe scena teatrului din Bucureşti la 17 Martie în anul 1820. In Tipografia de curând întemeiată în Bucureşti 1820).

Φίλιππος. Τραγῳδία. Συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ Βίκτωρος Ἀλφιέρου, καὶ ἐκ τῆς (sic!) Ἰταλικῆς μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν διάλεκτον. Παραστάθη εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ θέατρον πρώτην φορὰν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1820. Ἐκ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ νεοσυστάτου Τυπογαφείου 1820. (Filip, tragedie scrisă de Victor Alfieri şi tradusă din italieneşte în limba noastră vorbită. A fost reprezentată pentru prima dată pe scena teatrului din Bucureşti în luna lui Mai a anului 1820. In Tipografia de curând întemeiata în Bucureşti 1820).

Ὀρέστης. Τραγῳδία. Συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ Βίκτωρος Ἀλφιέρου, καὶ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν διάλεκτον. Παραστάθη εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ θέατρον πρώτην φοράν κατὰ τὴν 21 Νοεμβρίου τοῦ 1819. Ἐκ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ νεοσυστάτου Τυπογραφείου 1820. (Orest, tragedie scrisă de Victor Alfieri şi tradusă din italieneşte în limba noastră vorbită. A fost reprezentată pentru prima dată pe scena teatrului din Bucureşti, la 21 Noemvrie 1819. In Tipografia de curând întemeiata în Bucureşti, 1820).

1) Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦτων συνήργησαν μάλιστα καὶ οἱ εὐγενῖς κάτοικοι τοῦ Βουκουρεστίου διὰ τῆς γενναίας συνδρομῆς των.

2) Colaborator părţii greceşti, din acest volum, a fost ales, de regretatul Ion Bianu, d-l N. Camariano; compară şi C. Erbiceanu, *Bibliografia greaca*, Buc. 1903, p. 202 şi 205.

www.dacoromanica.ro

Vol. II. Μερόπη Τραγῳδία. Μετάφρασις ἐλευθέρα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ εἰς τὸ νέον Ἰαμβικόν. Παραστάθη εἰς τὸ πεζὸν ἐν τῷ ἐνταῦθα Θέατρῳ πρώτην φορὰν κατὰ τὴν 20 Ἀπριλίου τοῦ 1819 ἔτους. Ἐκ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ νεοσυστάτου Τυπογραφείου. 1820. (Merope, tragedie. Traducere liberă din franţuzeşte în noul metru iambic. A fost reprezentată în proză pentru prima dată pe scena teatrului de aci la 20 Aprilie, anul 1819. In Tipografia de curând întemeiată în Bucureşti, 1820).

Tipografia de muzică bisericească

Pe la anul 1816 se ştie că a venit în Bucureşti Petre Manuil din Efes, pentru aceasta numit şi Efesiul, care a înfiinţat la Biserica Sf. Nicolae Şelari o şcoală de muzică bisericească [1]). Efor special al şcoalii este numit de Caragea Vv. vornicul Grigore Băleanu. Acesta îndeamnă pe Petre Efesiul să toarne semne muzicale de psaltichie, pentruca să termine neajunsurile aduse de lipsa cărţilor tipărite şi pentruca să scutească pe acei cari studiază muzica, de osteneala copierii›, cum se exprimă Efesiul însuşi. Aurarul din Bucureşti, Serafim Cristodulo, face caractere muzicale şi astfel avem, la Bucureşti, prima tipografie de muzică bisericească ‹din toată lumea ortodoxă orientală› [2]).

Cărţile tipărite de P. Efesiul sunt Νέον Ἀναστασιματάριον, 1820 *(Noul Anastasimatar)* şi Σύντομον Δοξαστάριον, 1820 *(Scurt Doxastar)*. [3])

Eforii tipografiei dela Cişmea, din care murise dr. Const. Caracaş la 1828, [4]) vând tipografia, la 11 Oct. 1830, lui Eliade, care o modifică fundamental, potrivit vastelor lui planuri de activitate literara şi culturală. [5]) Dela aceasta data se înmulţesc tot mai mult tipografiile în Bucureşti; cartea bisericeasca este tot mai mult copleşita de opere literare, istorice, didactice, ştiinţifice, etc., deşi tipografia Mitropoliei lucra încă, dar sub firme

---

1) Nic. M. Popescu, *Viaţa şi activitatea dascălului de cântări Macarie Ieromonahul*, Buc. 1908, p. 16.

2) *ibidem*, p. 19.

3) O analiză competentă a lor a dat Prof. Pr. Nic. M. Popescu, *op. cit.*, p. 19 —23.

4) G. I. Ionescu Gion, *Portrete istorice*, Buc. 1894, p. 25 — 45.

5) Emil Virtosu, *Eliade ca tipograf*, în *Revista Arhivelor*, I (1924 -- 1926), p. 366—369; acelaşi, *I. Heliade Rădulescu*, Buc. 1928, p. 5 — 29: *Despre tipografia lui Eliade.*

www.dacoromanica.ro

noi, ca «Tipografia bisericeasca a Mitropoliei», apoi dela 1856 «Nifon Mitropolitul», iar în Iulie 1860 se numea «Tip. Statului, numită Nifon». (cfr. Gr. Creţu, *op. cit.*, p. 7, nota 1).

Cu tipografia lui Eliad începe o eră nouă în viaţa tipografică a Bucureştilor, epocă într'adevăr modernă, prin aspiraţiile ei, prin caracterul operelor ce se tipăreau, prin rafinamentul artistic ce intervenea în alegerea mijloacelor tehnice tipografice.

In epoca veche tipografia a fost aproape singurul factor cultural. Tipografiile din Bucureşti, atâtea la număr, au împrăştiat lumina şi credinţa în toată Românimea dincolo de hotarele strâmte şi nefireşti ale Munteniei de odinioară. S'au gasit cărţi d'ale tipografiilor Bucureştilor prin multe sate din Basarabia (v. Dim. I. Balaur, *Biserici în Moldova de Răsărit.* Carţi româneşti de slujbă bisericească care au trecut Prutul (veac. XVIII-XIX). Buc. 1934). Au trecut cărţile româneşti de slujba bisericească tipărite în Bucureşti, nu numai Prutul, dar şi Carpaţii, în Ardeal. (v., de pildă, listele date de Atanasie Popa, *Biserici vechi de lemn româneşti din Ardeal,* în *Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice, secţia pentru Transilvania,* 1930—1931, Cluj 1932, p. 184—185, 202, 227 (*Octoihul* din 1746 cred ca e bucureştean), 254—255, 313). Activitatea tipografică a Bucureştilor, în veacurile trecute, a jucat un rol de seama în desvoltarea literaturii române şi în consolidarea ortodoxiei în general. Arta tipografică română a înregistrat un progres însemnat prin tipăriturile ei. Limba românească de asemenea a folosit, întrucât tipăriturile, prin larga lor circulaţie, au contribuit la unitatea şi îmbogăţirea ei. Spiritul profund religios al generaţiilor trecute s'a format, de sigur, şi la lectura acestor carţi bisericeşti. Astăzi, prin înfiinţarea de centre tipografice în jurul marilor mănăstiri, noi nu vedem decât o firească continuare a tradiţiei noastre culturale, care am văzut că a dat roade atât de bune în trecut.

---

www.dacoromanica.ro

PRIMUL SFAT ORĂŞENESC AL BUCUREŞTILOR

DE CONST. MOISIL

Vechea organizaţie administrativă a Capitalei noastre este prea puţin cunoscută. Din informaţiile ce posedăm astăzi asupra ei rezultă, că la fel cu celelalte oraşe ale ţării, Bucureştii au fost administraţi până pe la sfârşitul veacului al XVII-lea de un sfat compus dintr'un «judeţ» şi 12 «pârgari». Acest sfat făcea nu numai acte de administraţie orăşenească, dar avea şi dreptul de a confirma prin aşa numitele «cărţi ale oraşului» vânzări şi cumpărări de imobile, delimitări şi schimburi de proprietăţi.

Odată cu stabilirea domniei Fanarioţilor această veche organizaţie orăşeneasca dispare încetul cu încetul şi în locul ei întâlnim «marea vornicie a politiei» — adică a oraşului — secundată de «agie» sau poliţia orăşenească.

Natural că prin noua organizaţie autonomia comunală a încetat cu desăvârşire, de oarece marele vornic al politiei era numit de Domn, ca orice alt dregător, şi nu avea nici o legătură electorală cu locuitorii oraşului.

Această stare de lucruri a durat până la Regulamentul Organic (1831), când odată cu modificarea în sens «europenesc» a administraţiei centrale — în locul vechilor dregătorii s'au instituit departamentele ministeriale — s'a modificat şi administraţia orăşenească, înlocuindu-se marea vornicie a politiei printr'un «sfat orăşenesc» ales de cetaţeni.

Boierii conservatori, cari au staruit pe lângă guvernul rusesc să introducă Regulamentul Organic, au pus în acest regulament şi un capitol privitor la organizarea «sfatului oră-

www.dacoromanica.ro

şenesc al oraşului Bucureşti . Acest capitol forma Anecsul Nr. 2 al Organicescului Regulament› şi cuprindea normele după cari urma să se facă alegerile pentru noul sfat oraşenesc, atribuţiunile lui şi modul de a administra averea oraşului.

Puţin în urmă Adunarea Obştească a modificat acest capitol în sensul, că prevederile lui s'au estins şi asupra celorlalte oraşe, formând astfel un ‹Regulament pentru sfaturile orăşaneşti dupre oraşale prinţipatului Valahii» [1]).

Dispoziţiile principale privitoare la sfatul oraşului Bucureşti erau următoarele:

Sfatul se alcătuieşte din 5 ‹madulari› — membri — dintre cari unul va fi «prezident› şi altul casier. Sfatul se va alege în fiecare an la începutul lunii Octomvrie (art. 1).

Pe lângă cei 5 «mădulari› se vor mai alege alţi doi ca la întâmplare de a lipsi vreunul cu totul din numărul mădulărilor, să se orânduiasca în locu-i dintre aceşti doi candidaţi aleşi de obşte» (art. 3).

Dreptul de alegători îl au toţi locuitorii ‹de legea creştinească», în vrâstă de 25 de ani şi cari poseda ‹un acaret nemişcator» în valoare de 5000 lei. Diutre străini vor putea fi alegători aceia, cari locuiesc în oraş de doi ani, platesc o chirie de cel puţin 300 lei şi vor declara în scris, ca se vor supune la toate îndatoririle orăşeneşti (art. 4).

«Cădere de a fi aleşi madulari ai sfatului orăşanesc o au numai pământenii în vârstă de 30 de ani şi cu un «acaret nemişcător» în valoare de 20.000 lei. Strainii spre a fi aleşi vor trebui în plus sa se «lepede de orice protecţie straina» (art. 5).

Formalitatea alegerilor se fixeaza astfel: alegatorii se vor întruni în «mahalalele respective, în localurile fixate din timp, şi «pe potriva numărului locuitorilor vor alege pe cei mai cinstiţi dintre dânşii şi pe cei mai vrednici de credinţa obştii . La Bucureşti deputaţii se vor alege unul la 30 de alegatori. Vor trebui să fie cel puţin 40 de deputaţi «ca să poata a se îndeletnici întru alegerea mădularilor sfatului orăşenesc›. Spre a fi alegător sau deputat sau mădular al sfatului oraşănesc, nu se va face nici un fel de deosebire de rang» (art. 6).

Deputaţii se aleg pe trei ani. Ei se întrunesc în Octomvrie

---

1) Cf. *Ale obicinuitei obşteşti adunari lucrarile din anul 1832* p, 1 urm. şi *Regulamentul Organic*, ediţia 1847 p. 160 n. 1.

www.dacoromanica.ro

al fiecărui an în Casa Sfatului şi aleg pe cei 5 mădulări ai sfatului orăşenesc.

«Foile de alegători» pe mahalale se întocmesc în luna Iulie a fiecărui an, iar în August se primesc reclamaţiile «atingătoare de dreptul înscrierii acestor foi» (art. 8).

«Alegerea mădulărilor sfatului orăşănesc, precum şi a deputaţilor alegători se va ‹face după cele mai multe glasuri unite», adică cu majoritate de voturi (art. 9). Deşi în regulament nu se vorbeşte de balotaj — «balotaţie», cum se zicea atunci — totuş încă dela prima alegere s'a ivit un astfel de caz, cum vom vedea mai jos.

Este interesant modul cum se prevede răsplata mădulărilor sfatului orăşenesc, cari îşi vor îndeplini datoria cu conştiinciozitate:

«Slujbele sfatului orăşănesc fiind cea mai multă parte după a orăşanilor bună încredinţare, şi ca drept o datorie pusă asupra locuitorilor celor mai de frunte a fieşcăruia oraş, şi carii după al lor haracter obştesc nu se pot răsplăti prin plată de leafă, este cu dreptul de a statornici folosirile ce se cuvin celor ce vor împlini aceasta sarcină cu un chip cinstit şi lăudat.

«Drept aceea fieşcare mădular al sfatului orăşănesc, de ori ce treaptă va fi, va avea dreptul şi cădere de nobilitate în toată vremea ce se va afla întru îndeletnicirile slujbii lui, iar fiind neguţător va fi apărat de plata patentii, iarăş în câtă vreme se va afla slujind; şi de se va alege în trei ani de rând şi îşi va urma datoriile slujbii lui cu destoinicie, va fi apărat de această plată în toată viaţa lui şi se va înscrie în rândul neguţatorilor de treapta întâi şi mai cu osebire va dobândi dreptul de a fi ales mădular la judecătoriile de comerciu.

‹Cei care prin a lor destoinicie vor arăta slujbe însemnătoare, vor dobândi titluri de nobilitate, sau numai pe obrazul său, sau şi pe obrazul fiilor lui...

«Mădulările ce vor fi din treapta nobilităţii, de vor fi aleşi şi pe al treilea an şi vor împlini slujbele lor cu râvnă în curgere de trei ani de plin, vor dobândi căderi a se înălţa în ranguri». (art. 40).

La Arhivele Statului se păstrează un dosar depus de primăria oraşului Bucureşti şi întitulat: «Delă în pricina

www.dacoromanica.ro

sfatului orăşănesc şi a aşezării lui, 1831 Oct. 12 . Tot aici se păstrează şi un dosar depus de Marea Vornicie a treburilor din lăuntru (ministerul de interne), întitulat: Dela pentru sfatul orăşenesc al politiei Bucureştilor de asemenea din 1831 [1]). Aceste dosare cuprind actele alegerii primului sfat orăşenesc, în conformitate cu dispoziţiile de mai sus ale Regulamentului Organic.

Din actele acestea se constată că formalităţile alegerii au decurs în modul următor:

La 4 Octomvrie 1831 marele vornic din launtru (ministrul de interne) Gheorghe Filipescu înainteaza un raport generalului Kisseleff ‹deplin împuternicitul prezident , propunând să se dea însărcinare marelui vornic al politiei Constantin Cantacuzino şi căminarului Gheorghe Bibescu —viitorul Domn— ca să îndeplinească toate formalitaţile cerute de regulament pentru alegerea sfatului oraşenesc.

Aceştia fixează mai întâi localurile din diferitele mahalale, unde urmează să se întrunească alegătorii şi apoi îi convoacă pe aceştia pentru ziua de 8 Noemvrie, ca să aleaga pe deputaţi.

Convocările s'au facut prin «ţirculari , cari s'au citit în toate bisericile din oraş, trei Duminici de a rândul.

Din foaia de numele deputaţilor se constată că s'au ales în «văpseaua neagră (culoarea de negru) 18 deputaţi; în vapseaua roşie, 12; în văpseaua galbenă 21; în vapseaua albastra 15; în văpseaua verde 13 deputaţi, iar la Foişor 1. Deci în total 80.

Deputaţii aleşi au fost convocaţi apoi pentru ziua de 15 Noemvrie în Casa Oraşului, spre a alege madularile sfatului orăşenesc. Au luat parte la alegere numai 68 de deputaţi.

La primul scrutin un singur candidat a întrunit majoritatea de voturi — ‹legiuitele glasuri», — vornicul Constantin Câmpineanu (44 voturi).

Atunci s'a făcut un al 2-lea scrutin între primii 8 candidaţi, cari au întrunit voturi mai multe, dar fara Câmpineanu.

Cu acest prilej au întrunit majoritatea candidaţii: vornicul Constantin Cantacuzino (56), Gheorghe Papa (48), caminarul Gh. Bibescu (44), hatmanul Mihai Filipescu (39) şi Iancu Raducanu (39).

---

1) Delă = dosar. Primul are cota: Municipiul Bucureşti, dosar Nr. 25 831; al doilea: Administrative vechi, dosar Nr. 380 831.

www.dacoromanica.ro

Deoarece însă aceşti doi din urmă au avut un număr egal de voturi, s'a declarat «balotaţie» (balotaj) şi s'a făcut un nou scrutin între ei.

De astă dată majoritatea a avut-o Iancu Răducanu (66 voturi). Deci mădulările alese erau: Constantin Câmpineanu, Constantin Cantacuzino, Gheorghe Bibescu, Iancu Răducanu şi Gheorghe Papa.

Aceştia au şi fost recomandaţi marei vornicii din lăuntru ca să fie întăriţi de Kisseleff şi acesta îi întăreşte la 22 Noemvrie.

Dar între timp Constantin Câmpineanu a demisionat, iar Gh. Papa s'a constatat că este supus străin.

Deci s'a făcut o nouă alegere la 25 Noemvrie, pentru locul rămas vacant prin demisia lui Câmpineanu şi s'a ales serdarul Ştefan Ioan. Cât priveşte pe Gh. Papa, a declarat că nu are supuşenie străină.

Alegerile terminându-se astfel, primul sfat orăşenesc al Bucureştilor a rămas compus în felul următor: prezident, vornicul Constantin Cantacuzino, iar membri: Gh. Bibescu, Gh. Papa, Ioan Răducanu şi Ştefan Ioan.

Cum vedem dispoziţiile regulamentului s'au dovedit a fi destul de democratice, de oarece în compunerea acestui sfat, cu toată puterea mare ce o avea boierimea pe acele vremuri, au putut intra, alături de trei boieri, şi doi negustori.

Dăm mai jos actele cele mai importante privitoare la această alegere, transcrise cu particularităţile limbajului de cancelarie al timpului.

I

1831 Oct. 9. *Deplin împuternicitul prezident ghinăral Kisilef către Dvornicia cea Mare.*

Unindu-mă cu raportul Marii Vornicii dela 4 Octomvrie No. 6173, îi pui înainte să să orânduiască dumnealui marele vornic al politiei Costache Cantacuzino prezedent şi d-lui căminar Iorgul Bibescu viză-prezedent al adunării alegătoare de mădulării sfatului orăşănesc din Bucureşti.

Dvornicia însă nu va dăpărta mijloacile îngrijirii de a

www.dacoromanica.ro

da în înţelegerea publicului cuviinţa aceştii instituţii, priveghind ca fieşcare ocol să-şi aleagă dipotaţii săi dintre cei mai de cuviinţă mahalagii şi mai cunoscuţi de oamini dă ispravă în oraş.

No. 134. Intocmai după orighinal, şeful secţii
(ss) G. Grădişteanu

(Arhivele Statului, Municipiul Bucureşti, dos. No. 25 fila 2; Originalul în limba franceză *Ibidem,* Adm. vechi dos. Nr. 380 f. 48).

2

1831 Oct. 12 *Dvornicia Mare din lăuntru a Prinţipatului Ţării Româneşti către dumnealui vel dvornic de politie Costache Cantacuzino.*

In urma însărcinării dumitale cu prezidenţia adunării depotaţilor pentru alegerea mădularilor Sfatului Orăşănesc al politii Bucureştilor, răportuind Dvornicia şi d-lui daplin înputernicitului prezedent, au primit predlojenie cu Nr. 134, întăritoare acelui răport, după care predlojenie să alătură dumitale pă lângă această copie şi pohteşte pe dumneata Dvornicia, ca înţelegându-te cu dumnealui căminarul Iorgul Bibescul sa vă îndeletniciţi întru aceasta cu urmare întocmai dupe coprinderea predlojenii.

Marele Dvornic dinlăuntru (ss) Gheorghe Filipescu

Nr. 6534.

Şeful Secţii (ss) G. Gradişteanu

(*Ibidem*, Adm. vechi dos. 380 f. 50; Municip. Buc. dos. 25 f. 1).

3

1831 Nov. 2 *Constantin Cantacuzino şi Gheorghe Bibescu către Marea Dvornicie din launtru.*

După toată putincioasa alegere pentru obrazele într'ale cărora case rumează a să face strângerea mahalagiilor fieşcareia mahalali, spre alegerea dipotaţilor pentru întocmirea Sfatului Orăşănesc, li s'au şi dat pe a mână poruncile cinstitei Mari Dvornicii, ca Duminica viitoare la 8 ale urmatorului, adunându-se să-şi facă alegerea dipotaţilor fară întârziere, dar sa trimita

www.dacoromanica.ro

cinstita Dvornicie, din asămănatele publicații închipuite pă numele boerilor și neguțătorilor într'ale cărora case s'au hotărât a se face adunarea, pă care binevoind să trimiță fară zăbavă prea osfinții sale ocârmuitorului sfintei Mitropolii, poftindu-să a le împărți pă la biserici, ca la mai sus hotărâta zi, după săvârșirea sfintei liturghii, să le citească prin biserici, a ști fieșcare mahalagiu mai de ispravă, unde trebuesc să meargă, înpreună cu preoții spre alegerea dipotaților.

Nr. 866.

Către aceasta să trimite cinstitei Dvornicii și foaie de numele boerilor și neguțătorilor, într'ale cărora case s'au hotărât a să face adunarea mahalagiilor după publicația Dvornicii.

(*Ibidem*, Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 4)

4

Țircular

Să dă știre tuturor lăcuitorilor ai Mahalalei . . din orașul . . . . că stăpânirea socotind ca îngrijirea pentru toate cele ce privesc la buna fericire unui oraș, nu poate fi mai bine încredințată de cât acelora care mai cu osebire să folosesc dintr'însul și dorind să dea atât acelui oraș, cât și celorlalte orașe slobode ale Valahii o nouă dovadă a părinteștii sale îngrijiri, au socotit să le daruiască dreptul de a-și chivernisi ale lor interesuri prin sfaturi orășenești, alcătuite din mădulări aleși de către însuși lăcuitorii acelui oraș, rămâind întru a stăpânirii îngrijire. ca mădularile fieșcăruia sfat să-și păzească datoria lor și să nu întoarcă spre împartele folos un drept care s'au întocmit pentru toți de obște. De aceea spre a să alcătui un asemenea sfat, și într'acel oraș, toți mahalagii ce lăcuesc într'acel oraș, vă veți îndeletnici împreună să alegeți un deputat, în care veți avea mai multă credință și carele să fie gata, așteptând înștiințarea stăpânirii, ca să meargă la adunarea ce este să se facă la un loc hotărat, ca un orânduit din partea tuturor mahalagiilor săi, va sluji la alegerea mădulărilor și a prezidentului acelui sfat orășenesc.

Veți ști însă aceasta, că vi să dă soroc trei săptămâni numai,

www.dacoromanica.ro

şi la sfârşitul săptămânii cei după urmă, şi deputatul acela ce-l veţi hotărî, trebue să fie ales negreşit, pentru a căruia alegere veţi da în scris la isprăvnicat, ca şi isprăvnicatul să-l trimită fără zăbavă la stăpânire.

1831. Marele Dvornic din lăuntru
(Ibidem, Adm. vechi dos. Nr. 380 f. 2).

5

1831 Nov. 2 *Aga Costandin Cantacuzino şi căminarul Iorgu Bibescu către Agie.*

Cinstitei Agii a Politiei

Iată să trimite cinstitei agii alăturata foaie de numele ohrazelor într'ale cărora case s'au hotărât a să face adunarea mahalagiilor din fieşcare mahala, spre alegerea dipotaţilor pentru întocmirea Sfatului Orăşănesc, după care binevoind prin asemănate foi ce poruncim d-lor boerilor comisari, ca prin ai d-lor civornici, Dumineca viitoare, la 8 ale următorului, dimineaţa, adunând în fieşcare mahala pă mahalagii cei mai de cinste şi de ispravă, să-i ducă la casile hotăriţilor anume boeri sau neguţători, ca să facă înscrisă alegere a dipotaţilor. Pentru care aceasta, fără îndoială, şi cinstita Agie va fi silitoare a lua săvârşire la mai sus hotărâta zi spre îndeplinirea poruncii stăpânirii.

Nr. 867.
(*Ibidem,* Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 5)

6

1831 Nov. 9 *Vel dvornic al politiei Costandin Cantacuzino şi căminar Iorgul Bibescu către Agie.*

Cinstitei Agii.

După punerea la cale ce este făcută pentru alegerea mădulărilor Sfatului Orăşănesc, dinpreună cu dipotaţii orânduiţi din partea fieşcăriea mahalali într'această Capitală, fiindcă la 8 ale următoarei negreşit urmează să fi ales toţi dipotaţii dupa poruncile cinstitei Mari Dvornicii şi îndemnarea ce şi prin boerii

www.dacoromanica.ro

comisari s'au făcut tutulor mahalagiilor întru aceasta, şi anume să dea în cunoştinţă cinstitei Agii, făcându-să poftitoare cerere a binevoi să străşnicească poruncile către boerii comisari, cu coprindere ca la 15 ale aceşteia, adică în Duminica viitoare, strângând pă toţi acei dipotaţi aleşi de către mahalagii, cari înpreună cu dumnealor, sau cu epistatul mahalalilor, la mai sus pomenita zi, de dimineaţă, să vie la orânduita Casă a Sfatului, în Piaţa Târgului, unde ne aflăm şi noi, a sa face negreşit şi alegerea mădulărilor Sfatului, după porunca înnaltei stăpâniri. Pentru care aceasta, socotim fără îndoială că şi cinstita Agie va fi sâlitoare a nu să pricinui vreo înpiedicare ca un lucru spre obştesc folos.

Nr. 884 (*Ibidem*, Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 3).

7

1831 Nov. 15 *Constantin Cantacuzino şi Iorgu Bibescu către Marea Dvornicie dinlauntru,*

Potrivit cu coprinderea cărţii cinstitei Mari Dvornicii cu Nr. [1]), astăzi la 15 ale următoarei, făcându-se adunarea depotaţilor pentru alegerea Sfatului Orăşănesc al politici Bucureştilor, s'au săvârşit cu toată formalitaoa şi alegerea mădularilor acestui Sfat. Pentru care, pălângă aceasta, iată sa trimite şi alaturatul jurnal, ce s'au încheiat, şi să vede însemnat şi cu iscăliturile tutulor depotaţilor ce s'au aflat faţa la alegerea mădularilor acestui Sfat.

Glasuri 44 d-lui vornic Câmpineanu
— 56 d-lui Constandin Cantacuzino
— 44 căminar Iorgul Bibescu } la al 2-lea alegere
— 48 kir Gheorghe Popa }
— 55 kir Iancul Răducanu, la al 3-lea balotaţie fiind de o potrivă la 39 glasuri cu d-lui hatman Mihau Filipescu la 2-lea alegere.

(ss) Constandin Cantacuzino, Gheorghe Bibescu

Nr. 893 (*Ibidem*, Adm. vechi dosar Nr. 380 f. 248).

---

[1]) Incomplet în actul din dosar.

www.dacoromanica.ro

8

JURNAL.

Anul 1831, depotaţii oraşului Bucureştilor adunându-se astăzi Duminică 15 Noemvrie la Casa Oraşului, supt prezedenţia dumnealor dvornicului Costache Cantacuzino şi a căminarului Iorgu Bibescu, au ales pentru o curgere de un an prin buletinuri, după glasurile cele mai multe, madulări ale orăşănescului sfat acestui oraş Bucureşti pe dumnealor dvornic Constantin Câmpineanu, dvornic, Constantin Cantacuzino, căminar Iorgul Bibescu, Kir Iancul Răducanu, Kir Gheorghe Papa, dându-le cădere a strânge veniturile şi a chivernisi toate interesurile oraşului, puind în lucrare toate cele ce se vor socoti de folos pentru fericirea şi înflorirea oraşului. (ss) Costaudin Cantacozino, Gheorghie Bibescu, Dumitrache Clucerul, Ioan Roset, Dimitrie D. Dediu, I. M. Coadă, C. Creţeanu, Athanasie Sterian, Sc. Prejbeanu, Costandin Voinescu, Niculae Theodoru, Ioan Răducanu, Take Zisul, Gheorghie Papa, Nicolae Medelniceru, Nicolae Slugeru, Grigore Moshu, Costandin Cernăvodeanu, Ioau Balăcescu, Nicolae Herişăscu, Iordache Ciupagea, Ioan Papadopol, Hristofor Mustacov, Athanasie Dimitriu, N. Cozoni, Athanasie Cazot (?), Gheorghie Balteanu, Paris Mumuleanu, Costaudin Serghiescu, Nicolae Marchidis, Manolache Logofăt, deputat, Gheorghie Vistier, Costandin Ioan Medelnicer (Caramanlău), Apostolache Stancescu, Theodor Dimitriu, Iovan Gelepu, Dumitrache Logofat, Iorgu Nicolau, Nica sin Costandin, Aleco Manciu, Petre Vatafu, Capitan za lefecii Theodor Anghelescu, Dumitrache Eclesierescu, biv polcovnic, Nicolae Nica sărdar, Gheorghie Medelniceru, Costache Rădulescu, Ioniţa Braşoveanu, Gheorghie Vataf, Vasile Logofat, Matache, Iancul Borănescu, Marcul Ramurescu, Logofatu Tudosie, Ioniţa Anghelopulos, Lazăr Mizilea, Gheorghie Uleierul, Hristăchiţă Logofăt, Tudorache Ceauşul, Anastasie sin Pavel, Ivancea Tabacu sin Ruse, Stoian Bacanu, Vornicu Vladu, Dumitrache Spiridon, Hagi Garabet, Hagi Naset, In lipsa polcovnicului Gheuea, Mihai Erbaru, Ioniţă Dascalu, Mitrea,

(*Ibidem*, Adm. vechi dos. Nr. 380 f. 249 original; Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 14 copie).

www.dacoromanica.ro

9

LISTA MAHALALELOR

Văpseaua roşie avea următoarele mahalale: Şerban Vodă, Curtea veche, Sf. Gheorghe nou, Sf. Gheorghe Vechi, Răzvanu, Sf. Nicolae din Şelari, Măgureanu, Scaune, Biserica Doamnei, Stelea, Sf. Ioan nou, Colţea.

Văpseaua albastră: Doamna Bălaşa, Dobroteasa, Apostol, Sf. Ecaterina, Radu Vodă, Bărbătescu, Popescu, Sf. Spiridon nou, Cărămidari, Sf. Nicolae din Ţigănie, Tabaci, Staicul, Broşteni, Slobozia, Flămânda, Foişor.

Văpseaua galbenă: Caimata, Amza, Precupeţii noi, Precupeţii vechi, Bis. Enii, Ceauş David, Sf. Vasile, Sf. Ioan ot Moşi, Popa Rusu, Boteanu, Popa Dărvaş, Popa Cosma, Armeni, Popa Ivaşcu, Silivestru, Popa Pătru, Oţetari, Sf. Visarion, Cişmeaua, Batişte, Dichiu.

Văpseaua neagră: Negustori, Popa Nou, Sf. Vineri, Măntuleasa, Pantelimon Popa Soare, Sf Ştefan, Vergu-Vameşu, Ceauş Radu, Iancului, Delea nouă, Delea veche, Hagiu, Lucaci Udricani, Olteni, Olari, Oborul vechiu.

Vapseaua verde: Creţulescu, Arhimandritu, Sf. Elefterie, Livedea gospod., Sfinţii Voivozi, Schitu Măgureanu, Bis. Albă Postăvari, Gorgan, Podu de pământ, Izvor, Spirea.

(*Ibidem*, Municip. Buc. dos. Nr. 25, f. 17)

10

1831 Nov. 18. *Dvornicia mare din lăuntru a Prinţipatului Ţării Româneşti dumnealor dvornicului de politie Costache Cantacuzino şi căminar Iorgul Bibescu.*

S'au primit raportul dumneavoastră către Dvornicie de supt No. 893 împreună şi cu alăturatul jurnal al deputaţilor din mahalalele politii Bucureştilor, arătător de numele celor ce s'au ales a fi mădulari ai Sfatului Orăşănesc şi spre răspuns se face dumneavoastră cunoscut, că pe lângă acest jurnal cere trebuinţa a trimite dumneavoastră la Dvornicie şi altă osebită

www.dacoromanica.ro

însemnare de voturile ce au eşit la balotarizme, atât asupra acelor mădulări, cât şi asupra altora, şi veţi binevoi dumneavoastră a grăbi trimiterea la Dvornicie a unei asemenea însemnări cât să va putea mai făr de zăbavă.

Marele Dvornic dinlăuntru (ss) Gheorghe Filipescu.

Nr. 7897.

Şeful Secţiei (ss) G. Grădişteanu

(*Ibidem*, Municip. Buc. dos. Nr. 25, f. 19)

II

1831 Nov. 18. *Constantin Cantacuzino şi Iorgu Bibescu către Marea Dvornicie din launtru.*

Potrivit cu cuprinderea cărţii cinstei Marii Dvornicii de astăzi cu Nr. 7897, fără zăbavă pe lângă răspuns se însemnează mai jos şi alegerile ce s'au făcut pentru mădularile sfatului orăşănesc din sala departamentului orăşănescului sfat, dinpreună cu toţi deputaţii mahalalelor politiei, după jurnalul cel încheiat la 15 al următorului, care s'au trimis cinstitei dvornicii. 1831 Noemvrie 18.

(ss) Costandin Cantacozino

1-a alegere carii au avut mai multe voturi din toţi candidaţii:

glasuri 44 dumnealui dvornic C. Câmpineanu, carele au avut legiuitele glasuri
— 36 dumnealui căminar Ştefan Ogrădeanu.
— 33 dumnealui căminar Moshu.
— 31 dumnealui hatman Mihaiu Filipescu.
— 24 dumnealui căminar Iorgu Bibescu.
— 22 Kir Iancul Răducanu.
— 19 vornic Costache Cantacuzino.
— 19 dumnealui clucer Nicolae Trăsnea.
— 17 Kir Gheorghe Papa.

Al 2-lea alegere din opt mai sus candidaţi, bez dumnealui dvornicul Costandin Câmpineanu, carele au avut pravilniceştile glasuri, adecă mai mult decât jumătatea tuturor glasurilor deputaţilor.

glasuri 56 dumnealui dvornic Costandin Cantacuzino.
— 48 Kir Gheorghe Papa.

www.dacoromanica.ro

glasuri 44 dumnealui căminar Iorgul Bibescu.
— 39 dumnealui hatmanu Mihai Filipescu } între carii s'au făcut iarăşi obştească balotaţie.
— 39 Kir Iancul Răducanu }
Al 3-lea balotaţie
glasuri 66 Kir Iancul Răducanu
— 12 dumnealui hatmanul Mihaiu Filipescu

(ss) Gheorghe Bibescu

(*Ibidem*, Adm. vechi dos. Nr. 380 f. 253, original; Municip. Buc. dos. Nr. 25. f. 20 concept).

12.

1831 Nov. 22. *Generalul Kisseleff către Sfatul Administrativ al Valahiei.*

Luând în cunoştinţă raportul dumnealor Costache Cantacuzino şi Gheorghe Bibescu, cari au fost orânduiţi să ţie întâia şadere la adunarea alegătoare ce s'au întocmit la Bucureşti pentru alegerea mădularilor Sfatului Oroşenesc al acestui oraş, precum şi raportul Vornicii cei Mari scris dela 19 Noemvrie cu No. 7848, gasesc cu cale sfârşitul lucrărilor acei adunări, dar fiindcă dumnealui logofăt Câmpineanu, ce să alesese unul dintre mădulari, au cerut a fi slobod de această însărcinare, după cum mi s'au făcut cunoscut prin raportul Dvornicii cei Mari cu Nr. 8011, de aceea adunarea alegătoare, să va înpreuna numai decât ca să facă altă alegere, va fi însă întocmită la chipul ce au fost şi la cea mai de înainte adunare şi va îngriji aseminea a să păzi orânduiala cea mai bună întru îndemnarea lucrărilor sale, şi a nu fi primit în sala adunării nimeni alt afară din dipotaţi. Către aceasta dumnealor Costache Cantacuzino, Gheorghe Bibescu, Gheorghe Papa şi Ioan Răducanu, ce s'au ales mădulări, să întărescu şi da către mine a fi mădulări ale Sfatului Oroşanesc al oraşului Bucureşti şi prezedent al acestui Sfat, dumnealui Costache Cantacuzino.

Sfatul Administrativ va bine voi a da în cunoştinţa acelor ce sa cuvine acest ofiţion şi va îngriji să dea Sfatului Oroşănesc copie după *anecsul al doilea al Organicescului Regulament* supt titlu de Sfatul Oroşănesc al oraşului Bucureşti, precum şi altă copie după *proectul da regulament pentru curaţeniea* şi *înfrumuseţarea oraşului Bucureşti,* care amândoo acestea vor sluji drept temeiu la lucrările acestui Sfat. Adaogu către aceasta că Sfatul Admi-

www.dacoromanica.ro

nistrativ nu trebuie să pearză din vedere asupra alegerii dumnealui Gheorghe Papa, paragraful articolului al 6-lea al regulamentului pentru Sfatul Oroşanesc al Oraşului Bucureşti, în care să cuprinde ca: streinii ce vor fi aşăzaţi în oraşu Bucureşti numai atunci pot fi aleşi madulari ale Sfatului Oroşanesc, când, pă lângă calităţile cerute de a fi ales, se vor lepada şi de protecsie streină, pentru toate lucrarile ce privescu la ale Sfatului îndatorire. Sfatul Administrativ va bine voi a face cunoscut Sfatului Oroşanesc ca să le trimiţa raport îndata ce va începe lucrările sale.

Iscalit Ghinăral Kisilef. Intocmai după orighinal Nr. 175.

(*Ibidem*, Adm. vechi dos. Nr. 380 f. 268 original în l. franceză; Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 31 traducerea de faţa)

13.

1831 Nov. 21. *Vornicia Mare din launtru a Prinţipatului Ţării Româneşti dumnealui dvornicului de Politie Costache Cantacuzino şi dumnealui biv vel caminar Iorgul Bibescu.*

Fiindca dumenalui dvornicu Costandin Câmpineanu, ce se alesese prin cele mai multe glasuri ale deputaţilor a fi unul dintre mădularile Sfatului Orăşenesc al politiei Bucureştilor, prin înscrisul dumnealui către Dvornicie dela 18 ale următoarei, arătând şi osebite multe însărcinări, sa paritiseşte de aceasta inpovărare, şi urmând trebuinţa că iarăşi prin cuviincioasa formalita să se aleagă alt mădular în locul numitului boier, s'au scris cinstitei Agii să dea în cunoştinţa tutulor deputaţilor ca Miercuri la 25 ale urmatoarei, când este şi sarbatoare, la 5 ceasuri turceşti de dimineaţă, să se afle cu toţii la casa cea orânduită a Sfatului, spre a se face pravilnica alegere pentru alt mădular. Şi potrivit cu aceasta nu lipseşte vornicica a va face şi dumneavoastra cunoscut şi-a vă pohti ca la aratatul ceas sa osteniţi şi dumneavoastra a merge, ca sa aflaţi în persoana spre a se îndeplini lucrarea bolotarismii cu toata formalitaoa.

Marele Vornic dinlăuntru (ss) Gheorghe Filipescu.

Şeful Secsii (ss) G. Gradişteanu

Nr. 8008. (*Ibidem*, Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 21).

www.dacoromanica.ro

14.

1831 Nov. 24. *Dvornicia Mare din lăuntru a Prinţipatului Ţării Româneşti, dumnealui biv vel Aga Costandin Cantacuzino.*

Fiindcă d-lui Deplin Înputernicitul Prezedent prin predlojeniea da supt Nr. 175 au binevoit a întări pă mădularele Sfatului Orăşenesc al politiei Bucureştilor, alese de către obştea dipotaţilor, cum şi pe dumneata prezedent al acestui Sfat, afara din dumnealui dvornicul Costandin Câmpineanu, carele s'au lepadat din această îndatorire, şi după punerea la cale ce este facută are a să alege iarăşi dă către obştea dipotaţilor alt obraz în locul dumnealui, Dvornicia alătură dumitale, pe lângă aceasta copie după mai sus pomenita predlojenie, ca văzându-i coprinderea şi înţelegându-te şi cu dumnealor orânduiţii mădulari, să începeţi a face punere la cale spre cele de trebuinţă, până se va trimite dumitale cu al doilea şi regulamentul atingător de îndatoririle acelui Sfat, iar la aceiea ce în coprinderea predlojenii să atinge şi de alegerea dumisale Kir Gheorghie Papa, dumneata luând pricina în băgare de seamă, te vei înţelege cu numitul, făcând punere la cale, potrivită cu duhul regulamentului şi vei grăbi a răportui Dvornicii.

Marele Dvornic dinlăuntru (ss) Gheorghe Filipescu.
Şeful Secsii (ss) G. Grădişteanu.

Nr. 8085. (*Ibidem*, Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 30).

15.

1831 Nov. 26. *Constantin Cantacuzino prezidentul Sfatului Orăşenesc către Gheorghe Papa.*

Cinstit dumnealui Kir Gheorghe Papa.

Fiindcă la 15 ale următorului Noemvrie, când din porunca stapânirii s'au făcut adunarea deputaţilor mahalalelor spre alegerea mădularelor Sfatului Orăşănesc, după mulţimea a mai multor glasuri te-ai ales şi dumneata mădular al acestui Sfat şi pentru că în regulamentu întocmitor pentru aceasta, la

www.dacoromanica.ro

articolu 6 să coprinde, adică: ‹Streinii ce vor fi şazători în politia Bucureştilor, numai atunci pot sa fie primiţi mădulari acestui Sfat, când pă lângă acelelalte calităţi cerute de a fi aleşi, să vor şi lepăda de protecţia străină, pentru toate lucrările ce privesc la ale Sfatului trebi›. Am cinste dar a face cunoscut dumitale şi te pohtesc sa binevoieşti a-mi trimite răspuns, că la toate lucrările câte privesc la ale Sfatului trebi, te vei urmărisi întocmai ca un pământean, ca printr'această sa sa poată păzi duhul poruncii stăpânirii.

Nr. 922. (*Ibidem* Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 32)

16.

1831 Nov. 26 *C. Cantacuzino, preşedintul Sfatului Oraşanesc către Marea Dvornicie din launtru.*

După coprinderea cărţii cinstitei Dvornicii cu Nr. 8008, astăzi la 25 ale următorului, facându-să de al doilea adunarea depotaţilor pentru alegerea altui mădular la Sfatul Oraşănesc în locul d-lui dvornicului Costandin Câmpineanu, ce s'au paretisit de această înpovărare.

S'au săvârşit cu toata formalitatea şi alegerea acelui madular al acestui Sfat, adica dumnealui biv vel sardar Ştefan Ioan, având pravilnicile glasuri, s'au şi împuternicit într'aceasta îndatorire.

Pentru care iată sa trimite şi alaturatul jurnal ce s'au încheiat şi să vede însemnat cu iscaliturile tutulor depotaţilor mahalalilor ce s'au aflat faţă şi la alegerea acestui madular al Sfatului, însămnându-să mai jos spre ştiinţă şi voturile ce au avut fieşcare candidat.

(ss) Costandin Cantacozino, Gheorhe Bibescu

Glasuri.

58. Dumnealui sărdar Ştefan Ioan.
6. Dumnealui hatman Mihaiu Filipescu.
3. Dumnealui Căminar Pavel.
1. Dumnealui sardarul Grigore Obedeanu.

Nr. 923 (*Ibidem*, Adm. vechi dos. Nr. 380 f. 274 original; Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 47 copie).

www.dacoromanica.ro

17.

1831 Nov. 28. *G. Papa către Costache Cantacuzino, prezidentul Sfatului Orășănesc.*

Cu cinste primind otnoșănia dumitale dela 26 ale următoarei, cu No. 922, coprinderea am înțeles, că după mulțimea a mai multora glasuri m'am ales și eu mădular Sfatului Orășănesc și pentru că în regulamentul întocmitor pentru aceasta, la articulu al 6-lea să coprinde: streinii ce vor fi șăzători în politia Bucureștilor numai atunci pot să fie primiți, când pă lângă celelalte calități cerute de a fi aleși, să vor lepăda de protecția streină pentru toate lucrările ce privesc la ale Sfatului trebi, cerându-mi-se a da răspuns.

Cu cinste supuiu în cunoștința dumitale, că de când am venit în pământul acestii țări nu am fost supus la nici o altă protecție streină, decât numai la înnaltul protector al acestui pământ și firește nu am protecție streină, de care să mă leapăd. Iar pentru lucrările câte privesc numai la ale Sfatului trebi, mă făgăduesc că-mi voiu împlini datoriile mele, fără abatere, câtuși de puțină.

Iar pentru cele împotrivă voiu fi supus după articolu al 6-lea ca fieșcare mădular al Sfatului, la cele numai din parte-mi urmate.

(ss) Gheorghios Páapas.

Nr. 287. (*Ibidem*, Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 48).

18.

1831 Nov. 28. *C. Cantacuzino, prezidentul Sfatului Orășănesc, către Marea Dvornicie din lăuntru.*

Cu cinste primind cartea cinstitei Mari Dvornicii supt Nr. 8085, înpreună și cu alăturata copie după predlojănia Ex. Sale D-lui deplin înputernicitului prezedent al Divanurilor, am văzut cele coprinzătoare pentru întarirea mădularilor Sfatului Orășănesc al politii Bucureștilor ș'a mea, cu prezedența acestui Sfat. Și fiindca în pomenita carte și copia de predlojănie să adaogă pentru kir Gheorghe Papa, unul dintre mădularii aleși, sa iau pricina în băgare dă seamă pă temeiul articolului al 6-lea din regulamentul Sfatului Orășănesc, pentru cei streini

www.dacoromanica.ro

când pot fi aleşi de mădulari, îndată prin înscris am şi făcut întrebare numitului kir Gheorghe Papa, dacă poate fi depărtat de protecsia sa şi unit cu duhul regulamentului. Dela care priimind răspuns nu lipsesc pe lângă aceasta a trimite şi cinstitei Dvornicii copie întocmai după acel răspuns, spre a să vedea că este dăpărtat cu totul de asemenea împrejurari streine.

Nr. 935. (*Ibidem,* Adm. vechi dos. Nr. 380 f. 286 în original; Municip. Buc. dos. Nr. 25 f. 49 copie).

19.

Poruncă catre D-lui aga Costache Cantacuzino prezidentul Sfatului Orăşenesc al politiei Bucureştitor.

S'au văzut coprinderea răportului d-tale cu Nr. 935, împreună cu alăturata pă lângă dânsul copie după raportul d-lui Kir Gheorghe Papa, prin care răport întru îndatoririle sale către maghistrat să supune stăpânirii locale, potrivit cu articulul al 6-lea din regulamentul întocmit şi fiindcă după acest înscris al său rămâne şi numitul între mădulările maghistratului, ca unu ce este şi ales de către obştea depotaţior, iată să trimite d-tale patru carţi ale vornicii către patru obraze ce s'au ales din cele mai multe glasuri a fi madulari ale magistratului şi anume d-lui biv vel căminar Iorgu Bibescu, d-lui biv vel sărdar Ştafan; d-lui kir Gheorghe Papa; d-lui kir Ioan Răducanu; prin care potrivit cu glasurile obşteşti să poftesc şi de către voinicie ca sa intre întru lucrarea trebilor atingătoare de îndatoririle maghistratului supt a d-tale prezidenţie, întocmai după coprinderea regulamentului, care carţi le vei trimite însă pă fieşcare. Iar pa da altă parte vei şi grabi a te înţelege şi cu d-lor pentru cuviincioasa întocmire şi întrare în cuviincioasele lucrări, aflându-va de a pururea întru o unire şi glăsuire din care să se poata aştepta nădăjduitele naintari. Şi îndată după intrarea maghistratului în lucrare, după aceea veţi răportui voiniciei, ca şi vornicia sa faca cunoscut Inalt Exselenţii Sale D-lui deplin împuternicit prezident, dupa cum este porunca.

1831 Noemvrie 30.

Nr. 8230. (*Ibidem,* Adm. vechi dosar 380 f. 288, concept).

www.dacoromanica.ro

20.

Cinstitei Marii Dvornicii din lăuntru

Adunându-ne astăzi prezidentul şi mădularile Sfatului Orăşenesc în presudsvia Sfatului şi făcându-să chibzuire pentru lefile atât ale cinovnicilor canţalarii, carii iarăşi de adunarea Sfatului prin jurnal încheiat la 2-lea următoarei s'au ales şi s'au hotărât a fi, cât şi ale cinovnicilor ce după chibzuirea Sfatului s'au găsit de trebuinţă a fi orânduiţi privighetori asubra îndestulării de pâine, carne, lumină şi altele, i asupra îndreptării măsurilor şi a curăţenii politiei, precum şi a dorobanţilor ce s'au hotărât a fi în slujba Sfatului, însă doi călăraşi şi trei pă jos, s'au şi încheiat jurnal, hotărându-să ca toate aceste lefi, cât şi alte cheltuele ce are a se urma pă fieşcare lună, să fie în sumă de lei două mii opt sute şaizeci şi precum mai jos acuma se arată. Pentru care şi nu lipseşte Sfatul cu cinste a face cunoscut cinstitei Marii Dvornicii, rugându-se a avea deslegare pentru aceasta.

1831 Dechem. 31.

(ss) Prezident al Sfatului Costandin Cantacozino; Gheorghe Bibescu; Ştefan serdar; Gheorghios Paapas; Ioan Răducanu.

Lei	400	secretarul.	
»	400	casierul.	
»	400	doi scriitori şi un registrator ce s'au adăugat după trebuinţă.	
Lei	100	cheltuiala canţalariei.	
»	750	cinci cinovnici la 5 văpsele po lei 150 fieşcare.	
»	300	doi ipac (=etc.) orânduiţi asupra măcelarilor şi pentru primirea grâului.	
Lei	100	îngrijitorul Casei Sfatului	
»	30	rândaş.	
»	200	doi dorobanţi călari po tl (=taleri) 100 unu	din care au a se face şi hainele forma
»	180	trei dorobanţi pă jos po tl 60	
Lei	2860	adică lei două mii opt sute şaizeci.	

Nr. 61 (*Ibidem*, Adm. vechi dosar 380 f. 347).

www.dacoromanica.ro

CIVILIZAȚIA TIP BUCUREȘTI

DESCRIERE SUMARĂ

DE DINU V. ROSETTI

In primăvara anului 1927, cu prilejul unor recunoașteri întreprinse la cărămidăriile și carierele de nisip din preajma Capitalei, am descoperit la cărămidăria Inginer Popovici, situată în partea de miazănoapte a orașului București, pe țărmul drept al Colentinei, în preajma lacului Tei, fragmente ceramice de factură preistorică aparținând unui tip inedit [1]). Cercetând malurile râului am regăsit în numeroase așezări preistorice același tip ceramic căruia am dat numele, după locul unde s'a făcut mai întâi descoperirea, tip București [2]).

In toamna anului 1929 am întreprins săpături arheologice având drept obiectiv cercetarea așezărilor preistorice din regiunea București și urmărirea în deaproape a civilizației inedite descoperită de noi la Lacul Tei. Cercetările arheologice dela Lacul Tei [3]) au fost extinse și asupra altor așezări dealungul Colentinei, la Bucureștii-Noui, Bordei-Herăstrău, La Stejar (pe teritoriul comunei Băneasa), Pepiniera Lacul Tei (în dreptul

---

1) Dinu V. Rosetti, *Din Preistoria Bucureștilor*, 1929, fig. 7—18.

2) In a sa lucrare I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, p. 101—104, o tratează sub numele civilizația Tei; am denumit-o mai înainte tip București nu în calitate de descoperitor, îndreptățit a-i da numele, ci pentrucă Bucureștii sunt mai ușor de ținut minte, mai demni a fi menționați din punct de vedere național.

3) In 1928 sondagii întreprinse de noi. In vara lui 1929 de I. Nestor, cu fonduri puse la îndemână de Muzeul Național de Antichități și apoi de Muzeul Municipiului București. In toamna aceluiaș an am preluat așezarea cercetând-o până în vara anului 1930.

www.dacoromanica.ro

1

2

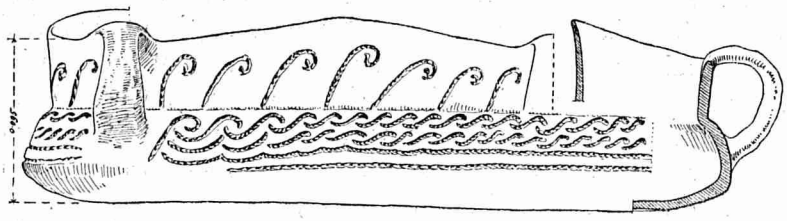

3

4

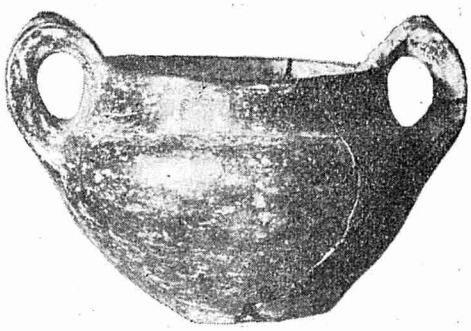

5

Găsite fig. 1, 3, 5 la Teiî; fig. 2, 4 la Bucureştii Noi
Fig. 1, 2, 4. 5, pastă neagră-cenuşie; fig. 3 pasta galbenă cenuşie.

www.dacoromanica.ro

Mânăstirei Plumbuita) şi în preajma zidurilor în ruină din capul străzii ‹Zidurile în Vii›, dinspre Fundeni. In toate aceste aşezări cercetate în cursul anilor 1929—1935 a eşit la iveala un bogat material aparţinând civilizaţiei tip Bucureşti, cât şi altei civilizaţii, căreia i-am dat numele tip Bordei-Herăstrau, după locul unde s'a facut mai întâi descoperirea. Am putut stabili prin săpaturi ordinea stratigrafica şi cronologică dintre aceste civilizaţii preistorice şi civilizaţia Glina III şi anume: la Bucureştii-Noui o groapă de locuinţa tip Glina III era suprapusa de o groapă de locuinţă tip Bucureşti; pe malul stâng al Colentinei, în locul zis La Stejar rămăşiţele unei colibe tip Bucureşti erau deranjate de o groapă de locuinţă tip Bordei-Herăstrău. Cele trei civilizaţii în ordinea lor succesivă, Glina III, Bucureşti, Bordei-Herăstrau, au anumite legături între ele, despre care nu vom putea trata în cadrul discrierii de faţă.

Locuinţele civilizaţiei tip Bucureşti sunt de două feluri, colibe şi bordeie. In cuprinsul lor s'au aflat elemente ceramice deosebindu-se unele de celelalte şi anume trei faze distincte aparţinând aceleaşi civilizaţii. Le denumim dupa locul unde s'a facut mai întâi descoperirea· Bucureşti-Fundeni, Bucureşti-Stejar, Bucureşti-Tei. Locuinţele sunt răslețe, răspândite pe aşezari de mare întindere, pe terasele râurilor; constituesc adeseori curţi de sine statatoare, spre deosebire de locuinţele din vremurile mai vechi, din epoca neo-şi eneolitică, strânse laolalta pe aşezări bine apărate de natură.

Ceramica civilizaţiei tip Bucureşti poate fi împărţită dupa tehnica lutului în trei categorii: I Ceramica comuna din pasta puţin îngrijita având, *a)* suprafaţa nelustruită sau mai arareori *b)* lustuita. II Ceramica din pasta mai îngrijita *a)* cu suprafaţa nelustruita, *b)* cu suprafaţa lustruita. III Ceramica de factură foarte îngrijita *a)* cu suprafaţa lustruita, *b)* cu suprafaţa lustruita cu multa grija. Lutul categoriei I prezinta în partea exterioara a pereţilor vasului un colorit cenuşiu, cenuşiu-negru, galben-bruu, roşu-brun sau caramiziu şi este amestecat, în proporţie cu dimensiunile vasului, cu nisip sau pietriş foarte mărunt, vizibil uneori şi pe suprafaţa vasului. La ruptura lutul prezinta un colorit ce variază dupa gradul arderei în cuptor, cenuşiu-negru, negru-bruu sau caramiziu (uneori acest colorit din urmă e datorit arderii secundare). Categoria II prezinta

www.dacoromanica.ro

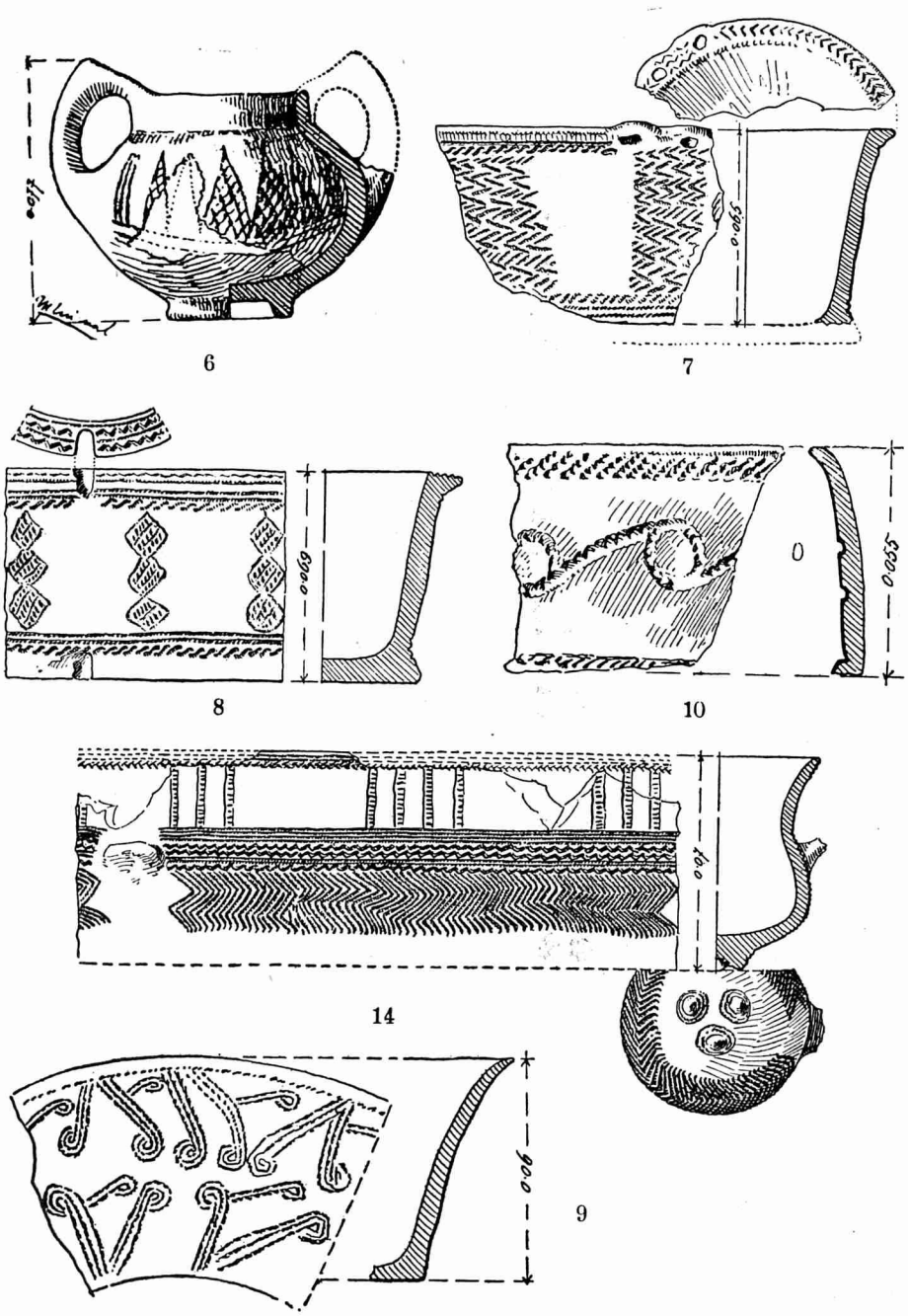

Găsite: fig. 6, 8, 14 la Bucureştii Noi; fig. 7, 9 la Tei; fig. 10 la Stejar.
Fig. 6 pastă galbenă cenuşie; fig. 9 galbenă roşcată; fig. 7, 8, 10 neagră.
Fig. 6 tip Vattina (Gârla mare); fig. 14 ornamentul derulat al unei ceşti cu mâner.

www.dacoromanica.ro

suprafaţa şi colorituł ca şi categoria I; lutul conţine nisip sau pietriş mărunt. Categoria III are un colorit cenuşiu-negru, negru, alteori galben-brun. Lutul e curat şi arată la ruptură negru, cenuşiu-negru, negru-brun sau galben-brun şi numai la vasele mai mari e amestecat cu nisip; păstrând adeseori şi în acest caz pereţi foarte subţiri.

Formele vaselor aparţinând categoriei I sunt: 1) Vase de provizii având gura mai largă ca fundul, înalte, cu buza scurtă şi puţin resfrântă în afară. 2) Vase cu gura largă având sub buza vasului una sau două tortiţe. 3) Vase de provizii cu fundul îngust şi partea superioară pântecoasă, sub gâtul scurt şi drept câte două torţi alternând cu două proeminenţe rotunde încercuite de o canelură (Fig. 1) într'un vas similar erau grâne carbonizate. 4) Căni. 5) Pahare conice cu fundul îngust. 6) Străchini semisferice cu fundul neted. 7) Străchini adânci purtând pe pântec şi paralel cu marginea o linie alcătuită din butoni aplicaţi. 8) Cești cu toartă. 9) Căni cu toartă. 10) Străchini cu picior, apar în faza Bucureşti-Fundeni şi reamintesc aparitii similare din civilizaţia tip Gârla-Mare (Vattina).

Ornamentaţiunea vaselor aparţinând categoriei I e în genere plastică.

Când peretele vasului nu e neted, suprafaţa este ocupată de linii obţinute prin petrecerea unei măturі pe pasta umedă (Fig. 1—2) Mai arareori suprafaţa este ocupată de butoni aplicaţi. Ornamentaţiunea plastica constă în genere din brâuşoare alveolare sau incizate, aplicate unde trebuiau accentuate liniile demarcaţionale între diferitele părţi ale vasului. Uneori marginea vasului e ornamentată cu incizii. Alteori vasul poartă pe umeri sau pe pântec proeminenţe obţinute prin împingerea pastei din lăuntru în afară, câteodată înconjurate de un şir de puncte sau cercuri obţinute prin întipărirea unui pai. Ornamentaţiunea plastică e îmbogăţita câteodată de aplicaţiuni dispuse asemănător unor mustăţi sub butonii aplicaţi sau proeminenţele stilizând torţile tubulare. Sub marginea vasului sau sub linia demarcaţională dintre gât şi pântec aflam adeseori un şir de puncte incizate sau cercuri obţinute prin întipărirea unui pai; alteori triunghiuri excizate sau întipărite alcatuind motivul zis dinţi de lup (Fig. 2). Nu arareori se gasesc sub margine butoni aplicaţi asemănători unor pastile simple, concave, sau purtând în centrul lor un punct incizat.

www.dacoromanica.ro

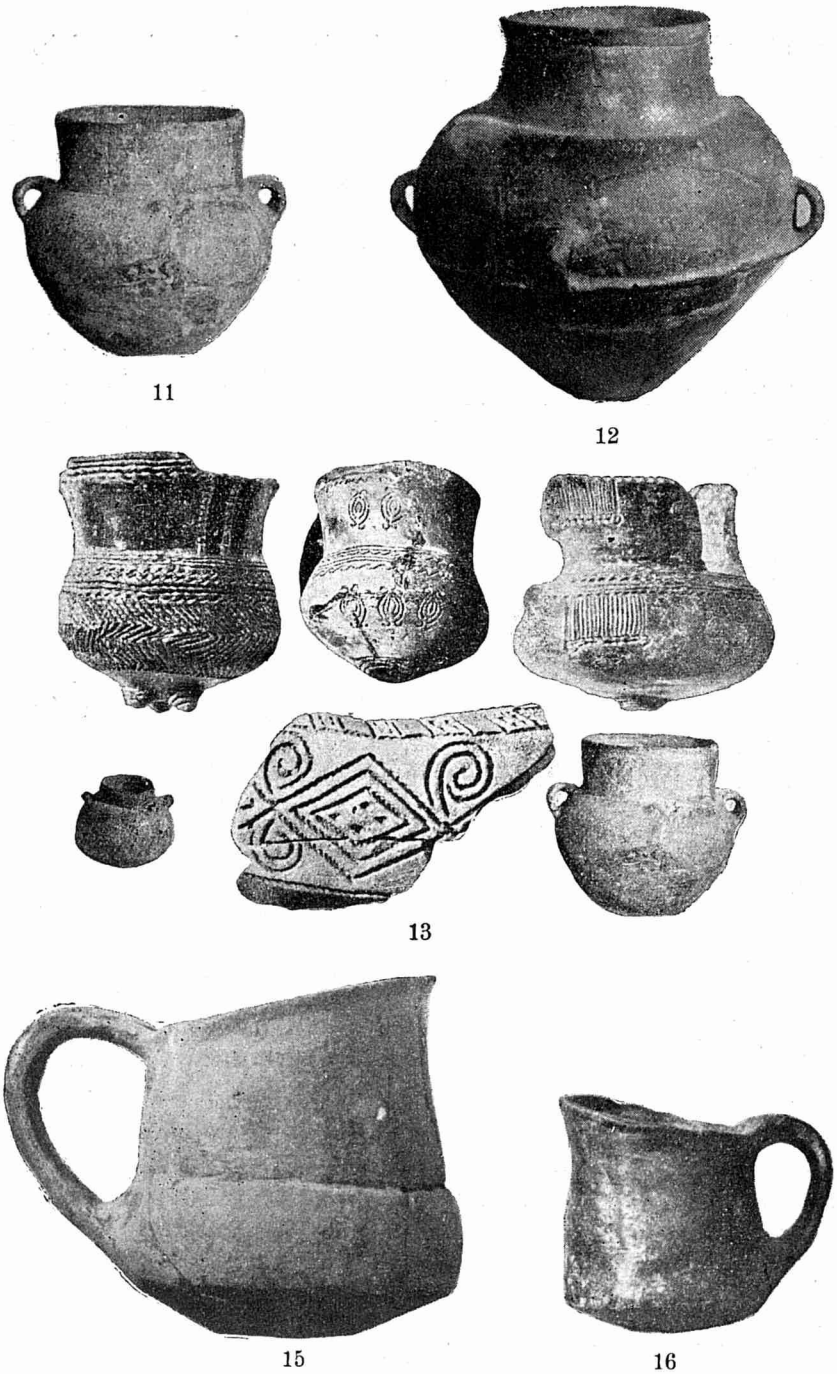

Găsite fig. 11—13, 15—16 la Tei; Fig. 11—15 pastă neagră cenușie; fig. 16 galbenă cenușie.

www.dacoromanica.ro

Categoria II conţine mai puţine elemente ornamentale plastice. In schimb gama formelor e mai bogata. Pe lânga formele categoriei I aflăm: 1) Vase cu marginea oblică. (Fig. 3). Vase şi ceşti cu două torţi. (Fig. 4—5). 3) Vase cu postament inelar şi două torţi unghiulare ridicate deasupra marginei vasului (Fig. 6). 4) Vase asămănătoare unor ghivece, (Fig. 7), având dispozitive de atârnat sau de legat un capac găuri dispuse două câte două la marginea şi fundul vasului, uneori în loc de găuri o teşitură (Fig. 8). 6) Pahare conice cu pereţii involţi (Fig. 9—10). 7) Amfore cu gâtul cilindric şi două torţi alternând cu doi butoni ascuţiţi (Fig. 11). 8) Urne cu patru torţi şi patru proeminenţe obţinute prin împingerea pastei din launtru în afară (Fig. 12). 9) Vase bitronconice cu doua torţi ridicate deasupra marginei purtând în capătul lor câte o proeminenţă caracteristice fazei Bucureşti—Fundeni.

Proeminenţe ascuţite înconjurate de o canelură apar şi în această categorie ceramică. O ceaşcă poartă pe pântec linii verticale alcătuite de butoni ascuţiţi. Torţile sunt în genere în formă de panglică, rotunde sau cu un profil triunghiular şi sunt ridicate mai mult sau mai puţin deasupra marginei vasului. Partea superioară a torţilor uneori unghiulare poartă o bandă în relief incizată, o alveolă sau un buton ascuţit, în formă de limbă sau de nasture (Fig. 5). Uneori torţile au aspectul unor proeminenţe triangulare sau rectangulare gaurite vertical. Ele sunt în genere caracteristice fazei Bucureşti-Fundeni. Acestei faze aparţin şi ceştile cu fund inelar şi cu două torţi unghiulare ridicate deasupra marginei vasului, (Fig. 6), vasele cu marginea oblică, torţile unghiulare, adeseori cu un profil triunghiular, prevăzute în capatul de sus cu un buton, o proeminenţă ascuţită, o concavitate alveolară sau o banda în relief şi vasele cu proeminenţe rotunde sau ascuţite înconjurate de un cerc canelat (Fig. 1).

Categoria III. Gama formelor corespunde categoriei II. Forma cea mai răspândită e ceaşca cu mâner prezentând mai multe variante (Fig. 13, a, b, c, 24, 28, 30, 32, 37). Fundul poartă uneori un *omphalos,* alteori e ascuţit sau prevăzut cu trei picioruşe ornamentate asămănător unui melc (Fig. 13, a; 14). In genere forma ceştilor se trage dela vasul caliciform. Unele ceşti au forma cilindrică sau au pântecul foarte scurt faţa de gâtul înalt şi cilindric. Aceiaşi formă o gasim la ceştile cu marginea

www.dacoromanica.ro

17 18

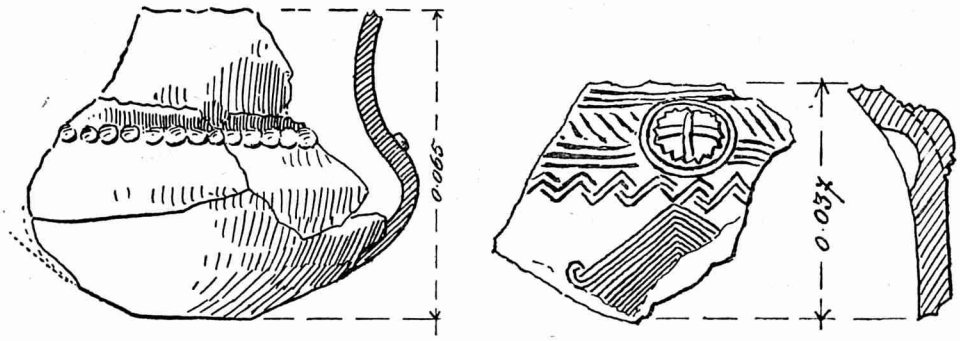

20 19

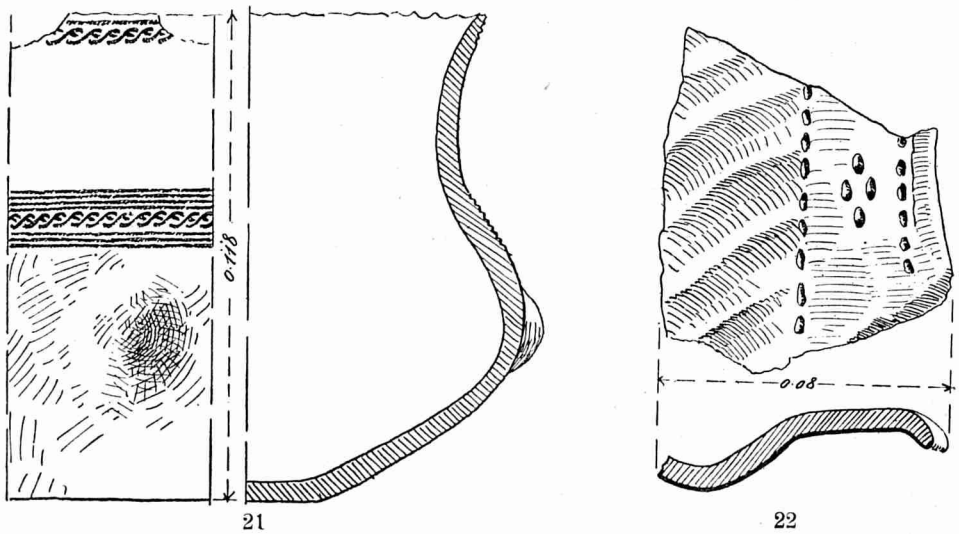

21 22

Găsite fig. 17, 18 la Tei; fig. 19-21 Bucureştii Noi; fig. 22 la Fundeni.
Fig. 17 pastă galbenă cenuşie; fig. 18-22 neagră cenuşie.

www.dacoromanica.ro

oblică (Fig. 18). O formă nouă ne prezintă o cupă având o toartă ridicată deasupra marginei şi ornamentată, aparţine categoriei denumite *ansa-cornuta*. Ornamentaţiunca plastică a categoriei III se rezumă la proeminenţele semi-organice ale unor vase (Fig. 19, 21, 25—26). Arareori linia demarcaţională dintre gâtul şi pântecul ceştilor cu mâner e ornamentată cu un şir de butoni aplicaţi asămănător unor boabe de linte (Fig. 20). Proeminenţele semi-organice, pe pântecul sau sub gâtul vasului, sunt rotunde, ascuţite sau răsucite asămănător unui melc.

TEHNICA ORNAMENTALĂ a ceramicei tip Bucureşti poate fi clasificată în patru grupe.

Ornamente incizate. Sunt comune categoriei III şi categoriei II, mai puţin cunoscute categoriei I. Inciziile sunt executate în genere cu ajutorul unui înstrument ascuţit, anume în tehnica *Stichkanal* sau *Absatzstich*. Inciziile mărunte sunt menite a păstra mai bine materia calcaroasă a incrustaţiunei. Că nu s'a păstrat pe toate vasele se datoreşte condiţiunile neprielnice ale solului; când sunt foarte fin executate aparţin fazei Bucureşti-Tei; ornamentele alcătuite din simple linii incizate, subţiri, (Fig. 42—43, 46, 54), sau canale *(Stichkanal)*, când cele din urmă sunt grosolan executate, sunt caracteristice fazei Bucureşti-Fundeni.

2. Ornamente excizate. Apar adeseori cu ornamentele incizate şi au în genera un rol secundar (dinţi de lup, triunghiuri excizate etc.), obişnuite pe ceramica categoriei I-II unde subliniază linia demarcaţionala dintre părţile superioare ale vaselor. Meandri obţinuţi prin linii excizate sunt obişnuiţi în faza Bucureşti-Fundeni. Când exciziile sau incizile sunt verticale întretăindu-se cu altele orizontale, sau oblice, alcătuind un motiv asămănător întrucâtva unui fagure, tehnică menită să reiasă motivele păstrate din suprafaţa vasului (linii simple sau duble în zigzag, romburi, etc.), sunt caracteristice fazei Bucureşti-Stejar (Fig. 31, 33, 34, 35).

3. Caneluri şi coaste. Uneori pântecul vasului poartă caneluri verticale sau oblice (Fig. 22). Ele sunt carasteristice fazei Bucureşti-Fundeni şi anume categoriei II—III. Uneori spaţiile libere dintre coastele ornamentale ale suprafeţei vasului sunt prelucrate în tehnica inciziei pentru a păstra incrustaţiunea albă (Fig. 23), constituind una din caracteristicele fazei Bucureşti-Stejar şi anume categoriei III.

www.dacoromanica.ro

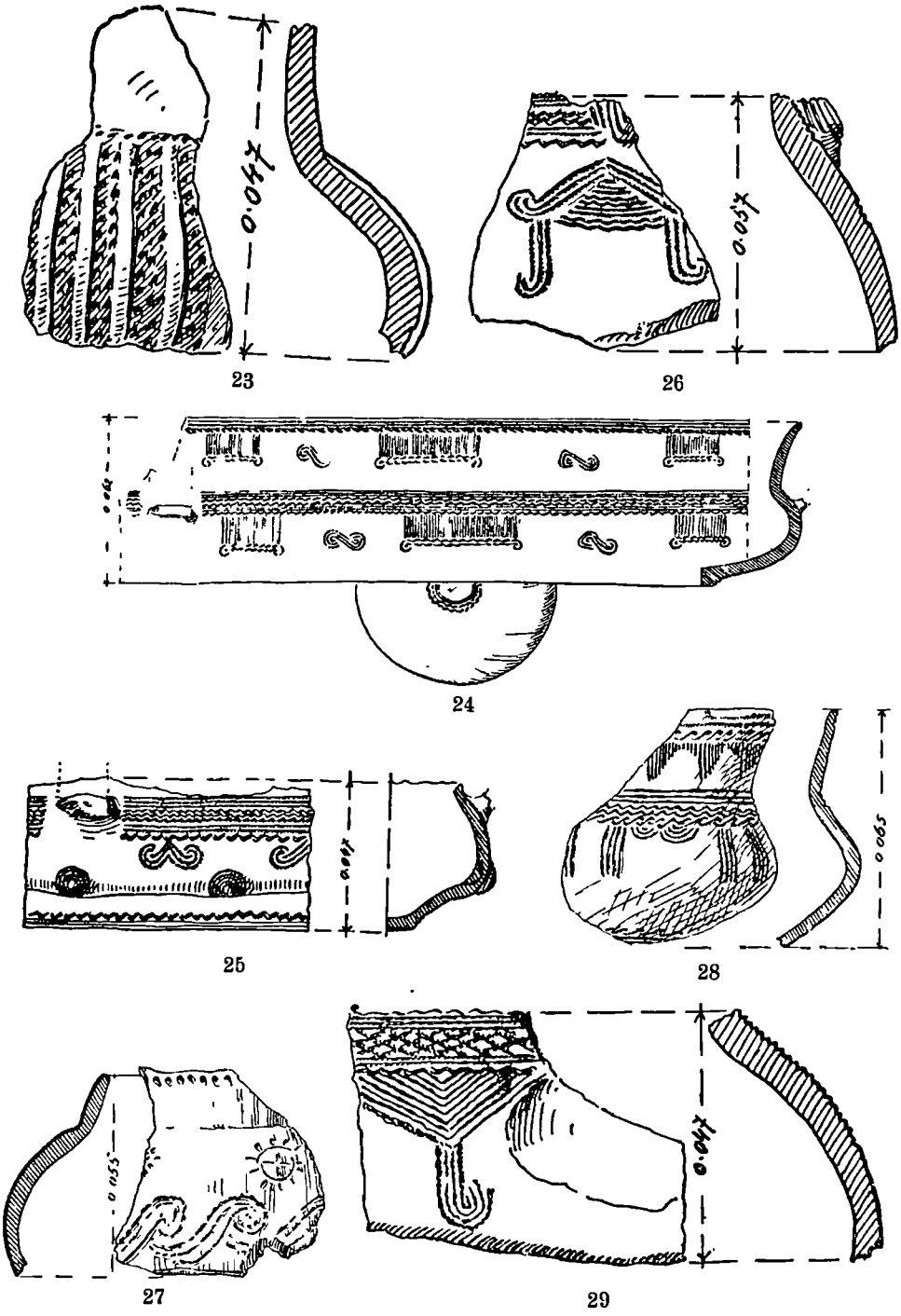

23 26

24

25 28

27 29

Găsite fig. 23, 25, 26 la Stejar; fig. 24, 27, 27 la Tei.
Fig. 23—24 pastă neagră cu încrustații albe; fig. 27—29 galbenă-cenușie.

www.dacoromanica.ro

4. Ornamentul în relief (aplicaţiuni plastice) priveşte aproape în mod exclusiv categoria I, exceptând proeminentele semi-organice obişnuite în categoria II-III. In categoria I, a fazei Bucureşti-Fundeni, aflam vase mari purtând pe pântecul lor o linie dispusă în *zig-zag,* ca aplicaţiune plastica.

Motivele ornamentale obţinute prin tehnica inciziei ocupa principial gâtul, partea superioară a pântecului şi fundul vasului. Tendinţa consta în sublinierea liniilor demarcaţionale dintre aceste părţi ale vasului. Foarte obişnuite sunt în acesta privinţa spiralele legate (Fig. 3, 39), cari ne oferă variante până la spirala împletită (Fig. 37). Obişnuite sunt şi liniile alcătuite din unghiuri întrepătrunse, linii simple sau dispuse în val sau romburi înlănţuite. Uneori aceste linii alterneaza şi alcătuesc o banda din care se desprind adeseori perdele de franjuri, (Fig. 13, c; 24, 28). Alteori franjurile sunt alcatuite din linii dispuse în zig-zag alterând ritmic cu linii drepte sau ondulate făcând impresia unui şorţ (fota). Sunt obişnuite în faza Bucureşti-Tei. Nu arareori vasul poarta la linia demarcaţionala dintre gât şi pântec mai multe linii orizontale dispuse în scara. Ornamentul redat la (Fig. 28, 32), obţinut prin suprimarea liniilor demarcaţionale ale unor triunghiuri haşurate vertical, e obişnuit. Frecvente în faza Bucureşti-Stejar, sunt triunghiurile haşurate având în vârful lor un cerc concentric, asămanător unui medalion (Fig. 31).

Motivele ornamentale ale civilizaţiei tip Bucureşti sunt multiple: linii împletite, romburi şi clepsidre, meandri, triunghiuri în ramă sau metope, cruci închise într'un cerc simplu sau înconjurat de raze (Fig. 19, 27), cercuri concentrice, ovale haşurate, cercuri simple, spirale şi duble spirale; uneori spirale cu o construcţie speciala atârna sub marginea vasului sau sub linia demarcaţională a pântecului (Fig. 26, 29). Uneori linia dintre gât şi pântec e alcătuită din brâuri a caror capete atârnă asămănător unor spirale. Din aceste brâuri se desprind adeseori semi-cercuri concentrice Frecvente sunt ornamentele alcatuite dintr'o linie orizontală sau curbă, având capetele răsucite înlauntru, în spirala *(Schalenspirale),* linii dispuse în zig-zag, alcatuesc aşa numitul motiv *Fischgretenmuster* (Fig. 14). Motivele ornamentale având la bază linia curba sunt adeseori interpretate cu ajutorul liniei unghiulare; ca atare spiralele legate devin meandri încârligaţi, (Fig. 19, 28, 36, compara şi fig. 21 cu fig 36), crucea

www.dacoromanica.ro

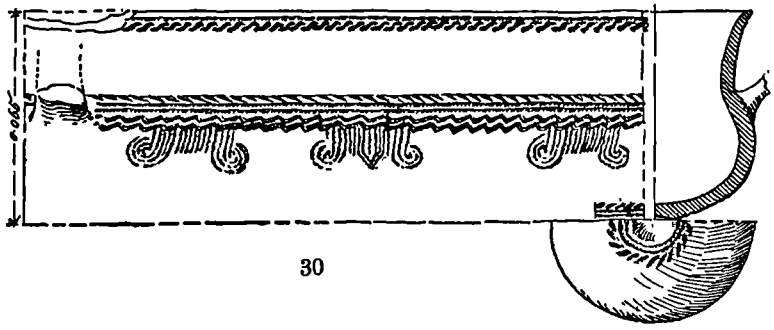

30

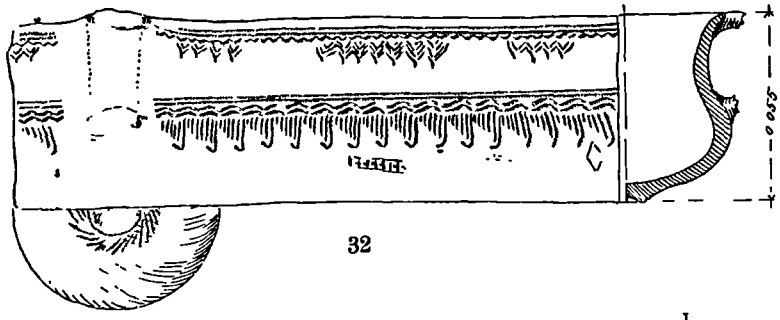

32

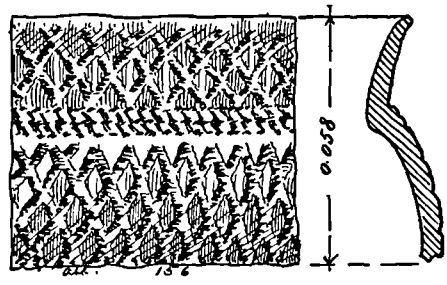

33

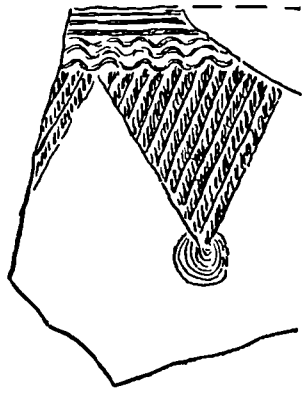

31

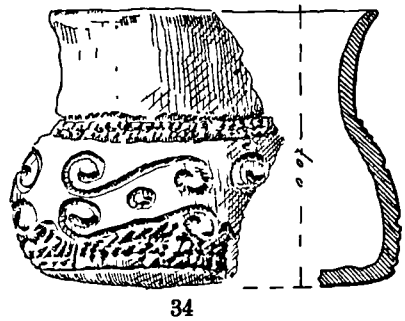

34

Găsite: fig. 30, 32 la Bucureştii Noi; fig. 31, 33 la Stejar; fig. 34 la Tei. Fig. 30 şi 34 pastă neagră cu incrustaţii albe; fig. 31—33 neagră.

www.dacoromanica.ro

închisă în cerc poate fi închisă într'o figura rectanglară spirala în forma de şea *(Sattelspirale)* se transforma în ornamentul denumit de arheologii germani *geknickte Schalenspirale* (Fig. 19, 25), spirala denumita *tracé de la Poste* sau *Flots grecs* se transformă într'un meandru, cunoscut sub denumirea *tracé des Grecques.*

Caracteristică e spirala dispusă în parţile laterale ale franjurilor asămanatoare unui şorţ (fota) (Fig. 30). Interesanta, prin analogiile pe care ni-le oferă, e construcţia spiralelor (Fig. 26, 29), pe care le regăsim în ceramica pictata din movilele macedonene, bunăoară la Gona[4]). Ca motive risipite pe suprafaţa vasnlui găsim spirale, figuri rectangulare, clepsidre, şi spirala dubla în formă de S sau în forma de 8 (Fig. 38). Un motiv mai rar ne este redat la fig. 39. Destul de răspândite sunt şi liniile frânte în forma de M sau W având capetele dispuse în spirala (Fig. 40). Uneori şi torţile vasului, alteori marginea interioară a vasului sunt ornamentate, (Fig. 41), (fapt caracteristic în genere fazei Bucureşti-Fundeni).

Proeminenţele semiorganice pe pântecul vasului sunt uneori subliniate de cercuri concentrice sau alte motive.

Faza Bucureşti-Fundeni ne ofera în această privinţă analogii în Bulgaria unde putem urmări această civilizaţie.

Din punct de vedere stilistic credem ca motivele ornamentale ale ceramicei civilizaţiei tip Bucureşti sunt datorite transpunerii pe lut a podoabelor corporale şi motivelor ce vor fi fost uzitate în cusăturile şi ţesaturile acelei vremi. Motive ce par transpuse după cusaturi gasim la fig. 3, 13, e; 14, 24, 25, 30, 32, 39; altele transpnse dupa ornamente cusute în piele, asămănătoare celor pe care le cunoaştem astazi pe chimirul populaţiunei rurale din Oltenia, Banat şi Ardeal, la fig. 42, 43. Podoabe pendantive par a fi reprezentate în ornamentul redat la Fig. 44, motiv pe care îl regasim pe idolii de lut din civilizaţia tip Gârla Mare (Vattina), la Vattina, Babska şi Bijelo-Brdo. Concludent în această privinţa e idolul dela Klicevak şi cel de pe carul votiv din Muzeul Naţional Belgrad.

---

4) L. Rey, *Considérations sur les premiers habitants de la Macedoine*, Bul. Coresp. Hell, Pl. XVIII, 3.

www.dacoromanica.ro

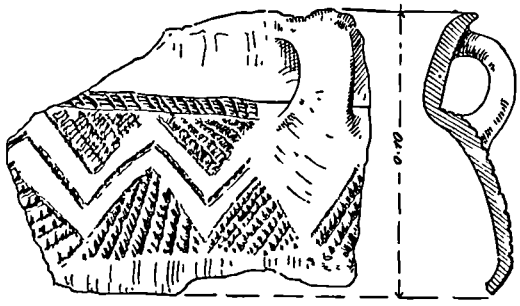

35

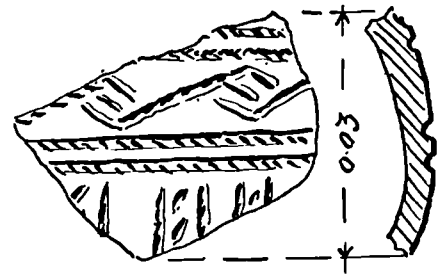

36

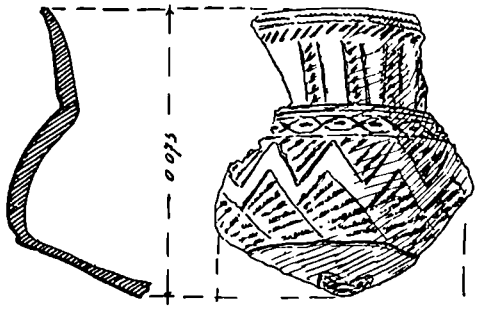

37

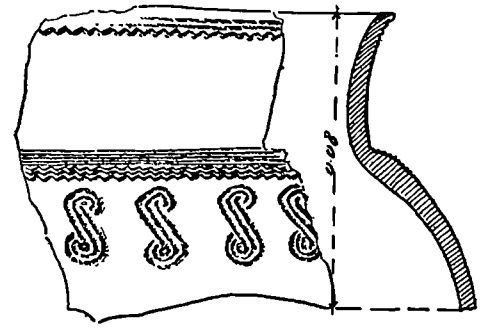

38

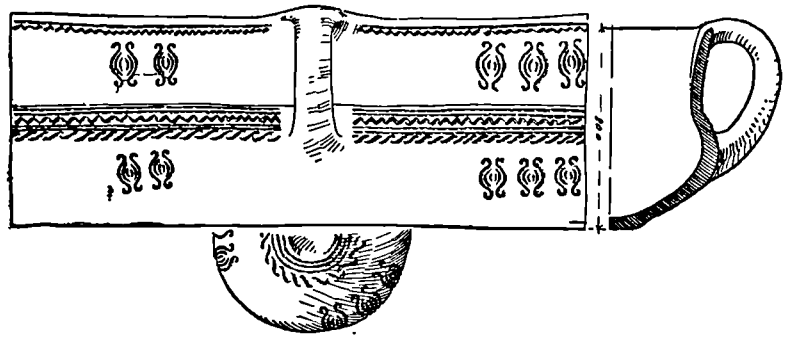

39

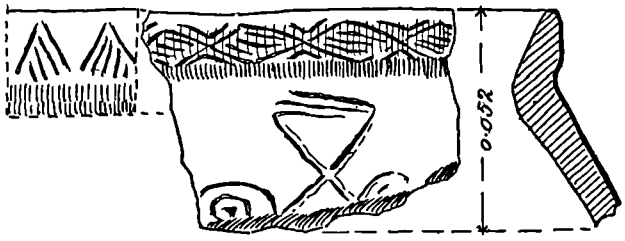

41

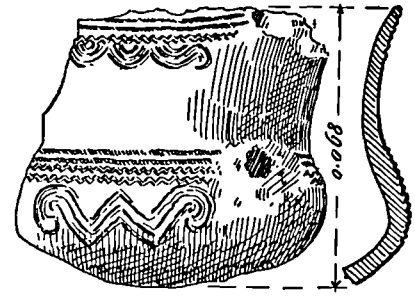

40

Găsite; fig. 35, 38, 40 la Stejar; fig. 36 la Bucureştii Noi; fig. 37, 41 la Fundeni.
Fig. 35—30 pastă neagră; fig. 37—40 neagră cu încrustaţii albe; fig. 41 galbenă cenuşie.

www.dacoromanica.ro

OBIECTE DE LUT. Câteva fragmente ne indică prezenţa vaselor duble şi comunicând între ele (Fig. 46) (în faza Bucureşti-Fundeni). Prâsnele de lut arată mai multe forme (Fig. 45). Unul e ornamentat cu un motiv asemănător pânzei de păianjen. Poate olarul a ales acest motiv drept simbol al ţesătoarei (Fig. 47). Greutăţile de lut sunt rare şi de formă piramidală. Linguri şi strecurători, aceste din urmă de formă conică sunt identice cu cele similare din civilizaţia precedentă tip Glina III şi destul de frecvente. Un obiect curios, se apropie de forma vaselor *askos,* are partea superioară ciuruită ca o strecurătoare şi prevăzută cu un gât scurt şi cilindric. Toarta asimetrică sprijină ipoteza ce emitem în privinţa rostului său: un vas menit a păstra jăratec sau un vas ce va fi fost întrebuinţat asămănător unei cădelniţe. Un suport de vas are marginea superioară trilobată (aparţine fazei Bucureşti-Fundeni). Acestei faze sunt caracteristice capacele de vas, (Fig. 48), unele ornamentate şi prevăzute cu orificii verticale menite a fi legate de proeminenţele găurite ale vaselor. Prezenţa lor constitue una din analogiile dintre civilizaţia tip Bucureşti-Fundeni şi civilizaţia tip Vattina (Gârla Mare).

Interesant e un tipar de lut (Fig. 49), în care s'a turnat poate o podoabă (cercel?) de aur sau de bronz (Fig. 50).

ARTA PLASTICĂ e aproape necunoscută. In două cazuri apar reprezentări anthropomorfe redate foarte grosolan în lut. La Tei am găsit laolaltă două figurine feminine (Fig. 51) şi în aşezarea «La Stejar», pe malul stâng al Colentinei, la aceeaşi înălţime cu aşezarea dela Dămăroaia, un depozit de cinci figurine de lut reprezentând foarte schematic stilizarea corpului uman. Ambele tipuri au fost găsite în cuprinsul unor colibe, aparţinând fazei Bucureşti-Stejar şi Bucureşti-Fundeni (Fig. 51).

OBIECTE DE PIATRĂ. Caracteristice fazei Bucureşti—Fundeni sunt printre altele, instrumentele de piatră nisipoasă denumite de arheologii germani ‹*Krummesser*› ; ele au fost preluate din civilizaţia precedentă tip Glina III unde sunt frecvente. Forma lor variază după gradul de uzură; dovadă că au folosit drept unealtă pentru şlefuitul sau lustruitul obiectelor de piatră. Pietre de ascuţit, având partea superioară perforată pentru a fi legate, ciocane de piatră dură, măciuci — printre care una cu caneluri verticale — şi ciocane mari *á rayenure* completează inventarul obiectelor de piatră. La Tei sa găsit şi un mic topor plat, de piatră.

www.dacoromanica.ro

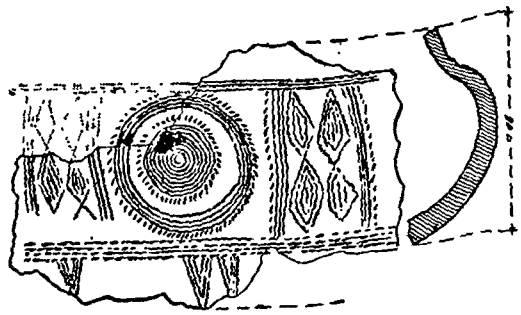

42

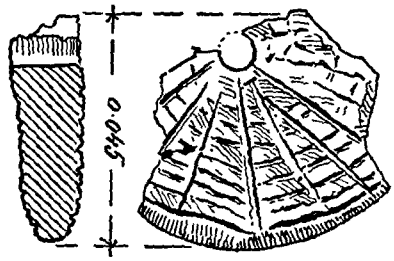

47

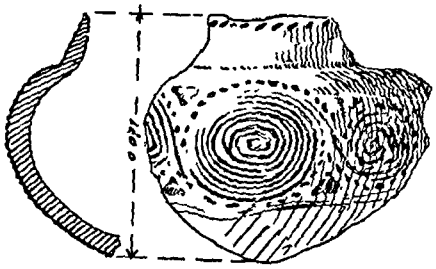

43

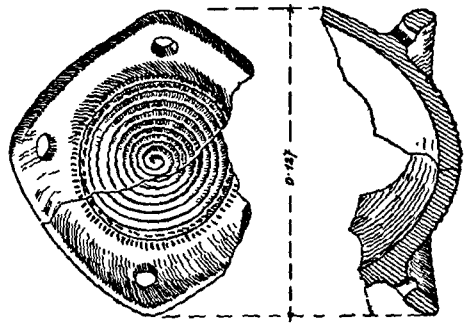

48

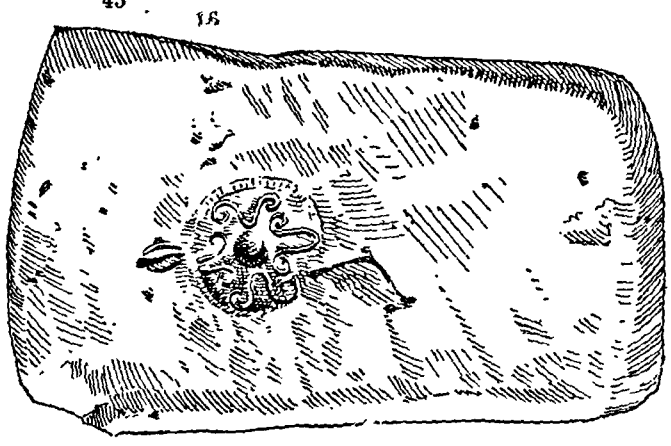

49

50

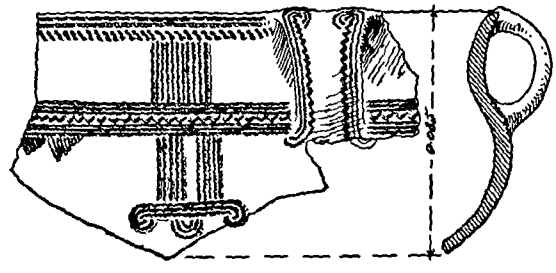

44

Găsite: fig. 42—44, 47 la Bucureștii Noi; fig. 48 la Fundeni; fig. 49—50 la Tei. Fig. 42 pastă galbenă portocalie, fig. 43 galbenă roșcată; fig. 44 neagră, fig. 44 neagră, fig. 49 tipar pentru medalion de metal, fig 50 medalionul desenat pozitiv.

www.dacoromanica.ro

OBIECTE DE CREMENE. Lame, cuţite şi lame cu partea opusa tăişului dinţată asămanător unui ferastrau (patinata de uzura, probabil a folosit la secera), arată ca industria silexului, deşi în decădere, mai dainuia încă. Nuclee şi percutoare dovedesc industria locală, vârfuri de sageţi de tip triangular cu o baza foarte concavă, (Fig. 52), folosinţa arcului.

UNELTE DE CORN ŞI OS. Undrele, sule, dalţi şi un instrument de corn prevăzut cu o crestătură în vârf (folosit poate la întipărirea unor ornamentaţiuni pe suprafaţa vaselor). De corn de cervideu mănuşi pentru topoare de piatra.

METALUL e rar, îl reprezintă bronzul. Un epilator (Fig. 53/1) mărgele tubulare de tabla de bronz (Fig. 53/2), ace de cusut, cu urechie (Fig. 53/3), fragmente de sârmă şi o tabla de bronz ornameutată cu linii paralele de puncte batute din lăuntru în afara (Fig. 53/4), un ac aparţine tipului denumit «*Hirtenstabnadel* (Fig. 53/5), altul «*Rollennadel*» (Fig. 53/6), un cuţit, un topor zis «*Randaxt*» (Fig. 55) şi o secera. Intr'un singur caz am aflat într'un bordei, aparţinând fazei Bucureşti-Tei, doui bulgări de fier oxidat de marimea unui ou de găină (limonita?).

PODOABELE DE SCOICĂ sunt reprezentate prin doua discuri mici şi plate, găurite la mijloc, asămănatoare fluturilor de metal ce împodobesc vestmintele ţarăncilor noastre. Au fost gasite în faza Bucureşti-Fundeni.

In privinţa lor găsim analogii perfecte în civilizaţia tip Glina III dela Popeşti-Leordeni şi într'o faza mai noua a civilizaţiei tip Gumelniţa, în stratul II C dela Vidra.

CIVILIZAŢIA TIP BUCUREŞTI e răspândită, în faza actuala a cercetărilor, în regiunea Bucureşti dealungul Dâmboviţei şi Colentinei si anume: la apus între Dragomireşti şi Floreşti; la răsărit pe Moştiştea în preajma Saruleştilor; la miazanoapte în preajma Snagovului; la miazăzi la Cascioarele şi Oltenita-Rurală. [5]) O regăsim şi în Ardeal în regiunea Braşovului şi la Bandul de Câmpie, pe Mureş. In partea de apus a ţarii, în Oltenia, teritoriul e ocupat de civilizaţia tip Gârla-Mare, rasaritul de civilizaţia Monteoru. Aceste trei civilizaţii, Bucureşti, Gârla-Mare şi Monteoru par a se exclude geograficeşte şi deci par a fi în parte contimporane între ele.

---

5) Const. Moisil, *Bul. Com. Mon. Istoric*, 3, 1910, p. 115 sg. fig. 1—3; Gh. Ştefan, *Dacia* II, 1925 p. 159, fig. 18 2,3.

www.dacoromanica.ro

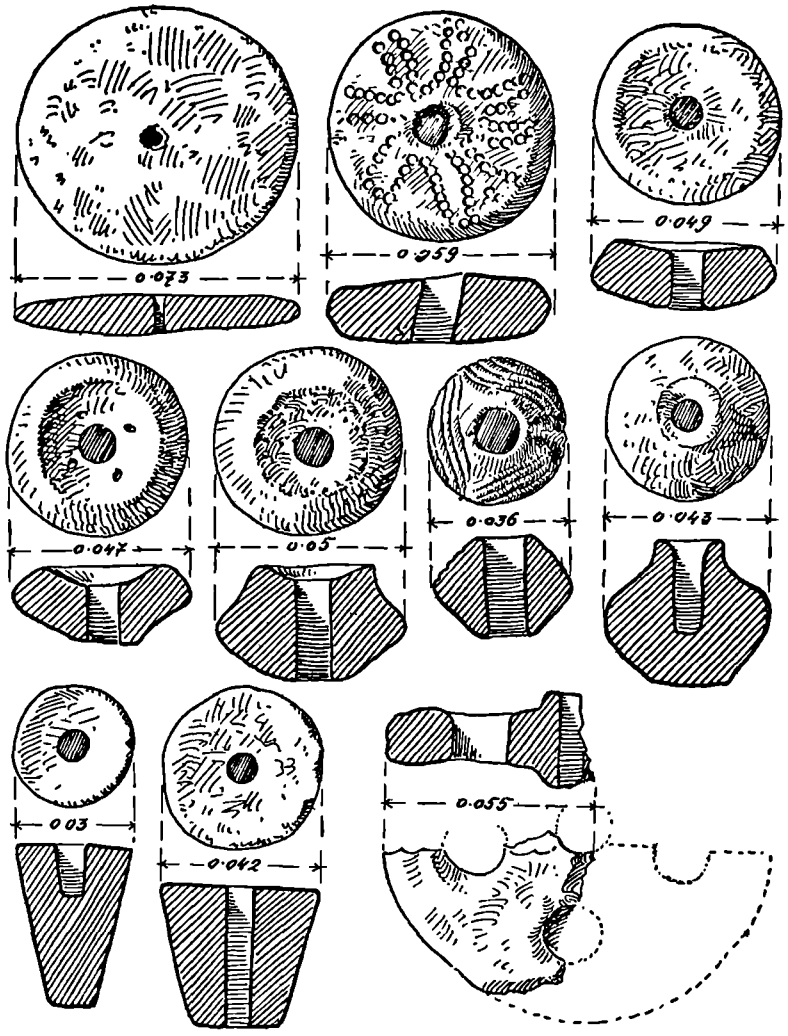

45

46

Găsite: fig. 45 la Tei și la București Noi; fig. 46 la Tei.
Fig. 45 Priștini de fus.

www.dacoromanica.ro

Cronologia civilizaţiei tip Bucureşti, cu cele trei faze pe care evit, până la descoperiri mai concludente, a le enumera în ordine cronologică, se sprijină, cum am spus mai sus, în primul rând pe ordinea stratigrafică: Glina III, Bucureşti, Bordei-Herăstrău.

Civilizaţia Glina III acoperă ca timp prima epocă de bronz (Reineke A). (Fragmentele ceramice redate de I. Nestor în *Zur Chronologie der Rumänischen Steinkupfenzeit* P. Z. 1928, 19, aparţin unei faze mai noui a civilizaţiei tip Glina III, fază pe care o denumim tip Glin III 2. Ea face tranziţia între civilizaţia Glina III (1) şi civilizaţia tip Bucureşti. Faza tip Glina III 2 a fost descoperită de noi la Bucureştii-Noui în gropi de locuinţă conţinând, pe lângă materialul caracteristic civilizaţiei tip Glina III (1) şi elemente care ne apropie de civilizaţia tip Bucureşti şi anume de faza Bucureşti-Fundeni. Ca atare, bazaţi şi pe alte considerente, civilizaţia tip Bucureşti începe în perioada bronzului B (a lui Reineke). Acestei perioade ar putea aparţine şi toporul de bronz (*Randaxt*) redat la fig. 55, topor aflat în mediul caracteristic fazei Bucureşti-Fundeni. Acul «*Rollennadel* (Fig. 53/6) aflat în aceeaşi fază, apare în regiunea noastră în faza mai nouă a civilizaţiei tip Gumelniţa, în stratul superior dela Vidra, unde îl găsim de aramă; ace de bronz similare sunt cunoscute şi în perioada lusaciană. Acul «*Hirtenstabnadel*» (Fig. 53/5), apare cel mai de vreme la începutul perioadei lusaciene (Reineke C) cât şi în mormintele de incineraţie din a III-a perioadă a bronzului polonez (Reineke D). Secera (Fig. 53/7), ar putea aparţine chiar perioadei Reineke D. Vasele de lut cu o proeminenţă înconjurată de un cerc canelat (Fig. 1, 13, f, sunt apariţii frecvente în civilizaţia tumulilor din sudul şi vestul Boemiei.

E foarte probabil că civilizaţia tip Bucureşti începe din bronzul B spre a dura până în bronzul D, a lui Reineke.

Analogiile pe care ni-le oferă din punct de vedere stilitic ceramica civilizaţiei tip Bucureşti, ne îndreapta şi spre civilizaţia tip Monteoru. Acolo regăsim, fără a mai menţiona analogiile dintre Monteoru şi Vattina (Gârla-Mare), îndeajuns cunoscute literaturei de specialitate, uneltele de piatră (*Krummesser*) caracteristice fazei Bucureşti-Fundeni şi tipului Glina III, proeminenţele semi-organice pe pântecul unor vase, câteva forme ceramice, cât şi unele ornamente, bunăoară spiralele legate şi linia îm-

www.dacoromanica.ro

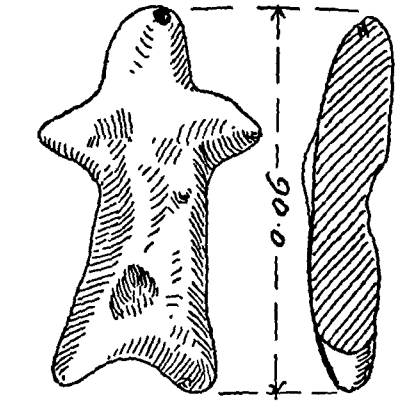

51

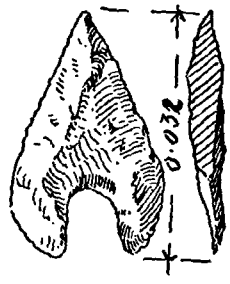

52

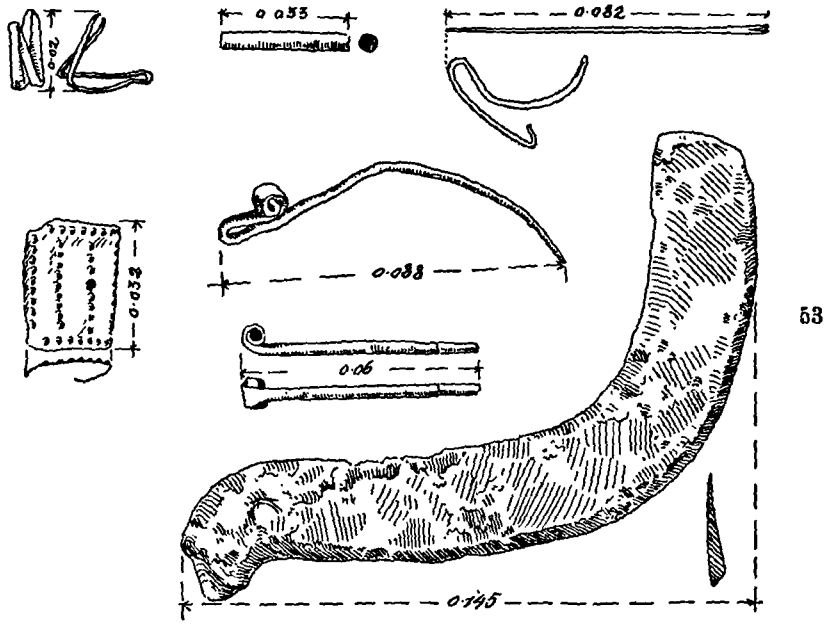

53

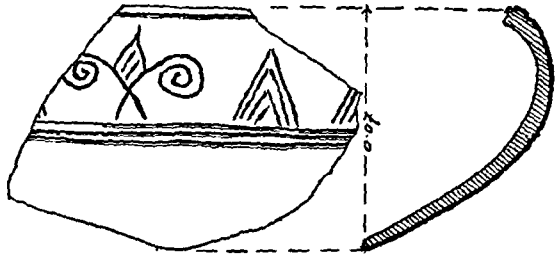

54

Găsite: fig. 51—52 la Tei; fig. 53 (1—4 la Bucureștii Noi; 5, 7 la Tei; 6 la Fundeni) fig. 54 la Fundeni. Fig. 51 pastă galbenă cenușie; fig. 52 neagră; fig. 53 bronzuri.

www.dacoromanica.ro

pletită. Reamintim şi spiralele redate de noi la fig. 21. In civilizaţia Monteoru ca şi în civilizaţia tip Bucureşti unele vase aparţinând categoriei I au suprafaţa acoperită cu striuri (obţinute prin petrecerea unei maturi pe pasta umedă), altele au marginea oblică.

Analogiile dintre civilizaţia tip Bucureşti şi grupul civilizaţiilor palafitelor din răsăritul Europei (Laibach, Mondsee etc.), deşi sunt multiple — (aceleaşi analogii în genere între grupul palapitelor, civilizaţia tip Bucureşti şi civilizaţia dela marea Egee) — le omitem aici, în schimb subliniam analogiile cu motivele incizate şi cele pictate de pe ceramica movilelor macedonene (Sedes, Durmuchlar, Gona, Lembet, Kalamaria ş. a. [6]).

* * *

Civilizaţia tip Bucureşti decade până se transformă, la sfârşitul epocii de bronz şi începutul vârstei mai noui a fierului, dând naştere civilizaţiei tip Bordei-Herăstrău.

La sfârşitul epocii eneolitice cele două civilizaţii autohtone, tip Gumelniţa şi tip Cucuteni-Ariuşd sunt influenţate de curente culturale venite din afară. Anumite elemente, ceramică şi unelte de import, pe care le aflăm în mediul deja decadent al vechiilor noastre civilizaţii eneolitice, menţionate mai sus, alcătuesc semnele prevestitoare unor prefaceri menite a schimba din temelii vechiile aşezăminte. Ele constituesc *avant garda* unor seminţii noui ce nu vor întârzia a se aşeza pe ruinele aşezărilor vechi. Formele exterioare ale civilizaţiei invadatoare le putem urmări în Europa de mijloc, în apusul şi rasaritul ţării cât şi pe litoralul mării Egee. Purtătorii acestei civilizaţii, tip Glina III-Schneckenberg, căreia sunt caracteristice multe din elementele aşa zisei ceramice «nordice , aduc cu ei topoarele de luptă de piatră şi meşteşugul bronzului. Dinpreună cu purtătorii civilizaţiei tip Coţofeni ei vor contribui la geneza civilizaţiei tip Bucureşti, într'o vreme liniştită şi de bună stare.

Civilizaţia tip Bucureşti, cu cele trei faze ce o alcătuesc ne oferă îndeajuns elemente de orientare între Europa Centrala şi marea Egee.

---

6) L. Rey, *op. cit.* Pl. XVIII, 3 şi altele.

www.dacoromanica.ro

Deşi avem la îndemână anumite date ce ne-ar îndreptăţi întrucâtva a enumera ordinea succesivă a fazelor de civilizaţie cari alcătuiesc complexul pe care l'am denumit civilizaţia tip Bucureşti, (vezi mai sus la pag. 7; — faza Bucureşti-Fundeni pare a fi mai veche ca Bucureşti-Tei, cum arată printre altele şi instrumentele «*Krummesser*», de piatră, caracteristice acestei faze şi frecvente la începutul vârstei bronzului), găsim că e mai nimerit a lăsa deslegarea în sarcina cercetărilor viitoare. O interpretare pripită nu ar fi de nici un folos ştiinţei. Având la îndemână un material atât de bogat, orice ipoteză bine susţinută poate deveni plauzibilă. Cu cât materialul va fi mai bogat cu atât ne vom da seama de lipsurile pe care ni le oferă preistoria în faza actuală a cercetărilor din sud-estul Europei.

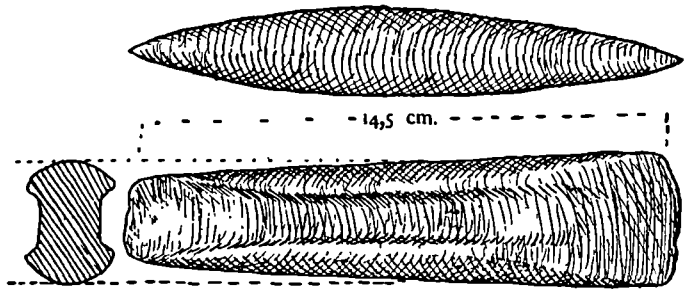

Fig. 55. Topor de aramă dela Fundeni.

Faza Bucureşti-Fundeni: fig. 1; 2, 3, 5, 6, 9, 11, 13 d, 15, 16, 17, 18, 22, 41, 42, 43, 46, 48, 51, 54, 55.
Faza Bucureşti-Stejar: fig. 7, 10, 23, 26, 29, 31, 33, 34, 35, 38.
Faza Bucureşti-Tei: fig. 7, 13, a, b, c, 14, 19, 25, 28, 30, 32, 39, 40, 44, 53.

www.dacoromanica.ro

DIN ACTIVITATEA SOCIETĂȚII ISTORICO-ARHEOLOGICE „BUCUREȘTII VECHI"
1930—1934

COMITETUL SOCIETĂȚII

Președinte: Prof. I. Andrieșescu; vice-președinte: Dr. G. Severeanu; (până la 1933); secretar: Prof. Const. Moisil; casier: Prof. Mihail Popescu, membrii: I. C. Băcilă, G. D. Florescu și Prof. N. Ionescu.

CONFERINȚELE

In anul 1930 s'au ținut la ședințele societății următoarele conferințe publice:

Ședința dela 2 Martie: *Dr. G. Severeanu*, Despre generalul Kisseleff și Bucureștii; *Gh. Cardaș*, Doi călători francezi în București din sec. XVI: Lescalopier și Bongars.

Ședința dela 16 Martie: *I. C. Băcilă*, Planul bălții Cismegiului din 1842: *Dinu V. Rosetti*, Din preistoria Bucureștilor.

Ședința dela 11 Mai: *Dr. G. Severeanu*, Reprezentări zoomorfice din preistoria Bucureștilor; *I. C. Băcilă*, Planurile Bucureștilor dintre 1786—1882.

Ședința dela 25 Mai: *Const. Moisil*, Bucureștii și împrejurimile la mijlocul veacului al XVII-lea; *G. D. Florescu*, Cartierul bucureștean Poșta Veche.

Ședința dela 14 Decemvrie: *Prof. N. Iorga*, Ce a mai rămas din Bucureștii vechi.

In anul 1931:

Ședința dela 15 Martie: *Const. Moisil*, Din istoria mai nouă a Bucureștilor (1862—1881); *M. Popescu*, Bucureștii la 1855 descriși de căpitanul austriac Dietrich; *I. C. Băcilă*, Pictori străini în București.

Ședința dela 29 Martie: *Victor Anastasiu*, Bucureștii de altă dată (cartierul mitropoliei); *Iuliu Moisil*, Bucureștii romantici.

Ședința dela 6 Aprilie: *M. Popescu*, Bucureștii văzuți de Sulzer (1781): *Gh. Cardaș*, Primele tipografii în București.

Ședința dela 3 Mai: *D-na M. Karadja*, Călători străini despre București; D-ra *Maria E. Holban*, Un călător din 1854 despre București; *Dinu V. Rosetti*, Monete antice din preajma Bucureștilor; *Const. Moisil*, Din condica mânăstirii Radu Vodă.

In anul 1932:

Ședința dela 24 Ianuarie: *G. D. Florescu*, O jalnică procesiune în București la 1821 (înmormântarea lui Alex. Sutzu voevod).

www.dacoromanica.ro

Şedinţa dela 14 Februarie: *Dr. G. Severeanu*, Generalul Miloradovici, guvernatorul Bucureştilor; *Dinu V. Rosetti*, Descoperiri arheologice în vecinătatea Bucureştilor.

In anul 1933:

Şedinţa dela 5 Martie: *G. D. Florescu*, Vechi proprietăţi din Bucureşti; *Const. Moisil*, Modificarea albiei Dâmboviţii în faţa Curţii Domneşti.

Şedinţa dela 2 Aprilie: *Const. Moisil*, Comisiunea îndreptării şi înfrumuseţării oraşului Bucureşti; *H. Stahl*, Propuneri practice pentru botezarea şi răsbotezarea străzilor din Bucureşti.

Şedinţa dela 21 Mai: *I. C. Băcilă*, Bucureştii în epoca lui Nic. Mavrogheni (1786—1790).

In anul 1934:

Şedinţa dela 11 Februarie: *I. Andrieşescu*, Păreri şi impresii nouă despre Bucureştii vechi; *Const. Moisil*, Raport despre activitatea societăţii în primii 5 ani de existenţă.

Şedinţa dela 13 Mai: *H. Stahl*, Dealurile Bucureştilor; *Const. Moisil*, Monitorul Oficial şi trecutul Bucureştilor.

EXCURSII

Pentru ca membrii societăţii să poată cunoaşte mai de aproape monumentele vechi din împrejurimile Capitalei s'au organizat în anii 1933 şi 1934 o serie de excursii, parte împreună cu Societatea Numismatică Română, parte cu Asociaţia generală a profesorilor de istorie.

In Octomvrie 1933 membrii societăţii noastre au participat la cele trei excursii organizate de Congresul de numismatică şi arheologie şi au vizitat palatul lui Brâncoveanu dela Mogoşoaia, conacul boieresc dela Leordeni (Ilfov) şi biserica mănăstirii Snagovului.

In primăvara anului 1934, împreună cu membrii Asociaţiei generale a profesorilor de istorie, s'au făcut alte trei excursii şi s'au vizitat: mănăstirea Văcăreşti; săpăturile arheologice dela Snagov şi biserica veche din Bălteni (Ilfov).

Toate excursiile de mai sus s'au făcut sub conducerea d-lui Const. Moisil, care împreună cu d-nii G. D. Florescu, Dinu V. Rosetti şi d-ra Maria Golescu au dat explicaţiile necesare.

PUBLICAŢII

O parte din conferinţele ţinute la şedinţele societăţii noastre au fost publicate în revistele: «Cronica numismatică şi arheologică», «Urbanismul», «Arhitectura şi Boabe de Grâu». Altele au fost tipărite în broşuri separate.

Comitetul societăţii a avut mereu în vedere publicarea unui Buletin anual, dar n'a dispus de mijloacele materiale necesare.

Mulţumită interesului special pe care actualul primar general al municipiului, d-l Al. Donescu, îl manifestă pentru trecutul Capitalei, am putut publica acum, cu prilejul «Lunii Bucureştilor» Buletinul societaţii noastre pe cei dintâi cinci ani de activitate.

Sperăm că studiile ce cuprinde volumul de faţă vor dovedi cu prisosinţă atât valoarea şi seriozitatea cercetărilor şi studiilor ce le întreprind membrii societăţii, cât şi necesitatea ca Buletinul să continuie a apărea de acum înainte în mod regulat.

In orice caz mulţumim cu recunoştinţă d-lui Al. Donescu pentru binevoitorul sprijin ce ne-a dat şi-l rugăm să ni-l acorde şi în viitor.

www.dacoromanica.ro

SĂPĂTURI ARHEOLOGICE. MUZEUL MUNICIPAL

Scurt timp după înjghebarea societăţii, în Iulie 1929, comitetul a avut prilejul să intervină la Primăria Municipiului ca să acorde subvenţia necesară pentru săpături arheologice în interiorul Capitalei şi în împrejurimi. Intervenţia a avut rezultat favorabil şi primarul general de atunci, d. Dem. I. Dobrescu, a pus la dispoziţie fonduri suficiente în acest scop. Săpăturile s'au făcut mai ales de d. Dinu V. Rosetti şi au avut de rezultat descoperirea unui număr de staţiuni preistorice şi protoistorice în preajma Bucureştilor.

Comitetul societăţii a redactat în 1930 şi un proect de statut pentru organizarea unui muzeu municipal, proect care a fost aprobat de d. Dem. I. Dobrescu. Comitetul a fost de părere să se voteze o lege prin care să se consfinţească organizarea acelui muzeu, numindu-se în fruntea lui şi la conducerea diferitelor secţii persoane de specialitate.

Anumite împrejurări au contribuit însă ca atât statutul, cât şi celelalte propuneri să fie abandonate şi astfel Muzeul Municipal, care s'a înfiinţat, sa nu aibă o situaţie definitivă, nici un caracter specific bucureştean.

Programul de activitate al societăţii noastre prevede şi îndatorirea «de a fixa plăci comemorative sau mici monumente amintitoare pe clădirile sau în părţile memorabile ale oraşului». Astăzi când Bucureştii se transformă cu atâta repeziciune, când locul clădirilor vechi îl iau «blockhous-urile» cu nenumărate etaje, iar străzile strâmte şi strâmbe de altă dată sunt înlocuite cu marile bulevarde, este absolută necesitate ca să se însemneze prin plăci sau monumente comemorative, casele, strazile sau locurile, de cari este legată amintirea unor acţiuni sau evenimente importante din trecutul Capitalei.

Acest deziderat n'a putut fi realizat până acum, dar, speram, că în înţelegere cu primăria generală şi cu primăriile de sectoare, să-l putem îndeplini în mod treptat în anii viitori. In acest scop am şi început să întocmim un tablou de locurile cari merită să fie caracterizate astfel.

Oricum ar fi, societatea poate fi pe deplin satisfăcută de activitatea ei în primii 5 ani de existenţă, căci a reuşit să determine un curent puternic în favoarea cercetării şi studierii trecutului Capitalei, curent ce s'a manifestat în mod strălucit cu prilejul «Lunii Bucureştilor» atât prin expoziţia extrem de interesantă organizată în Parcul Carol, cât şi prin numeroasele publicaţii ce au apărut cu privire la trecutul Bucureştilor şi prin medaliile comemorative ce s'au bătut cu acest prilej.

SECRETARIATUL

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

	Pag.
I. Andrieşescu, Cuvânt înainte	3
Const. Moisil, Bucureştii şi împrejurimile la mijlocul veacului al XVII-lea	7
H. Stahl, Dâmboviţa	29
M. Popescu, Bucureştii descrişi de Sulzer la sfârşitul veacului al XVIII-lea	34
Iuliu Moisil, Bucureştii romantici	39
I. C. Băcilă, Planul Bălţii Cişmegiului (1842)	47
H. Stahl, Botezarea şi răsbotezarea străzilor Capitalei	50
G. D. Florescu, Istoricul unei vechi case Bucureştene: casa Floreştilor din mahalaua Scorţarului	56
I. C. Băcilă, Bucureştii în timpul lui N. Mavrogheni	70
Em. Hagi Mosco, O casă veche boerească din mahalaua Colţei (Fosta primărie)	80
M. Popescu, Descrierea oraşului Bucureşti făcută de căpitanul austriac St. Dietrich 1855	87
Damian Bogdan, «Cărţi ale oraşului» inedite dela judeţii şi pârgarii Bucureştilor	98
G. Nicolăiasa, Trei acte bucureştene din veacul al XVII-lea	103
M. Popescu, Contribuţiuni la istoria breslei boiangiilor din Bucureşti	107
G. D. Florescu, Drumul urmat de procesiunea religioasă a moaştelor Sf. Grigore în Bucureşti 1765	113
Dan Simonescu, Din activitatea tipografică a Bucureştilor	118
Const. Moisil, Primul sfat orăşenesc al Bucureştilor	136
Dinu V. Rosetti, Civilizaţia tip Bucureşti. Descriere sumară.	155
Secretariatul Societăţii: Din activitatea societăţii «Bucureştii Vechi»	177

Medalia de pe foaia de titlu este opera d-lui sculptor Emil Becker.

www.dacoromanica.ro

E R A T A

La pag. 113 aliniatul 2 rândul 2 a se citi județul Vâlcea în loc de Vlașca.

www.dacoromanica.ro

Tiparul ·
GÖBL SA
Bucuresti
str. Regala 19

www.dacoromanica.ro